

T.C.
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ OSMANLI BASININDA KADIN
DERGİLERİ: DEMET ve KADIN (İNCELEME ve METİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİBEL KARABIYIK

DANIŞMAN

DOÇ. DR. AHMET KOÇAK

Şubat, 2019

ONAY

İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Yüksek Lisans öğrencisi olan Sibel Karabıyık'ın hazırladığı ve jüri önünde savunduğu "II. Meşrutiyet Dönemi Osmanlı Basınında Kadın Dergileri: *Demet* ve *Kadın* (İnceleme ve Metin)" başlıklı tez başarılı kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

Tez Danışmanı:

[Ünvanı, Adı SOYADI]

.....

Kurumu:

Üyeler:

[Ünvanı, Adı ve Soyadı]

.....

Kurumu:

[Ünvanı, Adı ve Soyadı]

.....

Kurumu:

Tez Savunma Tarihi: Şubat 2019

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim.

İmza

Öğrencinin Adı Soyadı

Sibel KARABIYIK

Danışmanlığını yaptığım işbu tezin tamamen öğrencinin çalışması olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı taahhüt ederim.

Danışmanın Unvanı Adı Soyadı

Doç. Dr. Ahmet KOÇAK

ÖNSÖZ

Türk kadınının modernleşme meselesi pek çok konuda olduğu gibi Tanzimat Döneminde başlamış ve sonrasında tartışılmaya başlanmıştır. II. Meşrutiyet Döneminde ise, bu tartışmalar çok daha geniş bir kesime yayılmış ve kadınlar daha görünür hale gelmiştir. Bu dönemde kadınlar, özellikle basın ve yayın organları aracılığıyla taleplerini dile getirme imkânı bulmuşlardır. Kadınların bu gayretlerine erkek yazarlar da destek vermiş, böylece kadınların toplumda yer almaya başlamalarına imkân oluşturulmaya çalışılmıştır. Bunlar bir süre sonra netice vererek, kadınların yayın organlarında ve toplumda daha görünür hale gelmesi sağlanmıştır.

“II. Meşrutiyet Dönemi Osmanlı Basınında Kadın Dergileri: *Demet* ve *Kadın* (İnceleme ve Metin)” başlıklı bu çalışmada II. Meşrutiyet dönemi kadın dergilerinden *Demet* ve *Kadın*’ın, hem şekil hem de içerik özellikleri bakımlarından ayrıntılı incelemeleri yapılmıştır. Bunu yaparken, özellikle dergilerin kadın hakkındaki görüşleri değerlendirilerek dönemin kadına bakış açısı verilmeye çalışılmıştır. Genel itibariyle Osmanlı kadın dergileri üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Ancak hâlâ birçok kadın dergisinin detaylı araştırma ve incelemesi mevcut değildir. Burada incelemeye çalıştığımız *Demet* ve *Kadın* dergileri ilk defa bir bütün olarak ele alınmış, tahlili yapılmış ve dönem içerisindeki yeri tespit edilmeye çalışılmıştır. Böylece bu çalışmayla, ileride yapılacak başka çalışmalara ve ilgili araştırmacılara da bir çeşit veri hazırlanması hedeflenmiştir.

Bu çalışma sürecinde bana birçok kişinin katkısı ve emeği olmuştur. Çalışma konusunun belirlenmesi ve çalışmanın hazırlanması sürecinin her aşamasında bilgisini, tecrübesini, zamanını ve emeğini esirgemeyerek bu süreçte bana maddi ve manevi destek olan saygıdeğer hocam Doç. Dr. Ahmet KOÇAK’a teşekkürlerimi sunuyorum. Tez sürecimde beni “2210-A Genel Yurt İçi Yüksek Lisans Burs Programı” ile destekleyen TÜBİTAK’a ve çalışmamı kolaylaştıran İslâm Araştırmaları Merkezi’ne (İSAM), tüm eğitim hayatım boyunca desteklerini üzerimden çekmeyen sevgili annem Filiz KIROĞLU ve babam Murat KIROĞLU’na, teyzem Hilal YILMAZ’a, Bilge SATIR’a ve bu süreçte çalışmama devam edebilmem için hiçbir fedakârlıktan kaçınmayan sevgili eşim Cengiz KARABIYIK’a teşekkürü bir borç bilirim.

SİBEL KARABIYIK

ÖZ

II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ OSMANLI BASININDA KADIN DERGİLERİ: *DEMET* VE *KADIN* (İNCELEME VE METİN)

SİBEL KARABIYIK

Modernleşmenin bir getirisi olarak Tanzimat Döneminde ortaya çıkmaya başlayan kadın dergileri, kadının görünür olmasını sağlamış ve kadın meselesini gündeme getirmiştir. Özellikle II. Meşrutiyet'in getirdiği özgürlük ortamında canlanan yayın faaliyetlerinin kadın dergilerine de yansması ile birlikte, kadın tartışmaları daha geniş bir alana yayılma imkânı bulmuştur. Bu dönemde erkekler veya bizzat kadınlar tarafından yayımlanan pek çok dergi bulunmaktadır. Bu çalışma II. Meşrutiyet Dönemi Osmanlı basınında yer alan *Demet* ve *Kadın* dergilerinin ayrıntılı incelemelerini içermektedir.

Çalışmanın ilk bölümünde, *Demet* ve *Kadın* dergilerinin ortaya çıkış süreçlerini anlamlandırabilmek amacıyla Osmanlı basınına tarihi, basında kadın dergilerinin konumu, dönemin siyasi çerçevesi ve fikir hareketleri ele alınmıştır. İkinci bölümde; *Demet* ve *Kadın*'ın kimlik ve şekil bilgileri ile muhtevaları, yayın politikaları ve yazar kadroları genel hatlarıyla tanıtılmıştır. Üçüncü bölümde, dergilerde yer alan metinler detaylı bir şekilde incelenerek özetlenmiş ve kadın konusunu merkeze alan yazılar kadın meselesi bağlamında değerlendirilmiştir. Dördüncü bölümde, dergilerde yer alan yazıların konularına ve yazarlarına göre fihristleri çıkarılmıştır. Beşinci bölümde, edebî yazılardan seçme metinlere yer verilmiştir. Sonuçta, söz konusu dergilerin kadına bakış açıları konusunda elde edilen tespitler değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Demet, Kadın, II. Meşrutiyet, Osmanlı Basını, Kadın Dergileri

ABSTRACT

WOMEN MAGAZINES PUBLISHED DURING THE CONSTITUTIONAL PERIOD IN OTTOMAN PRESS: *DEMET* AND *KADIN* (ANALYSIS AND THE TEXT)

As a consequence of modernization women magazines that appeared during the Tanzimat Period enabled women to be visible or in other words to be seen and raised the issue of woman. With publication activities revived in the free thinking environment during especially the Second Constitutional Period, such liberating ideas were reflected in women magazines and it became possible for the debates revolving the issue of woman to become more widespread. During this period, a lot of magazines which were either published by men or women were available. This study consists of in depth analysis of the woman magazines called *Demet* and *Kadın*, published in the Second Constitutional Period in Ottoman press.

In the first part of this study the topics such as history of Ottoman press, the place of women magazines in the press, the political atmosphere of that time period and thinking movements were discussed with the purpose of explaining the emergence of the woman magazines *Demet* and *Kadın* more meaningfully. In the second part of the study, along with the identity and layout of the magazines *Demet* and *Kadın*, their content, their publishing policies and the list of the writers were outlined. In the third part of the study, the texts published in the magazines were analyzed in detail and summerized and the articles revolving around the issue of woman were evaluated within the context of issue of woman. In the fourth part, the texts published in the magazines were categorized depending on the topics and the writers. The fifth part consists of selected literary texts. Finally, the conclusions drawn from how these magazines viewed women were evaluated.

Keywords: Demet, Kadın, II. Constitutional Period, Ottoman Press, Women Magazines

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM	i
ÖNSÖZ.....	ii
ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	ix
GİRİŞ	1
BÖLÜM I.....	3
1.1 İKİNCİ MEŞRUTİYET ÖNCESİ VE SONRASINDA OSMANLI BASINI	3
1.1.1. İkinci Meşrutiyet Öncesi Osmanlı Basını.....	3
1.1.2. İkinci Meşrutiyet Sonrası Osmanlı Basını.....	7
1.1. DEMET VE KADIN (İSTANBUL) DERGİLERİNİN YAYIMLANDIĞI DÖNEME GENEL BAKIŞ 13	
1.2. II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ FİKİR HAYATI VE DÜŞÜNCE AKIMLARI.....	16
1.2.1. Batıcılık	16
1.2.2. Osmanlıcılık	18
1.2.3. İslamcılık.....	20
1.2.4. Türkçülük.....	22
1.2.5. Feminizm.....	24
BÖLÜM II	27
DEMET VE KADIN DERGİSİ VE DÖNEM İÇERİSİNDEKİ YERLERİ.....	27
2.1. DEMET VE KADIN DERGİSİ ŞEKİL ÖZELLİKLERİ	27
2.1.1 Demet Dergisinin Şekil Özellikleri	27
2.1.2. Kadın Dergisinin Şekil Özellikleri.....	28
2.2. DEMET VE KADIN DERGİSİ MUHTEVA ÖZELLİKLERİ	31
2.2.1. Demet Dergisinin Muhteva Özellikleri	31
2.2.2. Kadın Dergisinin Muhteva Özellikleri.....	36
2.3. DEMET VE KADIN DERGİLERİNİN DÖNEMİ İÇİNDEKİ YAYIN ORGANLARI ARASINDAKİ YERİ.....	39
BÖLÜM III.....	42
DEMET VE KADIN DERGİLERİNİN İÇERİK YÖNÜNDEN İNCELENMESİ.....	42
3.1. DEMET DERGİSİNİN İÇERİK YÖNÜNDEN İNCELENMESİ.....	42
3.1.1 Şiirler.....	42
3.1.2. Edebî Metinler	46
3.1.3. Tefrikalar	53
3.1.4. Kadının Terakkisini Konu Alan Yazılar	56
3.1.5. Siyasi İçerikli Yazılar.....	64
3.1.6. Tıp ve Sağlık ile İlgili Yazılar	65
3.1.7. Mektuplar	67
3.1.8 Eleştiriler.....	68
3.1.9. Dergi ile İlgili Yazılar.....	69

3.2. KADIN DERGİSİNİN İÇERİK YÖNÜNDEN İNCELENMESİ	70
3.2.1. Şiirler	70
3.2.2. Edebî Metinler	71
3.2.3. Kadın Konusunu Merkeze Alan Yazılar	77
3.2.4. II. Meşrutiyet, Hürriyet ve Vatan Konulu Yazılar	94
3.2.5. Tefrikalar	96
3.2.6. Vecizeler	98
3.2.7. Eleştiriler	98
3.2.8. Dergi ile İlgili Yazılar	98
3.2.9. Bilgilendirici Yazılar	99
BÖLÜM IV	101
FİHRİSTLER	101
4.1.KONULARINA GÖRE FİHRİST	101
4.1.1. <i>Demet</i> Dergisi Konularına Göre Fihrist	101
4.1.2. <i>Kadın</i> Dergisi Konularına Göre Fihrist	108
4.2. DEMET VE KADIN DERGİSİ YAZARLARA GÖRE FİHRİST	116
4.2.1. <i>Demet</i> Dergisi Yazarlara Göre Fihrist	116
4.1.2. <i>Kadın</i> Dergisi Yazarlara Göre Fihrist	121
BÖLÜM V	129
SEÇİLMİŞ METİNLER	129
5.1. DEMET’TEN ŞİİRLER	129
5.1.1. Çırpınma	129
5.1.2. İhdâiye	131
5.1.3. Bir Genç Kıza	132
5.1.4. Elhân-ı İnkisâr	133
5.1.5. Bir Hayal	134
5.1.6. Sergüzeşt	134
5.1.7. Marmara’ya Karşı	137
5.1.8. Baykuş	138
5.1.9. Babacığım	139
5.1.10. Hilkatın Yâdı	139
5.1.11. Hanımlarımız İçin	140
5.1.12. Selâm-ı Âşinâyî	141
5.1.13. “Bostancı”da	142
5.1.14. Demet	143
5.1.15. Matmazel K[kaf]’ya	144
5.1.16. İstasyonda	145
5.1.17. Safahât-ı Hayâtın: Bebek Yahud Hakk-ı Karâr	147
5.1.18. Panteon	151
5.1.19. Denize	152
5.1.20. Beyaz Düşünceler	154
5.1.21. Aşk ve Gözyaşları: Şimdi Sensiz	155

5.1.22. İki Hemrâh.....	155
5.1.23. Nazm-ı Serbest: Kış Gecesi.....	156
5.1.24. Bir Kartpostala Cevap.....	159
5.1.25. Matmazel “E...”nin Kartpostal Mecmuasına.....	160
5.1.26. İhtiyâc-ı Garâm.....	163
5.1.27. Mevkib-i Hayat.....	164
5.1.28. Sarîr-i Hâme*.....	165
5.1.29. Elin Elimde.....	166
5.1.30. Sınır Hali.....	167
5.1.31. Karanlıklarda!.....	168
5.1.32. Otomobil Geçerken.....	169
5.1.33. Melâl.....	170
5.1.34. Bir Rûh-ı Necîbe Karşı.....	170
5.1.35. Hicranlardan Sonra.....	171
5.1.36. Yalnızsın.....	174
5.1.37. Heyecânât-ı Mahâsin.....	174
5.2. KADIN’DAN ŞİİRLER.....	175
5.2.1. İstirham.....	175
5.2.2. Leyâl-i Elem.....	178
5.2.3. Sen De Çiçeklerini Aç.....	181
5.2.4. Taleb-i Aşk.....	181
5.2.5. [İsimsiz Bir Şiir].....	183
5.2.6. Son Sahîfe.....	183
5.2.7. Beşer.....	184
5.2.8. Bir Nâm-ı Müste’âra Tesdîs.....	185
5.2.9. Irmak Menekşesi.....	186
5.2.10. Hep Seni.....	187
5.2.11. Kadınlara Dâir.....	188
5.2.12. Anı.....	189
5.2.13. Akşam.....	191
5.2.14. Pencereler.....	192
5.2.15. Ah... Sıhhat!.....	192
5.2.16. Viyola.....	193
5.2.17. Tevellû’ât.....	194
5.2.18. Kadın Portreleri... : Esîre.....	195
5.2.19. Hicran.....	196
5.2.20. Suların Akşamı.....	197
5.2.21. Hüsrân.....	198
5.2.22. Senden Cüdâ Olunca.....	198
5.2.23. Kadın Portreleri... Âşıkâ.....	199
5.2.24. Geç Saatler.....	200
5.2.25. Bahçede.....	200

5.2.26. Geç Saatler.....	202
5.2.27. Şehka	203
5.2.28. Bu Şeb Riyâz-ı Hayâlim.....	204
5.2.29. Ufûl-i Mah.....	205
5.2.30. Manzume.....	206
5.2.31. Mâzî.....	206
5.2.32. Fuzûlî'nin Meşhûr Bir Müseddesine Nazîre	207
5.2.33. Gelen Yazılar: Ninni	209
5.2.34. Kamer ve Ben	215
5.2.35. Mesâfeler.....	217
5.2.36. İntizâr-ı Müebbet	217
5.2.37. Boğaziçi'nde Bir Akşam	219
5.2.38. Bugünkü Azâplarım.....	220
5.2.39. Gelen Yazılar: Sükût-ı Hayâl.....	221
5.2.40. Feryâd	222
5.2.41. Bir "Elyazıları" Mecnû'asına.....	226
5.2.42. Akşam.....	227
5.2.43. Bir Bahar Sabahı.....	228
5.2.44. Tavuslar	229
5.3 DEMET'TEN METİNLER	230
5.3.1 Küçük Hikâye: Kırlangıçlarımız	230
5.3.2. Senin İsmi	232
5.4 KADIN'DAN METİNLER	232
5.4.1. Bizans Hikâyeleri: Eski Ayna.....	232
5.4.2. Measure: Hayat İçin	235
5.4.3. Measure: Salome'nin Kalbi.....	236
5.4.4. Bahar.....	237
SONUÇ.....	239
KAYNAKÇA	245
EKLER.....	252
EK 1. DEMET, SAYI 3, 1 TEŞRİN-İ EVVEL 1324, KAPAK	252
EK 2. DEMET, SAYI 6, 22 TEŞRİN-İ EVVEL 1324, KAPAK	253
EK 3. DEMET, SAYI 1, 17 EYLÜL 1324, S. 1	254
EK 4. KADIN, SAYI 7, 26 NİSAN 1328, KAPAK.....	255
EK 5. KADIN, SAYI 16, 17 ŞUBAT 1327, S. 1	256

KISALTMALAR

a.g.e.:	Adı geçen eser
a.g.m.:	Adı geçen makale
a.y.:	Aynı yer
Bk.:	Bakınız
Dr.:	Doktor
Haz.:	Hazırlayan
müst.:	Müstensih
müt.:	Mütercim
nr.:	Numara
Op.:	Operatör
s.:	Sayfa
s.s.:	Sayfalar
TDV:	Türkiye Diyanet Vakfı

GİRİŞ

On yedinci yüzyılın sonlarında imzalanan Karlofça Antlaşması ile Osmanlı Devleti, Batı karşısındaki ilk kayıplarını yaşamış ve bu yenilgiyle beraber, Batı'nın özellikle askerî alandaki üstünlüğünü de kabul etmişti. Bunun sonucunda, Osmanlı Devleti'ndeki ilk yenileşme hareketleri askerî alanda gerçekleştirilmeye başlanmıştı. Ancak askerî alandaki yenileşme hareketlerinin, devletin kötü gidişatını engelleyemediği fark edilince, sosyal ve siyasi alanlarda da bir takım yenileşme hareketlerine ihtiyaç olduğu anlaşılmıştı. Ne var ki, "XVIII. asırda yenileşme hareketinin tarihi, cemiyet bünyesinde herhangi bir esaslı değişmeyi hedef olarak almadan, muayyen ihtiyaç ve zaruretlere karşısında bazı teknik ve bilgilerin memlekete nakledilmesi için yapılmış az çok ciddi teşebbüslerden ibaretti."¹ XIX. asra gelindiğinde ise, yenileşme hareketinin daha geniş bir alana yayıldığı görülür ve 3 Kasım 1839'da ilan edilen Gülhane Hatt-ı Hümayunu ile yenileşme düşüncesi devletin resmî politikası haline alır. Bütün Osmanlı tebaasının hukuk önünde eşitlendiği bu fermanla, yenileşme hareketleri bütün alanları kapsar hale gelir.

Tanzimat'la gelen yenileşme hareketi ile birlikte, kadın meselesi de gündeme gelmiştir. Bu bağlamda, öncelikle edebî eserlerde kadın konusunun işlendiği, kadının toplumdaki konumunun tartışıldığı görülür. Ardından erkekler ve kadınlar tarafından çıkarılan gazete ve dergiler aracılığıyla kadın sorunu daha geniş bir alana yayılmaya başlamıştır. 1869'da *Terakki* gazetesinin eki olarak çıkarılan ilk kadın dergisi *Muhadderat* ile birlikte II. Meşrutiyet'in ilanına kadar 12 kadın dergisi çıkarılmıştır.² Bu dergiler, hem içerikleri hem de kadın yazarlara yer vermeleri yoluyla kadını görünür kılmaları bakımından önemlidir. Bununla birlikte, 23 Temmuz 1908'de II. Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle oluşan özgürlük ortamında, basın alanında yaşanan kargaşadan Osmanlı kadın hareketinin mensupları ve dolayısıyla kadın dergileri de nasibini almıştır. Özellikle II. Meşrutiyet'in ilanından sonra, toplum içindeki konumlarını yükseltmek isteyen kadınlar, taleplerini artırmışlar ve bunları duyurmak için de dergileri kendilerine araç olarak kullanmışlardır.

---

¹ Ahmet Hamdi Tanpınar, *On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2014), 78.

² Fatma Kılıç Denman, *Kadın: II. Meşrutiyet Döneminde Bir Jön Türk Dergisi (1908-1909)*, (İstanbul: Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı, 2010), 2.

Bu çalışmada incelediğimiz II. Meşrutiyet dönemi kadın dergilerinden *Demet*, 1908 yılında; *Kadın* ise, 1911-1912 yılları arasında yayımlanmıştır. Bu araştırmada, *Demet* ve *Kadın* dergilerinin Şekil zellikleri, içerikleri hakkında bilgi verilmeye, dergilerde kadın konusunun nasıl ele alındığı değerlendirilmeye çalışılmıştır. Beş bölümden oluşan çalışmada; konuya giriş olması bakımından öncelikle Osmanlı'daki basın faaliyetleri, kadın basını ve fikir hareketleri üzerinde durulmuştur. Sonrasında ise dergilerin biçim ve içerik özellikleri hakkında detaylı bir inceleme yapılarak, edebî eserlerden seçme metinlere yer verilmiştir. Sonuç bölümünde ise; genel bir değerlendirme yapılmış ve araştırma ile ilgili ulaşılan sonuçlar sıralanmıştır.

BÖLÜM I

1.1 İKİNCİ MEŞRUTİYET ÖNCESİ VE SONRASINDA OSMANLI BASINI

1.1.1. İkinci Meşrutiyet Öncesi Osmanlı Basını

Osmanlı Devleti'nde basım faaliyetleri ilk olarak Yahudiler'in matbaayı ülkeye getirerek ilk kitabı basmalarıyla birlikte 1494 yılında başlamıştır. Ardından 1565'te Ermeniler ve daha sonra Rumlar ve Cizvitler de kendi matbaalarını kurmuşlardır. Ancak bu matbaaların hiçbirisinde Türkçe ve Arapça kitap basılmasına izin verilmemiştir. Bununla birlikte Osmanlı Devleti sınırları haricinde Türkçe ve Arapça kitapların basıldığı da bilinmektedir.³ Öte yandan ilk Türk matbaası ise, III. Ahmet zamanında 1718-1730 yılları arasındaki Lale Devri'nde kurulmuştur. Bu dönemde sadrazam olan İbrahim Paşa'nın 1719'da Fransa'ya sefaretle gönderdiği Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendi'nin⁴ oğlu Mehmet Sait Efendi, burada matbaanın önemini görmüştür. Bunun üzerine İbrahim Müteferrika ile birlikte ilk Türk matbaasını İstanbul'da açmıştır.⁵ 1727'de Müteferrika'nın İstanbul Yavuzselim'deki evinde kurulan bu matbaa Osmanlı Devleti'nin yenileşme politikasının en önemli göstergesidir.⁶ İlk kitabın 1729'da yayımlandığı matbaanın eserleri, okuyucu kitlesinin azlığı ve halkın dinî konulara ilgili olmasına rağmen dinî kitap basımına izin verilmemesinden dolayı yaygınlaşamamıştır.⁷

Osmanlı Devleti'nde gazeteciliğin ortaya çıkışı ise, devletin ve kendi tebaasının gazete çıkarmaya başlamasından önce, ilk olarak Fransız Büyükelçiliği tarafından elçiliğin yayın

³ Hüseyin Gazi Topdemir, *İbrahim Müteferrika ve Türk Matbaacılığı*, (Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2002), 21-22.

⁴ Yirmi Sekiz Çelebi Mehmet Efendi'nin, Damat İbrahim Paşa'nın talimatı doğrultusunda bu seyahatteki hatıra ve izlenimlerini kaleme aldığı *Fransa Sefâretnâmesi*'nin Osmanlı Devleti'nin Batılılaşma sürecinde önemli bir yeri vardır. Daha geniş bilgi için bk. Abdullah Uçman, haz. *Fransa Sefaretnamesi / Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi*, (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2017).

⁵ Ahmet Refik [Altınay], *Lale Devri*, (İstanbul: Hilmi Kütüphanesi, 1932), 90.

⁶ Abdülkadir Özcan, "Lâle Devri", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/lale-devri#1> [Erişim: 13.01.2019]

⁷ Hüseyin Gazi Topdemir, a.g.e, 57-58.

organı olarak 1795'te çıkarılan *Bulletin de Nouvelles* ile olmuştur. Ardından 1796'da *Gazette Française de Constantinople* ve İzmir'de de çeşitli Fransızca gazeteler çıkarıldığı görülür. Bunları, çeşitli şehirlerde yabancılar tarafından yayımlanan başka gazeteler takip etmiştir. Bunların haricinde Mısır'da 1828 yılında çıkmaya başlayan *Vakayi-i Mısriye* gazetesi de yarı Türkçe, yarı Arapça olarak yayımlanmış olması bakımından önemlidir.⁸

Fransızca ağırlıklı olmak üzere yabancı dillerde çıkarılan gazeteler ve Mısır'da çıkarılan *Vakayi-i Mısriye*'den sonra 1 Kasım 1831'de II. Mahmut'un emriyle devlet tarafından ilk Türkçe gazete olan *Takvim-i Vekâyi* çıkarılmıştır. Hem ilk Türkçe hem de resmî gazete olma vasıflarına sahip *Takvim-i Vekâyi*'nin *Vakayi-i Mısriye*'den farkı tamamıyla Türkçe olması, günümüz Türkiye sınırları içinde yayımlanmış olması ve etkisinin daha kalıcı olmasıdır.⁹ *Takvim-i Vekâyi*'de devletin yaptıkları, yapacakları ve düşünceleri; nedenleriyle birlikte resmî bir dille aktarılmıştır. Diğer taraftan, çeşitli dillerde de yayımlanan gazetenin Fransızca nüshası olan *Le Moniteur Ottoman* ile Avrupa kamuoyuna ve etkili güçlerine ulaşmak amaçlanmıştır.¹⁰

Vakayi-i Mısriye ve *Takvim-i Vekâyi*'den sonra üçüncü Türkçe gazete, 1840 tarihinde William Churchill tarafından çıkarılan *Cerîde-i Havâdis*'tir. Resmî yazılara yer vermesi ve devletten destek görmesi yarı resmî bir gazete olarak gösterilmesine sebep olmuştur.¹¹

Takvim-i Vekayi ilk Türkçe gazete olma vasfına sahip olsa da devletin resmî organıydı. *Ceride-i Havadis* de devletten aldığı destekle yayın hayatını sürdüren yarı resmî bir gazeteydi. Öte yandan 1860-1866 yılları arasında Âgâh Efendi tarafından İstanbul'da yayımlanan *Tercümân-ı Ahvâl*, devletten yardım almadan ilk defa bir müslüman Türk vatandaşı tarafından çıkarılması dolayısıyla Türk basınının başlangıcı kabul edilmektedir. Şinasi tarafından kaleme alınan "Mukaddime" kısmında bir düşünce ve tartışma gazetesi çıkarmanın amaçlandığı söylenerek uygar ülkelerin gazeteleri örnek gösterilmiş, halkı bilgilendirmek adına iç ve dış haberlerin yanı sıra herkesin anlayabileceği bir dilde eğitici ve faydalı yazılara yer verileceği belirtilmiştir.¹²

Şinasi, *Tercümân'ı Ahvâl*'den ayrılarak 27 Haziran 1862'de *Tasvir-i Efkâr* gazetesini yayımlamaya başlamıştır. *Tasvir-i Efkâr*, kendisinden önce yayımlanan gazetelerden daha ileriye gitmiş, haber gazeteciliğinin yanı sıra fikir gazeteciliği vazifesini de üstlenerek Yeni

⁸ Dr. Nesimi Yazıcı, *Takvim-i Vekayi Belgeler*, (Ankara: Gazi Üniversitesi Basın-Yayın Yüksekokulu Basımevi, 1983), 18.

⁹ Doç. Dr. Nesimi Yazıcı, "Vakayı-i Mısriye Üzerine Birkaç Söz", <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/19/834/10558.pdf> [Erişim 17.10.2018].

¹⁰ Dr. Nesimi Yazıcı, a.g.e, 51-54.

¹¹ Ziyad Ebüzziya, "Cerîde-i Havâdis", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ceride-i-havadis> [Erişim: 13.01.2019].

¹² Hamza Çakır, "Tercümân-ı Ahvâl", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/tercuman-i-ahval> [Erişim: 13.01.2019].

Osmanlılar Cemiyeti'nin sözcüsü haline gelmiştir. Dil konusuna çok önem veren Şinasi, gazetesinde halkın anlayabileceği sade bir dil kullanmayı tercih etmiştir.¹³

Basımevlerinin artmasıyla birlikte bu alanda hukuki bir düzenleme ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine 1857 yılında, 1908'e kadar yürürlükte kalacak olan bir Matbaalar Nizamnamesi yani bir Basın Tüzüğü yayımlanmıştır. Bu tüzük ile hem basımevlerinin ancak izinle açılacağı ilan edilmiş ve ruhsatsız basımevlerinin kayıt altına alınması sağlanmış, hem de basın faaliyetlerine bir ön sansür uygulaması getirilmiştir. 1858 tarihli Ceza Kanunu'na eklenen üç madde ile de basınla ilgili ilk yasaklamalar ortaya çıkmıştır. Bu maddelere göre; Osmanlı içindeki milletler aleyhindeki yayınlar, genel ahlâka aykırı yayınlar ve asılsız isnatta bulunan yayınlar cezalandırılacaktır. 1864 yılında ise, basın faaliyetlerini kanuni bir çerçeve içine almak amacıyla Fransız basın kanunundan faydalanarak bir Matbuat Nizamnamesi çıkarılmıştır. Bu nizamname ile ön sansürün kaldırılmış olması basın hayatı açısından önemli ve ileri bir adım olarak değerlendirilmektedir. Öte yandan siyasi gazete çıkarmanın izne tabi olması ve Osmanlı hükümdar ve ailesine, devlet yöneticilerine, devlet memurlarına, dost hükümdarlar ve elçilere karşı olumsuz nitelikteki yazıları cezalandırması gibi kanunlarla basın alanındaki yasaklamaların devam ettiği de görülmektedir. 27 Mart 1867'de ise Sadrazam Âli Paşa hükümet aleyhindeki yayınları önlemek amacıyla bir kararname çıkararak ülkenin genel çıkarlarını korumak gerektiğinde, basın tüzüğünün hükümlerinden bağımsız olarak hükümete gazete kapatma yetkisi vermiştir. Ancak bu kararname basını dizginlemeye yetmemiş ve aydınlar, yurt dışında yürüttükleri faaliyetlerle basın kısıtlamalarını ortadan kaldırmak için çaba harcamışlardır.¹⁴

Yeni Osmanlılar Cemiyeti mensuplarının Avrupa'ya kaçmaları üzerine yukarıda da değinildiği gibi bir yurt dışı basını ortaya çıkmıştır. Bunların en önemlileri; 1867'de Londra'da Ali Suavi tarafından çıkarılan *Muhbir*, 1868'de Londra'da Ziya Paşa ve Namık Kemal tarafından yayımlanan *Hürriyet*, 1869'da yine Ali Suavi tarafından Paris'te çıkarılan *Ulûm* ve 1870'te Sağır Ahmed Paşazade Mehmed Bey ve Âsaf Hüsnü Paşa tarafından İsviçre'de yayımlanan *İnkılâb* gazeteleridir.¹⁵ Öte yandan İstibdat döneminde de, Jön Türkler yurtdışında gazeteler aracılığıyla meşrutiyetin ilan edilmesi için bir mücadeleye girişmişlerdir. Bu amaçla çıkarılan gazetelerin en önemlileri ise; 1895'te Ahmet Rıza tarafından Paris'te Türkçe ve Fransızca olarak çıkarılan *Meşveret*, 1886'da İstanbul'da çıkarılmaya başlanıp 1896'da Kahire ve

---

¹³ Nesimi Yazıcı, "Tasvîr-i Efkâr", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/tasvir-i-efkar> [Erişim 18.01.2019].

¹⁴ M. Nuri İnuğur, *Basın ve Yayın Tarihi*, (İstanbul: Çağlayan Kitabevi, 1982), 199-206.

¹⁵ Ahmet Hamdi Tanpınar, a.g.e, 229-232.

Mısır'da, 1897'de ise Cenevre'de Murat Bey tarafından çıkarılan *Mizan*, 1897'de Ahmet Cevdet'in öncülüğünde Türkçe ve Fransızca olarak çıkarılan *Osmanlı* ve Ahmet Rıza tarafından 1902'de Paris ve Kahire'de yayımlanan *Şura-yı Ümmet* gazeteleridir.¹⁶

Bunların dışında Osmanlı Devleti sınırları içerisinde basılan önemli gazeteler arasında şunlar sayılabilir: 1870'te Ali Efendi tarafından çıkarılan *Basiret*, Alman-Fransız Savaşı'nda Almaya'yı destekleyen tutumundan ötürü yabancı bir devletten yardım gören ilk gazetedir. İlk olarak 1870'te yayımlanmaya başlananıp 1872'de Ahmet Mithat Efendi'nin yönetiminde ve Namık Kemal'in başyazarlığında çıkarılan *İbret*, habercilikten ziyade fikir gazeteciliğiyle ön plana çıkmıştır. 1875'te Şemsettin Sami'nin başyazarlığında çıkarılmaya başlanan *Sabah*, herkesin faydalanabilmesi için fiyatı ucuz tutularak sade bir dille yazılmıştır. 1878'de yine Ahmet Mithat Efendi tarafından yayımlanan *Tercümân-ı Hakikat*, daha çok eğitici ve halka okuma alışkanlığı kazandıran bir tür ansiklopedik gazetecilik yapmıştır. 1894'te Ahmet Cevdet tarafından çıkarılan *İkdam*, özellikle dil ve tarih alanında Türkçülük akımına öncülük etmiştir.¹⁷

Modernleşme hareketiyle paralel olarak gelişen basın-yayın faaliyetleri sadece gazeteler yoluyla olmamış, dergiler de bu dönemde özellikle Batılılaşma çabalarında büyük rol oynamışlardır. Zafer Toprak'a göre, Osmanlı'da, cumhuriyet öncesi fikir dergiciliğinin gelişimi ansiklopedist ve pozitivist olmak üzere iki dönemde gerçekleşmiştir. Tanzimat'ın ilanıyla birlikte Batı'ya yönelişin bir uzantısı olan ilk Osmanlı dergileri, ansiklopedist bir tavırla Batı'yı, Batı'daki bilimsel ve teknik gelişmeleri tanıtmaya çalışmışlardır. Bu anlamda *Vakâyî-i Tıbbiye* 1849-1851 yılları arasında aylık olarak çıkarılmış ilk Türkçe dergidir. 1862'de yayın hayatına giren ikinci Türkçe dergi *Mecmua-i Fünûn* ise, dönemin Batı'ya açılan penceresi olarak kabul edilmektedir. Bu dergilere ek olarak 1862'de yayımlanan ilk resimli dergi *Mir'at*, 1871-1872 yılları arasında Ahmet Mithat tarafından çıkarılan *Dağarcık*, 1880'de Ebuzziya Tevfik tarafından edebî ve siyasi nitelikte bir dergi olarak yayımlanan *Mecmua-i Ebuzziya* da bu dönemde yayımlanan önemli dergilerdir.¹⁸ Ayrıca 1891'den itibaren Ahmed İhsan (Tokgöz) tarafından yayımlanmaya başlanan, daha sonraki tarihlerde başta Edebiyat-ı Cedîde topluluğu olmak üzere Fecr-i Âtî ve Millî Edebiyat grupları ile Yedi Meşaleciler'in yayın organı olarak

¹⁶ M. Nuri İnuğur, a.g.e, 290-302.

¹⁷ Orhan Koloğlu, "Osmanlı Basını: İçeriği ve Rejimi", *Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 1985), 82-90.

¹⁸ Zafer Toprak, "Fikir Dergiciliğinin Yüz Yılı," *Türkiye'de Dergiler Ansiklopediler (1849-1983)*, (İstanbul: Gelişim Yayınları, 1984), 13-17.

1944'e kadar yayın faaliyetini sürdüren Servet-i Fünûn dergisi de dönemin önemli dergileri arasındadır.¹⁹

Batılılaşma çabalarının bir ürünü olarak ortaya çıkan gazete ve sonrasında dergiler II. Abdülhamit döneminde bir kontrol mekanizmasına tabi tutulmuştur. Bu dönemde daha çok fen ve ilim konularına ağırlık veren dergilere karşın, gazetelerde siyasi konulara ilgi duyulduğu görülmektedir.

1.1.2. İkinci Meşrutiyet Sonrası Osmanlı Basını

24 Temmuz 1908'de II. Abdülhamit'in Kanun-u Esasî'nin yeniden yürürlüğe konulduğunu ilan etmesiyle birlikte II. Meşrutiyet dönemine geçilmiştir. Böylelikle basın ve özellikle gazeteler için oldukça geniş bir özgürlük dönemi başlamış bulunmaktadır. II. Meşrutiyet'in ilanıyla birlikte gazetecilerin ortak bir kararla gazetelere gelen sansür memurlarını geri göndermeleri üzerine artık sansür uygulaması kalktığı gibi, yayın sonrası cezalandırma da ortadan kalkmıştır. Bunun bir sonucu olarak meşrutiyetin ilan edildiğinin ertesi günü gazeteler, otuz yıldan sonra ilk defa sansür uygulanmadan çıkmıştır. Bu dönemde ilk bir buçuk ayda iki yüzün üzerinde yeni gazete yayın hayatına katılmış, halkın gazetelere olan rağbeti artmış ve bazı gazetelerin tirajları büyük oranda yükselmiştir. Halkın isteği üzerine ilan edilen af kanunu ile sürgün edilen birçok aydın İstanbul'a dönmüştür. Ancak gazetecilik bilgisi ve sermayesi olmayanların ve intikam alma hırsıyla yayın yapanların da gazete çıkardığı bu dönemde basın her türlü sınırdan yoksundur. Bu nedenle bu dönem özellikle basın açısından bir anarşi dönemi olarak değerlendirilmektedir.²⁰

II. Meşrutiyet'in ilanından hemen sonra II. Abdülhamit döneminin dört büyük gazetesi olan *İkdam*, *Sabah*, *Tercüman* ve *Saadet* gazeteleri meşrutiyet ve özgürlük yanlısı bir görünüme bürünmüşlerdir. Bu amaçla kadrolarını yenileyerek eski yayınlarla bağlarını koparmış görünmeyi tercih etmişlerdir. Bunlarla birlikte pek çok yeni gazete de yayın hayatına girmiştir. Aynı yıl Tevfik Fikret, Hüseyin Cahit Yalçın ve Hüseyin Kâzım tarafından çıkarılan *Tanin*, *İttihat* ve *Terakki*'nin sözcüsü sayılmıştır. *Şura-yı Ümmet*, *Rumeli*, *Silah* gibi gazeteler de *İttihat* ve *Terakki*'yi savunan gazeteler arasındadır. Öte yandan bu dönemde Ahrar Partisi'nin yayın organı sayılan *Osmanlı*, Mevlanzade Rifat tarafından çıkarılan *Hukuk-ı Umumiye* ve *Serbestî*

¹⁹ İsmail Parlatır, "Servet-i Fünûn", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/servet-i-funun> [Erişim: 13.01.2019].

²⁰ M. Nuri İnuğur, a.g.e, 305-307.

gazeteleri, Murat Bey tarafından çıkarılan *Mizan*, Derviş Vahdeti tarafından yayımlanan *Volkan* gibi İttihat ve Terakki'ye muhalif gazeteler de ortaya çıkmıştır.²¹

Tanzimat ve II. Meşrutiyet'ten sonra ortaya çıkan Batıcılık, Osmanlıcılık, İslamcılık ve Türkçülük fikir akımları basın hayatını da etkisi altına almıştır. Özellikle II. Meşrutiyet sonrasında basın özgürlüğünün getirdiği ortamdan etkilenen dergilerde de bu dönemde fikir dergiciliğine doğru bir yöneliş olmuştur. Bu bağlamda II. Meşrutiyet'in ilanından sonra İslamcı dergilerde de bir artış yaşanmıştır. 14 Ağustos 1324 [1908]'te yayımlanmaya başlanan ve 183. sayıdan sonra *Sebilürreşad* adını alan *Sırat-ı Müstakim*, kendisini “din, felsefe, edebiyat, hukuk ve ulûmdan bahis haftalık gazete” olarak tanımlandırmıştır. Mehmet Akif'in başyazarlığını yaptığı derginin amacı, İslamiyete ve memlekette bulunan bütün milletlere hizmet etmek olarak tarif edilmiştir.²² 1908-1910 yılları arasında Mustafa Sabri tarafında çıkarılan *Beyanü'l-Hakk*, dinsel konuların yanı sıra güncel, siyasal ve toplumsal konulara da değinmiştir. Aynı dönemde çıkan dergilerden *Sada-yı Hakk* ise gelenekçi İslamcılığı savunmuştur. 1915'te Halim Sabit tarafından yayımlanmaya başlayan *İslam Mecmuası*, modernist İslamcı görüşlere geniş yer vermiştir. İttihatçıların yarı resmî yayın organı olan dergide iktisadi sorunlar da ele alınmıştır. Dönemin diğer İslamcı dergileri arasında *Ceride-i Sufiyye*, *Ceride-i İlmiyye* ve *Mahfil* sayılabilir.²³

Bu dönemde İslamcı dergilerin yanı sıra Batıcılık görüşünde olan dergiler de bulunmaktadır. 1908 Aralık'ında Mehmed Cavit, Rıza Tevfik ve Ahmet Şuayib tarafından çıkarılmaya başlanan *Ulum-ı İktisadiye ve İctimaiye Mecmuası* pozitivist düşüncenin sözcüsü olmuştur. Toplumbilimle ilgili ilk kapsamlı yazıların yer aldığı dergide ayrıca iktisadi sorunlar klasik liberal öğretinin ışığında değerlendirilmiştir. Abdullah Cevdet tarafından yayımlanan *İctihad* dergisine göre Doğu'dan gelen her şey geri, Batı'dan gelen her şey ise ileridir. Kadın haklarını ve ailenin modernleşmesini, laikliği, Arap harfleri yerine Latin harfleri kullanılmasını, uluslararası ölçü ve tartı sistemlerinin kullanılmasını savunmuştur.²⁴

II. Meşrutiyet sonrasında ortaya çıkan Türkçülük akımı da diğer fikir akımları gibi basın hayatında önemli bir yer teşkil etmiştir. Türk milliyetçiliğini temel alarak kurulan ilk örgüt olan “Türk Derneği” tarafından 1911'de aynı adla bir dergi çıkarılmıştır. Hemen ardından yine 1911'de kurulan “Türk Yurdu Cemiyeti” tarafından *Türk Yurdu* dergisi yayımlanmaya

---

²¹ Orhan Koloğlu, a.g.m, 91.

²² Muharrem Dayanç, “Sırat-ı Müstakim Dergisindeki Dil, Edebiyat ve Sosyal Kavramların Sistemik İncelenmesi,” (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 1997), IV-VI.

²³ Zafer Toprak, a.g.m, 20-22..

²⁴ a.g.m, 22-23.

başlanmıştır. Aynı dernek tarafından 1913 ve 1914'te *Halka Doğru* ve *Türk Sözü* dergileri de çıkarılmıştır. Dönemin önde gelen dergilerinden biri de, Selanik'te yayımlanan ve dilde sadeleşmeyi savunan *Genç Kalemler* dergisidir.²⁵

Bunlara ek olarak, 1908'de yayımlanan *Kalem* ve 1910'da yayımlanan *Cem* adlı dergiler de dönemin iki büyük mizah dergisidir. Ayrıca bu dönemde çok sayıda çocuk dergisi de yayın hayatına girmiştir. *Arkadaş*, *Çocuk Bahçesi*, *Çocuk Dostu*, *Çocuk Dünyası* ve *Çocuk Duygusu* dergileri bunlardan bazılarıdır.²⁶

28 Nisan 1909'da II. Abdülhamit tahttan indirilmiş ve yerine V. Mehmet Reşat geçirilmiştir. Bu olayın neticesinde basına yeniden sansür konulmuş ve böylece II. Meşrutiyet'in basın özgürlüğü dönemi sona ermiştir. Bunun sonucunda ise yayımlanmakta olan gazete ve dergilerin sayısında giderek bir azalma meydana gelmiştir.

1.2 TÜRK BASIN HAYATINDA KADIN DERGİLERİ VE DERGİCİLİĞİ

Geleneksel temeller üzerine kurulu Osmanlı Devleti XIX. yüzyılda ve özellikle de II. Meşrutiyet döneminde siyaset, toplum, ekonomi, eğitim, hukuk ve fikir hayatı gibi birçok alanda modernleşmeye doğru yapısal bir değişim içerisine girmiş ve Osmanlı kadınının konumu da bu değişimden nasibini almıştır. O zamana kadar yalnızca ev içinde anne ve eş rolleriyle sınırlandırılan kadın, bu sınırlardan kurtulmak ve toplumsal hayatta farklı bir statü kazanmak amacıyla taleplerde bulunmaya başlamıştır. Bu konudaki en etkin rolü üstlenen basın aracılığıyla kadınlar bilinçlendirilmeye ve değişime hazırlanmaya çalışılmıştır.²⁷ Bu dönemde gazetelerin kadınlara yönelik ekler çıkarmaya başlamasının yanı sıra, sadece kadınlara özel gazeteler ve dergiler de çıkmaya başlamıştır. Bu gazetelerin yayın kadrolarında erkeklerle beraber kadınlar da yer almış ve böylece kadın meselesi basın aracılığıyla birinci ağızdan da tartışılmaya başlanmıştır.

Terakki gazetesi tarafından 1869 yılında çıkarılan *Terakki-i Muhadderât* ilk kadın gazetesi olma özelliğine sahiptir. Müslüman kadınlar için çıktığını ilan eden gazete, kadın haklarından bahsetmenin zor olduğu bir dönemde kadınları savunmuştur. Özellikle Batı'daki feminist

---

²⁵ Bülent Varlık, "Tanzimat ve Meşrutiyet Dergileri", *Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 1985), 119-122.

²⁶ a.g.m, 122-124.

²⁷ Serpil Çakır, *Osmanlı Kadın Hareketi*, (İstanbul: Metis Yayınları, 2013), 59.

hareketler örnek gösterilmek suretiyle Osmanlı kadınlarının dikkatlerini bu hareketlere çekmeyi hedeflemiştir.²⁸ 1875'te çıkarılmaya başlanan ve toplam 8 sayı çıkarılan *Vakit yahud Mürebbi-i Muhadderât* dergisinin yayın ilkesi “Kadınlığa dair nâfi [yararlı] şeylerden bahseder” cümlesiyle açıklanmıştır. Yine 1875'te yayın hayatına giren ve haftalık olarak 30 sayı çıkan *Ayine* adlı dergide de evlilikte ilişkiler, eşlerin tutum ve görevleri, çocuk terbiyesi ve sağlığı gibi konular işlenmiştir. Öte yandan 1880 tarihinde kadınları pek çok konuda bilgilendirmeye çalışan *Aile* dergisinde imza olmamakla birlikte yazıların hepsi Şemseddin Sami'ye aittir. 1883 yılında aylık olarak çıkarılan ve 2 sayısı bulunan *İnsaniyet* dergisi, kadınları ansiklopedik bilgilerle aydınlatmayı ilke edinmiştir. Kadınların da çeşitli mahlaslarla bu dergide mektupları bulunmaktadır. Aynı yıl çıkan ve 1 sayısı bulunan *Hanımlar* dergisinde ise kadın imzalarının arttığı görülmektedir.²⁹

Kadınlar tarafından 1886 yılında çıkarılan ilk kadın dergisi *Şükûfezar*'dır. “Kadınların aşağılanmasına karşı olduklarını belirtip, erkekler karşısında kadın eşitliğini isteyen bir önsöz ile çıkan dergi, siyaset haricinde kamuoyunda kadın varlığını hissettirmeği amaçlamıştır.”³⁰ 1887 yılında yayımlanan *Mürüvvet* dergisinde ise ilk defa yazılar konu başlıklarına ayrılmıştır. II. Abdülhamit'in teşviki ile çıkarılan dergide kadınların kültürel düzeyini yükseltmek ve Osmanlı kadınlarını dünya kadınlarından haberdar etmek amaçlanmıştır. Nigâr bint-i Osman, Leyla Hanım (Saz) ve Fitnat Hanım gibi edebiyatçılar ilk kez bu dergide görülmüştür. 1889'da tek sayı olarak yayımlanan *Parça Bohçası* adlı dergide ise ev işleri, ev düzeni, çocuk bakımı gibi konularla birlikte aşçılık ve pastacılık konularında da bilgi verilmiştir.³¹

1895 yılında yayın hayatına giren *Hanımlara Mahsus Gazete* 'nin başyazarı ve yazı kadrosunun çoğunluğu kadındır. Dergi, ilk 150 sayısı haftada iki kez, diğer sayıları ise haftada bir kez olmak üzere 1908'e kadar 13 yıl içinde çıkardığı 612 sayıyla en uzun süreli kadın dergisi unvanına sahiptir. Derginin ilk sayısında nesil yetiştiriciliği rolünden ötürü kadınların da geliştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca entelektüel Türk kadınları ve eserleri tanıtılarak Türk kadının yeteneğini kamuoyuna göstermek, Osmanlı ve dünyadaki kadınlarla ilgili haberler sayesinde kadınları birbirinden haberdar etmek amaçlanmıştır. Kadınların sorunları, aile, toplum ve iş yaşamları, eğitim, sağlık, moda, giyim konuları da dergide ağırlık kazanmıştır. Yazı kadrosunu oluşturan kadınlar ise Fatma Aliye, Emine Semiye, Şair Nigâr bint-i Osman gibi dönemin aydın-bürokrat kesimin kızları veya eşleri olan entelektüel kadınlardır. Aynı yıl haftalık

²⁸ Zerrin Ediz, *Kadınların Tarihine Giriş: Hititlerden Günümüze*, (İstanbul: Adım Yayınları, 1995), 98.

²⁹ Serpil Çakır, a.g.e, 62-64.

³⁰ Ümüt Akagündüz, *II. Meşrutiyet Devrinde Kadın Olmak*, (İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi, 2015), 88-89.

³¹ Serpil Çakır, a.g.e, 65-66.

Malumat Mecmuası'nın eki olarak çıkan *Hanımlara Mahsus Malumat* adlı dergi ise 27 sayı yayımlanmıştır. Kadın yazarlar tarafından yazılan şiir, şarkı ve kadınlara ait konuların işlendiği mektupların yer aldığı dergide erkek yazarların da kadınlara ilişkin yazıları bulunmaktadır.³² “Kırım’da 1906’da yayımlanmaya başlayan *Âlem-i Nisvan* adlı dergi ise Tercüman gazetesine ek olarak çıkartılmıştır. Dergi Kafkasya’da yaşayan Müslüman kadınların durumunu gündeme getirerek çözüm önerileri sunm[uştur].”³³

II. Meşrutiyet’in ilanı ile birlikte basın alanında yaşanan patlama kadın dergilerinde de görülmüştür. II. Meşrutiyet’in ilanından hemen sonra 1908’de ilk olarak *Demet* dergisi yayın hayatına girmiştir. 7 sayı yayımlanan ve kendisini “ilmî, siyasi, hanımlara mahsus haftalık musavver mecmua” olarak tanıtan dergide ilk kez siyasal konulara yer verilmiştir. İlk sayısında kadın yazar bulunmamakla birlikte sonraki sayılarında kadın yazarların çoğunlukta olduğu görülmektedir. II. Meşrutiyet’in ilanından hemen sonra çıkan dergilerden biri de Eylül 1908 ile Kasım 1909 arasında 12 sayı çıkan *Mehasin* adlı dergidir. Derginin en önemli özelliği renkli ve resimli olarak yayımlanan ilk kadın dergisi olmasıdır. Ayrıca okuyucu sayısını artırmak için verilen promosyonlar da bir diğer dikkat çekici özelliktir. Dergide kadın faaliyetleri ve dernekleri ile ilgili bilgiler, moda, edebiyat, güzel sanatlar, güncel olaylar gibi konular işlenmiş, kadınlar için düzenlenen konferansların metinleri verilmiş ve çeşitli ülkelerin önemli kadınları tanıtılmıştır.³⁴

26 Ekim 1908 ile 7 Haziran 1909 tarihleri arasında 30 sayı olarak Selanik’te *Kadın* adlı bir dergi yayımlanmıştır. Pek çok edebî türün de yayımlandığı dergide kadın hakları, kadın eğitimi, kadın cemiyetleri ve geçmişte kadın gibi konuların işlendiği pozitivist içerikli makaleler yer almaktadır. 16 Nisan 1911 ile 3 Temmuz 1911 arasında yayımlanan ve yayın kadrosunda erkeklerin çoğunlukta olduğu *Musavver Kadın*’da aile hayatı, aile bütçesi, kadının gelişimi, anne-çocuk ilişkisi gibi konular işlenmiştir. 24 Ağustos 1911-5 Temmuz 1912 arasında İstanbul’da çıkartılan *Kadın* adlı dergi ise, kadınları zihinsel ve toplumsal anlamda geliştirmeyi hedeflemiştir. İngilizce ve Fransızcadan çevrilen makalelere yer verilen dergide; çocuk bakımı, moda ve hukuk gibi pek çok konu ele alınmıştır.³⁵

Osmanlı kadınlarının hak mücadelesini üstlenen “Osmanlı Müdâfaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti”nin yayın organı olarak Ulviye Mevlan tarafından çıkarılan *Kadınlar Dünyası* adlı dergi arada kesintilerle birlikte 1913’ten 1921’e kadar çıkmayı başarabilmiştir. Kadınların hak

---

³² Serpil Çakır, a.g.e, 66-73.

³³ Ümit Akagündüz, a.g.e, 89.

³⁴ Serpil Çakır, a.g.e, 74-78.

³⁵ Ümit Akagündüz, a.g.e, 90-91.

mücadelesini yürütecek bir araç olarak ele alınan dergide her kesimden kadının görüşlerine yer verilmesi amaçlanmıştır. Yazarlarının tamamı kadınlardan oluşan ve sadece kadınlara açık olan dergi, feminizmi kendi hareketlerini tanımlayıcı bir kelime olarak kullanmıştır. Öte yandan Ulviye Mevlan'ın eşi Rıfat Mevlan tarafından 1914 yılında çıkarılan ve tek sayısı olan *Erkekler Dünyası* dergisi ise, kadınlar dünyası ile erkekler dünyasını birbirine yaklaştırarak bir insanlar dünyası vücuda getirmeyi amaçladıklarını ilan etmiştir.³⁶

1914'te çıkarılan *Kadınlık* dergisi; kadının bugünü ve geleceği, kadın hakları, evlilikle ilgili makaleler ve pek çok edebî yazıya yer vermiştir. Yine 1914 tarihinde çıkarılan ve 4. sayıdan itibaren *Osmanlı Kadınlar Âlemi* adını alan *Kadınlar Âlemi* dergisinde, İslam ve Türk kadınının durumu ve kadın eğitimi ile ilgili makaleler bulunmakla birlikte çoğunlukla edebî türde yazılar yer almaktadır. 1914-1918 tarihleri arasında çıkarılan *Hanımlar Âlemi* dergisinde ise çeşitli edebî türde yazılara, kadın sağlığı ve eğitimi ile ilgili yazılara, kadın hakları savunucularının çalışmalarına yer verilmiş olup, özellikle resimlerle Avrupalı kadınlar örnek gösterilerek tanıtılmıştır. 15 Nisan 1917 ile 17 Kasım 1918 tarihleri arasında çıkan ve 13. sayıdan itibaren *Bilgi Yurdu Mecmuası* adını alan *Bilgi Yurdu Işığı* dergisinde kadınlık bilinci, aile düzeni, kadın eğitimi, kadın giyimi hakkındaki yazıların yanında edebî metinler de önemli bir yer tutmaktadır.³⁷ 1919'da erkekler tarafından çıkarılan ve kadın yazarların azınlıkta olduğu *İnci* dergisinde ise daha ziyade erkeklerin kadınlara ait düşüncelerine yer verilmiştir. Kadını anne ve ev kadını olarak gören bir düşünce ile kadınları bu yolda mükemmelleştirmeyi amaç edinmiştir.³⁸

Tanzimat Döneminde modernleşme faaliyetlerinin bir ürünü olarak ortaya çıkan kadın dergileri özellikle II. Meşrutiyet'ten sonra büyük bir artış göstermiştir. Önceleri kadınların azınlıkta olduğu bu dergilerde, zamanla kadın kadroların genişlediği görülmektedir. Hatta kadınlar tarafından kurulan ve sadece kadın kadrolardan oluşan dergiler de bulunmaktadır. Böylelikle kadınların artık kendi kaderlerini ellerine almaya niyetlendikleri ve kadın hakları mücadelesinde etkin bir rol oynamaya başladıkları görülmektedir.

---

³⁶ Serpil Çakır, a.g.e, 80-81.

³⁷ Ümit Akagündüz, a.g.e, 92-93.

³⁸ Serpil Çakır, 82-83.

1.1. DEMET VE KADIN (İSTANBUL) DERGİLERİNİN YAYIMLANDIĞI DÖNEME GENEL BAKIŞ

Bu çalışmanın konusu olan dergilerden *Demet* 30 Eylül 1908 ile 11 Kasım 1908 arasında, *Kadın* ise 24 Ağustos 1911 ile 18 Temmuz 1912 tarihleri arasında yayımlanmıştır. Görüldüğü üzere iki dergi de II. Abdülhamit'in II. Meşrutiyet'i ilan ettiği 24 Temmuz 1908 tarihinden sonra yayın hayatına girmiştir. *Demet* ve *Kadın* her ne kadar II. Meşrutiyet dönemi içinde yer alsalar da, II. Meşrutiyet dönemini anlayabilmek için bu dönemi hazırlayan ortamı anlamak gerekir. Bu bağlamda Osmanlı modernleşmesinin başlangıcına kısaca bakmak yerinde olacaktır.

Osmanlı tarihinde genellikle gerileme döneminin başlangıcı olarak kabul edilen 1699 Karlofça Antlaşması ile Osmanlı Devleti Batı karşısındaki ilk yenilgisini almış bulunmaktaydı. Bunun sonucunda Batı'ya karşı üstünlüğün kaybedildiğinin farkına varılması devleti bir takım çareler aramaya sevk etmişti. Çünkü Osmanlı yönetici eliti için toplumun ve devletin en hayati sorunu olan askerî meselelerin halledilmesi gerekliliği iyiden iyine kendisini belli etmişti. Buna paralel olarak Osmanlı modernleşmesi bir askerî modernleşme olarak başlamıştı. Ancak burada en önemli nokta, modernleşmenin sadece askerî alanla sınırlı olarak algılanmasıdır.³⁹ Öte yandan modernleşme veya Batılılaşma her ne kadar ilk etapta askerî alanla sınırlı kalmış olsa da Osmanlı Devleti'nin bu tarihten itibaren yüzünü Batı'ya döndüğü bir gerçektir. Çünkü artık hem Osmanlı'nın hem de İslam dünyasının Batı karşısında geri kalmışlığı ve dolayısıyla Batı'nın üstünlüğü fark edilmiştir. Ne var ki bu yüzünü Batı'ya dönme durumu henüz bir ideoloji olamayacak kadar yüzeydedir. Her ne kadar XVIII. yüzyıl Batılılaşma etrafında cereyan etse de Batılılaşmanın adı konmuş değildir. Bu dönemde Batılılaşma layihalarda ifade edilmekten ziyade hayatın içinde gerçekleşmiştir. Osmanlılar için Batılılaşma bir hayat tarzı, zengin yaşam, ihtişam, güzel bahçeler ve Batı musikisi ile sınırlıdır. "Batılıların çok şey bildiğine inanılır[.] (...) Gözlem ve nakilde yeni bir dünyaya dikkat çekerler. Ama hürriyete, parlamentoya vs.'ye dair söz yoktur[.]"⁴⁰

XIX. yüzyıla gelindiğinde ise modernleşme hareketinin önceki yüzyıla göre genişlediği görülür. Özellikle 3 Kasım 1839 tarihinde ilan edilen Gülhane Hatt-ı Hümayunu / Tanzimat Fermanı, Osmanlı modernleşmesi anlamında bir dönüm noktasıdır denilebilir. "Yeni devire,

³⁹ Cemil Koçak, "Yeni Osmanlılar ve Birinci Meşrutiyet", *Cumhuriyet'e Devreden Düşünce Mirası: Tanzimat ve Meşrutiyet'in Birikimi*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2001), 73.

⁴⁰ İlber Ortaylı, "Osmanlı'da 18. Yüzyıl Düşünce Dünyasına Dair Notlar", *Cumhuriyet'e Devreden Düşünce Mirası: Tanzimat ve Meşrutiyet'in Birikimi*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2001), 40.

yenilik vasfını veren Gülhane hattı ile ilân edilmiş olan çağdaş hukuk prensipleridir.”⁴¹ Bu ferman ile kanun önünde eşit kabul edilen bütün vatandaşların canları, ırzları, malları ve namusları devlet tarafından güvence altına alınmıştır. Ayrıca “Gülhane hattı hümayununda, açık olarak ifade edilmemiş olan, din ve mezhep hürriyeti ile Hıristiyan ve Müslüman tebaanın siyasi haklar yönünden eşitliği 1856’da ilân edilen ıslâhat fermanında belirtilmekle bu husustaki boşluk da doldurulmuştur.”⁴² Böylece Tanzimat Fermanı’ndaki esaslar Islahat Fermanı ile genişletilmiştir. Ancak Tanzimat ve Islahat Fermanları ile yapılan yenilikler de Osmanlı’yı içinde bulunduğu zor şartlardan kurtarmak için yeterli olmamıştır. Bu dönemde özellikle yabancı devletlerin azınlıklar nezdinde Osmanlı’ya baskı yapmalarını ve azınlıkları Osmanlı Devleti’ne karşı kışkırtmalarını engelleyerek Osmanlı’nın toprak bütünlüğünü korumak adına II. Abdülhamit tahta geçirilerek 1876’da Kanûn-u Esasî ilan edilmiştir. Böylece Osmanlı Devleti meşruti yönetime geçmiş bulunmaktadır. Fakat bu dönem çok uzun süreli olmamış ve 1878’de II. Abdülhamit’in devam eden Osmanlı-Rus Savaşı’nı ileri sürerek meclisi kapatması ile son bulmuştur. Ardından 1908’de II. Meşrutiyet’in ilanına kadar II. Abdülhamit’in mutlakiyet dönemi hüküm sürmüştür.

Bu çalışmanın konusu olması itibariyle Osmanlı modernleşmesi karşısında kadının konumuna bakmak da faydalı olacaktır. Ancak özellikle yukarıda bahsedilen I. Meşrutiyet’e kadar olan modernleşme adımlarına kadının pek de dâhil edilmediği görülür. Tanzimat Fermanı, kişi temel hak ve özgürlükleri gibi yeni değer yargılarını getirmiştir. Bunun bir sonucu olarak da kadın hakları konusu bu dönemde başlı başına bir konu olarak ele alınmış ve tartışmaya açılmıştır. Ne var ki Tanzimat Fermanı kadınlara herhangi bir hak tanımamıştır. Fakat Tanzimat’la başlayan ve II. Meşrutiyet’e uzanan bu modernleşme döneminde kadınlara, ilerleme olarak nitelendirilebilecek bir takım haklar tanınmıştır. Böylece kadının statüsünün tartışma konusu haline geldiği görülmektedir.⁴³

Osmanlı modernleşmesinin önemli bir adımı sayılabilecek olan II. Meşrutiyet, II. Abdülhamit’in, İttihat ve Terakki’nin baskısıyla 24 Temmuz 1908’de Kanûn-u Esasî’yi tekrar yürürlüğe koyduğunu ve meclisi açtığını ifade etmesiyle ilan edilmiştir. Ancak meşrutiyet ilan edildikten sonra özellikle meclisin açılışına kadar Osmanlı’da bir kargaşa hâkim olmuştur. Bu kargaşa ortamından faydalanmak isteyen azınlıklar harekete geçmişler ve Avusturya Bosna-Hersek’i kendi topraklarına kattığını açıklamış, Bulgaristan bağımsızlığını ilan etmiş ve Girit

---

⁴¹ Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi: Birinci Meşrutiyet ve İstibdat Devirleri*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1962), 206.

⁴² a.g.e, 209.

⁴³ Zerrin Ediz, a.g.e, ,82-83.

Adası Yunanistan'a katılmıştır.⁴⁴ Böylece Osmanlı Devleti, azınlıkların bulunduğu topraklarının önemli bir kısmını kaybetmiştir. Bu ara dönemde birçok siyasi parti kurulmuş ve karşılıklı çekişmeler sonucu siyasete gergin bir hava hâkim olmuştur. Bu gergin ortam içinde yapılan seçimle, hürriyetin ilanından beş ay sonra meclis açılmıştır. Meclisin açılmasından sonra bu sıkıntılı ortam devam etmiş ve dinî propagandalar sonucu 31 Mart Olayı olarak bilinen kanlı bir isyan patlak vermiştir. Ancak bu isyan Selanik'ten gelen Hareket Ordusu tarafından bastırılmış ve II. Meşrutiyet'in özgürlük ortamı sona ermiştir.⁴⁵

II. Meşrutiyet'in ilan edilmesinin Osmanlı modernleşmesine büyük katkıları olmuştur. Bu anlamda II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte basın üzerindeki sansürün kalkması bir basın patlamasına sebep olmuştur. 25 Temmuz 1908 günü *İkdam* 60.000, *Sabah* ise 40.000 nüsha basmış ve bu nüshalar normalin çok üstünde bir fiyatla satılarak elden ele dolaşmıştır. İlk iki ay içinde 200'ün üzerinde gazete yayın hayatına girmiştir. Gazete tirajları 2000'den 50.000'e kadar yükselmiştir. Ancak basındaki bu özgürlük ortamı 28 Temmuz 1909'da basın özgürlüğünü kısıtlayıcı bir basın kanunu ile ortadan kalkmıştır. Zaman zaman üzerinde değişiklikler yapılsa da 22 yıl geçerliliğini koruyan bu kanun ile İttihat ve Terakki yönetimi de basını kontrol altında tutmuştur.⁴⁶ Bir diğer yandan bu yaşanan basın patlamasından kadın dergileri de nasibini almış ve II. Meşrutiyet'in ilanından hemen sonra ilk olarak çalışmamızın konusu olan *Demet* dergisi 1908'de, *Kadın* dergisi ise 1911'de yayın hayatına girmiştir. Ardından birçok kadın dergisi de bu dergileri takip etmiştir.

II. Meşrutiyet'in getirdiği özgürlükçü ortamda Osmanlı kadını toplumsallaşma yolunda önemli bir adım atmıştır. Ailedeki görevlerinin haricinde, yaşadığı ülkenin ve dünyanın bir ferdi olarak toplumdaki konumunu ve vazifelerini sorgulamaya başlamıştır. Bu amaçla sosyal alandaki ilk tecrübelerini hayır derneklerinin faaliyetleri aracılığıyla yaşamıştır. Bu kadınlar üst sınıf ailelelerin evde özel eğitim görmüş veya azınlık okullarında tahsil görmüş kızlarıdır. Böylece kadınlar, kadınların eğitimsizliğini ve aile ile toplum içindeki sorunlarını basın aracılığıyla tartışmaya açmışlardır. Bu sorunların gündeme taşınmasında bu dergilerde yazan kadın yazarların olduğu kadar erkek yazarların da katkısı olmuştur. Ayrıca kadın dernekleri sanat evleri ve dikiş atölyeleri açarak kadınları sosyal ve ekonomik hayata katmaya çalışmışlardır. Bunun yanı sıra eğitimsiz kadınlara ilim ve kültür seviyelerini yükseltmek adına eğitim vermek

---

⁴⁴ İsmail Çetişli vd., *II. Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı*, (Ankara: Akçağ Yayınları, 2016), 54.

⁴⁵ Prof. Dr. Cahit Kavcar, *II. Meşrutiyet Devrinde Edebiyat ve Eğitim: 1908-1923*, (Malatya: İnönü Üniversitesi Basımevi, 1988), 33.

⁴⁶ Ümit Akagündüz, a.g.e, 56-57.

de bu derneklerin faaliyetlerin biridir.⁴⁷ Modernleşme noktasında önemli bir adım sayılan II. Meşrutiyet döneminde kadının eğitimi konusunda da bir takım ilerlemeler yaşandığı görülür. Bu dönemde orta öğretim düzeyinde okulların çoğalması ve kız öğrencilerin sayısının artması kadın öğretmene duyulan ihtiyacı artırmıştır. Bunun sonucunda kadınların yükseköğretim yapmaları zorunluluk haline gelmiştir. Böylece 1915 yılında İnas Darülfünun'u açılmıştır.⁴⁸

Görüldüğü üzere II. Meşrutiyet dönemi, hem genel itibariyle basın yayın hayatında büyük bir canlanmanın olduğu hem de kadın dergiciliğinin parladığı bir dönemdir. Kadınların toplumdaki konumlarını sorgulamaya başladıkları bu dönemde kadın dergileri çok önemli bir vazife üstlenmiştir. Böylece kadın dergileri, kadın sorunlarının gündeme gelmesini sağlayarak kadın hakları konusunda kazanımlar elde edilmesinde büyük rol oynamıştır.

1.2. II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ FİKİR HAYATI VE DÜŞÜNCE AKIMLARI

1.2.1. Batıcılık

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın medeniyetçilik⁴⁹ olarak adlandırdığı, günümüzde daha ziyade Batıcılık veya Batılılaşma tabirleriyle ifade edilen hareket, Tanzimat Devrinin ilk ideolojisidir.⁵⁰ Osmanlı Devleti'nin Batı'ya yönelişinin başlangıcından itibaren Batı'nın gelişmişlik seviyesine ulaşabilmek için gerçekleştirilen siyasi ve sosyal hareketler; XVIII. yüzyılın başlarında teceddüd veya ıslahat, daha sonra tanzimat olarak isimlendirilmiş, ayrıca asrîlik veya asrîleşme gibi kavramlarla da anlatılmaya çalışılmıştır. Osmanlı'nın son yılları ile Cumhuriyet'in başlarında yaşanan gelişmeler daha ziyade muasırlaşma, muasır medeniyet seviyesine ulaşma gibi tabirlerle ifade edilmiş, dildeki sadeleşme hareketinin de etkisiyle zaman içinde çağdaşlaşma deyimini benimsenmiştir.⁵¹

Osmanlı Devleti'nde Batılılaşma hareketi, 1699 Karlofça Antlaşması ve 1718 Pasarofça Antlaşması sonucunda dış dünyaya karşı tutumun değişerek içeride bazı yenilikler yapılması

⁴⁷ Güldane Çolak, Lale Uçan, *II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Basında Kadın Öncüler*, (İstanbul: Heyamola Yayınları, 2008), 21-23.

⁴⁸ Zerrin Ediz, a.g.e., 102.

⁴⁹ Medeniyet, kelime olarak Türkçe'de ilk defa Sadık Rıfat Paşa tarafından 1838'lerde kullanılmıştır. Arapça'da olmayıp, doğrudan Osmanlılar tarafından türetilen bir kelimedir. Medeniyet, bundan önce Avrupa'dan alınan "sivilizasyon" kavramına karşılık olarak düşünülmüştür. Daha geniş bilgi için bk. Tuncer Baykara, *Osmanlılarda Medeniyet Kavramı ve Ondokuzuncu Yüzyıla Dair Araştırmalar*, (İzmir, Akademi Kitabevi, 1992).

⁵⁰ Ahmet Hamdi Tanpınar, a.g.e., 122.

⁵¹ M. Şükrü Hanioglu, "Batılılaşma", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/batililasma#1-giris> [Erişim: 15.01.2019].

gerekliliğinin anlaşılması ile başlamıştır.⁵² Ayrıca bu dönemde Osmanlı aydını, Fransa'ya elçi olarak gönderilen Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendi'nin kaleminden Batı medeniyetini ve bu medeniyetin üstün taraflarını da öğrenmiştir.⁵³ Böylece Osmanlı yönetici ve aydın kesimi için bir Batılılaşma meselesi ortaya çıkmıştır. Osmanlı Devleti'nde Batılılaşma üç aşamada gerçekleşmiştir. Birinci aşamada, Osmanlı yöneticileri Avrupada'ki gelişmelerin ve özellikle askerî alandaki üstünlüklerin farkına vararak Batı'yı öne geçiren silah ve aletleri almaya başlamışlardır. İkinci aşamada, askerî alandaki gelişmelere daha derinlemesine bir yöneliş gerçekleşmiş ve Batı bilimlerinin okutulduğu yeni askerî okullar açılmıştır. Bu dönemde öncekinden farklı olarak Batı'ya karşı bir hayranlığın da oluşmaya başladığı gözlenmektedir. Osmanlı'nın Batılılaşma sürecinin üçüncü ve en keskin aşaması ise Tanzimat Fermanı'nın ilanı ile yaşanmıştır. Bu aşamada, askerî ve teknik aktarmaların ötesine geçilmiş Batı'nın idari usulleri ve kanunları da alınarak Batılılaşmanın alanı genişlemiştir.⁵⁴ Bütün bunlar da gösterir ki Batılılaşma hareketi esasen devleti kurtarma ideolojisi olarak ortaya çıkmış ve uygulamaya konmuş bir harekettir.

Osmanlı'nın Batılılaşma hareketinin başlangıcı olmasa da önemli bir dönüm noktası olarak sayılabilecek Tanzimat Fermanı ile “imparatorluk, asırlar içinde yaşadığı bir medeniyet dairesinden çıkarak, mücadele hâlinde bulunduğu başka bir medeniyetin dairesine girdiğini ilan e[tmış], onun değerlerini açıkça kabul e[tmıştır].”⁵⁵ Osmanlı'nın yüzünü döndüğü bu Batı medeniyeti ise sadece Avrupa'yı kapsamıyordu zira çağdaş medeniyet seviyesi noktasında Avrupa'yı aşmış olan Amerika ve Japonya da bu yeni medeniyet dairesi içinde bulunmaktaydı.⁵⁶

Diğer taraftan Tanzimat Dönemi'nde aydınlar Batılılaşma konusunda genel olarak iki görüşü savunmuşlardır. Bunlardan ilki siyasi çözümcüler ya da meşrutiyetçiler olarak adlandırılan ve siyasal olarak meşrutiyet ve hürriyet fikirlerine dayalı bir sistem değişikliği isteyenlerdir. Yeni Osmanlılar Cemiyeti ve onların düşüncelerini benimseyenler bu gruptadırlar. İkinci grup ise medeniyetçiler olarak adlandırılan ve siyasi değişimden önce medeniyet, kültür, eğitim ve bilim alanlarında Batılılaşmanın gerçekleştirilmesi gerektiğine inananlardır. Bu görüşü benimseyenler arasında en önemli isimlerden biri Şinasi'dir. II. Meşrutiyet dönemindeki Batıcılık hareketini ise özellikleri ve temsilcilerinin ilgilerine göre birkaç sınıfa ayırmak

---

⁵² Niyazi Berkes, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, (Ankara: Bilgi Yayınevi, 1973), 35.

⁵³ Orhan Okay, “Edebiyatımızda Batılılaşma”, *Sanat ve Edebiyat Yazıları*, (İstanbul: Dergâh Yayınları, 1990), 46.

⁵⁴ Ali Budak, *Batılılaşma ve Türk Edebiyatı: Lale Devri'nden Tanzimat'a Yenileşme*, (İstanbul: Bilge Kültür Sanat, 2008), 410-411.

⁵⁵ Ahmet Hamdi Tanpınar, a.g.e, 137.

⁵⁶ Hilmi Ziya Ülken, *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*, (İstanbul: Ülken Yayınları, 1979), 200.

mümkündür. Bunlardan medeniyetçiliğe göre; Batı, medeniyetin beşiğidir ve Osmanlı toplumu Batı medeniyetini alarak kurtulup kalkınabilir. Materyalist ve ateist Batıcılar, Batıcılığa felsefi boyutu açısından önem verirler, İslam imanına ve dinine karşı maddeciliği ve dinsizliği öne çıkarırlar. Siyasi Batıcılar; Batı sömürgesini savunanlar, federalizmi savunanlar ve sosyalizmi savunanlar olmak üzere farklı gruplara ayrılmış olup devlet yönetiminin ve rejiminin nasıl olması gerektiği konusunda değişik tavırlar ortaya koymuşlardır. Son olarak sosyal bilimciler olarak adlandırılan Batıcılar ise ülkenin sorunlarını Batı kaynaklı sosyal bilimlerin ışığında çözmeyi amaçlamışlardır.⁵⁷

“Tanzimat’ın devletle, orduyla, idarî sistemle ilgili belli sorunların çözümünde Batılılaşma’yı bir yöntem olarak öneren ‘ılımlı’ yaklaşımının yerine, 19. yüzyılın sonundan itibaren, ‘topyekûn Batılılaşma’ yanlısı olan bir çizginin etkinlik kazandığı görülmektedir. Bu ‘radikalleşme’, aslında, Batı’nın bir bütün olduğu fikrinin zorunlu sonucudur.”⁵⁸ Böylece belirli alanlarda uygulanmak üzere başlayan Batılılaşma hareketleri zamanla genel bir hal almış ve sınırlarını siyasi, idarî ve sosyal olarak bütün bir devleti ve toplumu kapsayacak şekilde genişletmiştir. Batılılaşma konusunda farklı fikirler öne sürülmüş olsa da, başlangıcından itibaren geçerliliğini korumuş ve korumaya devam etmektedir.

1.2.2. Osmanlılık

1789 Fransız İhtilâli ve Napolyon savaşları sonrasında yaygınlık kazanan milliyetçilik hareketleri ile ilgili faaliyetler imparatorluk yapılarını milli devletlere bölünme tehlikesiyle karşı karşıya getirmişti. Osmanlılık, böyle bir tehlikeyi önlemek amacıyla ortaya çıkmış siyasi bir akımdır.⁵⁹ II. Mahmut’un 1826’da dile getirdiği; “Ben tebaamın Müslümanını camide, Hristiyanını kilisede, Musevîsini havrada farkedirim. Aralarında başka fark yoktur.” sözleri ile Osmanlılık fikri, bir devlet adamı tarafından en açık şekilde ifade edilmiştir.⁶⁰ Ahmet Hamdi Tanpınar’a göre ise Osmanlılık fikri özellikle 1856 tarihinde ilan edilen Islahat Fermanı ile devletin resmî ideolojisi haline gelmiştir.⁶¹ Osmanlı Devleti bu sayede siyasi birliğini muhafaza etmek ve azınlıkların yaşadığı topraklarını elinde tutmayı amaçlamıştır. İttihâd-ı Osmânî,

⁵⁷ İsmail Çetişli vd., a.g.e, 451-486.

⁵⁸ Nilgün Toker ve Serdar Tekin, “Batıcı Siyasî Düşüncenin Karakteristikleri ve Evreleri: ‘Kamusuz Cumhuriyet’ten Kamusuz Demokrasi’ye”, *Modern Türkiye’de Siyasî Düşünce: Modernleşme ve Batıcılık*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2002), 83.

⁵⁹ Azmi Özcan, "Osmanlılık", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/osmanlicilik> [Erişim 20.01.2019].

⁶⁰ Muharrem Dayanç, “Türk Düşünce Tarihinde Osmanlılık”, *Türk Yurdu*, Sayı: 284, Nisan 2011, s. 36. <https://www.turkyurdu.com.tr/edergi.php?id=53#/2> [Erişim: 12.01.2019]

⁶¹ Ahmet Hamdi Tanpınar, a.g.e, 159.

ittihâd-ı anâsır, imtizâc-ı akvâm gibi isimlerle de ifade edilen Osmanlılık düşüncesine, özellikle Ahmet Mithat ve Namık Kemal en fazla katkıda bulunmuş iki şahsiyettir.⁶² Ahmet Mithat, Osmanlılık ideolojisinin II. Abdülhamit'in onayından geçmiş bir beyannemesi sayılan *Üss-i İnkılâp* adlı eserinin “Mukaddime-i Ulâ”sında; Osmanlı Devleti'nin sırf bir İslam devleti veya sırf bir Türk devleti anlayışına göre kurulmadığını söylemiştir. Ona göre, Osmanlı Devleti Türklük ve Müslümanlık değerlerinin birleşmesiyle ortaya çıkmış bir “uhuvvet-i umumiyye-i siyasiyye” yani genel anlamda bir siyasi kardeşliktir.⁶³ Bir başka deyişle Osmanlılık fikrine göre önemli olan ırk, dil, din, tarih, gelenek gibi milli unsurlar değil, imparatorluğun tebaalarından müteşekkil bir topluluktur, ayrı bir Osmanlı milleti yoktur. Bütün Osmanlılar hukuk önünde eşittir ve Osmanlı vatandaşlarını vatan sevgisi ile birleştirmek için meşrutiyet getirilmelidir. Ancak bunun için şiddete başvurulmamalı, fitne çıkarılmamalı, ikna yoluna çalışılmalıdır.⁶⁴

Yusuf Akçura'ya göre; Müslümanlar ve Türklerin azınlıklarla eşit olmak ve İslam'ın diğer dinlerle eşit olmasını istememeleri, gayrimüslimlerin özgürlük ve kendi milli devletlerini kurmak istemeleri, Rusya'nın Boğazlara ve Akdeniz'e sahip olmak istemesi, Avrupa'nın Hristiyanları Müslüman hâkimiyetinden kurtarmak ve Müslümanları Avrupa'dan kovmak istemesi sebeplerinden ötürü Osmanlılık politikasının gerçekleştirilmesi mümkün değildir.⁶⁵ Buna paralel olarak sonuçta, Osmanlı-Rus savaşından sonra zayıflamaya başlayan Osmanlılık hareketi, Balkanlar'da ve Hristiyan Araplar arasında milliyetçilik hareketlerinin yayılmasıyla birlikte başarısızlığa uğramıştır. 31 Mart Hadisesi'nden sonra eski nüfuzunu kaybeden hareket, 1912'den sonra ortaya çıkan Balkan Savaşları ile tamamen geçerliliğini yitirmiştir.⁶⁶ Çünkü Osmanlı Devleti'nin egemenliği altında yaşayan Balkan Hristiyanları ayrılık talebiyle Osmanlı'nın karşısına çıkmış ve bu savaşla birlikte Balkan toprakları elden çıkmıştır. Böylelikle Osmanlı Devleti'nin yönetici kadrosu ve aydınları, Hristiyan tebaanın ayrılık isteklerine engel olamadıklarını anlamış ve Osmanlılık fikrinin işe yaramadığını görmüşlerdir.

---

⁶² Muharrem Dayanç, a.g.m, 35-36.

⁶³ Muharrem Dayanç, “Ahmet Midhat Efendi ve *Üss-i İnkılâp* Üzerine”, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 7/1 Winter 2012, s. 846. <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423933746.pdf> [Erişim: 12.01.2019]

⁶⁴ Cengiz Karataş, *II. Meşrutiyet Dönemi Fikir Hareketleri ve Türk Edebiyatına Yansımaları*, (Ankara: Akçağ Yayınları, 2014), 52-57.

⁶⁵ Yusuf Akçura, *Üç Tarz-ı Siyâset*, (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2015), 86-92.

⁶⁶ Ahmet Koçak, *Hikmet Yazıları*, (İstanbul: İnsan Yayınları, 2005), 25-26.

1.2.3. İslamcılık

“İslâmcılık, XIX-XX. yüzyılda, İslâmı bir bütün olarak (...) “yeniden” hayata hakim kılmak ve akılcı bir metotla Müslümanları, İslâm dünyasını batı sömürsünden, zâlim ve müstebit yöneticilerden, esaretten, taklitten, hurafelerden... kurtarmak; medenîleştirmek, birleştirmek ve kalkındırmak” amacıyla ortaya çıkmıştır.⁶⁷ İslamcılık düşüncesi özellikle Osmanlıcılık politikasının gerçekleştirilemeyeceğinin anlaşılması üzerine öne sürülmüş bir fikir hareketidir. Zira Osmanlı Devleti’nin Hristiyan tebaasını elinde tutamayacağı fark edilmesi sonucunda hem Osmanlı’nın Müslüman tebaasını hem de dünya Müslümanlarını birleştirme yoluna gidilmiştir. Aslında “Osmanlı ülkesindeki İslâmcılık hareketini “bir kalkınma ve kurtuluş ideolojisi” olarak Osmanlıcılık hareketinin devamı, milliyetçilik ve bir ölçüde Türkçülük cereyanının öncesi şeklinde ele almak doğru olur.”⁶⁸ Çünkü Osmanlı’nın kurtuluşu için öne sürülen bu fikirler işe yaramalarının görüldükleri noktada bir diğerine evrilmiştir.

Her ne kadar İslamcılık ittifak-ı İslam adı altında 1870 yılından itibaren Osmanlı’nın hâkim siyasi düşüncesi olsa da, bir fikir hareketi olarak II. Meşrutiyet’in sonrasında *Sırat-ı Müstakim* dergisinin 14 Ağustos 1908’de yayımlanmaya başlamasıyla ortaya çıkmıştır.⁶⁹ Bununla birlikte Tarık Zafer Tunaya’ya göre II. Meşrutiyet dönemindeki en tesirli ve kuvvetli akımdır.⁷⁰ Ancak bir fikir hareketi olarak II. Meşrutiyet’ten sonra ortaya çıkmış olsa da, II. Abdülhamit dönemi de İslamcılık açısından önemli bir dönemdir. Çünkü İslamcılığın bir kurtuluş çaresi olarak algılanmaya başlaması ve devlet politikası haline gelmesi II. Abdülhamit döneminde olmuştur. Ancak II. Abdülhamit’in en çok tepkiyi İslamcılardan gördüğünü de söylemek gerekir. Çünkü Abdülhamit, emperyalist devletlere karşı bir silah ve pazarlık kozu olarak gördüğü ittifak-ı İslam hareketinin kontrolünü elinde tutmak istemiştir. Bu nedenle İslamcı basını da kontrol altında tutmuş ve İslamcılar ancak II. Meşrutiyet’in ilanından sonra aktif yayın ve propaganda faaliyetlerine girişebilmişlerdir.⁷¹ Bu durum İslamcılığın bir fikir hareketi olarak II. Meşrutiyet sonrası *Sırat-ı Müstakim* dergisi ile başlamasının sebebidir.

Yukarıda da değinildiği gibi İslamcılığın II. Meşrutiyet’ten sonra bir fikir hareketi olarak *Sırat-ı Müstakim* dergisi ile başlaması, İslamcılık hareketi için basın faaliyetlerinin ne derece önemli olduğunu göstermesi bakımından dikkate değerdir. Öyle ki İslamcılık akımının yayın

⁶⁷ İsmail Kara, *Türkiye’de İslâmcılık Düşüncesi: Metinler / Kişiler I*, (İstanbul: Risale Yayınları, 1986), XV.

⁶⁸ İsmail Kara, a.g.e, XXVII.

⁶⁹ a.g.e, XXIX.

⁷⁰ Tarık Zafer Tunaya, *İslamcılık Akımı*, (İstanbul: Simavi Yayınları, 1991), 15.

⁷¹ Cezmi Eraslan, *II. Abdülhamid ve İslam Birliği: Osmanlı Devleti’nin İslâm Siyaseti: 1856-1908*, (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1992), 389.

faaliyetleri diğer akımlara göre oldukça fazladır. “*Sırat-ı Müstakim*” ve devamı niteliğindeki “*Sebil’ür-Reşad*”, “*Mekâtip ve Medâris*”, “*Beyan’ül-Hak*”, “*Liva-yı İslâm*”, “*Mahfel*” dergileri İslamcılık doktrininin ana hatlarını içeren önemli İslamcı dergilerdir.⁷² Bu en önemli İslamcı dergilerin etrafında şekillenen İslamcılık’tan bahsederken bir kısmı bu dergilerde yazan ve bu harekete yön veren belli başlı isimleri de saymak gerekmektedir. Bu isimlerin en önemlileri şöyle sıralanabilir: Manastırlı İsmail Hakkı, İsmail Fenni Ertuğrul, Şeyhülislam Musa Kazım, Sait Halim Paşa, Şehbenderzade Filibeli Ahmet Hilmi, İsmail Hakkı İzmirli, Mehmet Ali Aynî, Şeyhülislam Mustafa Sabri, Babanzade Ahmet Naim, Mehmet Akif Ersoy, Seyyit Bey, Bediüzzaman Sait Nursi, İskilipli Mehmet Âtîf, Elmalılı Muhammet Hamdi Yazır, M. Şemseddin Günaltay, Ahmet Hamdi Akseki.⁷³ İslamcılığın bir fikir hareketi olarak ortaya çıkması ve gelişmesinde bu isimler önemli bir rol oynamıştır.

İslamcılar genel itibariyle meşrutiyet ve hilafet konusunda Yeni Osmanlılar ve İttihatçıların görüşlerine katılmışlardır. II. Abdülhamit yönetimine karşı olan İslamcı aydınlar, meşrutiyeti kabul edip benimsemişlerdir. Hilafet konusunda da genel temayüllere katılmış ve hilafeti güçlendirmekten ziyade sınırlandıracak düşünceler taşımaktadırlar. Bu bağlamda Osmanlı sınırları haricindeki Müslümanlara ulaşarak onların desteğini sağlamak adına hilafete önem verilmiş olmasına rağmen, hilafetin iç siyasetteki yeri ve önemi azaltılmıştır. Böylece hilafet tamamen dışa dönük manevi bir yapıya kavuşturulmaya çalışılmıştır.⁷⁴

İslamcılık düşüncesini savunan aydınlara göre İslamcılığın temel yaklaşımları ve tezleri şunlardır: Akla uygun bir din olan İslamiyet, modern zamanın bütün ihtiyaçlarını karşılayabilecek evrensel, siyasal ve sosyal bir yapıdadır. Bütün modern gelişmelere ve yeniliklere açık, ilerlemeye engel olmak bir yana ilerlemeyi emreden bir dindir. İslamiyetin ilerlemeye engel görünen yanları ona sonradan ilave edilmiştir ve onu bu ilavelerden kurtarmak için içtihat kapısı yeniden açılarak yeni hükümler üretilmelidir. Müslümanlar Batı’yı üstün kılan bütün hususları eklektik bir biçimde onlardan almalı ve İslam toplumlarını kalkındırmalıdır. Müslümanlar, İslamiyet’in sahip olduğu milliyet prensibi etrafında birleşerek siyasi bir topluluk oluşturabilirler.⁷⁵

Osmanlıcılık fikrinin devamı ve Türkçülük fikrinin öncüsü sayılabilecek İslamcılık hareketi daha XX. yüzyılın başında geçerliliğini kaybetmiş görünmektedir. 1910 Arnavut İsyanı’nda Arnavut Müslümanlarının milliyetçi Arnavutları desteklemeleri, Trablusgarp ve Balkan

⁷² Tarık Zafer Tunaya, a.g.e, 17.

⁷³ İsmail Çetişli vd., a.g.e, 382.

⁷⁴ İsmail Kara, *İslamcılığın Siyasi Görüşleri*, (İstanbul: İz Yayıncılık, 1994), 99-164.

⁷⁵ Mümtaz’er Türköne, *Siyasî İdeoloji Olarak İslamcılığın Doğuşu*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 1991), 275-276.

Savaşları'nda Türk olmayan Müslümanların Osmanlı Devleti'nin karşısında yer almaları İslamcılık akımını büyük bir sarsıntıya uğratmıştır. Böylece 1912'de Balkan Savaşları bittiğinde İttihat ve Terakki hükümeti büyük ölçüde ittihad-ı İslam hareketinden vazgeçmiş ve fikren bağlı olduğu Türkçülük hareketine yönelmiştir. 1918'de I. Dünya Savaşı bittiği zaman ise ittihad-ı İslam fikrinin gerçekleştirilme imkânı tamamen ortadan kalkmış ve İslamcılıktan geriye “İslâm ile takviye edilmiş bir milliyetçilik” kalmıştır.⁷⁶

1.2.4. Türkçülük

Tanzimat Fermanı'nın ilan edilmesinden sonra Osmanlı devlet adamlarının bir Osmanlı milleti oluşturma yolundaki gayretlerine rağmen Osmanlı tebaası arasında milliyetçi ve proto-milliyetçi hareketler hız kazanmıştır. Osmanlı Devleti'nin Hristiyan tebaası içindeki Yunanlılar, Sırp, Bulgarlar, Makedonlar ve Ermeniler arasında güç kazanan milliyetçilik hareketleri, zaman içinde Osmanlı'dan ayrılarak bağımsız devlet kurma fikrini ön plana çıkarmıştır. Öte yandan, Müslümanların çoğunlukta olduğu Araplar ve Arnavutlar arasında hızlanan kültürel proto-milliyetçilik hareketleri ise daha ziyade Osmanlılık kimliğini zorlayarak Arap-Osmanlı, Arnavut-Osmanlı gibi karma kimlikler oluşturmayı hedeflemiştir. Bu ikinci sınıfa dâhil olan Türkçülük hareketinin diğerlerinden farkı ise, Osmanlı Devleti'nin bekasını birincil amaç kabul ederek Osmanlı kimliğindeki Türklük vurgusunu güçlendirmeye çalışmasıdır. Türkçülük, Araplar ve Arnavutlar'da olduğu gibi farklı dinlere mensup fertleri birleştirir bir özellik taşımamıştır. Bu nedenle Türkçülük hareketi Müslümanlar arasında yayılan proto-milliyetçi fikir akımları içerisinde en geç başlayanlardan biridir.⁷⁷

“Türkçülük hakkındaki çalışmalar, XVIII. yüzyılda oryantalist tarihçilerin Çin ve Arap kaynaklarından hareketle İslam öncesi Türk tarihini tartışmalarıyla başlamıştır.”⁷⁸ Türkçü aydınların dikkatini çeken bu çalışmalar Osmanlı'da da irdelenmeye başlanmıştır. Bu anlamda öncelikle dil alanında ortaya çıkan Türkçülük fikrinin ilk izleri İbrahim Şinasi Efendi'nin eserlerinde görülür. “Şinasi'nin Türkçülük fikri, dilin “edebiyat” bölümünde Ziya Paşa, “sözlük” bölümünde Ahmet Vefik Paşa, “filoloji” incelemesinde Mustafa Celalettin Paşa tarafından işlenilmiştir.” Ayrıca Ahmet Vefik Paşa'da Pantürkizm eğiliminin belirtileri de görülmektedir. Diğer yandan, Mustafa Celalettin Paşa ise filolojiden başka Türklerin etnoloji

⁷⁶ İsmail Kara, a.g.e, XXX-XXXI.

⁷⁷ M. Şükrü Hanoğlu, “Türkçülük”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/turkculuk> [Erişim: 16.01.2019].

⁷⁸ Ümüt Akagündüz, a.g.e, 74

ve tarihi ile de ilgilenmiştir.⁷⁹ Jön Türkler zamanında başlangıcı görülen ve 1880'lerde lengüistik (dilbilim) Türkçülük halini alan Türkçülük hareketi, 1893'te *İkdam* gazetesinin "Türk gazetesidir" başlığıyla çıkması üzerine kültürel bir harekete dönüşmeye başlamıştır.⁸⁰ Böylece Tanzimat sonrasında yaşanan dilde sadeleşme hareketleriyle birlikte kültürel alanda Türkçülük hareketi yaygınlık kazanmıştır.

Balkan Savaşları sonunda bu topraklarda yaşayan azınlıkların Osmanlı Devleti'nden koparak bağımsızlıklarını ilan etmesiyle birlikte Osmanlıcılık ideolojisi kesin ve zorunlu olarak geçerliliğini kaybetmiş bulunmaktaydı. Öte yandan yukarıda da değinildiği üzere, Balkan Savaşları sırasında Müslüman Arnavutların milliyetçi Arnavutları desteklemeleri ile Trablusgarp ve Balkan Savaşları'nda Türk olmayan Müslümanların Osmanlı Devleti'nin karşısında yer almaları neticesinde İslamcılık akımı da büyük bir sarsıntıya uğramıştır. Bütün bu gelişmeler ışığında Türkçülük fikir hareketi, kültürel arenadan siyasi arenaya yansıyorak diğer fikir hareketlerinin iflasıyla birlikte Osmanlı Devleti'nin kurtuluşu için en geçerli çare olarak görülmeye başlanmıştır.

Düşünce hareketleri içinde en planlı ve sistemli olan Türkçülük, kendini başta edebiyat ve kültür olmak üzere toplumun her kesimine kabul ettirmiştir. Bunu sağlayan en önemli etkenler arasında ise kurulan dernekler ve dergiler yer almaktadır. 1908'de Türk Derneği, 1911'de Türk Yurdu, 1912'de Türk Ocağı, 1914'te Türk Bilgi Derneği, 1917'de Türk Gücü ve Halka Doğru Cemiyeti bu bağlamda kurulan dernekler arasında en önemlileridir. Öte yandan Türkçülük düşüncesini ele alan dergilerden dikkate değer olanları ise şunlardır: *Genç Kalemler* (1911), *Türk Yurdu* (1911), *Büyük Emel* (1912), *Halka Doğru* (1913), *Bilgi Mecmuası* (1913), *Türk Duygusu* (1913), *Yeni Hayat* (1913), *Türk Sözü* (1914), *Yeni Turan* (1913), *Millî Tetebbular* (1915), *Yeni Mecmua* (1917), *Büyük Mecmua* (1919), *Küçük Mecmua* (1922).⁸¹ Ziya Gökalp bu dergilerden *Türk Yurdu* dergisini Türkleşmek fikrinin mürevvici olarak kabul etmektedir.⁸²

Türkçülüğün ne olduğunu anlamak için bu düşüncenin en önemli lideri olan Ziya Gökalp'in tanımına bakmak yerinde olacaktır. "Çünkü yaptığı çalışmalar neticesinde Türkçülüğü metodolojik olarak ele almış ve Türkçülüğün programını çizmiştir."⁸³ Ziya Gökalp'e göre

⁷⁹ Yusuf Akçuraoglu, *Türkçülük*, (İstanbul: Toker Yayınları, 1990), 33.

⁸⁰ Şerif Mardin, *Jön Türklerin Siyasî Fikirleri: 1895-1908*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 1992), 62.

⁸¹ Muharrem Dayanç, "Millî Edebiyat Dönemi, Milliyetçi Edebiyat ve Millî Edebiyat Kavramı Üzerine Düşünceler", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Haziran 2012, 13(1), 97. http://sbd.ogu.edu.tr/makaleler/13_1_Makale_5.pdf [Erişim 12.01.2019]

⁸² Ziya Gökalp, *Türkleşmek, İslâmlaşmak Muasırlaşmak*, (İstanbul: Ötügen Neşriyat, 2018), 13.

⁸³ Cengiz Karataş, a.g.e, 79.

“Türkçülük, Türk milletini yükseltmek demektir.”⁸⁴ “[M]illet [ise], ne ırkî, ne kavmî, ne coğrafî, ne siyasî, ne de iradî bir zümre değildir. Millet, lisanca, dince, ahlâkça ve bediiyatça müşterek olan, yani aynı terbiyeyi almış fertlerden mürekkep bulunan bir zümredir.”⁸⁵ Türkçülüğün mefkûresi büyüklüğü noktasında üçe ayrılır. Bunlar yakın mefkûreden uzak mefkûreye doğru Türkiyecilik, Oğuzculuk veya Türkmencilik ile Turancılıktır.⁸⁶ Turancılık; Oğuzlar, Tatarlar, Kırgızlar, Özbekler, Yakutlar gibi Türkçe konuşan bütün Türk soylarının siyasi olarak olmasa da kültürel olarak birlikteliğini esas alan en uzak mefkûredir. Oğuzculuk veya Türkmencilik ise Oğuz Türklerinin birliğini esas alan yakın mefkûredir. Türkiyecilik ise Anadolu’daki Türklerin birliğini esas alan en yakın mefkûredir. Ziya Gökalp 1917’li yıllara gelindiğinde şartların gerektirdiği üzere en yakın mefkûre olan Türkiyecilik’e çekilmiştir. Çünkü ona göre Anadolu’nun bile tehdit altında bulunduğu günlerde Türkiyecilik tek gerçek olarak gözükmektedir.⁸⁷ Görüldüğü üzere Türkçülük fikir hareketi dönemin şartlarının gerektirmesinden ötürü uzak mefkûreden yakın mefkûreye doğru gerilemiş ve Türkiye ya da Anadolu Türklerini içine alacak bir Türkçülük anlayışı benimsenmek mecburiyetinde kalınmıştır.

1.2.5. Feminizm

Uygarlık tarihi boyunca kadınlar hep ikincil konumda yaşamak zorunda kalmışlardır. Buna karşılık olarak XVII. yüzyıl düşünürleri, kadının fikrî olarak erkekten farklı olmadığını ve eğitildiği takdirde eşit gücünü somutlaştırabileceğini savunmuşlardır. Böylelikle “feminizm, bilinçli bir protesto hareketi olarak devrimci burjuva geleneğinden doğmuş ve eşitliği en yüksek ülkü saymıştır.” Yaşadıkları olgusal durum ile yeni filizlenen özgürlük ve eşitlik ideolojisi arasındaki çelişkinin farkında olan bu XVII. yüzyıl feministleri, içinde buldukları durumu değiştirecek örgütlenme ve kitlelere ulaşma gücünden yoksundurlar. Kadınların örgütlenmeden, ancak büyük kitleler halinde hakları için ilk defa bilinçli olarak giriştikleri mücadele ise 1789 Fransız Devrimi ile gerçekleşmiştir. Bu devrimle beraber özgürlük, eşitlik ve kardeşlik kavramları ön plana çıkmıştır. Ancak kadınların toplumsal ve siyasal açıdan erkeklerle eşit hale gelmesi, hem Avrupa’da hem de Amerika’da büyük çabalar sonucunda

---

⁸⁴ Ziya Gökalp, *Türkçülüğün Esasları*, haz., Mehmet Kaplan, (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1986), 12.

⁸⁵ a.g.e, 17-18.

⁸⁶ a.g.e, 23.

⁸⁷ İsmail Çetişli vd., 144-145.

gerçekleşebilmiştir. Neticede kadınlar ancak Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda oy kullanma hakkını kazanabilmişlerdir.⁸⁸

Kadınların ezilen bir grup olarak haksızlığa uğradıklarının ve bu haksızlığın doğuştan gelen değil toplumsal ve kültürel bir olgu olduğunun farkına varmalarını amaçlayan feminist bilinç aynı zamanda bu haksızlığın giderilmesi için gereken mücadeleyi de kapsamaktadır.⁸⁹ Böylece hem kadınlarda kendi konumlarının ne olduğu konusunda bir farkındalık yaratmak hem de bu farkındalıkla harekete geçmelerini sağlamak hedeflenmektedir. Feminizm, kadınların dünyaya kendi gözlerinden bakmalarını savunan ve kendi seslerini bulmalarını isteyen bir akımdır. Buna göre, kadınlar ne olmak istediklerine özgür bir şekilde kendileri karar verebilmelidir. Bu amaçla tarih boyunca kadınlar için öne sürülen yaşamın sınırlılığını ve yetmezliğini ortaya koymaktadır.⁹⁰ Bu sayede kadınların kendilerine çizilen bu sınırlı dünyadan çıkmalarına çalışmaktadır.

Tarihin çeşitli dönemlerinde feminist tepkiler görülmüş olmakla birlikte feminist bir hareketin gelişebilmesi ancak insanların eşit olduğu düşüncesinin yeşermeye başlamasıyla mümkün olmuştur. Fakat bu eşitlik kadınlara çok görülmüş ve yukarıda da değinildiği üzere ancak XX. yüzyılın başında kadınlar siyasi haklar yönünden eşit insan kabul edilmişlerdir. Feminist hareketler her ne kadar ilk olarak oy hakkı kazanmak için siyasi amaçla başlamış olsa da, bunun, kadınların sorunlarını çözmekte yetersiz kaldığı görülmüş ve zamanla toplumsal ilişkilerin her alanında kadına çizilen roller eleştirilmeye başlanmıştır.⁹¹ Ancak burada Osmanlı kadınlarını ayrı tutmak gerekir. Çünkü siyasi haklar istemek gibi bir mücadele Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar Osmanlı kadınları için gündem dışı ve ileri bir konudur.⁹²

Osmanlı'da modernleşmeyle birlikte ilk feminist düşünceler de ortaya çıkmaya başlamıştır. Modern okullarda eğitim görmüş ve Batılılaşmış yeni seçkinler arasında kadının konumu ile ilgili tartışmalar başlamıştır. Çoğu sürgüne gönderilen ve Batılı kadınla tanışan bu aydınlar Osmanlı'nın en büyük probleminin, kadınların toplum hayatından uzak tutulması ve eğitimsiz bırakılması olduğunu düşünmektedirler. Bu bağlamda “Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk “feministleri”nin modern erkekler olduğu gerçeği” ortaya çıkmaktadır.⁹³ Bu ilk feminist düşüncelerin yoğunlaştığı konu ise özellikle kadınların eğitimi konusudur. Böylece ilk feminist

---

⁸⁸ Necla Arat, *Feminizmin ABC'si*, (İstanbul: Say Yayınları, 2017), 29-48.

⁸⁹ Fatmagül Bertay, *Tarihin Cinsiyeti*, (İstanbul: Metis Yayınları, 2015), 88-89.

⁹⁰ Şirin Tekeli, *Feminizmi Düşünmek*, (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2017), 131.

⁹¹ a.g.e, 131-135.

⁹² Nicole A.N.M. Van Os, “Osmanlı Müslümanlarında Feminizm”, *Cumhuriyete Devreden Düşünce Mirası, Tanzimat ve Meşrutiyet'in Birikimi*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2001), 339.

⁹³ Şirin Tekeli, a.g.e, 292- 293.

hareketler kadının eğitimi sorunu üzerinde şekillenmiştir. Ancak burada göz ardı edilmemesi gereken önemli bir nokta vardır. Hem Osmanlı kadınları hem de onları destekleyen erkek aydınlar kadının eğitiminin gerekliliğini Batı'dakine benzer biçimde kadının eş ve annelik görevlerini daha iyi yapabilmesi adına istemektedirler.⁹⁴

Her ne kadar kadınların eğitimi konusu kadınların her bakımdan daha iyi ve eğitilmiş nesiller yetiştirilmesi amacıyla yönelik olarak ortaya çıkmış olsa da, kadının eğitimi, feminist bilinç oluşması açısından bir kazanım olmuştur. Buna paralel olarak kadınların modern eğitim almaya başlamasıyla birlikte 1870'li yıllardan itibaren Osmanlı toplumunda feminist olarak nitelendirilebilecek hareketin ilk belirtileri ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu bağlamda 1869 yılında ilk kadın dergisi *Muhadderat* yayın hayatına girmiştir. Bunu izleyen dönemde ise yaklaşık 40 kadar kadın dergisinin yayımlandığı görülmektedir.⁹⁵ II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte ise gerçek manada bir kadın hareketi, feminist bir hareket ortaya çıkmıştır. Bu dönemde Osmanlı toplumunda ortaya çıkan kadın hareketinin mensubu olan feminist kadınlar, oy hakkı talebinde bulunmamakla birlikte çok karılı evlilik, boşanma hakkı, kadınların sosyal hayattan dışlanması gibi konularda taleplerde bulunmuşlardır. Bu amaçla kadınlar için yeni haklar isteyen ve toplumu eleştiren dernekler kurmuşlar ve yayınlar çıkarmışlardır.⁹⁶ Meşrutiyet döneminde kurulan feminist hedefleri olan bu dernekler kadınları eğitmeyi, modernleştirmeyi, onlara el sanatları öğretmekle iş imkânları oluşturmayı hedeflemiştir. Bu amaçla kurulan İttihat ve Terakki Kadınlar Şubesi, Kadınları Esirgeme Derneği, Teâlî-i Nisvân Cemiyeti, Osmanlı Kadınları Terakkiperver Cemiyeti, Osmanlı Cemiyet-i Hayriyye-i Nisaiyye, Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvân Cemiyeti; kadın haklarını savunmaya yönelik girişimler olarak kadın mücadelesinde önemli bir rol oynamıştır.⁹⁷ Sonuç itibarıyla denebilir ki Osmanlı feministleri, dönemin Batı'daki ve özellikle de İngiltere'deki Sufraj⁹⁸ hareketinin militan taktiklerini onaylamayarak, mütevazı ve militan olmayan bir feminizmden yana tavır almışlardır. Osmanlı feministleri için en temel konu, kadınların eğitiminin iyileştirilmesi ve kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olacak şekilde toplumdaki statülerinin yükseltilmesi olmuştur.⁹⁹

---

⁹⁴ Fatmagül Berktaş, a.g.e, 93.

⁹⁵ Şirin Tekeli, a.g.e, 294

⁹⁶ a.g.e, 267.

⁹⁷ Zafer Toprak, *Türkiye'de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)*, (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2015), 19.

⁹⁸ Sufrajeterler, 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarında özellikle İngiltere'de çalışmalar yapmış bir kadın hakları grubu. Oy hakkı başta olmak üzere kadınların sosyal haklarının elde edilmesi ve iyileştirilmesi için mücadele ettiler. Bu bakımdan ilk modern feministler olarak gösterilebilirler. <https://dunyalilar.org/sufrajeter-yuzyilin-kadin-hareketi.html/> [Erişim: 27.01.2019].

⁹⁹ Ayşe Durakbaşı, *Halide Edib: Türk Modernleşmesi ve Feminizm*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2017), 103-104.

BÖLÜM II

DEMET VE KADIN DERGİSİ VE DÖNEM İÇERİSİNDEKİ YERLERİ

2.1. DEMET VE KADIN DERGİSİ ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

2.1.1 Demet Dergisinin Şekil Özellikleri

Demet dergisi, İstanbul'da 17 Eylül 1324 [30 Eylül 1908] ile 29 Teşrin-i Evvel 1324 [11 Kasım 1908] tarihleri arasında toplam 7 sayı çıkarılmıştır.¹⁰⁰ Derginin kapak kısmında, sayfanın sağ üstünden sol altına doğru uzanmış iki paralel çizgi arasında derginin numarası ile ismi yazılmıştır. Açık renk üzerine kırmızı ile yazılmış bu kısmın haricinde kalan kısımlar kırmızı fon üzerine açık renk ile yazılmıştır. Sağ altta kalan üçgen kısım içinde, eteğinde çiçekleri olan bir kadın resmedilmiştir. Sol üstte ise “Haftalık Musavver Mecmua”, alt satırda Hanımlara Mahsus yazıları yer almaktadır. Derginin ilk sayfasının üst kısmında yer alan başlık bölümünde ise “Demet” ibaresi başlığın ortasında yatay bir oval şekil içinde siyah fonda açık renkle yazılmıştır. Derginin adının üst kısmında “edebî, ilmî, siyasi”, alt kısmında ise “hanımlara mahsus haftalık musavver mecmû'a” ve “çarşamba günleri intişâr eder” yazıları bulunmaktadır. Bu oval şeklin her iki tarafında, bu şekle çiçeklerle bağlanmış ve içinde derginin künyesinin yazılı olduğu daire şeklinde iki kısım yer almaktadır. Sağ tarafında; “nüshası 2 kuruş” ifadesi altında “Muharriri: Celal Sahir¹⁰¹, Musavviri: Server İzzet” olduğu belirtilmektedir. En altında ise “Abone bedeli İstanbul senelik 90[,] altı aylık 50 kuruş[;] taşra senelik 120[,] altı aylık 65 kuruş” olduğu ifade edilmiştir. Başlığın sol tarafında, “Osmanlı kadınlarının menâfi-i umûmiyyesine hâdim ve sanâyi-i nefîseye dâir her türlü muharrerât ve âsar-ı sanat kabul ve neşr olunur. Neşr olunmayan âsar iade olunmaz. İdârehânesi Bâb-ı Âlî civârında dâire-i

¹⁰⁰ Zehra Toska vd., *İstanbul Kütüphanelerindeki Eski Harfli Türkçe Kadın Dergileri Bibliyografyası: (1869-1927)*, (İstanbul: Metis Yayınları, 1993), 24.

¹⁰¹ Celal Sahir (Erozan) (29 Eylül 1883 – 16 Kasım 1935): Servet-i Fünun, Fecr-i Atı ve Milli Edebiyat hareketleri içerisinde yer almıştır. Cumhuriyet döneminde, Zonguldak milletvekilliği yapmıştır. Daha geniş bilgi için bk. Dr. Nesrin Tağızade Karaca, *Celal Sahir Erozan*, (İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1992).

mahsusa” ifadeleri yer almıştır. Başlığın altında ise sağdan sola doğru adedi, Rûmî yayımlandığı tarih, gün, yıl ve cilt bilgileri verilmiştir. Derginin son iki sayısı olan 6. ve 7. sayılarında ise kapak kısmı değişmiş ve “Demet” ifadesi sayfanın en üstü ortalanarak yazılmıştır. Bunun altında ise kuş ve çiçekler resmedilmiştir. Sayfanın sol alt köşesinde ise *Demet* dergisini okuyan bir kadın resmi yer almaktadır. Sağ altta ufak bir kutucuk içinde ise derginin numarası ile tarih bilgilerine yer verilmiştir.

Demet dergisi, belirli bir düzen içerisinde on altışar sayfa olarak yayımlanmıştır. Derginin kapak kısmı ve ilan sayfaları bu numaralandırma içerisinde bulunmamaktadır. Her sayıda bir önceki sayının sayfa numarası devam ettirilmiş olup ilanlar haricinde 7 dergi toplam 112 sayfadır. Öte yandan dergideki yazılar, sayfa iki sütuna ayrılarak neşredilmiştir. Ancak 7. sayının ilk üç sayfasında üç sütun bulunmaktadır. 7. sayıda yayın hayatı sona eren *Demet* dergisinin tam koleksiyonları Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Hakkı Tarık Us Kütüphanesi ve Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı’nda, bir kısmı da İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kitaplığı ile İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi’nde bulunmaktadır.¹⁰²

2.1.2. Kadın Dergisinin Şekil Özellikleri

Kadın dergisi, İstanbul’da 11 Ağustos 1327 [24 Ağustos 1911] ile 5 Temmuz 1328 [18 Temmuz 1912] tarihleri arasında yayımlanmıştır.¹⁰³ Bu derginin bütün nüshaları elimizde olmayıp ancak 1911’de yayımlanmış 1., 7., 8., 10., 14., 15. ve 16. sayılar ile 1912’de yayımlanmış 4., 5., 6., 7., 8. ve 9. sayılar mevcuttur. Ancak derginin numaralandırma sisteminde bir düzensizlik olduğu göze çarpmaktadır. Birinci nüshanın tarihi 11 Ağustos 1327 iken, elimizde bulunan yedinci nüshası 6 Haziran 1327, sekizincisi 20 Haziran 1327, onuncusu ise 10 Temmuz 1327 olarak neşredilmiştir. Buradan hareketle birinci nüshanın yedi, sekiz ve onuncu nüshalardan sonra neşredildiği görülmektedir. Bu durum, derginin birinci nüshasında yer alan “Muazzez Karie ve Karilerimize”¹⁰⁴ başlıklı yazıda açıklığa kavuşmaktadır. Bu yazıda, derginin bir aydır çıkmadığından bahsedilmiş ve bundan sonra düzenli olarak neşredileceğinin müjdesi verilmiştir. Böylelikle, birinci nüshanın aslında birinci olmadığı ortaya çıkmaktadır. Bu nüshaya birinci denmesinin sebebi ise şu şekilde açıklanmıştır: *Kadın*’ın ilk nüshalarının bazı esbâb dolayısıyla matlûbumuza muvâfık bir sûrette neşr edilemeyerek birçok hatalarla memlû olduğu ve bunun ise kârilerimizin hakkımızda irae buyurdukları râğbet ve teveccühle gayr-ı

¹⁰² a.y.

¹⁰³ a.g.e, 234.

¹⁰⁴ “Muazzez Karie ve Karilerimize”, *Kadın*, nr. 1, 11 Ağustos 1327, s. 1.

mütenâsib bulunduğu nazar-ı itibâra alınarak bundan böyle *Kadın*'ı islâh ve bu nüshamızı birinci numara ittihâz ettik.”¹⁰⁵ Sonuç itibariyle, derginin elimizde olan en eski tarihli sayısı, 6 Haziran 1327 tarihli yedinci nüsha olarak gözükmektedir. Öte yandan, derginin 1912’de yayımlanan dördüncü sayısında müdüriyet tarafından yapılan duyuruda da, Kadın’ın on dördüncü nüshadan itibaren takdim edilişi açıklanmıştır. Buna sebep olarak, eski nüshaların kaybolması ve on dördüncü nüshadan öncekilerin adi bulunması gösterilmiştir. Böylelikle on dördüncü nüsha, derginin birinci nüshası olarak kabul edilmiş ve buna müteakip on altıncı nüshadan sonra dördüncü nüsha çıkarılmıştır. Bu şekilde dergiye hakiki numarasının verildiği söylenmiştir.¹⁰⁶ Neticede, on altıncı sayıdan sonra dördüncü sayı çıkarılmış olup, 1912’de yayımlanmış ayrı bir üç sayı daha olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Derginin 1. nüshasında kapak sayfasının üstü ortalanarak “Kadın” ifadesine yer verilmiştir. Derginin adının sağ tarafında “İdârehânesi: Galata’da Perşembe Pazarı Sokağı’nda Saatçiler Han Numara: 15” ifadeleri yer almaktadır. Sol tarafında ise “Abonesi her bir için posta ücretiyle beraber seneliği altmış beş altı aylığı otuz sekiz kuruştur” denilmektedir. “Kadın” ifadesinin üst kısmında ise bir çizgi üzerinde sağdan sola doğru cilt, numara, gün, tarih ve fiyat bilgilerine yer verilmiştir. Burada “Nüshası 1 kuruştur” ifadesiyle derginin fiyatı belirtilmiştir. Derginin adının yer aldığı bu kısmın altında Fransızca bir ifadeye rastlanmaktadır: “Pour la Publicité de la ville et de l’Etranger s’adresser Mr Rossano et Canetti, Posto Italienne No 51”. Bu yazının da altında iki paralel çizgi arasında ise “Tenvîr-i efkâr ve tehzîb-i ahlâka hâdim Osmanlı hanımlarına mahsûs ilmî siyasi edebî haftalık risâledir” denilmektedir. İlk sayfanın başlık kısmında ise; üst-ortaya yerleşmiş bulunan “Kadın” ifadesinin sağında “sahib-i imtiyaz ve müdiri N. Hasip”, solunda ise “Gönderilecek asâr, Selahattin Enis Bey namına gönderilmelidir.”, altında ise “Mesleğe muvafik asâr maalmemnûniye derç olunur.” ifadeleri yer almaktadır.

Bununla birlikte yukarıda da değinildiği üzere, derginin daha eski tarihli 7. ve 8. nüshalarında başlık biraz daha farklı gözükmektedir. Öncelikle “Kadın” ifadesinin sağ tarafında “sahib-i imtiyaz ve müdir-i mes’uli Nizamettin Hasip”, sol tarafında ise “Bir senelik abone bedeli altmış beş kuruştur. İdarehanede ve Şehbal mağazasında abone kaydolunur.” yazıları bulunmaktadır. “Kadın” ifadesinin hemen altında numarası ve bir çizgi ile ayrılmış üst kısmında ise sağdan sola doğru miladî tarihi, günü ve rumî tarihi yer almaktadır. Bu sayıların kapak sayfaları elimizde olmadığı için incelenememiştir.

¹⁰⁵ a.y.

¹⁰⁶ Müdüriyet, [duyurular], *Kadın*, nr. 4, 3 Mart 1328, s. 1.

Aynı yıl yayımlanan 10. sayısında ise kapak sayfasının görünümü değişmiştir. Bu sayıda “Kadın” ifadesi yine sayfanın üst kısmı ortalanarak yazılmış, ancak bu sefer hem daha sade hem de daha küçük bir şekilde yazılmış ve kenarları boş bırakılmıştır. Üst kısmında bir çizgi üzerinde sağdan sola doğru numara, gün ve fiyat yazmaktadır. “Fiyatı 50 paradır” ifadesinden fiyatının değiştiği anlaşılmaktadır. Derginin adının alt kısmında ise iki paralel çizgi arasında “On günde bir neşr olunur siyasi, edebî, ilmî, içtimaî, hanımlara mahsus Osmanlı gazetesidir” ifadesi yer almaktadır. Bu yazının da altında “İdarehanesi: Galata’da Perşembe Pazarı Sokağı’nda Saatçiler Hanı’ndadır” denilmektedir. Onun da altında “Pour la Publicité de la ville et de l’Etranger s’adresser a Mr Rossano & Canetti, Poste Italienne No 51” ifadesi yer almıştır. Sayfanın sol alt köşesinde ise “Selanik Matbaası – Dersaadet 1327” yazısı gözükmektedir. Onuncu sayının girişindeki başlık kısmında ise, “Kadın” ifadesinin bir çizgi ile ayrılan üst kısmında sağdan sola doğru yazılan numara, gün ve tarih bilgileri haricinde, yedinci ve sekizinci nüsha ile benzerlik göstermektedir.

Kadın’ın 1327 [1911]’de yayımlanan 14., 15. ve 16. sayıları ile 1328 [1912]’de yayımlanan 4., 5., 6., 7., 8. ve 9. sayılarının başlık kısımları çok küçük farklar haricinde aynıdır denilebilir. 14. nüshanın giriş sayfasının üst-orta kısmında yer alan “Kadın” isminin sağında “Abonesi: Osmanlı memleketleri için seneliği 48, altı aylığı 30 kuruş; ecnebi memleketleri için seneliği 15, altı aylığı 9 franktır.”, solunda “Her husus için müdir-i edebîye müracat olunur. Nüshası iki kuruş”, altında “Kadınların fikrî ve içtimaî terakkilerine çalışır risâle. On beş günde bir neşrolunur.” ifadeleri yer almaktadır. Bunların da altında, iki paralel süslü çizgi arasında sağdan sola doğru derginin senesi ve tarihi yazmaktadır. En üstte bir çizgi üzerinde ise sağdan sola doğru, “Müdir-i mesul: Nizamettin Hasip, Müdir-i edebî: Süleyman Bahri” bilgilerine yer verilmiştir. 15. nüshadaki tek fark ise en alt kısımda yer alan sene ve tarih bilgilerinin ortasında gün bilgisinin de verilmesi olmuştur. 16., 4., 5., 6., 7., 8. ve 9. sayılarda ise, buna ek olarak “Kadın” isminin sağ ve sol tarafında yer alan bilgilerin altına Fransızca bir takım ifadeler konulmuştur. Sağda “Le No: 2 piastres”, solda ise “Kadyne Femina des Dames Turques” ifadelerine yer verilmiştir. Burada değinilen dergilerin kapak sayfalarına bakıldığında ise yine ufak bir takım farklar olduğu görülür. 14. sayfanın kapağında, sayfanın ortasında küçük bir Mona Lisa resmi, etrafında ise çiçek ve bebek görselleri yer almaktadır. “Kadın” ismi, sayfanın üst orta kısmında bir yuvarlak içinde verilmiştir. 15. sayının kapağının ise daha sade olduğu dikkat çekmektedir. Sayfanın üst ve sağ kenarında çiçekli bir süslemeyle birlikte ortada “Kadın” ismi yer almaktadır. Sayfanın altında ise “İdarehanesi: Cağaloğlu’nda Hikmet Matbaası” ifadesi bulunmaktadır. 16., 4. ve 5. sayılarda ise, on beşinci sayıdan farklı olarak

mündericat yer almaktadır. 6., 7. ve 8. sayılarda görünüm biraz değişmiş olup, sayfanın sağ, üst ve sol kenarlarında süslemeye yer verilmiş, derginin adı üst ortaya hizalanmış, mündericatın altına ise “Kostantiniyye”, “1328” ve “Matbaa-i Ebuzziya” bilgileri eklenmiştir. Ayrıca, sayfanın en altında yer alan ifade ise “İdarehanesi: Nur-ı Osmaniye’de Şeref Sokağı’nda Hürriyet Matbaası’nda daire-i mahsusa” olarak değiştirilmiştir.

Derginin ilk sayısı, son sayfası hariç üç sütun olarak neşrolunmuştur. Diğer bütün sayılar ise iki sütun şeklinde neşrolunmuştur. 1327 [1911] yılında yayımlanan birinci sayı sekiz sayfadır. 7., 8. ve 10. sayılar ise ilan ve bilmece sayfaları haricinde on ikişer sayfadır. Yine 1327 [1911]’de yayımlanan 14., 15. ve 16. sayılar ile 1328 [1912]’de yayımlanan 4., 5., 6., 7., 8. ve 9. sayılar ise otuz iki sayfadan oluşmaktadır. *Kadın* dergisinin tam koleksiyonu Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı’nda, bir kısmı da Atıf Efendi Kütüphanesi, Belediye Kütüphanesi, Hakkı Tarık Us Kütüphanesi ve Yapı Kredi Bankası Kütüphanesi’nde bulunmaktadır.¹⁰⁷

2.2. DEMET VE KADIN DERGİSİ MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

2.2.1. Demet Dergisinin Muhteva Özellikleri

2.2.1.1. Yayın politikası

Demet dergisinin içeriğini detaylıca incelemeden önce derginin yayın politikası üzerinde durmak gerekir. Bunun için derginin ilk sayısında yer alan “Kâriât ve Kâriinimize” başlığı altında, derginin amacını açıklayan yazıya bakmak yerinde olacaktır. Bu yazıda derginin politikası şu şekilde ifade edilmiştir: “Emelimiz pek saftır. Kadınlarımızın tenvîr-i fikirlerine hizmet etmek, onlara haftada bir kere birkaç ân-ı edebî ve ilmî imrâr ettirmek istiyoruz. Gazetemiz edebî, ilmî ve siyasiyedir. Ara sıra eğlenceye dâir zarîf resimler de bulunacak ve mu‘âsır olan her şey toplu iğnemizin nâzik darbelerine hedef olacaktır. (...) Menâfi-i tesviyeye taalluk eden her şey mesleğimiz dâhilindedir. Yalnız mesleğimize tevâfuk etmeyen bir şey varsa o da sahâif-i cerâidde görülecek itirâzâta cevâb vermektir. Bunun için gazetemizin münderecâtını tenkîd etmek isteyenlerin fikirlerine yine bizim sahîfelerimizin bir ma‘kes-i sâdik olması arzusunu kariât ve kariinimize izhâr ederiz.”¹⁰⁸ Böylece ilk sayıda derginin, kadınları aydınlatmaya hizmet edeceği ve ara sıra kadınları eğlendirecek içeriklerin de yer

¹⁰⁷ Zehra Toska vd., a.g.e, 234.

¹⁰⁸ İmzasız, “Kariât ve Kariinimize”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, s. 16.

alacağı söylenmektedir. Ayrıca dergiye yöneltilecek eleştirilerin yine dergi sayfaları aracılığıyla yapılması istenmekte ve böylece eleştirilere ve gelişmeye açık bir dergi olacağının izlenimi verilmektedir.

Bununla birlikte derginin ikinci sayısında “Kariatımıza” başlığıyla Fazıl Ahmet ve Celal Sahir tarafından yazılan yazıda geçen şu ifadeler de derginin yayın amacını göstermesi bakımından dikkate değerdir. “Gazetemiz kadınların menâfiini muhâfaza etmek ve onların fikirlerine, yazılarına ma’kes olmak üzere te’sis etmiştir. Mesleğimiz, vazifemiz yalnız budur. Ve bir kadının, kadınların ihtiyâcâtını daha iyi takdîr edeceğine mûtekidiz. Binâenaleyh bütün sâhifelerimiz onlarıdır. (...) Merâmımız Osmanlı kadınlığının terakkisine, şu suretle Osmanlı medeniyetinin teâlîsine hizmettir, çünkü biz mûtekaddiriz ki bir millette kadınların tarz-ı hayât ve seviye-i efkâr ve hissiyâtı o milletin mir’ât-ı terakkisidir.”¹⁰⁹ Bu yazıyla da derginin kadınların menfaatlerine hizmet edeceği ve kadınların ihtiyaçlarının yine en iyi kadınlar tarafından anlaşılacağından dolayı kadınların fikirlerini yansıtacağı söylenmektedir. Buna ek olarak, Osmanlı kadınlığının terakkisine çalışılacağı ve böylece Osmanlı medeniyetinin yükselmesine de hizmet edilmiş olacağı belirtilmektedir. Çünkü kadınların hayat tarzı ve fikir seviyeleri milletin gelişmesiyle paralel olarak görülmektedir.

Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere *Demet* dergisinin yayımlanmasındaki en büyük ve önemli amaç kadınların ve kadınlığın ilerlemesine katkıda bulunmaktır. Kadınların menfaatlerini korumanın hedeflendiği dergide özellikle kadınların fikirlerinin ve yazılarının aktarılma istendiği söylenmektedir. Çünkü kadınların ihtiyaçlarının en iyi yine kadınlar tarafından anlaşılacağı vurgulanmaktadır. Böylelikle her ne kadar kadın yazarlar az olsa da kadınların yazı yazması teşvik edilmektedir. Osmanlı medeniyetinin ilerlemesi kadınlığın ilerlemesine dayandırılarak kadınların terakkisinin önemini altı çizilmektedir. Özellikle derginin yayımlandığı dönemde daha önce de bahsedildiği üzere Osmanlı Devleti’nin içinde bulunduğu zor koşullar dikkate alındığında, kadınlığın ilerlemesinin Osmanlı’nın devamı için şart olduğu da ifade edilmiş olmaktadır.

2.2.1.2. Yazıların konu başlıkları

“Edebî, ilmî, siyasi” mecmua olarak kendini tanıtan *Demet* dergisinde, edebî nitelikte yazılar ve şiirlerin ağırlıklı olarak yer almasının yanı sıra, yayımlanan makalelerde, yayın politikasıyla paralel olarak kadının ilerlemesini sağlamak amacıyla özellikle kadınların eğitim ve terbiyeleri

¹⁰⁹ Fazıl Ahmet ve Celal Sahir, “Kariatımıza”, *Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324 [1908], s. 17.

konusuna önem verildiği görülmektedir. Öte yandan siyasi konulara da değinen *Demet* dergisi, siyasetten bahseden ilk kadın dergisi olmasıyla da dikkat çekicidir. Dergide “Şiir”, “Hayât-ı Hakikiye Sahneleri”, “Osmanlı Meşâhir-i Nisvânı”, “Küçük Hikâye”, “Kısm-ı İlmî”, “Musahabe-i Tıbbiye”, “Hikâye”, “Muharrerat”, “Hanımlara Hıfzıssıhhat”, “Biraz Hande”, “Kadın Muharrirler”, “Ahlaki Fıkralar”, “Kısm-ı Siyasi”, “Siyasi” “Şehirli Düşünceler”, “Muhaberat” gibi belirli başlıklar yer almaktadır. Şunu belirtmekte fayda var ki yedi sayılık bir ömrü olan dergide bu başlıklar düzenli olarak kullanılmamış ve bütün yazılar belirli başlıklar altında verilmemiştir. Ancak içerik olarak yedi sayının arasında çok bir fark olmadığını da söylemek gerekir.

Şiir: *Demet* dergisinde şiir başlığı altında olanlar ve olmayanlar olmak üzere kırka yakın şiir yayımlanmıştır. Bu şiirlerin büyük bir çoğunluğu aşk, sevgi, özlem, hüzn, karamsarlık ve umutsuzluk duyguları üzerine yazılmış şiirlerdir. Bunların haricinde kalan birkaç şiir ise kadın ve ilerleme konusunu merkeze almıştır.

Hayat-ı Hakikiye Sahneleri: Bu başlık altında birinci ve beşinci sayılarda Hüseyin Cahit ve Sabih imzasıyla kaleme alınmış birer hikâye yer almaktadır.

Osmanlı Meşâhir-i Nisvanı: Ünlü Osmanlı kadınlarının anlatıldığı bu bölüm 1., 2. ve 6. sayılarda yer almaktadır. Birinci sayıda yazıları ve özellikle şiirleriyle önemli bir kadın edibe olarak Madam Zabel Asador tanıtılır ve iki nesri de bu yazının sonuna eklenir. İkinci sayıda Ermenice romanları olan ve hem eserlerinde hem fikrî hayatında özellikle kadınların hakları üzerinde duran Madam Duchabes Paşa¹¹⁰ tanıtılmış ve yazının sonunda romanlarından birkaç parça alıntılanmıştır. Altıncı sayıda ise özellikle küçük hikâyeleriyle tanınmış, Paris’te bazı dergilerde yazdığı makalelerle de büyük edipler tarafından takdir edilmiş Madam Zabel Yesayan¹¹¹ anlatılmaktadır.

Küçük Hikâye: Bu başlık altında biri tercüme olmak üzere toplam beş hikâye yayımlanmıştır.

Hikâye: Edebi yazıların ağırlıkta olduğu dergide “Hikâye” başlığı altında olan ve olmayan birkaçı tercüme pek çok hikâye yer almıştır.

---

¹¹⁰ Sırpuhi Düsap (1841-1901), bilinen ilk Ermenice yazan kadın romancıdır. Ermenice deneme, makale ve romanlarında, kadınların yaşam modellerini seçimde ataerkil sistemin kurallarından bağımsız karar vermelerinin önemi konusunu işlemiştir. <http://www.istanbulkadınmuzesi.org/sirpuhi-dusap/?tur=Alfabetik> [Erişim 05.01.2019].

¹¹¹ Zabel Yesayan (1878-1943), Osmanlı toplumunda antimilitarist hareketin öncüsü, ilk Ermeni sosyalist feminist kadın yazardır. Makalelerinde, romanlarında ve hikâyelerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve kişisel özgürlük ile toplumun geleneksel beklentileri arasındaki ikilemi dile getirmiştir. Eserlerinde ayrıca toplumsal sınıflar arasındaki ekonomik, politik ve ideolojik mücadele konularını da işlemiştir. <http://www.istanbulkadınmuzesi.org/zabel-yesayan> [Erişim 05.01.2019].

Muharrerat: 1., 2., 3. ve 6. sayılarda yer alan bu bölümde dergiye gelen bazı mektuplara yer verilmiş ve kimisinin sonuna da *Demet*'in cevabı eklenmiştir.

Kısm-ı İlmi: Çocuk terbiyesi, kadınların eğitimi gibi konular üzerinde duran bu kısım derginin 1., 2., 4. ve 6. sayılarında yer almaktadır.

Musahabe-i Tıbbiye: Bu başlık altında Op. Dr. Orhan Tahsin tarafından derginin birinci ve altıncı sayılarında yazılmış ve tıbbi bir takım konularda bilgi veren iki yazı bulunmaktadır.

Hanımlara Hıfzıssıhhat: Bu başlık altında yalnızca derginin ikinci sayısında sağlık ile ilgili bir yazı bulunmaktadır.

Biraz Hande: Bu başlık derginin 2., 3. ve 4. sayılarında bulunmaktadır. Bunlardan ilki bir sahne/tiyatro, ikincisi hikâye, üçüncüsü ise hatırat türünde yazılmıştır.

Kadın Muharrirler: Bu başlık altında derginin 3., 5. ve 7. sayılarında yazılar bulunmaktadır. Bu bölümde de “Osmanlı Meşahir-i Nisvanı” bölümündekine benzer biçimde bu sefer her yazıda bir kadın muharrir tanıtılmıştır. Bu muharrirler sırasıyla şunlardır: Madam de Sévigné,¹¹² Madam Roland¹¹³ ve Madam de Borde Valmor¹¹⁴.

Ahlaki Fıkralar: Bu başlıkta sadece derginin üçüncü sayısında Fransızca'dan tercüme edilen bir yazı bulunmaktadır.

Kısm-ı Siyasi: Demet dergisi siyasi konulardan bahseden ilk kadın dergisidir. Ancak siyasi yazılara ancak dördüncü sayıdan itibaren rastlanmaktadır. Bu başlık altında derginin dördüncü ve yedinci sayılarında birer yazı, “Siyasi” başlığı altında ise beşinci sayıda bir yazı bulunmaktadır.

Şehirli Düşünceler: Derginin beşinci ve yedinci sayılarında bu başlıkta iki yazı yer almaktadır.

Serâir-i Hüsn ü Ân: Bu başlık altında derginin üçüncü sayısında sağlık konulu tercüme bir yazı bulunmaktadır.

Muhaberat: 3., 4., 6. ve 7. sayılarda bulunan bu bölümde dergiye gelen yazılara, mektuplara cevap verilmiştir.

---

¹¹² Madam de Sévigné (1626-1696), tarihi ve edebî önemi olan mektuplarıyla tanınmış Fransız yazardır. <https://www.britannica.com/biography/Marie-de-Rabutin-Chantal-marquise-de-Sevigne> [Erişim 05.01.2019].

¹¹³ Madam Roland (1754-1793), Fransız İhtilâli'nde büyük payı olan bir kadın yazardır. Paris'te doğmuş ve yine Paris'te giyotinle başı kesilerek öldürülmüştür. <http://www.nkfu.com/madame-roland-kimdir/> [Erişim 05.01.2019].

¹¹⁴ Marceline Desbordes-Valmore (1786-1859) Romantik Dönemin Fransız şair ve edibelerindendir. <https://www.britannica.com/biography/Marceline-Desbordes-Valmore> [Erişim 05.01.2019].

2.2.1.3. Yazarları

Bir kadın dergisi olması sebebiyle öncelikle dergideki kadın yazarlara dikkat çekmek gerekir. Ancak burada şunu da belirtmek gerekir ki *Demet*, her ne kadar bir kadın dergisi olsa da, dergide kadın yazarların azınlıkta kaldığı görülmektedir. Önemli kadın yazarların bulunduğu dergide Nigar bint-i Osman, Jülide, Sybil, Nigâr Hanım, İsmet Hakkı, Neziye, Kırmızı-Beyaz Kulübü Müessisleri, Atıfet Celal, Ruhsan Nevvare, Şiven Peride, E. [elif]. Ulviye, Halide Salih, Behiye Refet isimleri bulunmaktadır.

Kadrosunda birçok önemli ismi barındıran *Demet* dergisinin erkek yazar kadrosu ise şu isimlerden oluşmaktadır: Cenap Şahabettin, Hüseyin Cahit, Mehmet Emin, Ahmet Samim, Mustafa Namık, Server Cemal, Mustafa Kemal, aynı zamanda derginin başmuharriri olan Celal Sahir, Lugufet Fuat, Fazıl Ahmet, Selim Sırrı, Op. Dr. Orhan Tahsin, Hüseyin Siret, Mehmet Rauf, Faik Âli, Süleyman Fehmi, Dr. Galip Ata, F. K., M. Rüştü, Raif Necdet, Tahsin Nahit, Ahmet Esat, Asaf Nefi, Süleyman Nazif, Abdülehat Davut, Mehmet Akif, Mithat Cemal, İlyas Macit, Ali Zeki, Dr. Nuri Bekir, Mahmut Celal, Sabih, Mahmut Sadık, Hakkı Behiç, Enis Avni, Muhittin. Ayrıca Henri Lave, Jules Fréval ve Marcel Prévost da tercüme yoluyla eserleri dergide yer alan iki yabancı yazar olarak görülür. Dergide bu kadar çok yazarın yer almasının sebebi çoğu ismin bir veya iki eserle dergide yer almış olmasıdır.

2.2.1.4. Tefrikalar

Kıssa-i Garam: Fazıl Ahmet tarafından tercüme edilen hikâye derginin birinci, üçüncü, altıncı ve yedinci sayılarında bulunmaktadır. Hasta bir prensin geçirdiği aşklar ve sonunda ölümü konu edilmiştir.

Françoise'a Mektuplar: *Demet* dergisinin dördüncü, altıncı ve yedinci sayılarında yayımlanan eser Kırmızı-Beyaz Kulübü Müessisleri tarafından tercüme edilmiştir. Dördüncü sayıda Mukaddime kısmı, altıncı sayıda Mukaddime'nin devamı ve "Birinci Mektup", yedinci sayıda ise "İkinci Mektup" yer almaktadır.

Raik'in Annesi: *Demet* dergisinin altıncı ve yedinci sayılarında "Milli Hikâye" başlığı altında Halide Salih imzasıyla neşredilen eser Halide Edip Adivar'ın eseridir. Yedinci sayıda "mâba'di var" denilse de derginin son sayısı olması dolayısıyla hikâye yarım kalmıştır.

2.2.2. *Kadın* Dergisinin Muhteva Özellikleri

2.2.2.1. Yayın politikası

Kadın dergisinin içeriğini anlamlandırabilmek adına derginin yayın politikasının bilinmesi önemlidir. Derginin birinci sayısında “Muazzez Karie ve Karilerimize” başlıklı yazıda geçen şu ifadeler, derginin yayın amacını bir nebze olsun yansıtmaya bakımından önemlidir. “*Kadın*” teveccühâtınızı muhâfaza etmekle beraber bundan böyle daha nevîn, daha bedî‘ bir sûrette intişâr etmeye çalışacağımı, ve seviye-i ilmiyye ve fikriyyenize daha ziyâde hâdim, ve boş geçen zamânlarınızda size hem bir refika-i rûh, hem de bir mürebbiye-i fikriyye vazîfesini bi-hakkın îfaya daha ziyâde gayret eyleyeceğini arz u tebşîr ederek teveccühâtınızın rûhlarımızda müterâkim bulunan hürmet ve teşekkürâtını takdîm eyleriz.”¹¹⁵ Bu satırlarda görüldüğü üzere, derginin kalitesinin artırılmasına, kadınların ilmî ve fikrî seviyelerinin yükseltilmesine ve kadınların boş zamanlarının zevkli ve faydalı bir şekilde doldurulmasına çalışılacağı söylenerek derginin yayın amacı ortaya konmaktadır.

Yukarıda da değinildiği gibi, *Kadın*’ın on dördüncü nüshası, önceki sayıların kötü bulunulmasından ötürü derginin birinci nüshası olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle bu nüshada, derginin yayın politikasını açıklamak amacıyla müdür-i edebî tarafından “İlk ve Son Söz” başlıklı bir yazı kaleme alınmıştır. Bu yazıda, gazeteye “yazı toplama[nın], kadınları meşgul edebilecek, onları oylar ve avuturken tenvîr ve müstefit edecek yazılar bulma[nın]”¹¹⁶ zorluğundan bahsedilmiştir. Böylelikle hem kadınların boş kalmalarını engellemenin amaçlandığı hem de kadınları oyalayacak bu yazıların onları aydınlatacak ve onlara fayda getirecek nitelikte yazılar olacağı ifade edilmektedir.

Öte yandan, derginin kadınlara ait olduğu vurgulanmakta ve geleceği kadınların meydana getireceği söylenmektedir. “*Kadın*” sizindir. Siz ki, yarınki neslin, yarınki cemiyetin, yarınki namus-ı millînin, yarınki vatanın mülevvidi, mâderi, muhafızı, müstahzırlarısınız! Nesc-i ahlâf, sizin güzel fakat maharetkâr parmaklarınızla örülecek; ondaki nukuş-ı fazilet, nefaset, metanet sizin mahsul-i mesainiz olacak! Dün nasıl sizin olmuşsa, yarın da sizindir. Dünkü istibdâdî – affediniz – nasıl siz tesis ettinizse yarınki hürriyeti yine siz teyit edeceksiniz! O halde... Sizin tenvîr ve teâliniz, altı yüz senelik bir saltanatın zâmîni, müstenidi, medâr-ı bekası olacak; beşeriyet, sizlere mesul ve müşkül bir vazife tahmil ediyor, ve siz bu vazifeyi yalnız iktisap edeceğiniz ilm-i marifetle ifa eyleyebileceksiniz!”¹¹⁷ Bu ifadelerde, geçmişte tesis etmiş ve

¹¹⁵ İmzasız, “Muazzez Karie ve Karilerimize, *Kadın*, nr.1, 11 Ağustos 1327, s. 1.

¹¹⁶ Müdür-i Edebî, “İlk ve Son Söz”, *Kadın*, nr.14, 7 Kanun-i Sani 1327, s. 2.

¹¹⁷ a.y.

geleceği de tesis edeceği söylenen kadınların aydınlatılması ve yükseltimesinin önemine dikkat çekilmekte ve devletin bekası kadınların terakkisine dayandırılmaktadır. Böylelikle, derginin de bu amaca hizmet edeceği izlenimi verilmektedir.

Bununla birlikte, müdir-i edebî Süleyman Bahri, amacını şu cümlelerle dile getirmektedir. “*Kadın*”, kıymet-i maddiyesine nispetle pek ucuzdur, hanımlar! Kıymet-i maneviyesine gelince: bunu ben bütün vüs’ümle temine çalışacağım, cidden istifadenizi muceb sahifeler bulunduracağım, bilhassa, yazılarınızı neşre tavassut edeceğim; bir kadın edebiyatının teessüsüne yardım eyleyeceğim, ve rağbet ederseniz, “*Kadın*” Osmanlı âlem-i nisvânının bir eser-i nefisi, bir timsal-i mevcudiyeti, bir (urganı) olacak.”¹¹⁸ Bu sayede, yazıların içerikleri itibariyle kadınlara fayda sağlamanın haricinde, kadın yazarların yazılarına yer vererek bir kadın edebiyatı oluşturulmasına da çalışılacağı ortaya çıkmaktadır. Bütün bunlar, *Kadın* dergisinin temel hedeflerinin, kadınların boş vakitlerini değerlendirmek, faydalı yazılarla kadınların ilerlemesine çalışmak ve kadın yazılarına yer vererek bir kadın edebiyatı oluşmasına çalışmak olduğunu göstermektedir.

2.2.2.2. Yazıların konu başlıkları

Kadın dergisinde, yazıların genel itibariyle belli başlıklar altında bölümlenerek yer almaması dolayısıyla derginin bütününe kapsayacak konu başlıklarından söz etmek mümkün değildir. Bununla birlikte birkaç bölümün derginin pek çok sayısında yer aldığı görülmektedir. Bunlar “Beyaz Konferans”, “Kırık Dökük”, “İslam ve Osmanlı Tarihinde Kadınlar”, “Tarihî Kadınlar”, “Haremi Hümayun”, “Güzellik ve Güzellenmek”, “Kadının Haberleri” adlı bölümlerdir.

Beyaz Konferans: On dördüncü sayıdan dokuzuncu sayıya kadar bütün sayılarda bulunan bu bölümde, Fatma Nesibe Hanım’ın kadınlar hakkında verdiği konferansların P.B. imzalı bir kadın tarafından yazıya aktarıldığı görülmektedir.

Kırık Dökük: Bektay tarafından kaleme alınan bu bölümde kadınlarla ilgili vecizelere yer verilmektedir. Bu bölüm derginin, 1327’deki 14., 15., 16. ve 1328’deki 4., 5., 6., 8. ve 9. sayılarında bulunmaktadır.

---

¹¹⁸ a.g.m, 3.

İslam ve Osmanlı Tarihinde Kadınlar: İslam ve Osmanlı tarihinden kadınların anlatıldığı bu bölüm derginin on beşinci sayısında yer almaktadır. Bunu bir bölüm olarak ele alma nedenimiz küçük bir isim değişikliğiyle bu serinin devam etmiş olmasıdır.

Tarihî Kadınlar: “İslam ve Osmanlı Tarihinde Kadınlar” bölümünün devamı niteliğinde olan bu bölüm derginin on altıncı ve dördüncü sayılarında yer almıştır.

Harem-i Hümayun: “Tarihî Kadınlar” bölümünün devamı niteliğinde olan bu bölüm de 5., 6., 7. ve 8. sayılarda neşrolunmuştur.

Güzellik ve Güzellenmek: 16., 5., ve 8. sayılarda Emine Monla tarafından kaleme alınan bu yazılarda, kadınlara güzel kalmak için tavsiyeler verilmektedir.

Kadının Haberleri: 5., 6. ve 7. sayılarda “Havadişçi” imzasıyla kaleme alınan bu bölümde Osmanlı’daki ve dünyadaki kadınlarla ilgili bir takım haberler verilmektedir.

Bizim Gazete: Dergi kadrosundan Suzen tarafından 16., 5. ve 6. sayılarda kaleme alınan bu yazılarda yazar, derginin idari kadrosunu oluşturan isimlerle yaşadığı bir takım durumları anlatmaktadır.

Sonuç itibariyle, her ne kadar çeşitli konu başlıkları altında ayrılan bölümler bulunsa da, bu durumun dergi geneline yayılmaması dolayısıyla, Kadın dergisini bir bütün olarak konu başlıklarına ayırmak pek mümkün değildir. Çünkü bu konu başlıkları altındaki yazılar haricinde dergideki yazılar birbiriyle bağlantılı gözükmemektedir.

2.2.2.3. Yazarları

Sahib-i imtiyazı Nizamettin Hasip, müdir-i edebîsi Süleyman Bahri olan *Kadın* dergisinde, kadın ve erkek pek çok yazar eserleriyle yer almışlardır. Derginin kadın yazarları: Yaşar Nezihe, İffet Neriman, Fahrünnisa, Melahat Belkıs, Hatice Suzan, Seniha Vecdiye, Kadriye Hüseyin, P.B., Mediha Güzin, Fatma Asuman, Makbule Leman, Fatma Müzeyyen, Zühre, Emine Monla, Fahire Osman Hanım, Ezher Bedia, Pervin Nakâm, Sadiye Vesile Hanım, Nigar Bint-i Osman, Clara Belli, Beria Cenana, Cemile Hüsnü, Rukiye Avni, Güzide Hanım, Derviş Gülsüm Hanım, Bedia Hanım, Esmâ, Pervin Hale, Sadiye Vesile.

Diğer taraftan sahib-i imtiyazı ve müdir-i edebîsi erkeklerden oluşan dergide, erkek yazarların önemli bir yer tuttuğu ve nicelik olarak kadınlardan fazla oldukları görülmektedir. Derginin erkek yazarları şu isimlerdir: Selahattin Enis, Hayrullah Süleyman, Dr. İhsan, Y. Saim, M. Halit, İskender Fahrettin, Celis, Cevdet Tahir, Mehmet Nurettin, M. Remzi, İsmail Zeki,

Hüseyin Cahit, Muhittin, Hüseyin Kâzım, Mehmet Fuat, Hakkı Tarık, Süleyman Sırrı, Faik Şevket, Selahattin Asım, M. Namık, Yakup Salih, Bezmi Nusret, Hasan Zeki, Ali Süha, Süleyman Bahri, Süleyman Nesip, Emin Bülent, Cüneyt, İsmail Hami, Suzen, Bektay, Ercüment Ekrem, Abdullah Cevdet, H. Nazım, Tahsin Nahit, Şakir Paşa, Jules Beauvois, Cemil Süleyman, Emin Lami, Faik Âli, Reşat Lütfü, Lemi Nejat, İsmail Zühtü, Yahya Saim, Gıyasettin, Falih Rıfkı, Süleyman Saip, Celal Sahir, Ahmet Necmettin, Cemal Mukbil.

2.2.2.4. Tefrikalar

Pompei'nin Son Günleri: Lord Leighton'dan¹¹⁹ Ercüment Ekrem¹²⁰ tarafından tercüme edilmiştir. Bu hikâye derginin birinci ve on dördüncü sayılarında yer almaktadır. Ancak on dördüncü sayıdan sonraki sayılarda devam edilmeyip kesildiği görülmektedir. Ayrıca elimizde olmayan aradaki sayılarda bulunup bulunmadığı da bilinmemektedir.

İkinci Gençlik: Ali Süha tarafından tefrika edilen bu eser 15., 16., 4., 5., 7., ve 9. sayılarda bulunmakla birlikte hikâye derginin elimizdeki son sayısı olan dokuzuncu sayıda bitmemiş gözükmemektedir.

2.3. DEMET VE KADIN DERGİLERİNİN DÖNEMİ İÇİNDEKİ YAYIN ORGANLARI ARASINDAKİ YERİ

17 Eylül 1324 [30 Eylül 1908] tarihinde yayın hayatına giren *Demet*, daha önce de bahsedildiği üzere II. Meşrutiyet'in ilanından sonra yayımlanan ilk kadın dergisidir. Öte yandan 1911 ile 1912 yılları arasında çıkarılan *Kadın* dergisi de II. Meşrutiyet'in ilanından sadece birkaç sene sonra yayın hayatına girmiştir. Daha önce de ifade edildiği üzere II. Meşrutiyet'in ilanıyla basındaki sansürün kalkması bir basın patlaması yaşanmasına sebep olmuştur. Bu dönemde çıkan gazete ve dergilerin sayısında büyük oranda bir artış görülmüştür. Ekonomik ve siyasi sebeplerden ötürü çoğu kısa sürede kapanan bu yayınların arasında *Demet* ve *Kadın* dergileri de yerlerini almıştır. Bu dergileri dönemi içerisine oturtmak adına yayımlandıkları dönemdeki

---

¹¹⁹ Bu ismin yazılışında "İstanbul Kütüphanelerindeki Eski Harfli Türkçe Kadın Dergileri Bibliyografyası: (1869-1927)" eserinden faydalanılmıştır.

¹²⁰ Ercüment Ekrem (Talu) (1888-1956): Rezaizade Mahmut Ekrem'in oğludur. Mizah edebiyatının usta kalemlerinden biri olan yazar ve gazeteci; mizahî roman, fıkra ve hikâye türünde eserler vermiştir. Daha geniş bilgi için bk. Hilmi Yücebaş, *Bütün Cepheleriyle Ercüment Ekrem*, (İstanbul: Orhon Mete ve Ortağı Kollektif Şirketi Matbaası, 1957).

kadın dergilerine bakmak aydınlatıcı olacaktır. Bu bağlamda *Demet*'ten çok kısa bir süre sonra Eylül 1324 [1908] - Teşrin-i Sani 1325 [Kasım 1909]¹²¹ tarihleri arasında çıkan *Mehasin*, 13 Teşrin-i Evvel 1324 [26 Ekim 1908] - 25 Mayıs 1325 [7 Haziran 1909]¹²² tarihleri arasında Selanik'te çıkarılan *Kadın* ve 1913'te yayımlanan *Kadınlar Dünyası* dergilerine bakmak dönemin kadın basını hakkında bir fikir oluşturmaya yardımcı olacaktır.

Mehasin'de kadınlar hikâye şiir gibi edebî nitelikteki yazılarının haricinde özellikle eğitim taleplerini dile getirmişler, basın ve eğitim alanında kadınlarla ilgili faaliyetlerin canlanarak hız kazanmasını talep etmişlerdir. Dergi sayfalarında kadınlarla buluşmanın ve yalnız olmadıklarını görmenin memnuniyetini yazılarında da hissettirmişlerdir. Ne var ki aynı zamanda, kadınlarla ilgili faaliyetlerin ikinci plana atıldığını ve yeterli desteği görmediğini yaşamalarından kaynaklanan şikâyetçi ve kırgın bir anlatım da ağırlık kazanmıştır.¹²³ Öte yandan Selanik'te yayımlanan *Kadın* da, diğer kadın gazete ve dergilerine benzer bir şekilde çocuk bakımı, giyim, el işleri gibi konulara yer vermiştir. Yeni açılan kız okullarının ve yeni kurulan kadın derneklerinin haberleri verilmiştir. Ayrıca kadının durumunu ortaya koyan ve özellikle eğitim hakkını savunan makaleler yayımlanmıştır.¹²⁴ Kadın hukukunu savunan *Kadınlar Dünyası* ise, önemli sosyal olaylarla birlikte, edebî metinlere, kadın hakları, dil, müzik, tiyatro ile ilgili yazılara yer vermiştir. Eğitim, ticaret, el sanatları teşvik edilmiş, görücü usulüyle evlenme ve gereksiz çeyiz masrafı gibi konular eleştirilmiştir.¹²⁵ Görüldüğü üzere dönemin kadın dergilerinin en önemli özelliği kadının terakkisine çalışmış olmalarıdır. Hem basın yoluyla kadının görünürlüğünü artırmak hem de kadınları eğiterek kadının ilerlemesini ve böylelikle de Osmanlı medeniyetinin ilerlemesini sağlamak amaçlanmaktadır. Kadın sorunlarını dile getirerek çözüme kavuşturmak gayesiyle birçok yazı kaleme alınmıştır. Aynı amaç *Demet*'te ve *Kadın*'da da görülmektedir. Edebî türdeki yazılarla kadına basın sahasında bir faaliyet alanı açılmış olmasının yanı sıra, ilim ve siyasi konulardaki eğitici yazılarla da kadınların eğitilmesi ve gelişmesi gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte “[o] sıralar, *Mehâsin* ve diğer kadın dergileri, kadınları birbirinden haberdar eden, her birinin kendi köşesinde tamamen yalnız olmadığını görmelerine olanak veren, onları buluşturan yerler

---

¹²¹ Zehra Toska vd., a.g.e, 321.

¹²² a.g.e, 239.

¹²³ Aynur Demirdirek, *Osmanlı Kadınlarının Hayat Hakkı Arayışının Bir Hikâyesi*, (Ankara: İmge Kitabevi, 1993), 34.

¹²⁴ a.g.e, 42.

¹²⁵ Prof. Dr. Şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını: 1839-1923*, (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2011), 180-181.

ol[muştur].”¹²⁶ Bu ortam da, gelişmek ve kadınları geliştirmek isteyen özellikle aydın kadınları teşvik ederek ve cesaretlendirerek çalışmalarına devam etmelerini sağlamıştır.

---

¹²⁶ Aynur Demirdirek, a.g.e, 34.

BÖLÜM III

DEMET VE KADIN DERGİLERİNİN İÇERİK YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

3.1. *DEMET* DERGİSİNİN İÇERİK YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

3.1.1 Şiirler

Demet dergisi, içinde her ne kadar ilmî ve siyasi makaleler barındırsa da, edebî nitelikteki metinler bu ilmî metinlere oranla çoğunluktadır. Bu anlamda; edebî metinlerin içinde şiirler de dergide önemli bir yer tutmaktadır. Bu şiirlerin büyük bir çoğunluğu ise aşk, özlem, sevinç, üzüntü, karamsarlık, umutsuzluk gibi duyguları işleyen şiirlerdir. Öte yandan dergide, kadın ve ilerleme konusunu işleyen az sayıda şiir de bulunmaktadır. Bu bölümde, kadın konusunu merkeze alan şiirlerde kadın ve ilerleme gibi konuların nasıl işlendiği üzerinde durulacaktır.

Mehmet Emin tarafından kaleme alınan “Bir Genç Kıza”¹²⁷ adlı şiir, kadın konusunu farklı bir açıdan işleme bakımından önemlidir. Aşağıda verilen dizelerde görüleceği üzere yazar, genç kızlara hitaben yazdığı şiirde, genç kızların çocuklarını hayata hazırlayabilmek için annelik sanatını bilmeleri gerektiğinden bahsetmiştir. Böylelikle kadının en önemli vazifesi olarak görülen ve bu anlamda ona çizilen annelik rolü, kadınlara bir kez daha hatırlatılmaktadır. Kadınlar “annelik sanatını” öğrenmelidir, çünkü geleceğin toplumunu meydana getirecek çocuklar iyi yetiştirilmelidir. Bu şiirde yazar, aslında *Demet*’te yer alan “Çocuk Terbiyesi”¹²⁸ adlı makalelerde olduğu gibi, kadını annelik konusunda eğitmeyi amaçlamaktadır. Kadının eğitimini, çocukların eğitimi ve nihayetinde toplumun geleceğine bağlayan bu anlayış, derginin kadını merkeze alan yazılarında da çokça karşımıza çıkmaktadır.

---

¹²⁷ Mehmet Emin, “Bir Genç Kıza”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, s. 4.

¹²⁸ Selim Sırrı, “Çocuk Terbiyesi”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, ss. 12-13 ve nr. 6, 22 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 83-84.

Eğer ki sen annelik san'atını bilmezsen
Yavrucuğun hayatın kavgasında düşecek,
Etrafına en zalim sıfatlar üşecek...
Ah, o vakit zavallı acı acı inerken
Kulağına bu makam bir mersiye gelecek.
Her perdesi rûhunu kurşun gibi delecek.

Diğer taraftan Halide Salih'e (Halide Edip Adıvar) ithafen E. [elif] Ulviye tarafından yazılmış "Hanımlarımız İçin"¹²⁹ adlı şiirde de, insanlığın kadınlarıyla yükseleceği ifade edilmektedir. Yazar, memleketin kadınlara ihtiyacı olduğunu ve bu nedenle kadınların boş durmaması gerektiğini hatırlatarak, kadınların çalışarak hemcinslerini uyandırma ve harekete geçirme zamanının geldiğini vurgulamaktadır. Böylece memleketin kadınlarını uyandıracak, bilinçlendirecek, aydınlatacak olanların aydın kadınlar olduğu ifade edilmiştir.

Beşerde kâlb-i tahassüs ne rûtbe elzemse
Mükevvenâta kadınlar da öyle lazımdır.
Bütün cihân titrer müşfikâne bir lemse
Kadın; hayâtı tesellîleriyle nâzımdır.

Siyâh bir odanın ka'r-ı mâtemisinde
Sükûn-ı leyli yararken safîr-i serd-i şitâ
Rakîk, pest ve hazîn ninni söyleyen o sadâ
Beliğ nâtıkaldan büyüktür elbette.

Eder su'ûd u te'âlî kadınlarıyla beşer
Bu memleket bize muhtâç iken niçin duralım
Kadınlık 'âlemine cehd edip uyandıralım

---

¹²⁹ E. Ulviye, "Hanımlarımız İçin", *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, s. 33-34.

Bizimdir an-ı terakkî değil mi hemşire?

Şu hakkı etmeli ilkâ vatanda her fikre

Ki: “Mehdi sallayan eller cihâna hükmeyley”

Dergide öte yandan Batı’nın gerisinde kalmışlığa işaret eden bir şiire de yer verilmiştir. E. Ulviye tarafından kaleme alınan “Otomobil Geçerken”¹³⁰ adlı şiirde, otomobil aracılığıyla ilim, irfan seviyesinde Batı’nın gerisinde kalmış olmaktan ve ona yetişmenin yollarını bilmemekten duyulan üzüntü dile getirilmektedir.

Elinde safha-i tarih pür-ma’âlisi

Fütûr içinde şu âfâkı bekleyen Türk’ün

Açıldı şimdi bütün âtî-i zılâlisi

Fakat netice ve maksat uzakta kaldı bugün.

Evet, seviye-i irfânda garba nispetle

Görünce bizdeki noksânı sızlıyor kalbim.

Bu hatveler mütenâsip değil o sür’atle,

Nasıl yetişmeli bilmem ki ah Yarabbim!

Geçende caddede olmuştu bağteten peydâ

Bizim lisânda henüz ismi olmayan araba

Ki bir nazar bile yetmezdi seyr ü sür’atine;

Göründü hande-i hayret bugün dudaklarda;

Koşardı peşine herkes görüp sokaklarda

Kıyâm eder gibi garbın dehâ-yı san’atına.

---

¹³⁰ E. [elif] Ulviye, “Otomobil Geçerken”, *Demet*, nr.7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, s. 97.

Öte yandan Tahsin Nahit tarafından kaleme alınan “Bir Ruh-ı Necibe”¹³¹ adlı şiir de, dönemin kadınlara bakış açısını göstermesi bakımından dikkate değerdir. Şair bu şiirde olmasını istediği ve muhtaç olduğu kadının tanımını yaparak aslında genel itibariyle olması istenilen ve beklenen kadının tarifini vermektedir. Ona göre şefkatli, ince ve yüce bir varlık olan kadın, çevresine, bir başka deyişle kocasına ve çocuklarına da bu incelik ve merhameti dağıtmalıdır. Bu şekilde şair, böyle bir kadın ve böyle bir anne istediğini dile getirerek kadınların anne ve eş konumuyla sınırlı görüldüğünü açıkça ortaya koymuş olmaktadır.

Bir esir-i kadınlığın sizde

İnkişâf eylemiş meâlisi;

Refik ü şefkat, nevâziş-i nisvî

Hep sizin şiirinizde tabında.

O güzel nağmenizde ruhanî

Bir eda-yı rakîk ü ulvî var...

Tıfl-ı sevdâyâ daima niyetini

Söylüyor sanki bir leb-i sihâr...

Öyle sîhar bir leb-i şefkât

Daima isterim hayatımda;

Bana bahşedilsin biraz hülyâ,

Bana bahşeyesin biraz rikkât

Ah!.. Peki pek ziyade muhtacım

Böyle bir şefkât-i âliheye;

Böyle hemşire, böyle bir anne,

Böyle bir rûh!.. İşte amacım.

---

¹³¹ Tahsin Nahit, “Bir Ruh-ı Necibe”, *Demet*, nr.7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, s. 98.

Sonuç olarak *Demet*'te kadın konusunu merkeze alan şiirlerde, kadının gelişmesinin istendiği ortaya konmakla birlikte, bu gelişmenin belirli sınırlar içerisinde gerçekleştirilmeye çalışıldığı da görülmektedir. Böylece şiirler aracılığıyla da kadınların toplum içindeki konumları anne ve eş olma görevleriyle sınırlı tutulmuştur. Öte yandan kadının gelişmesinin insanlığın gelişmesiyle paralel tutulması, kadının toplumdaki konumunun toplumun geleceği açısından ne derece önemli olduğunu ortaya koyması bakımından önemlidir.

3.1.2. Edebî Metinler

Başlığında kendisini “edebî, ilmî, siyasi” bir dergi olarak tanıtan *Demet*, her ne kadar bu alanların hepsinde esere yer vermiş olsa da, genel itibariyle edebî kısmın ağırlıkta olduğu görülmektedir. Derginin önemli bir kısmını kaplayan edebî metinler, bu bölümde genel itibariye tanıtılarak derginin muhtevası hakkında bir fikir sahibi olunması sağlanacaktır. Bu bağlamda edebî yazılar ve hikâyeler, yayın sırasına göre genel bir şekilde özetlenecektir.

Gözyaşlarıma: Jülide tarafından kaleme alınan yazı, gözyaşlarına hitaben yazılmış edebî bir nesirdir. Anlatıcı; gözyaşlarına, öncelikle bütün üzüntülerini unutturduğu için teşekkür etmekte, ardından bu çok fazla akan gözyaşlarının onu ölüme götüreceğini söyleyerek yakınmaktadır.¹³²

Hayat-ı Hakikiye Sahneleri: Deli: Hüseyin Cahit¹³³ tarafından kaleme alınmıştır. Betimleyici bir üslupla yazılan yazıda anlatıcı, yolda yürürken vaktiyle tüccar olduğu halde iflas eden, bunun üzerine deliren bir adama rastlar ve onun hareketlerini takip etmeye başlar. Rumca bir şeyler söyledikten sonra bu şiveyle Türkçe olarak siyasetten bahseden adam, Bosna Hersek'in ilhak edilmesinden dolayı Avusturya'ya, Rusya'ya ve Almanya'ya; Kıbrıs'ın işgal edilmesinden dolayı İngiltere'ye kızmaktadır. Bu esnada sigarasını da içen adam bir yandan da şarkı söylemektedir. Onu gözlemlerken kalbine bir karanlık çöken anlatıcı yoluna devam ederken bir çocuğun “Deli” diye bağırdığını duyar. Adam ise şarkı söylemeye devam etmektedir.¹³⁴ Yazar, burada Avusturya'nın Bosna-Hersek'i ve İngiltere'nin Kıbrıs'ı işgalini

¹³² Jülide, “Gözyaşlarıma”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, s. 2.

¹³³ Hüseyin Cahit (Yalçın) (1875-1957): Edebiyat-ı Cedide topluluğunun bir üyesi olarak Servet-i Fünûn yazarlarındandır. Derginin 1901 tarihli 553. sayısında tercüme ettiği “Edebiyat ve Hukuk” makalesi derginin bir süre kapanmasına sebep olmuştur. II. Meşrutiyet'in ilanından sonra yazıları siyasi bir kimliğe bürünen yazarın siyasi hayatı özellikle Tanin gazetesiyle başlamıştır. 1908'de İstanbul'dan milletvekili seçilmiş ve 1918'de meclisin feshedilmesine kadar görevini sürdürmüştür. Daha geniş bilgi için bk. Dr. Ö. Faruk Huyugüzel, *Hüseyin Cahit Yalçın'ın Hayatı, Hikâye ve Romanları Üzerine Bir Araştırma*, (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1982).

¹³⁴ Hüseyin Cahit, “Hayat-ı Hakikiye Sahneleri”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, s. 3.

bir “deli” aracılığıyla eleştirmektedir. Bir yandan da Bosna-Hersek’in işgalini destekleyen Rusya ve Almanya’yı eleştirmektedir.

Valideme: Ahmet Samim¹³⁵ tarafından edebî bir dille kaleme alınan bu yazıda yazar, kendisi bebekken vefat etmiş ve mezarını dahi bilmediği annesine olan özlemini anlatmaktadır.¹³⁶

Kızıma: Server Cemal tarafından kaleme alınmıştır. II. Meşrutiyet’in ilanı dolayısıyla anlatıcının kızına hitaben yazmış olduğu bir yazıdır. Anlatıcı kızına seslenerek onun siyasi atmosfer olarak kötü günlerde, anne babasının bedbaht olduğu bir zamanda doğduğunu söylemektedir. Ancak şimdi güzel günlerin geldiğinin ve kızının o kötü maziden uzakta büyüyeceğinin sevinçli haberini vermektedir.¹³⁷ Meşrutiyet öncesi ve sonrası arasındaki özgürlük havasının, kız çocuğunun gelişim çizgisi üzerinden verildiği bir metindir. Böylece yeni neslin hürriyet ortamında yetişeceğinden duyulan mutluluk dile getirilmektedir.

Ölüm: Ölüm üzerine yazılmış bu kısa yazıda yazar, ölmek isteğine rağmen sefil hayatına devam etmekten yakınmaktadır.¹³⁸

Ölümüm: Fazıl Ahmet¹³⁹ tarafından kaleme alınmıştır. Anlatıcının kendi ölümünü anlattığı yazı, mezarında kalbinin kurtlar tarafından yenilmesinden sonra gerçekten öldüğünü ve yok olduğunu anlamasıyla son bulur.¹⁴⁰

Gözyaşları: Bu yazı, birinci sayıda Lugufet Fuat¹⁴¹ tarafından “Osmanlı Meşahir-i Nisvani”¹⁴² bölümünde tanıtılan Madam Zabel Asador’un¹⁴³ yazılarından bir örnek olarak verilmiştir. Anlatıcı son derece edebî bir üslupla, farklı biçimlerde görülen gözyaşlarını anlatmıştır.¹⁴⁴

Bulut: Bu yazı da, birinci sayıda Lugufet Fuat tarafından “Osmanlı Meşahir-i Nisvani” bölümünde tanıtılan Madam Zabel Asador’un yazılarından başka bir örnek olarak verilmiştir.

---

¹³⁵ Ahmet Samim; 1884’te Prizren’de doğmuş, 1910’da vurularak öldürülmüş, İttihat ve Terakki’ye muhalif gazeteci ve yazardır. Fecr-i Ati topluluğu üyelerindedir. Daha geniş bilgi için bk. Mehmet T. Hastaş, *Ahmet Samim: II. Meşrutiyet’te Muhalif Bir Gazeteci*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2012).

¹³⁶ Ahmet Samim, “Valideme”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, s. 4.

¹³⁷ Server Cemal, “Kızıma”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, s. 5.

¹³⁸ Mustafa Kemal, “Ölüm”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, s. 5.

¹³⁹ Fazıl Ahmet (Aykaç) (22 Temmuz 1884 – 5 Aralık 1967): Fecr-i Ati topluluğu üyelerindedir. 1928’de Atatürk’ün isteği üzerine Elazığ milletvekilliği ile başlayan parlamento hayatı 1950 seçimlerine kadar aralıksız devam etmiştir. Daha geniş bilgi için bk. Ali Şükrü Çoruk, *Mizah Şairi Fazıl Ahmet Aykaç: Hayatı ve Eserleri*, (İstanbul: Kitabevi, 2008).

¹⁴⁰ Fazıl Ahmet, “Ölümüm”, nr. 1, 17 Eylül 1324, ss. 6-7.

¹⁴¹ Bu ismin okunuşunda “İstanbul Kütüphanelerindenki Eski Harfli Türkçe Kadın Dergileri Bibliyografyası” esas alınmıştır.

¹⁴² Lugufet Fuat tarafından 1., 2. ve 6. sayılarda kaleme alınmış bölümlerdir.

¹⁴³ İstanbul / Üsküdar 1863 doğumlu olan yazar 1934 yılında yine İstanbul’da vefat etmiştir.

[http://tr.writersofturkey.net/index.php?title=Zabel_Asadur_\(Sibil\)](http://tr.writersofturkey.net/index.php?title=Zabel_Asadur_(Sibil)) [Erişim 12.01.2018]

¹⁴⁴ Sybil, “Gözyaşları”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, s. 8.

Anlatıcı, burada edebî bir üslupla bulutları anlatmış ve bulutların yağmurla kendisinin ise gözyaşlarıyla ağladığını söyleyerek bulutlar ile arasında bir benzerlik kurmuştur.¹⁴⁵

Kırlangıçlarımız: Fazıl Ahmet tarafından kaleme alınmış bir hikâyedir. Fazıl ve Necibe, yatak odalarının penceresinin önündeki telgraf tellerine konan iki kırlangıcı beslemeye başlarlar. Bir zaman sonra vefat eden karısının ölümü üzerine acı çekmekte olan Fazıl, bir gün kırlangıçların ondan ürküp kaçmasıyla yatak odasını bir daha girmemek üzere kapatır.¹⁴⁶

Beklenilmeyen Bir Hediye: Server Cemal tarafından tercüme edilmiş bir aşk hikâyedir. Âşık olduğu Jaklin ile nişanlamak üzere olan genç adam, babasının iflas etmesiyle nişanın olamayacağını söylemek üzere genç kızın evine gider. Genç kızın babasının Noel'i orada geçirmesini istemesi üzerine, sevgilisini son kez görmek arzusuyla bu teklifi kabul eder. Evin bir âdeti olarak Noel akşamı herkes ayakkabılarını şöminenin üzerine koyar. Sabah herkes hediyelerini alırken genç adamın ayakkabıları yerinde değildir. Derken Jaklin eteğinin altında sallanan ayakkabılarla içeriye girer. Genç kızın babası, genç adama hediyesinden memnun olup olmadığını sorar. Bunun üzerine genç adam büyük bir sevinçle nişanlısı ve onun babasına sarılır.¹⁴⁷

Dağlı Şarkısı: Mehmet Rauf tarafından kaleme alınmıştır. Anlatıcının “Bu dağlı bir çalgı ile dağlı bir kızın şarkısı idi” dediği yazıda; dağlı bir kızın, aşk feryadını anlatan şarkısından etkilenen anlatıcı, kendini adeta onun yerine koyar ve bu kıza, sönmüş ruhuna bir saniye olsun tekrar bir aşk hayatı verdiği için şükran duyar.¹⁴⁸

Papatyalar: Her sene açan papatyaları gördüğünde aklına bir aşk macerası gelerek hüznlenen anlatıcı hikâyede bu macerasını anlatır. Sevgilisiyle ayrılmak zorunda olduğu bir gün sevgilisine onu ne kadar sevdiğini söylemiş ve sevgilisi de papatya falı bakmıştır. Bunun üzerine sevgilisini teselli etmek istese de gözyaşlarına engel olamayan yazar onu bir daha görememiştir.¹⁴⁹

Niçin Mi?: Kısa bir aşk hikâyesi diyebileceğimiz bu yazıda; sevgilisi tarafından anlatıcıya, eğer kendisini seviyorsa aşkının ona ilham vermesi gerektiği halde neden yazmadığı sorulur. Bunun üzerine anlatıcı, aşktan şikâyet etmediği, aşkı için her şeyi feda ettiği ve aşkı bütün dikenleriyle kabul ettiği için susmayı tercih ettiğini söyler.¹⁵⁰

¹⁴⁵ Sybil, “Bulut”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, ss. 8-9.

¹⁴⁶ Fazıl Ahmet, “Kırlangıçlarımız”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, ss. 9-10.

¹⁴⁷ Server Cemal, “Beklenilmeyen Bir Hediye”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, ss. 10-12.

¹⁴⁸ Mehmet Rauf, “Dağlı Şarkısı”, *Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324, s. 18.

¹⁴⁹ Fazıl Ahmet, “Papatyalar”, *Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324, s. 19.

¹⁵⁰ Celal Sahir, “Niçin Mi?”, *Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324, s. 20.

Ölüm Korkusu: Henri Lave'dan¹⁵¹ Ahmet Samim'in tercümesidir. Anlatıcı öğrenciyken sürekli yemek yediği bir lokantada dikkatini çeken kederli bir adamla bir gün tanışma fırsatı bulur. Bir akşam adamın evine gider ve kederinin sebebinin ölüm korkusu olduğunu öğrenir. Adam hayatının her anında bunu düşündüğünü ve bunun kendisini deli ettiğini söyler. Çareyi aşta aradığından ama bulamadığından, karısının ve iki çocuğunun ölmüş olduğundan bahseder. Sonra genç çocuğu daha fazla sıkmamak için ona gitmesini söyler. Aradan iki sene geçtikten sonra merakla o eve tekrar giden anlatıcı, adamın bir sene önce öldüğünü öğrenir.¹⁵²

Biraz Hande: Bir Sahne: II. Meşrutiyet'in ilanının bir ev ortamında kutlanmasının oyun şeklinde anlatılmasıdır. Müzeyyen Hanım, sürgündeki amcasıyla Avrupa'ya firar eden kardeşini kurtaracak genel af ile ilgili babasının getireceği haberi beklemektedir. Bu sırada kapı çalınır ve üzüntülü bir şekilde Sitayiş Kalfa gelir. Müzeyyen Hanım, Sitayiş Kalfa'yı Büyük Hanım'ın odasına çıkarır. Büyük Hanım'ın çocukluk arkadaşı Hatice Hanım da odadadır. Sitayiş Kalfa dışarıda herkesin kırmızı beyaz kurdelelerle "Adalet Hanım" diye bağıştıklarından ve bu durumun kendisini korkuttuğundan bahseder. Yaşlı kadınlar hürriyet geldi, saygı kalktı diye konuşmaya başlarlar. Bu esnada Müzeyyen Hanım içeri girerek affın umumi olduğunun, amcası ve kardeşinin geleceğinin müjdesini verir. Bunun üzerine üç kadın yaşasın hürriyet, adalet diye bağırmağa başlarlar. Müzeyyen Hanım bu yaşlı kadınlara bir kurdele takıp ellerine bayrak vererek pencereden yaşasın hürriyet diye bağırmağlarını ister, bunun üzerine üç kadın pencereye gidip bağışırlar.¹⁵³ Böylece bir oyun üzerinden Meşrutiyet'in korkulacak bir şey olmayıp, iyi ve sevinilmesi gereken bir olay olduğu anlatılmıştır.

Usanç Dakikaları: Sanatkârane bir üslupla yazılmış edebî bir nesirdir. Çevresindeki her şeyi karamsar ve sıkıntılı bir ruh haliyle gören anlatıcı, duygularını dile getirmiştir.¹⁵⁴

Zehir Katreleri: Fazıl Ahmet tarafından kaleme alınmış edebî bir nesirdir. Anlatıcı, insanların aldatici olduğundan ve onlara güvenmenin mümkün olmadığından yakınmaktadır.¹⁵⁵

Sevda-yı Şafak: Raif Necdet¹⁵⁶ tarafından kaleme alınmış edebî bir nesirdir. Anlatıcı, maddiyat ve menfaat lekeleriyle kirlenmiş beşeri aşklar görmekten üzülen bakışlarını tabiata çevirmiş

---

¹⁵¹ Bu ismin yazılışında "İstanbul Kütüphanelerindenki Eski Harfli Türkçe Kadın Dergileri Bibliyografyası" esas alınmıştır.

¹⁵² Henri Lave, "Ölüm Korkusu", mtc. Ahmet Samim, *Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324, ss. 22-23.

¹⁵³ F.K., "Biraz Hande: Bir Sahne", *Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324, ss. 31-32.

¹⁵⁴ Neziye, "Usanç Dakikaları", *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, s. 34.

¹⁵⁵ Fazıl Ahmet, "Zehir Katreleri", *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, s. 35.

¹⁵⁶ 1881-1937 tarihleri arasında yaşamış yazar, Arap harfleriyle son ve Latin harfleriyle ilk sözlüğü yazmıştır. https://tr.wikiquote.org/wiki/Raif_Necdet_Kestelli [Erişim 20.01.2019]

ve sema ile denizin onda uyandırdığı şeffaf bir sevdâ hissi ile bunlar karşısındaki duygularını dile getirmiştir.¹⁵⁷

Gedikpaşa Tiyatrosu: Anlatıcı, şimdi harabe olan Vatan Tiyatrosu'nun¹⁵⁸ önünden her geçişinde maziye dalar ve İslâm Bey'i, Zekiye Hanım'ı hayal eder. Bir gün eve gelirken birkaç fenerin asıldığını görür ve istibdadın zulümlerini göstermek için İslâm Bey sergüzeştinin oynanacağını hayal ederek oyun olup olmadığını sorar ve akşam Karagöz oyunu oynanacağını öğrenerek hayal kırıklığına uğrar.¹⁵⁹

Sergüzeşt'e Dair: Yazar geçmişe, Samipaşazade Sezai'nin Sergüzeştinin yayımlandığı güne gider. Kitabın neşredildiğini duyan herkes kitabı almak için kütüphaneye gitmektedir. Yazar, ismini herkesin duyduğu Sezai Bey'i kendisi de dâhil olmak üzere kimsenin tanımadığından bahseder. Eser neşredildiğinde tanınmış ve tanınmamış birçok edip, eserle ilgili sözler söylemişler, yorumlarda ve övgülerde bulunmuşlardır.¹⁶⁰

Ahlaki Fıkralar: Esrarengiz Çekmece: Eser Fatma Müzehher tarafından Fransızcadan tercüme edilmiştir. Zengin bir Madam, evinin idare işlerinde her gün bir zarara uğramakta fakat ne yapacağını bilememektedir. Bunun üzerine istişare etmek üzere kulübede yaşayan bir ihtiyarın yanına gider. İhtiyar ona kapalı, küçük bir çekmece vererek bu çekmeceyi gece üç defa evin her tarafına götürmesini ister. Ertesi gün çekmeceyi evin her tarafında dolaştırmaya başlayan kadın, yanında çalışanların yaptığı yolsuzluk ve hırsızlıklara şahit olur. Çekmeceyi ihtiyara geri götüren Madam bunun bir sene daha kendisinde kalmasını ister. İhtiyar çekmecenin kendisinde kalamayacağını ancak içindekini alabileceğini söyler. Bunun üzerine kadının açtığı çekmecedan çıkan yazıda "Ev işlerinin düzenli yürütülmesi ev sahibesinin en ufak bir düzensizliği bile gözünden kaçırmamasıyla olur" yazmaktadır.¹⁶¹

Biraz Hande: Hüsna Hanım: Selim Sırrı tarafından kaleme alınmış bir hikâyedir. Kalem müdürü Aşir Efendi'nin eşi Şaziye Hanım her sene ramazanlarda ve kandillerde Eyüp Sultan'daki halası Bedriye Hanım'da bir hafta kalmaktadır. Halasının kapı komşusu Hüsna Hanım ile tanışınca nezaketen onu da kendilerine davet etmiştir. Bu nezaketen davete hemen icabet eden Hüsna Hanım; dul kızı, torunu ve halayığını alarak Üsküdar'a yola koyulur. Vapura

¹⁵⁷ Raif Necdet, "Sevda-yı Şafak", *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, s. 35.

¹⁵⁸ Namık Kemal'in "Vatan yahut Silistre" adlı oyunudur. İlk kez 1 Nisan 1873'te, Gedikpaşa'daki Güllü Agop Tiyatrosu'nda sahnelenmiştir. Alev Sınar Çılgın, "Vatan yahut Silistre'de Vatan Kavramı," *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, yıl 6, sayı 9, (2005/2), 143. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/214944> [Erişim 20.01.2019]

¹⁵⁹ Ahmet Esat, "Gedikpaşa Tiyatrosu", *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, s. 37.

¹⁶⁰ Süleyman Nazif, "Sergüzeşt'e Dair", *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 39-40.

¹⁶¹ İmzasız, "Ahlaki Fıkralar: Esrarengiz Çekmece", mtc. Fatma Müzehher, *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 40-41.

zar zor yetişen Hüsna Hanım vapurda birkaç kişiyi yerinden ederek onların yerlerine oturur. Yanında oturan bir kadına, oğluna bakmaya gittiği kızın evinden kendini nasıl zor attığını anlatmaya başlar. Üsküdar'a yanaşan vapurdan inen kadınlar bir arabaya binerler ve Aşir Efendi'nin evinin yolunu tutarlar. O gün yazı yazmak için evde kalmış olan Aşir Efendi ve eşi hazırlıksız yakalanırlar. Yemek yendikten sonra saatler geçmesine rağmen misafirlerin kalkmaması üzerine Aşir Efendi kızıyla, eşine haber yollayarak misafirlerin gitmesini söyler. Bunu duyan Hüsna Hanım'ın halayığı onun kızına, o da annesine söyler. Bunun üzerine bozulan kadınlar alelacele kalkıp çıkarlar ve bir daha yüz yüze gelmemeye yemin ederler.¹⁶²

Köy Tahassüsleri: Mart Akşamı: Güneşin batmakta olduğu bir akşamüstü manzarasının betimlendiği bir yazıdır. Anlatıcı, bu akşamüstünde Marmara Denizi'ndeki yelkenlileri ve adaları seyretmektedir. Bu manzara anlatıcıya, her şeyden habersiz işleyen tabiat karşısında, insanın mazisinden korkarak, halinden memnun olmayarak ve geleceğinden şüphe ederek daima kederli yürüdüğünü düşündürmüştür.¹⁶³

Leylak: Leylak çiçeğinin kişileştirilerek anlatıldığı kısa ve edebî bir yazı.¹⁶⁴

Buhran: Sevgili ile yaşanan üç günlük saadetin ardından yaşanan bir buhran döneminin anlatıldığı edebî bir yazı.¹⁶⁵

Kızımın İsmi: Anlatıcı bir sene evvel vuku bulmuş olan kızına isim koyma serüvenini aktardığını söyleyerek hikâyeye başlar. Anne-baba olmayı bekleyen bir çift, çocuklarına isim bulmanın zorluğundan dolayı önce çocuğun cinsiyetini öğrenmek için yollar arasalar da bunda muvaffak olamayınca iki isim düşünmeye karar verirler. Bunun için birçok kitap karıştırmalarına rağmen ikisini de memnun edecek bir isim bulamazlar. Adam iş için şehir dışına çıkıp on beş gün sonra döndüğünde bir kız çocuğu olduğunu öğrenir. Artık bir isim bulması gerektiği konusunda uyarıldıktan sonra büyük bir heyecanla ona Hürriyet ismini vermeye karar verir, ancak bu isim çevresindeki hiç kimseyi memnun etmez. Babası bu isim sebebiyle ailedeki herkesin sürgün edilebileceğinden korktuğunu söyleyerek değiştirmesini ister. Bunun üzerine Hürriyet isminden vazgeçerler ancak anlatıcı, kızına koydukları ismi söylemez.¹⁶⁶

¹⁶² Selim Sırrı, "Biraz Hande: Hüsna Hanım", *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 41-43.

¹⁶³ Server Cemal, "Köy Tahassüsleri: Mart Akşamı", *Demet*, nr. 4, 8 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 50-51.

¹⁶⁴ İlyas Macit, "Leylak", *Demet*, nr. 4, 8 Teşrin-i Evvel 1324, s. 52.

¹⁶⁵ Celal Sahir, "Buhran", *Demet*, nr. 4, 8 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 52-53.

¹⁶⁶ Ahmet Samim, "Kızımın İsmi", *Demet*, nr. 4, 8 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 55-59.

Senin İsmi: Sevgilinin isminin güzelliğine karşı yazılmış, bir paragraflık kısa ve edebî bir yazı.¹⁶⁷

Hayat-ı Hakikiye Sahneleri: Telhi-i Leziz: Mekân olarak bir kütüphanede geçen çok kısa bir sahnenin anlatıldığı yazıdır. Arkadaşının kütüphanesinde oturan anlatıcı önce kütüphaneyi betimler, ardından Alexandre Dumas'nın¹⁶⁸ Amaury¹⁶⁹ adlı kitabını soran bir müşteriye anlatır.¹⁷⁰

Gazal-ı Hürriyet: Esir edilmiş bir geyiği görüp onun esaretine üzülen yazar, daha üç ay öncesine kadar onunla aynı durumda oldukları için onu anlamaları gerektiğini söyleyerek bu hayvana hürriyetinin iade edilmesini ister.¹⁷¹ Bu hikâyenin ortaya çıkış sebebi şudur: İttihat ve Terakki'nin önemli figürlerinden olan Niyazi Bey, II. Meşrutiyet'in ilanından bir gün önce dağlardan inme hazırlıkları yaptıkları sırada yolda bir geyiğin çeteye katıldığına dair bir hikâye anlatır. Niyazi Bey'e göre bu geyik Allah'ın hürriyet mücadelesini onayladığının bir işaretidir. Bu geyike birlikte İttihat ve Terakki halkın nazarında kendilerine dair bir kutsallık oluşturmaya çalışmaktadır. Niyazi Bey bu geyiği Meşrutiyet'ten sonra da yanında tutmuş ve gittiği her yere götürmüştür. Geyik, İttihat ve Terakki'nin İstanbul'da teşkilatlanmaya çalıştığı dönemde de buraya getirilmiştir. *İkdam* gazetesinde yer alan bir habere göre ise geyik, ramazanda Direklerarası'ndaki Letafet Apartmanı'nın zemin katında merdiven altına yapılan bir bölmeye konmuş ve biletli bir şekilde halkın ziyaretine sunulmuştur. Ancak bu geyiğin hürriyetinin engellenmesine üzülenler de vardır. Ahmet Samim de bunlardan biridir. Ahmet Samim'in bu yazısı ise, bu geyiği ziyaret ettikten sonra Niyazi Bey'e hitaben yazdığı ve geyiğin özgürlüğüne kavuşturulması isteğini dile getirdiği bir yazıdır.¹⁷²

Çocukluk Hatıratımdan: Anlatıcının çocukluğuna dair anlattığı bir anıdır. Babası tarafından alınan çok sevdiği saatini nasıl işlediğini merak etmesi üzerine açmış ve nihayetinde bozmuştur. Dünyada onu en çok üzen iki şeyden birinin saatinin kırılması, diğerinin ise büyük ninesinin ölümü olduğunu ifade eder.¹⁷³

¹⁶⁷ Jülide, "Senin İsmi", *Demet*, nr. 5, 15 Teşrin-i Evvel 1324, s. 66.

¹⁶⁸ Alexandre Dumas, père (baba) (1802-1870), 19. yüzyıl Fransız yazarları arasında en popüler ve üretken olan yazarlardan biridir. Oyun ve roman yazarı Dumas fils (oğul) olarak da bilinen Alexandre Dumas'nın babasıdır. <https://www.britannica.com/biography/Alexandre-Dumas-pere> [Erişim 06.01.2019].

¹⁶⁹ Alexandre Dumas tarafından yazılan bu eser, 1838-1839'da Paris'in dışında bir kırsal kesimde geçen ve kışkançlık ana temasının işlendiği romantik bir romandır. İlk olarak 1843 tarihinde yayımlanmıştır. <https://www.goodreads.com/book/show/2745431-amaury> [Erişim 06.01.2019].

¹⁷⁰ Sabih, "Hayat-ı Hakikiye Sahneleri: Telhi-i Leziz", *Demet*, nr. 5, 15 Teşrin-i Evvel 1324, s. 67.

¹⁷¹ Ahmet Samim, "Gazal-ı Hürriyet", *Demet*, nr. 5, 15 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 74-76.

¹⁷² Ali Şükrü Çoruk, *Osmanlı'nın Son Yılları*, (İstanbul: Kitabevi, 2016), 34-38.

¹⁷³ Atıf Celal, "Çocukluk Hatıratımdan", *Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 97-98.

Valide Rüyası: Bu yazıda, bir annenin gördüğü kötü bir rüya üzerine ağlayarak uyanışı ve çocuklarını öperek onların mutlulukları için dua etmesi anlatılmıştır.¹⁷⁴

Zehir Katreleri: Sevgilinin kendisini terk edişinden sonra duyulan üzüntü ve güvensizlik hissinin anlatıldığı edebî bir yazı.¹⁷⁵

Izdirabat-ı Meçhule: Monsieur Prévost'un Hatası: Jules Fréval'dan tercüme bir hikâyedir. Manastırın küçük bir hücrelerinde bir rahip refakatinde yatmakta olan hasta bir adam, ömrünün son anlarında yaptığı bir hatadan ötürü sevdiği kadının ölümüne sebep oluşunu itiraf ettikten sonra son nefesini verir.¹⁷⁶

3.1.3. Tefrikalar

Yukarıdaki bölümde bahsedilen edebî metinlerin haricinde Fazıl Ahmet tarafından “Kıssa-i Garam” başlığı altında Fransızcadan tefrika edilen bir hikâyeye de bulunmaktadır. Bunlar; derginin birinci, üçüncü, altıncı ve yedinci sayılarında neşredilmiştir. Bununla birlikte derginin altıncı ve yedinci sayılarında Halide Salih (Halide Edip Adivar) tarafından tefrika edilen “Raik’in Annesi” adlı bir hikâyeye de bulunmaktadır. Ancak bu hikâyeye derginin yedinci sayıda kapanması dolayısıyla yarım kalmıştır.

Kıssa-i Garam 1: Şecer-i Zerrin: Bir memlekette hüküm süren imparatorun oğlu ve gelini dünyaya bir evlat bırakarak yirmi sene evvel ölmüştür. Bu çocuk da başına türlü felaketler gelmiş, birkaç ölüm tehlikesi atlattığı zayıf mizaçlı bir çocuktur. Prensin yarı kardeşi Menar, kardeşinin iyileşeceğini ümit ederek onu bir sonbahar günü ormanda ava götürür. Dönüş yolunda Prens, kardeşinin ve diğerlerinin itirazlarına rağmen suyu yüksek bir nehirden geçmeye çalışır. Bu esnada Prensi takip edenlerden boğulanlar olur. Nehri geçmeyi başaran Prens, birden atından yere düşerek hastalanır ve ancak on bir ay sonra kendine gelir. Ancak hastalığı geçmeyen Prensi iyileştirmek için farklı ülkelerden birçok hekim gelir. Sonunda Prensin bir seneden fazla yaşayamayacağına kanaat getirirler. Dedesinin ve kardeşinin üzüntülerini hafifletmek isteyen Prens artık neşeli gözükmeye başlamıştır. Bir gün imparator, Prense saltanatın zevk ve azametini tattırmak için tahtından inmek ister. (Birinci kısım “mabadi var” denilerek burada kesilir.)¹⁷⁷

¹⁷⁴ Behiye Refet, “Valide Rüyası”, *Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, s. 98

¹⁷⁵ Fazıl Ahmet, “Zehir Katreleri”, *Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, s. 99.

¹⁷⁶ Jules Fréval, “Izdirabat-ı Meçhule: Monsieur Prévost'un Hatası”, mtc. Mehmet Ali, *Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 103-105.

¹⁷⁷ İmzasız, “Kıssa-i Garam: Şecer-i Zerrin”, mtc. Fazıl Ahmet, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, ss. 14-15.

Kıssa-i Garam: Mevsim: Yalnız gezmeye çıktığı bir gün yolunu kaybeden Prens etrafı duvarlarla çevrili bir şatoya rastlar. Taşlara tırmanarak bir hırsız gibi içeri giren Prens baygın bir kız görür ve kızı uyandırır. Adının Eliz olduğunu ve zayıf olduğu için başka yerde yaşayamayacağını söyleyen kız, falında bir Prens tarafından sevilleceğinin haberini aldığını söyler. O günden itibaren Prens her gün şatoya gelir ve beraber vakit geçirirler. Fakat ikisi de tam anlamıyla mutlu olamazlar çünkü ruhlarında bir karamsarlık vardır. Baharın son günü meyve bahçesinde gezerken Eliz yere yığılır ve ölür. Onun ölümünden sonra zor günler geçiren Prens bir gün Zafira adında bir kızla tanışır ve onunla vakit geçirmeye başlar, ancak bir süre sonra bütün bunlardan sıkılarak kimseyle görüşmemeye karar verir.¹⁷⁸

Kıssa-i Garam: Farklı ülkeleri seyahat ettiği bir gün Prens mahpus olmuş bir kadının eğer kraliçe affetmezse idam edileceğini öğrenir ve kadını merak eder. Bir gün kadını görmesine izin verirler ve ondan sonra Prens her gün kadını görmeye gider. Fakat Prens her ne kadar kadına beraber kaçmayı teklif ettiyse de kadın kabul etmemiş ve idam edilmiştir. Bunun üzerine sarayına dönen Prens, burada neşesine kavuşmuş ve bir doktora görünmüştür. Sonra garip bir adamın evine gitmiş ancak karşısına kimse çıkmadığı için evde dolaşırken تنها bir laboratuarda... (Hikâye burada kesilmiştir.)¹⁷⁹

Kıssa-i Garam: Yedinci sayıda yayımlanan hikâyenin dördüncü bölümdür. Laboratuara giren Prens, karşılaştığı kızdan kendisinin hayatını kurtarmak için çalıştıklarını öğrenir. Daha sonra kızla her gün görüşmeye başlar. Bir gün kız Prense bir şişe vererek içmesini aksi halde öleceğini söyler. Görevini tamamladığı için artık manastıra gideceğini söyleyen kıza Prens evlenme teklif eder. Ancak kızın bunu reddetmesi üzerine Prens, şişeleri yere atarak kırar ve ertesi akşam son nefesini verir.¹⁸⁰

Françoise'a Mektuplar: Marcel Prévost'tan¹⁸¹ tercüme edilen tefrika bir eserdir. Dördüncü sayıda yayımlanan bu ilk bölüm eserin "Mukaddime" kısmıdır. Bu bölümde amcası, Fransuvaz'a mektuplar yazacağı ve bu mektuplarda ona nasihatlerde bulunacağını haberini vermektedir.¹⁸²

¹⁷⁸ İmzasız, "Kıssa-i Garam: Mevasim", mtc. Fazıl Ahmet, *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 47-48.

¹⁷⁹ İmzasız, "Kıssa-i Garam", mtc. Fazıl Ahmet, *Demet*, nr. 6, 22 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 95-96.

¹⁸⁰ İmzasız, "Kıssa-i Garam", mtc. Fazıl Ahmet, *Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 111-112.

¹⁸¹ 1862-1941 yılları arasında yaşamış Fransız romancı, 1890'larda Parisli eğitimin ve toplumun genç kadınlar üzerindeki yozlaştırıcı etkilerini gösteren hikâyeler yazmıştır. <https://www.britannica.com/biography/Marcel-Prevost> [Erişim 21.01.2019]

¹⁸² Marcel Prévost, "Françoise'a Mektuplar", mtc. Kırmızı Beyaz Kulübü, *Demet*, nr. 4, 8 Teşrin-i Evvel 1324, s. 63.

Françoise'a Mektuplar: Tefrikanın ikinci bölümünde mukaddime kısmı devam etmektedir. Burada mektupların bir kitap halinde basıldığı ve genç kızların faydasına sunulduğu söylenerek eserin girişi yapılmıştır. Devamında ise ilk mektup yayımlanmıştır. Amcası, Fransuva'yı mektebe bıraktığı bir akşam bu genç kızın ona yaşlı demesi üzerine gençliği ve zamanın hızlı akışı üzerine düşünelere dalar. Adam, genç kızın mektepte hayata dair bir şey öğretmediklerinden yakındıkları bir konuşmasını hatırlar. Genç kız, amcasından, ona hayata dair şeyleri öğretecek mektuplar yazmasını istemiştir. Genç kızın annesinden izin alan adam, bir sonraki mektupta yazmaya başlayacağını söylemektedir.¹⁸³

Françoise'a Mektuplar: Amcası, genç kıza yirminci asrın yeni bir hanımı olduğunu söyler. Geleceğe dair ümitlerini ve içgüdülerini muhafaza etmesini, zamanının hallerini ve olaylarını öğrenmesini tavsiye eder. Tahsilin zamanın yeniliklerini öğretmesi gerektiğinden bahseder. Buna karşılık, mektepteki hocaların kendi zamanlarındaki gibi bir eğitim vermelerini eleştirir. Bu nedenle, bu eski öğretmenlerden gelmiş bilgi yığınlarını akıl süzgecinden geçirerek seçmesi gerektiğini tavsiye eder.¹⁸⁴

Milli Hikâye: Raik'in Annesi: Anlatıcı, sonbaharın gelişini ağaçlar üzerinden tarif eder. Dayısının evinde kalan anlatıcı, komşu kızı Necibe ile evlendirilmekten kurtulmak için sonbaharı Halki Palas Oteli'nde bir odada geçirmeye karar verir. Bir gün otelden çıkıp yürürken çamlıklarda oynayan bir çocuğa denk gelir. Çocuğun yanında gördüğü kadının annesi olmamasını istediğini farkeder. Ertesi gün aynı yere gider ve Raik'in, o kadının çocuğu olduğuna emin olur.¹⁸⁵

Raik'in Annesi: Raik ve annesi ellerinde sepetle çamlığa girerler. Genç adam da onları takip eder. Raik'in annesi sepettekileri çıkarırken Raik, genç adamı görür ve annesine haber verir. Ama genç kadın onu köpek zannederek başını çevirmez. Bunun üzerine genç adam koşarak oradan uzaklaşır. Birkaç gün sonra İstanbul'da arkadaşlarıyla balığa çıktıkları sırada Rauf'tan bahsederler. Rauf'un güzel bir metresi olduğunu ve karısının babasının evine döndüğünü öğrenir. Akşam iskelede vapuru beklerken Rauf'u ve metresini görürler. Raik ve annesi de oradadır. Genç adam, Raik'in annesinin Rauf'un karısı olduğunu öğrenir.¹⁸⁶ Hikâye mabadi var denilerek bitirilmiştir. Ancak bu sayı, derginin son sayısı olduğu için tamamlanamamıştır.

---

¹⁸³ Marcel Prévost, "Françoise'a Mektuplar", mtc. Kırmızı Beyaz Kulübü, *Demet*, nr. 6, 22 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 92-95.

¹⁸⁴ Marcel Prévost, "Françoise'a Mektuplar", mtc. Kırmızı Beyaz Kulübü, *Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 109-111.

¹⁸⁵ Halide Salih, "Raik'in Annesi", *Demet*, nr. 6, 22 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 88-92.

¹⁸⁶ Halide Salih, "Raik'in Annesi", *Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 107-109.

3.1.4. Kadının Terakkisini Konu Alan Yazılar

II. Meşrutiyet'in ilanıyla meydana gelen özgürlük ortamında özellikle dergiler ve gazeteler aracılığıyla kadınlar, kendilerini ifade etme fırsatı bulmuşlardır. Kadınları bilinçlendirmek ve istedikleri değişime hazırlayabilmek adına bu dergilerde ve gazetelerde yazan gerek kadın gerekse erkek aydınlar; kadınların sorunlarını, beklentilerini dile getirmeye başlamışlardır. Bununla paralel olarak *Demet* dergisinde de, kadının terakkisini sağlamak adına kadını merkeze alan konuların işlendiği görülmektedir. Bu bölümde, farklı şekillerde kadını merkeze alan yazıların neler olduğu ve içerikleri incelenecektir.

Demet'te kadın konusunu merkeze alan yazılardan önemli bir kısmı, meşhur Osmanlı kadınlarını tanıtmak ve öne çıkartmak suretiyle kadınlara örnek oluşturmayı ve kadınların neler yapabileceklerini göstermeyi amaçlamıştır. Bu bağlamda, "Osmanlı Meşahir-i Nisvani" başlığı altında Lugufet Fuat tarafından üç isim ele alınmıştır. Böylelikle hem kadınların bu önemli isimleri tanınmaları sağlanmış hem de kadınların da erkekler kadar edebiyat dünyasında yerinin olabileceği ve istedikleri takdirde güzel eserler meydana getirebilecekleri anlatılmak istenmiştir.

Osmanlı Meşahir-i Nisvani: Madam Zabel Asador: Bu yazıda meşhur Osmanlı kadınlarından Madam Zabel Asador tanıtılmıştır. Madam Asador, henüz on altı yaşında şiir yazmaya başlamış ve ardından *Bir Kızın Kalbi* adlı bir roman kaleme almıştır. İlk evliliğini takip eden birkaç senelik aradan sonra, tekrar şiirler ve sanatkârane küçük hikâyelerle yazı hayatına devam etmiştir. Birçok edebî dergi ve gazetede "Sibil" müstear ismiyle yazdığı yazılarla edebî şöhretini artırmıştır. Şiirlerini *Lemaât* adlı bir kitapta toplayan Madam Zabel Asador'un şiirleri; incelikle, samimiyetle dolu ve nazik teşbihlerle süslüdür.¹⁸⁷

Osmanlı Meşahir-i Nisvani: Madam Duchabes Paşa: Madam Sırpuhi Düsap ilk önce Fransızca eserler vermiş, ardından Düsap Paşa ile evlendikten sonra Ermenice eserler meydana getirmiştir. Kadınların haklarını korumak davasını güden yazar, Ermenice neşrettiği üç romanını da bu davasına araç yapmıştır. Lugufet Fuat, yazısının sonuna Madam Düsap'ın romanından alınmış ve evliliklerin artık güzel ahlak gözetilerek değil, para gözetilerek yapılmasını eleştirdiği bir parçayı eklemiştir.¹⁸⁸

Osmanlı Meşahir-i Nisvani: Madam Zabel Yeseyan: Bu yazıda, dönemin Ermeni edîbelerinden hikâye yazarı Madam Zabel Yeseyan tanıtılmıştır. Bir romanı da bulunan Madam Yeseyan,

¹⁸⁷ Lugufet Fuat, "Osmanlı Meşahir-i Nisvani: Madam Zabel Asador", *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, ss. 7-8.

¹⁸⁸ Lugufet Fuat, "Osmanlı Meşahir-i Nisvani: Madam Duchabes Paşa", *Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324, ss. 20-21.

Paris’te çeşitli edebiyat dergilerine yazdığı makalelerle ve özellikle küçük hikâyeleriyle kendini tanıtmıştır.¹⁸⁹

Bu yazıların haricinde önemli kadınları tanıtmak suretiyle kadınların bilgisini artırmayı hedefleyen başka yazılara da yer verilmiştir. Kadınlara örnek teşkil edebilecek bu öncü isimleri tanıtan yazıların bir kısmı da, Asaf Nefi tarafından “Kadın Muharrirler” başlığı altında kaleme alınan yazılardır. Bunların içerikleri şöyledir:

Kadın Muharrirler: Madam de Sévigné: Amcası tarafından büyütülen Madam Dusavinye özellikle edebiyat alanında erkeklerin de üstünde bir fikrî eğitim almıştır. Ailesiyle ilgilenmeyen kocası Marki’nin bir düelloda aldığı yara sonucu vefat ettiği esnada yirmi beş yaşında ve iki çocuklu olan Madam Dusavinye, bir daha evlenmemeye ve hayatını çocuklarının eğitimine hasretmeye karar verir. Özellikle kızının eğitimi üzerine çok düşmüş ve bu onun hayatının tek uğraşı olmuştur. Kızının evlenip başka bir yere taşınması onu çok üzmüş ancak bu olay kızına gönderdiği ve onun mühim bir tarihi vesika ile birinci derecede bir edebî eser olarak kabul edilen mektupları yazmasına sebep olmuştur. Çiçek hastalığından dolayı vefat eden Madam Düsavinye mektuplarında; hayatının bütün evrelerini, seyahatlerini, ziyaretlerini, zamanının mühim hadiselerini anlatmıştır.¹⁹⁰

Kadın Muharrirler: Madam Roland: Madam Roland’ın doğumundan idam edilmesine kadarki hayatı çok ayrıntılı olmayacak bir biçimde anlatılmıştır. Evliliği gibi özel hayatından bazı kısımların yanı sıra hissî ve fikrî dünyasından da bahsedilmiştir. Madam Roland’ın genç kızken yazdığı mektuplar Fransız edebiyatında, bir genç kızın daha önce mektup yazmamış olması bakımından, bir ilktir ve önemlidir. Öte yandan “Madam Rolan’ın muhaberatında iki şey görü[lür]: Biri doğduğu muhitten nefreti, diğeri büyük bir sınıf-ı ictimaiyeye irtifa etmek hırsı.”¹⁹¹

Kadın Muharrirler: Madam de Borde Valmor: On dokuzuncu asrın en büyük şairelerinden biri olan Madam Valmor’un zor ve sefaletle geçen hayatı anlatılmıştır.¹⁹²

Yukarıda bahsedilen bölümlerin haricinde Niğâr Bint-i Osman tarafından kaleme alınan ve Zeynep Sünbül Hanım’ın tanıtıldığı yazı da, onun başarılı bir tercümesini övmesi bakımından diğer yazılarla benzerlik göstermektedir. Bununla birlikte bu yazıda Zeynep Sünbül Hanım’ın

¹⁸⁹ Lugufet Fuat, “Osmanlı Meşahir-i Nisvanı: Madam Zabel Yeseyan, *Demet*, nr. 6, 22 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 82-83.

¹⁹⁰ Asaf Nefi, “Kadın Muharrirler: Madam de Sévigne”, *Demet*, 1 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 37-39.

¹⁹¹ Asaf Nefi, “Kadın Muharrirler: Madam Roland”, *Demet*, 15 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 68-71.

¹⁹² Asaf Nefi, “Kadın Muharrirler: Madam de Borde Valmor”, *Demet*, 29 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 101-102.

eserinden alıntılanan kısımlarda, kadının eş ve annelik rolüyle kısıtlandığı ve erkeklerin kadınlar için çizdiği sınırların dışına çıkılmadığı görülmektedir. Bu nedenle dönemin, feminist olarak niteleyebileceğimiz erkekleriyle aynı görüşü paylaştığını söylemek mümkündür.

Zeynep Sünbül Hanım: Yazar, Cevdet Paşa'nın torunu Zeynep Sünbül Hanım'ın "Bir Küçük Seyahatname" adlı eseri çok başarılı bir şekilde tercüme etmesinden ötürü onu tebrik eder. Bu kitaptan alıntılacağı bazı parçalarla da kadının konumu ile ilgili birtakım görüşler ortaya koymuştur. Kadın; "zevcelik, validelik ve müdire-i hane olmak meziyetleriyle mükelleftir."¹⁹³ "Bir kadın her şeyden evvel iyi bir zevce, iyi bir valide olmalıdır." "Mesut olmak için iyi bir kadına malikiyet şart ise o mesudiyeti temin için nev-i beşerin nısf-ı diğerini teşkil eden inasa hürmet de vazifedir."¹⁹⁴

Kadının terakkisini gerçekleştirmek *Demet* dergisinin ve diğer kadın dergilerinin öncelikli hedefidir. *Demet*'te de hem kadın yazarları teşvik etmek suretiyle yayın hayatına kazandırarak hem de kadınları çeşitli konularda eğiterek, bilgilendirerek Osmanlı kadınının terakkisine katkıda bulunulmaya çalışılmıştır. Bu amaçla "Kısm-ı İlmî" başlığı altında ya da bu başlıktan ayrı olarak çıkan makaleler başı çekmektedir. Selim Sırrı tarafından derginin birinci ve altıncı sayılarında kaleme alınan ve çocuğun nasıl yetiştirilmesi gerektiğiyle ilgili bilgi veren makaleler de, kadını her konuda eğitmek isteğinin bir ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak ilk makalede söz konusu edilen ve kadınların eğitimini, daha iyi terbiye edilmiş çocuklar yetiştirmeleri için isteyen anlayış kadın hakları açısından sorunlu bir anlayıştır. Çünkü kadının eğitim hakkı sadece eğitim hakkından ileri gelmelidir. Ne var ki bu görüş, dönem içerisinde oldukça yaygın bir düşünce olarak her zaman karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan, kadınların ahlaki fazilet ve erkeklerin ise bilgi bakımından çocuğa eğitim vermeleri gerektiği düşüncesi, hem kadınların bilgi konusunda erkeklerden geri olduklarını göstermekte hem de kadınların erkekler kadar bilgili olmasının beklenmediğini ve istenmediğini ortaya koymaktadır. Her ne kadar kadınların çocuklarını eğitebilmeleri için eğitim görmeleri istense de, bu eğitimin erkeklerle eş düzey bir eğitim olmasının düşünülmediği de böylece gözler önüne serilmektedir.

Kısm-ı İlmî: Çocuk Terbiyesi: Kadınların ve erkeklerin evlilikte sadece birbirlerine karşı değil çocuklarına karşı da sorumlulukları olduğundan bahsedilir. Kadın ve erkek; çocuklarını büyütme, terbiye etmeye, topluma ve memlekete hizmet eden, güzel ahlak sahibi bir insan yapmaya mecburdur. Çocuğun terbiyesine anne ve baba müşterek şekilde özen göstermeli, kadın ahlaki faziletlerini, erkek ise bilgisini vermelidir. Kadınlar; çocuklarını dünyaya

---

¹⁹³ Nigar bint-i Osman, "Zeynep Sünbül Hanım", *Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, s. 100.

¹⁹⁴ a.y.

getirmekle görevlerini tamamlamış olmaz, onların tahsil ve terbiyesinden de sorumludur. Şahsın ve milletin istikbali için bu, mukaddes bir vazifedir. Çocukların ilk terbiyesinin anneleri tarafından verilmesi kadınların da mükemmel bir tahsil ve terbiye almaları lüzumunu açık bir biçimde ortaya koyar.¹⁹⁵

Kısm-ı İlmi 2: Çocuk Terbiyesi: Erkek ve kadınların evleninceye kadar çocuk bakımı ve ebeveynlikle ilgili hiçbir şey bilmediklerinden bahseden yazar, çocukların büyükannelerinin tecrübelerine göre yetiştirildiğinden ve bu hususta babanın sözünün hiç dinlenmediğinden bahseder. Çocukların yedi yaşına kadar fikrî ve ahlaki terbiyeleri için anneleri tarafından gösterilecek tutum kesin, emredercesine fakat şefkatli olmalıdır. Aksi halde şımarık yetişen çocuğa söz geçirmek imkânsız olacaktır. Çocukların şımarıklıklarının sebeplerinden biri de büyükannelerin çocuğa karşı çok yumuşak davranmaları ve ebeveynlerine karşı onları korumalarıdır. Çocuklar taklide meyillidirler ve bir gördüklerini hafızalarına işlerler. Bu nedenle çocukların yanında ebeveynler hareketlerine ve sözlerine dikkat etmelidir. Ayrıca çocukların dadıları, arkadaşları gibi fazla vakit geçirdikleri kimselere de dikkat etmelidir.¹⁹⁶

Kadınların terakkisini sağlamak için yapılacak ilk iş elbette ki, kadınların erkekler gibi eğitim görmelerini sağlamaktır. Onları sadece dergi ve gazeteler yoluyla eğitmeye çalışmak şüphesiz ki yeterli olmayacaktır. Bu bağlamda İsmet Hakkı Hanım da, “Kadınlarımız ve Maarif”¹⁹⁷ adlı yazısında kadınların eğitiminin öneminden bahsetmektedir. Kadınların tahsilinin de erkeklerinki kadar kuvvetli olması gerektiğini söyleyen yazar, kadınlara mahsus üniversiteler açılmasını da talep etmektedir. Kadınların, kocalarına fikrî olarak yardım edebilmeleri ve çocukları karşısında cevapsız kalmamaları için eğitimlerinin önemini vurgulaması bakımından dönemin genel anlayışıyla uyuşmakta ve kadının eğitimini ailevi ve toplumsal faydaya bağlamaktadır. Ancak kadınların, gerekirse geçimini temin edebilecek şekilde eğitim almalarını istemesiyle, kadının zorunluluk halinde çalışma hayatının içinde yer almasına sıcak baktığı görülmektedir. Öte yandan, yazar, kadınların erkeklerin siyasi haklarına henüz katılmadıklarını ve bu konuda hiç umut olmadığını söylese de, bunun aslında ileride gerçekleşebileceğinin ve buna karşı olmadığını izlenimini vermektedir. Kadınlar için siyasi haklar istemenin ve hatta bunu düşünmenin bile çok uzak olduğu bir dönemde, bunu dile getirmesi dikkate değerdir.

¹⁹⁵ Selim Sırrı, “Kısm-ı İlmi: Çocuk Terbiyesi”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, ss. 12-13.

¹⁹⁶ Selim Sırrı, “Kısmı İlmi: Çocuk Terbiyesi”, *Demet*, nr. 6, 22 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 83-84.

¹⁹⁷ İsmet Hakkı, “Kısm-ı İlmi: Kadınlarımız ve Maarif”, *Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324, ss. 24-27.

Kısm-ı İlmi: Kadınlarımız ve Maarif: İslam kadınları gayr-ı müslim kadınlarından daha geridedir. Bizde kadınların ve erkeklerin konuşacakları ortak bir konu yoktur. Kadınlar amelî işler yerine biraz zihinlerini işletmelidir. Bir kız her fennin, ilmin ana kurallarını bilmeli, genel tahsili erkekler kadar kuvvetli olmalı, dünya üzerindeki olaylar hakkında bir fikri olmalıdır. Boş zamanlarında kendini mesleğine vermeli böylece faydasız bir hayat geçirmemelidir. Bir erkek gibi geçimini temin etmek mecburiyetini düşünerek ona göre eğitim almalıdır. Unutulmamalı ki iki eşit kuvvetin birleşmesinden daha büyük bir kuvvet meydana çıkar. Erkekler kadınlardan daha üstün değildir, sadece erkelere görev taksiminde daha ağır ve mühim işler verilmiştir. Tahsil imkânı olmayan kadınlarımıza yardım etmeli, onları düşünerek yazmalı, onları teşvik etmeliyiz. Kadınlara mahsus üniversiteler açılmalı, böylelikle memleketimizdeki kadınlar Batılı kadınları sadece giyim kuşam bakımından taklit etmeyip onlarla fikrî münakaşalar yapabilmelidirler. Kocasının bütün düşüncelerine katılabilecek, doğru muhakemesiyle ona yardım edebilecek ve çocuklarının hiçbir sualine karşı cevapsız kalmayacak kadınlar için Darülfünunlara ihtiyaç vardır. Kadınlar, henüz erkeklerin siyasi haklarına katılamasa ve hatta bu konuda umutsuz olsalar bile, bu konuda onlarla fikir alışverişinde bulunabilmeli, aklen yardım edebilmelidirler. Yazar, Kuran'da geçen bir ayete dayanarak erkeklerin fitraten kadınlardan daha üstün olduğu iddiasını eleştirerek bu durumu, onların daha iyi bir eğitim görmelerine bağlar. Müslüman kadınlar, mahkûm edildikleri esaretle pençeleşerek bilgilerinin eksikliğinin farkına varmışlardır. Kadınlar da bir insandır, sadece yetişmek için zekâ ve yeteneklerinden faydalanmaları gerekir.

Kadınların eğitim görmelerini talep eden bir başka yazı da Atıfcelal tarafından kaleme alınan “Terbiye-i Nisvaniye”¹⁹⁸ adlı yazıdır. Yazar, beraber yaşamak zorunda olan erkek ve kadının eğitim seviyelerinin eşit olması gerektiğine ve bu nedenle erkeklerin, kadınların eğitimini kendi mertebelerine yükseltmek için çalışmalarını gerektiğine vurgu yapar. Ancak her ne kadar kadınların da erkekler kadar bir eğitim almalarını istese de, kadınların çalışmasına karşı olması bakımından dönemin yaygın görüşünden farklı düşünmemektedir. O da, bir bakıma erkeklerin eğitilmiş kadına olan ihtiyacından dolayı kadının eğitilmesini istemektedir. Görüldüğü üzere kadının eğitimi, genellikle toplumun ve toplumu meydana getiren ailenin faydası için düşünülmektedir.

Terbiye-i Nisvaniye: Mademki erkek ve kadın bir aile, bir toplum içinde müştereken yaşamaya mecburdurlar, o halde bunların eğitim seviyesince de müşterek olmaları lazım gelir. Tahsil sahibi biri ile cahil biri yakınlık, arkadaşlık, yoldaşlık edemez. Buna mecbur kalırsa da mutsuz

---

¹⁹⁸ Atıfcelal, “Terbiye-i Nisvaniye”, *Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324, ss. 27-28.

olur. Bu yüzden erkeklerimiz fikren ne kadar yükselirse, kadınları da kendi seviyelerine yaklaştırmalıdır. Kadınlar da artık insan sıfatına layık görülecekse irfan seviyelerini yükseltmek gerekir. Erkekler kadınları kendi seviyelerine çıkarmaya, insani eğitimlerini tamamlamaya gayret etmelidirler. Yoksa ne erkek ne de kadın birbirini anlayabilir. Bir arada yaşamaya fitraten mecbur olan bu iki cins arasında bu kadar ayrılığa razı olunmamalıdır. Yazar, erkekler ve kadınların her konuda eşit olmasına taraftar değildir. Kadınlar, kadınlıkları dairesinde kalmaya muhtaç ve mecburdur. Memur, mebus, hâkim olmasınlar, ancak okusunlar, öğrensinler, mütalaa ve muhakeme yapabilsinler, evinin idaresine bakabilsinler. Mekteplerin şimdiki hali bu arzuları tamamlayacak derecede değildir. Kadınlara mahsus en büyük mektep olan Darülmuallimat'ta öğretilen şeyler de pek azdır. Bazı öğretmenler çok çalışsa ve çok bilgili olsa da bazıları yeterli değildir. Fakat bazı kadınların iddia ettiği gibi Darülmuallimat ahlaksızlık yuvası değildir, bunu iddia etmek gülünç olur, oradaki kızlar memleketin kızlarıdır. Toplumun geneli ahlaklı ise mektepler de ahlaklıdır, değilse değildir. Herşeye kusur bulmaktansa insanın önce kendisini düzeltmeye çalışması daha faydalı olur. Kadınların tahsili için yapılacak ilk iş mükemmel bir Darülmuallimat'tır. Buna ne kadar çalışılırsa gelecekte açılacak inas mektebi de o kadar mükemmel olur. Mektepler için binadan, sıradan, hesap tahtasından, her şeyden önce hoca gereklidir. Maarif nezaretinin tecrübeli memurları, matbuatın hamiyetkar muharrirleri bu konuda lazım gelenleri daha iyi bilirler. Yazar, ihtiyaca uygun bir Darülmuallimat yapılmasını istemektedir.

Süleyman Fehmi tarafından kaleme alınan "Hüsn-i Ahlaki"¹⁹⁹ adlı yazıda, kadının güzel huylar ve güzel ahlak sahibi olması, kadının ilerlemesi için önemli bir özellik olarak görülmektedir. Elbette ki, kadının terakkisi için kadının eğitimi sadece okullarda tahsil görmesiyle olmaz, bir kadın kendini her açıdan geliştirmelidir. Fakat yazarın, hoş gitmek ve sevilme isteyen kadınların daima incelemeye çalışmaları gerektiğini söylemesi; kadının kendisi için, kendisi öyle istediği için değil, daima başkaları için kendisini geliştirmek zorunda hissetmesini ortaya koymaktadır. Bu durum da, daha önceki yazılarda da ifade edildiği üzere, kadının terakkisinin, aslında erkeğin, erkek-egemen toplumun terakkisine bağlandığı için istenildiğini göstermektedir.

Hüsn-i Ahlaki: Bir kadının maddi güzelliğini tamamlamaya çalışması zaruridir fakat maddi güzellik, ahlaki güzellik ile birleştirilmedikçe ruh üzerinde büyük bir tesir bırakmaz. Kimsenin ilgisiz kalamayacağı güzel ahlak, maddi güzellikleri yücelttiği için kadınlar için gereklidir. Bir taraftan kalbi lekeleyen çirkinliklerden korunmak, bir taraftan manevi huyların ıslah ve

---

¹⁹⁹ Süleyman Fehmi, "Hüsn-i Ahlaki", *Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324, s. 28.

terbiyesine gayret etmekle güzel ahlak temin edilir. Bunun için de kâfi derecede bir tahsil görerek manevi huyları güzelleştirmeli ve ahlaki eksiklikleri tamamlamalıdır. Hoşa gitmek ve sevilme isteyen her kadın daima incelemeye çalışmalıdır, çünkü kaba, manen ve maddeten incelik ve zerafetten mahrum bir kadın, kadın değildir. Sima, ruhun ışıklarıyla aydınlanmadıkça güzel olmaz, ruhun aydınlığı ise iffet ve temizliktir. Zekânın getirdiği güzellik de sevilir, ama en büyük zerafet ruhtan gelir. Güzel bir eda ve zarif davranışlara sahip kadınlar maddi güzellikten mahrum olsalar da çok sevebilirler. Her kadın kocasının sevgi ve muhabbetini temin etmek zorunda olduğundan müstesna bir güzelliğe sahip olmasa bile ahlaki güzelliğine çalışmalıdır.

Bunlara ek olarak, Kırmızı-Beyaz Kulübü Müessisleri tarafından kaleme alınan “Genç Kızlar Arasında”²⁰⁰ adlı hikâyeye de kadın konusunu işleme bakımından önemlidir. Böylece yazar(lar), bir hikâyeye aracılığıyla kadınlara dair düşüncelerini dile getirmiştir. Bu hikâyede kadınların akıllarını piyano, konser gibi faaliyetler yerine, daha ciddi şeylere yormaları gerektiği söylenmektedir. Ayrıca, kadınların yüksek mekteplere girmekten ve ilmî, fennî ve edebî meclislerde varlıklarını ortaya koymaktan mahrum olduklarından yakınılmaktadır.

Genç Kızlar Arasında: Üç genç kız, kadınların mahrumiyeti üzerine bir münakaşaya girerler. Kızlardan birine göre kadınların mahrumiyeti “hiçbir âlî mektebe girememek, her türlü mesail-i cedideye, mantıkıyye, ilmiyye, fenniye ve edebiyenin cereyân edebileceği meclislerde isbât-ı vücûd edememek”tir. Ayrıca kadınların birbirini “piyanoya, konsere değil kadın mektepleri, kulüpleri, dâru’s-sinâileri teşkiline davet” etmesi gerektiğini ve “fikirleri[ni] daha ciddi şeylerle işgâl ederek yeni hayât-ı milliyemize, bu şerâit-i ictimâiyye nevine hâzırlanmağa çalışma[sı].” gerektiğini söyler.

Mahmut Sadık tarafından kaleme alınan “Şehirli Düşünceler: Muharebe-Fonograf”²⁰¹ başlıklı yazı da güncel bir olay üzerinden kadın konusunu dile getirmektedir. Bu yazıda öncelikle kadınların hürriyet karşısındaki tepkilerinin nasıl olacağı sorgulanmaktadır. Bu bağlamda kadınların kendilerini ifade edebilme noktasında yaşadıkları sorunlara değinilmektedir. Buna bir çözüm olarak kadınların fonograf aracılığıyla fikirlerini dile getirebilecekleri görüşü ortaya atılmıştır. Ancak bu şekilde bile kadınların düşüncelerini ifade etme imkânlarının ellerinden alınabileceği ihtimaline değinilmiştir. Böylece kadınların fikirlerini özgürce dile getirememeleri durumu eleştirilmektedir.

²⁰⁰ Kırmızı Beyaz Kulübü, “Genç Kızlar Arasında”, *Demet*, nr. 4, 8 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 53-55.

²⁰¹ Mahmut Sadık, “Şehirli Düşünceler: Muharebe-Fonograf”, *Demet*, nr. 5, 15 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 72-74.

Şehirli Düşünceler: Muharebe-Fonograf: Bir gazete haberinden yola çıkan anlatıcının, bir düşünceden bir düşünceye atlaması anlatılmakla birlikte, sonunda kadın sorununa değinmesi bakımından önemlidir. Gazete haberinde Karadağ'da silahların çok satıldığını okumasıyla başlayan bu düşünce macerasının sonunda; Osmanlı kadınlarının bir hürriyet haberi karşısında nasıl tepki vereceklerini, milli bir coşku yaşayıp yaşamayacaklarını, eğer yaşarlarsa nasıl yaşayacakları sorununa gelir. Kadınların fikirlerini bir fonograf kovanına söyleyerek ve bunu da pencerelerden sokaklara doğru ışıttirebilecekleri fikri aklına gelir. Ancak daha sonra evlerin sokaklara bakan yüzlerine eski zaman evlerindeki gibi duvar çekilebileceği tehlikesi hatırına gelir.

Bunların dışında Mahmut Celal tarafından tercüme edilmiş “Rayihalar”²⁰² başlıklı bir yazı bulunmaktadır. Bu makale, koku üzerine yazılmış bilgilendirici bir makaledir. Bu makalenin kadın terakkisini sağlamaya çalışması işlediği konu itibariyle değil, kadınları bir konuda bilgilendirmek ve kültürlerini artırmak şeklinde gerçekleşmektedir. Ancak nihayetinde, kadının terakkisini sağlamak amacıyla dergide yer bulmuş olması bakımından dikkate değerdir.

Rayihalar: Fransızcadan tercüme edilen bu makalede; kokunun ne olduğu, eskiden bitkilerden elde edilen kokuların zamanla daha ucuz olması açısından kimyaya başvurularak üretilmeye başlandığı, farklı kokuların farklı yerlerde kullanıldığı, bazı kokuların bazı zamanlar moda olduğu ancak zamanla itibarını kaybettiği gibi bilgiler verilmiştir.

Sonuç itibariyle, II. Meşrutiyet dönemi kadın dergileri arasında yerini alan *Demet*, diğer kadın dergilerinde olduğu gibi kadın konusunu merkeze almıştır. Derginin geneline bakıldığında kadın konusunun edebî nitelikteki yazılardan az olduğu görülse de, kadının sorunlarını işlemesi ve terakkisine çalışması bakımından önemi dikkate değerdir. Yukarıda bahsedilen kadın konusunu merkeze alan yazıların geneline bakıldığında ise, kadının terakkisi yolunda en fazla eğitime önem verildiği görülmektedir. Bu eğitimden kasıt ise, sadece mekteplerde tahsil görme şeklinde değil, aynı zamanda kadınları çeşitli konularda bilgilendirme şeklindedir. Bu bağlamda en çok karşımıza çıkan konu ise, kadını annelik ve eş rolleri bağlamında eğitmeye çalışan anlayıştır. Bu anlayış, kadının eğitimini amaçlaması bakımından olumlu olsa da, kadına sınırlar çizmesi bakımından sorunludur. Öte yandan, kadının eğitiminin istenmesi de aynı şekilde olumlu, ancak bu eğitimin istenmesindeki niyet açısından sorunludur. Zira kadının eğitimi daha iyi nesiller yetiştirilebilmesi için istenmektedir. Fakat her ne olursa

---

²⁰² İmzasız, “Rayihalar”, mtc. Mahmut Celal, *Demet*, nr. 4, 8 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 61-62.

olsun, kadına sınırlı da olsa eğitim hakkı verilmesini, dönem içerisinde bir gelişme olarak saymak gerekir.

3.1.5. Siyasi İçerikli Yazılar

Demet, siyasi konuların yer aldığı ilk kadın dergisidir. Kendisini “edebî, ilmî, siyasi” bir dergi olarak tanıtan *Demet*’te, siyasi yazılar dördüncü sayıdan itibaren neşredilmeye başlanmıştır. Derginin dördüncü, beşinci ve yedinci sayılarında birer tane olmak üzere üç siyasi yazı bulunmaktadır. Bunların ilki imzasız olarak yayımlanmışsa da, diğer ikisi Hakkı Behiç tarafından kaleme alınmıştır. Bu yazılarda genel itibariyle kadınlara yapılan saldırılar ve bu saldırılar karşısında tepkisiz kalan Zabıta Nezareti eleştirilmiştir. Bu bağlamda, bu yazıların bir yandan da kadın konusunu işleyen yazılar olduğunu söylemek gerekir. Öte yandan “Biraz Hande: Hatırat”²⁰³ adlı yazıda da, bir kedi imgesi üzerinden II. Meşrutiyet’in basına getirdiği özgürlük konu edilmiştir.

Kısm-ı Siyasi: Zabıta ve Kadınların Muhafaza-i Hukuku: Bu yazıda, Zabıta Nezareti’nin tebligatıyla haberdar olunan üç hadise üzerine, kadınlara karşı yapılan saldırılardan duyulan üzüntü dile getirilmekle birlikte hem bu saldırılar hem de Zabıta Nezareti’nin bu olayları küçümsemesi eleştirilmiştir. Öte yandan kadınların bu duruma sessiz kalmayacakları, fikirleri ve kalemleriyle kendilerini müdafaa edecekleri de belirtilmiştir. Sonunda Zabıta Nezareti’nin bu saldırılara karşı daha dikkati olması istenmiştir.²⁰⁴

Siyasi: Ne Haldeyiz ve Neye Muhtacız: Vatanın istikbalini doğrudan doğruya kadınların eğitimine bağlayan yazara göre kadınları, erkeklerden daha fazla aydınlatmalıdır. Vatanın hayatını kadınların etkisine bağlayan yazar; kadınları memleketin ruhu, milletin, toplumun kalbi olarak görmektedir. Kadınların muzdarip olduğu bir toplumda herkes ızdırap içinde yaşar. Bu nedenle geleceğini yükseltmek isteyen her toplum kadınlarının ilerlemesine çalışmalıdır çünkü gelecek, onların yetiştireceği çocukların elindedir. Osmanlı’yı hasta ve mahpus bir ihtiyara benzeten yazar, Osmanlı inkılabı ile o hasta adamın bugün artık dirildiğini söyler. İç ve dış olaylardan bahseder. Bu yazıda da kadınlara yapılan saldırılara Zabıta Nezareti’nin sessiz kalması eleştirilir.²⁰⁵

²⁰³ Tekir Kedi, “Biraz Hande: Hatırat”, *Demet*, nr. 4, 8 Teşrin-i Evvel 1324, s. 64.

²⁰⁴ İmzasız, “Kısm-ı Siyasi: Zabıta ve Kadınlarımızın Muhafaza-i Hukuku”, *Demet*, nr. 4, 8 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 62-63.

²⁰⁵ Hakkı Behiç, “Siyasi: Ne Haldeyiz Neye Muhtacız”, *Demet*, nr. 5, 15 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 78-80.

Mümtaziyet-i Nisvan ve Kadınlara Hürmet: Bir toplumun gelişme seviyesi kadınlarına bağlıdır. Kadınları mesut olmayan toplumlar baştanbaşa mutsuzdur, kadınlar ne kadar mesutsa da toplum o kadar mesut olur. İstibdat devrinden en muzdarip kadınlar olmasına rağmen, istibdattan kurtulduktan sonra kadınları unutup hak ettikleri değerlerin ve haklarının verilmediğinden bahseder. Toplumun temeli aile, ailenin temeli ise kadındır. Yazar, kadınlara yapılan saldırıları kınamakta ve Zabıta Nezareti'nin umursamazlığını eleştirmektedir.²⁰⁶

Biraz Hande: Hatırat: “Tekir Kedi” tarafından “Beyaz Kedi”ye ithafen yazılan bu yazıda, bir kedi imgesi üzerinden anlatılan hikâyeye ile II. Meşrutiyet'in ilanından sonra gelen basın özgürlüğü dolayısıyla yaşanan matbuat tufanına değinilmiştir. Yazar, istibdattan önce böyle bir şey yazamayacağını söyleyerek II. Meşrutiyet öncesi ve sonrası basının durumunu ortaya koymuştur.

3.1.6. Tıp ve Sağlık ile İlgili Yazılar

Kadının terakkisini amaç edinen *Demet*'te, kadınları sağlık hususunda da bilgilendirmek maksadıyla yazılara yer verilmiştir. Dergide doktorlar tarafından kaleme alınmış dört makale ile İngilizceden tercüme edilmiş bir makale bulunmaktadır. Sağlık konusundaki bu makaleler her ne kadar kadınların ilerlemesini amaç edinen yazılar olsalar da içerik olarak bu bölümde ele alınması daha uygun görülmüştür.

Musahabe-i Tıbbiye: Dünyanın her yerinde kadınların hastalara erkeklerden daha iyi baktığı bir gerçektir. Bizim kadınlarımız da her türlü fedakârlıkla gerek aile ve akrabalarından gerekse komşularından hastalara bakmaya her zaman hazırdırlar. Bu yazıda, Osmanlı kadınlarının bu mukaddes vazifelerini dikkate alarak kendilerini ve etrafındakileri hastalıktan korumak için ne gibi tedbirler alınması gerektiği gösterilecektir. Hastalığın herkesçe görülebilecek işaretlerinden, nasıl bulaşabileceğinden, bu hastalıklara nasıl yardım edilebileceğinden, ne zaman bir hekime başvurmak gerektiğinden ve ne zaman kadın ilaçlarına başvurulacağından bahsedilecektir. Halkımızda hekime karşı olan güvensizlik ortadan kalkmalı ve verdiği ilaçlar alınmalıdır. Doktorun verdiği ilaç doktorun dediği ölçüde alınırken ortaya karışıklık çıkmaması için hastalara bakan kadınlara doğrusu öğretilecektir.

---

²⁰⁶ Hakkı Behiç, “Kısm-ı Siyasi: Mümtaziyet-i Nisvan ve Kadınlara Hürmet”, *Demet*, 29 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 105-107.

Her evde bulunması gereken ilaçlar ve nasıl kullanılacakları gibi konular muhasebe-i tıbbiyenin konusu olacaktır.²⁰⁷

Hanımlara Hıfzıssıhhat: Hava ve Ziya: Hıfzıssıhhat konusunda en mühim mesele olan hava, şehir içinde ve kırlık yerlerde farklıdır. Bunun başlıca sebebi şehirdeki havanın köydeki gibi saf olmamasıdır. Çünkü şehirde insanların çok olmasından kaynaklı karbondioksit fazla, oksijen azdır. Bundan sonra en mühimi, tozlar ve tozların içindeki mikropların şehrin havasını bozmasıdır. Eskiden soğuğa, cereyana, havaya atfedilen hastalıklardan birçoğunun sebebi havadaki tozlardır. Şehirlerde havayı bozan sebeplerden biri de, sobalardan ve çeşitli araçlardan çıkan zehirli gazlardır. Bir şehrin havasının sağlıklı olmasının sebeplerinden bir diğeri de, güneşten köylerdeki kadar yararlanamamalarıdır. Ziya da insan için hava kadar gereklidir. Güneşin bedeni güçlendirmek, kanı çoğaltmak gibi vücuda faaliyet veren güzel tesirleri vardır. Yazar, yaz kış kırlık, açık ve saf havalı bir yerde ikameti tavsiye eder. İstanbulda havası temiz şehre yakın pek çok yer vardır, buralarda ikamet edilmelidir. Kadınlar evde daha çok vakit geçirdiğinden bu konuda kadınlar söz sahibi olmalıdır. Kadınlar bu meseledeki fikirlerini kabul ettirmeye çalışmalıdırlar. Erkeklerin bulduğu birçok sebebe direnmelidirler. Kışın şehir içinde havanın daha sıcak olduğu düşünülse de aslında öyle değildir. Çocukların okula uzaklığı sorun edilse de sağlık uğruna sarf edilen zaman boşa gitmez. Yol masrafı konusunda da sağlık uğruna sarf edilen para boşa gitmez. Kadınlar bu fikirleri kabul ettiremezlerse erkekleri zorlamalıdırlar. İkametgâhın yaz kış kırlık yerde olmasına karar verildikten sonra mesele deniz kenarı mı yüksek bir yer mi olmasıdır ki bu da zevke ve mizaca kalmıştır.²⁰⁸

Serair-i Hüsn ü An: Buruşuklar: Eser İngilizceden tercüme edilmiştir. İnsanın yüzündeki buruşukluk iki kısma ayrılır. Asli ve doğal olan birincisi çehreye güzellik katar. İkincisi ise çirkin olduğundan onu yüzden gidermelidir. Sevinç ve keder insanın çehresinde bir takım izler oluştururlar. Gülmenin etkisiyle ağız kenarlarında ve gözlerin etrafında oluşan buruşuklar sahiplerine bir güzellik verir. Ancak ağız kenarındaki ve alın üzerindeki keder izleri gittikçe derinleşerek güzel bir çehreyi çirkinleştirir. Bu nedenle ikinci kısım buruşuklukların oluşması baştan engellenmelidir. Sağlığın yerinde olmaması buruşukluğa sebep olur. Bunun için iyi beslenmelidir. Bu hastalık öncelikle içeriden engellenmelidir. Bu gibi yüzün rengini bozan bir diğer illet de temizlik noksanlığıdır. Kadınların pek azı yüzlerini iyi yıkamakta başarılıdırlar. Oysaki şehirlerin havası her türlü tozla doludur. Bunun çaresi de akan temiz su ile yüzü yıkamaktır. Her gece yatmadan önce yüzü yıkamak güzellik için gereklidir. Bunun için yüz;

²⁰⁷ Op. Dr. Orhan Tahsin, "Musahabe-i Tıbbiye", *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, ss. 13-14.

²⁰⁸ Dr. Galip Ata, "Hanımlara Hıfzıssıhhat: Hava ve Ziya", *Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324, ss. 29-31.

öncelikle sünger ile temizlenmeli, sabun ile ovulmalı, yine sünger ile köpükleri silindikten sonra sade su ile yıkanmalıdır. Son olarak yüz yumuşak ve temiz bir havlu ile yavaşça kurulandıktan sonra kremle masaj yapılmalıdır. Krem parmaklar ile yavaşça sürülmeli ve yedirilmelidir. Sabahları da aynı şekilde fakat soğuk su ile yüz yıkanmalıdır. Yüzü ara sıra sıcak su dolu bir leğen üzerinden havlu ile baş örtülerek su buharına tutmak da faydalıdır, ancak bu işlem nadiren yapılmalıdır.²⁰⁹

Kısm-ı İlmi: Niçin İhtiyarlıyoruz?: Bu bölümde biyolojik olarak insanın yaşlanmasının sebepleri tıbbi bir dille anlatılmıştır.²¹⁰

Musahabe-i Tıbbiye: Hastalık, Mikroplar, Sirayet: Hastalıkların bir kısmının bulaşıcı olduğunu ve bir kısmının da bulaşıcı olmadığını söyleyen yazar, sirayet vasıtası olan haller ve mikroplardan bahsetmektedir. Mikroskop olmadan görülmeyen küçük ve birçoğu zararlı olan mikropların kendilerine mahsus bir hayat tarzı ve çoğalma şekilleri vardır. Fakat öte yandan vücudumuza hizmet eden yararlı mikroplar da bulunmaktadır. Çevremizde ve vücudumuzda da çokça bulunan bu mikroplar vücudumuzun herhangi bir bölgesinde bir zayıflık meydana geldiğinde oraya yerleşerek hasta ederler.²¹¹

3.1.7. Mektuplar

Yazarlardan ve okuyuculardan gelen mektuplar, “Muharrerat” başlığı altında yayımlanmıştır. Bunlardan “İmzasız Bir Mektup” başlığında bir okuyucu tarafından yazılan mektuplar, dergiyi içerik bakımından eleştirmesi bakımından dikkate değerdir. Bu bölümde bu mektupların içerikleri özetlenecektir.

Muharrerat: Nigar Hanım’ın *Demet* dergisine yazdığı mektuptur. Yazının başında belirtildiği üzere *Demet* tarafından Nigar Hanım’dan dergiye yazması istenmiştir. Nigar Hanım buna cevaben yazdığı mektupta; dünyada kendisini en mutlu eden şeyin yazı yazmak olduğunu ancak sıhhatinin yerinde olmaması sebebiyle bir zamandır yazamadığını söylemekle beraber düzenli olarak olmasa da ara sıra yazacağını vaadini vermektedir.²¹²

Muharrerat: İmzasız Bir Mektup: *Demet*’e gelen bu imzasız mektupta bir adam zevcesi ve iki hemşiresiyle *Demet*’i heyecanla beklerken hayal kırıklığına uğradığından, çünkü derginin bir

²⁰⁹ İmzasız, “Serair-i Hüsn ü Ân”, mtc. Abdülehat Davut, *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 43-46.

²¹⁰ Dr. Nuri Bekir, “Kısm-ı İlmi: Niçin İhtiyarlıyoruz?”, *Demet*, nr. 4, 8 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 59-61.

²¹¹ Dr. Orhan Tahsin, “Musahabe-i Tıbbiye: Hastalık, Mikroplar, Sirayet”, *Demet*, nr. 6, 22 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 84-86.

²¹² Nigâr Hanım, “Muharrerat”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, s. 10.

kadının istifadesi için gerekli olan şeylerden yoksun olduğundan bahseder. İçindeki diğer yazılar arasında çok yabancı ve kaba kalmış birkaç yazı dışında çok hayalperver kaldığından şikâyet eder. Fransız dergileri yerine İngiliz dergileri takip edilirse kadınların istifadesini sağlayabilecek şeyler bulunabileceğini söyler. Kadınların yalnız eş ve anne olmak için yaratıldıklarını söylemekle birlikte, dergide onlar için faydalı sayfalar bulunmadığından yakınmaktadır.²¹³

İmzasız Mektup Sahibine: İlk sayıda *Demet*'i eleştiren okur mektubuna cevaben yazılmıştır. Fransız edebiyatı ve Fransız dergilerine yöneltilen eleştiri haksız bulunmuş, öte yandan fazla edebî olması yönündeki eleştiriye ise haklılık payı verilmiştir.²¹⁴

Muharrerat: İmzasız İkinci Mektup: İkinci sayıda “İmzasız Bir Mektup” şeklinde yayımlanan ve üçüncü sayıda buna cevap verilen yazıya cevaben aynı okurun mektubu bu sefer “İmzasız İkinci Mektup” şeklinde yayımlanmıştır. Okur bu mektubunda da Fransız edebiyatı ile ilgili düşüncelerini yineleyerek hayal ve aşk konularında yazılan yazıların kadınlara bir fayda sağlamayacağını, kadınların görevlerinin annelik ve zevcelik olduğunu, bu nedenle bunlarla ilgili şeyleri öğrenmeleri gerektiğini dile getirir.²¹⁵

Demet: “İmzasız İkinci Mektup”a cevaben *Demet* dergisi tarafından verilen yanıt mektubudur. Bu mektupta; edebî metinlerin de hanımlar tarafından sevildiği ve yayımlanmaya devam edileceği, bunun yanında ilmî, siyasi bir takım yazıların da artacağı, İngiliz ve Fransız kadın dergilerinden uygun görülen yazıların alınacağı ifade edilmiştir.²¹⁶

Muharrerat: Kırmızı Beyaz Kulübü, Marcel Prévost'un “Françoise'a Mektuplar” adlı eserini dergide tefrika etmek istediklerini belirtmiştir.²¹⁷

3.1.8 Eleştiriler

Demet'te üçüncü, beşinci ve yedinci sayılarda olmak üzere üç eleştiri yazısı bulunmaktadır. Şunu da ifade etmek gerekir ki, dergide eleştiri yapan pek çok yazı bulunmakla birlikte, eleştiriye merkeze alan yazılar bu bölümde değerlendirilmiştir. Bunlardan biri, kadınlara yapılan saldırılara karşı, biri bir tiyatro oyununa dair bir eleştiri, diğeri ise Avusturya'nın

²¹³ İmzasız, “Muharrerat: İmzasız Bir Mektup”, *Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324, ss. 23-24.

²¹⁴ İmzasız, “İmzasız Mektup Sahibine”, *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, s. 46.

²¹⁵ İmzasız, “Muharrerat: İmzasız İkinci Mektup”, *Demet*, nr. 6, 22 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 86-87.

²¹⁶ İmzasız, “Demet”, *Demet*, nr. 6, 22 Teşrin-i Evvel 1324, s. 87.

²¹⁷ Kırmızı Beyaz Kulübü, “Muharrerat: Demet Gazetesi Sermuharrirliğine”, *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, s. 46.

Bosna-Hersek-i işgali üzerine bir eleştiridir. “Esef ü Hayret”²¹⁸ yazısı kadınlara yapılan saldırılara dikkat çekerek kadın sorunlarını gündeme taşımıştır. Bu bağlamda kadın konusunu işleyen yazılardan biri olduğu söylenebilir. Ancak eleştirinin ağır basması bakımından bu bölümde değerlendirilmiştir.

Esef ü Hayret: Bu yazıda çarşaflarını yırtmak gibi kadınlara hakaretlerde bulunanlar eleştirilmiştir. Tecavüz ettikleri milletin namusudur. Bu hareketleri yapanlar akşam evlerine döndüklerinde annelerinin, kardeşlerinin, karılarının, kızlarının yüzlerine nasıl bakıyorlar. Biz kadınlarımızı esir etmek için hür olmadık, zalim olmak için mazlumluktan kurtulmadık. Kadın milletin annesidir, annesini aşağılayanlar kadar hakaret hak eden var mıdır?

Temaşa Tenkidi: Milli Tiyatro: Kâmi Bey’in “Sabah-ı Hürriyet”²¹⁹ adlı oyunun temsiline yazılmış bir eleştiri yazısıdır. Yazar tenkidin sanat eseri ve sanatkâr için ne kadar gerekli olduğunu söyleyerek söze başlar. Sonra Kami Bey’in hasbihalinin gerek yazılış tarzını gerekse düzenlenmesini edebî bakımından eksik bulunduğunu belirtir. Ne kadar sade yazılırsa o kadar güzel olacağını ifade ettiği hasbihali sadelikten yoksun olması bakımından da eleştirir. Daha sonra ise oyunculara yönelik bir eleştiriden sonra yazısına son verir.²²⁰

Şehirli Düşünceler: Gücüme Gitti: Yazar, Avusturya’nın haksızlığı karşısında toplanan iki-üç bin Sırp kadınının, Avrupalı kadınlara mektup gönderip de Osmanlı kadınlarına göndermemesi karşısında duyduğu üzüntüyü dile getirir.²²¹ Böylece yazar, hem Avusturya’nın Bosna-Hersek’i işgalini hem de Osmanlı kadınlarının buna tepkisiz kalışını eleştirmektedir.

3.1.9. Dergi ile İlgili Yazılar

Bu bölümde okuyucuya hitap edilen ve dergi ile ilgili açıklamaların yapıldığı yazılar ele alınacaktır. Derginin ikinci sayısında yer alan “Kariatımıza”²²² başlıklı yazıda, birinci sayıdaki eksikler üzerinde durulmuş, yeni sayılarda bu eksikliklerin giderileceği haberi verilmiş ve derginin yayın politikasından bahsedilmiştir.

Kariatımıza: İlk sayıda olduğunun aksine, edebî yazılar arasında ilmî yazıların çok olması ve derginin kadın imzalarıyla dolu olması gerektiğine değinilmiştir. Bu sayıda ilmî kısmın daha

²¹⁸ İmzasız, “Esef ü Hayret”, *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, s. 33.

²¹⁹ 1908’de sahnelenen oyun II. Abdülhamit dönemini değerlendiren ve II. Meşrutiyet’in heyecanıyla Hüseyin Kâmi tarafından kaleme alınmıştır. <http://turkishstudies.net/sayilar/sayi14/cilt2/8.%20Abdullah%20Şengül.pdf> [Erişim 21.01.2019.]

²²⁰ Server Cemal, “Temaşa Tenkidi: Milli Tiyatro”, *Demet*, nr. 5, 15 Teşrin-i Evvel, ss. 76-78.

²²¹ Mahmut Sadık, “Şehirli Düşünceler: Gücüme Gitti”, *Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 102-103.

²²² Fazıl Ahmet ve Celal Sahir, “Kariatımıza”, *Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324, s. 17.

zengin olduğu ve gelecek hafta siyasî kısmın başlayacağı söylenmektedir. Ayrıca kadın yazarların az olması konusunda derginin kabahatli olmadığı da vurgulanmaktadır. Öte yandan derginin, kadının menfaatleri için çalışacağı ve onların fikirleri ile yazılarına yer vereceği de belirtilmiştir. Osmanlı kadınlığının ve dolayısıyla Osmanlı medeniyetinin terakkisine hizmet edileceği söylenerek derginin yayın politikası ortaya konmuş olmaktadır. Bir yandan da kadınların en acil ihtiyacının maarif olduğu ve en evvel buna çalışılması gerektiği üzerinde durulmuştur.

Demet'in Karielerinden İstimzacı: Gazetede itiraza sebep olabilecek noktaların neler olduğu ve ne gibi değişiklikler ve gelişmeler görülmek istendiği okuyuculara sorulmuştur. En çok beğenilecek cevabın ise bir senelik abonelikle ödüllendirileceği duyurulmuştur.²²³

3.2. KADIN DERGİSİNİN İÇERİK YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

3.2.1. Şiirler

Kadın'da aşk, özlem, iyimserlik, hüznün, keder, karamsarlık, umutsuzluk konularını işleyen pek çok şiir yer almaktadır. Bu şiirlerden bir kısmında kadın özne olarak yer alsa da, kadının sadece bu duygular bağlamında işlendiği görülmektedir. Bu bölümde ise, kadın meselesine değinen şiirler incelenecektir. Bu bağlamda öncelikle “İstirham”²²⁴ adlı şiir ele alınacaktır. Bu şiir, çocuklarından ayrılma ihtimaliyle endişelenen ve kederlenen bir annenin feryadıdır. Şiiri kocasına ithaf etmesinden ise, onu çocuklarından ayırabilecek olanın eşi olduğu anlaşılmaktadır. Şiir boyunca eşinden, kendisini yavrularından ayırmamasını istemektedir. Böylece, kadına çizilen sınırlı dünyada kendisine verilen iki vazifeden biri olan anneliğin bile onun elinden alınabileceği ortaya koyulmaktadır.

Öte yandan, “Kadınlara Dair”²²⁵ adlı manzume de kadın konusunu işleyen bir diğer şiir olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu şiirde, kadının erkekler tarafından kullanılması, ezilmesi ve aşağı bir konumda bırakılması eleştirilmektedir. Erkeğin vahşiliği ile kadını hayvani bir itina içinde boğduğu söylenerek erkeklerin kadınları ve kadınlığı yok ettiği ifade edilmektedir. Bu yok oluş insani bağlamda bir yok oluştur, çünkü kadınlar erkekler kadar insan sayılmamaktadır. Ayrıca, erkeklerin gözünde kadınların bir oyuncak olduğu ve erkeklerin ona istedikleri gibi hükmettiği

²²³ İmzasız, “Demet'in Karielerinden İstimzacı”, *Demet*, nr. 6, 22 Teşrin-i Evvel 1324, s. 88.

²²⁴ Yaşar Nezihe, “İstirham”, *Kadın*, nr. 1, 11 Ağustos 1327, s. 5. Ayrıca bu çalışmada 175-177 sayfaları arasında şiirin tamamı bulunmaktadır.

²²⁵ Süleyman Nesip, “Kadınlara Dair”, *Kadın*, nr. 14, 7 Kânun-ı Sani, s. 11.

dile getirilmektedir. Üstelik kuvveti elinde bulunduran erkekler için bu bir hak olarak görülmektedir. Kadın bir erkeğin namusu ve iffeti olarak görülmesine rağmen, neden erkeğin de kadının namusu olarak görülmediği eleştirilmektedir. Böylece kadın ile erkek arasındaki eşitsizliğe vurgu yapılmış ve kadını kendinden aşağı bir konumda bırakan erkek ve erkek egemen toplum eleştirilmiştir.

Beşerde meyl-i sa'âdetle, fikr-i ulvîyet
Kadınların nazar-ı şefkatiyle doğmuştur.
Fakat kadınlığı erkekte asıl olan vahşet
Bir i'tinâ-yı behîmî içinde boğmuştur.

Kadın bir erkeğe nisbetle bir oyuncaktır
Kırar, ezer ve sever keyfî arzusu gibi,
Elinde kuvveti, kanûnu en büyük haktır,
Silâh-ı savleti nâmûs u iffet ü edebi..

Kadın bir erkek için arz u iffet-i nâmûs
Evet; kadın da fakat böyle iftihâr edecek
Kadınların niye nâmûs u olmamak erkek?

Eğer hakikat-i ismet değilse namahsûs;
Kadın şerâfet-i nâmûs ile muvakkardır;
Kadında iffeti tahkîr eden muhakkardır.

3.2.2. Edebî Metinler

Kadın dergisi de, *Demet*'te olduğu gibi edebî nitelikte yazılara fazlaca yer vermiştir. Bu bölümde dergide yer alan edebî metinlerin içerikleri hakkında kısaca bilgi verilecektir.

Lamia'nın Defterinden Bir Parça: Bir genç kızın günlüğünden alınmış ve çevresindekilerin bütün itirazlarına rağmen yaşadığı aşkını ve âşık olduğu adamı anlattığı bir yazı.²²⁶

Süpürge: Tozları silmekle vazifeli bir süpürge'nin günden güne kirlenmesi edebî bir dille anlatılmıştır. Mutlu olduğu doğadan medeni şehire geldiğinde giderek kirlenmeye başlayan süpürge, insanların da aslında kendisi gibi mutsuz ve kirli olduklarını fark etmiştir.²²⁷

Temayül-i Âlamdan: Nefha-i Hasret: Yazar, bir kadına duyduğu özlemi sanatkarane bir üslupla dile getirmiştir.²²⁸

Leyle-i Bahar Önünde: Bir ilkbahar gecesini, bir deniz kenarını betimleyen edebî bir nesirdir.²²⁹

Yaz Geceleri: İntizar: Güneşin batışını ve ayın çıkışını sanatkarane bir üslupla anlatan yazar, gelmeyen sevgilisini beklemektedir.²³⁰

Validemin Elyazıları: Ölmüşleri Yâd: Ölenlerin ve geride kalanların duygusal bir ifadeyle anlatıldığı bu edebî metinde, aynı zamanda hem ölenler için hem de geride kalanlar için Allah'a dua edilmiş, mağfiret istenmiştir.²³¹

Tasvirler: Hercailer: Hercailerin tasvir edildiği bu edebî yazıda, hercailerin görünüşlerinden, renklerinden, duruşlarından bahsedilmiştir. Özellikle teşhis sanatıyla tasvir edilen hercailerin, ilkbahardaki canlılıkları ve sonbaharda siyah toprağın altında kalışları sanatlı bir dille ifade edilmiştir.²³²

Dest-i Hıyanetkâr: Bir dest-i hıyanetkârın, hayalleri, emelleri olan bir kadını mutlu ve mesut hayatından kendi aşağı çukuruna çekişinin anlatıldığı bir metindir. "Evet.. O dest-i hıyanetkâr? Sizin muvazene-i hayatı temin etmek için attığınız pür-takayyüd adımlara.. O saf gaye-i hayalinize[,] hayatı-ı pür-sükûnunuza, ikil-i iffetinize, melekî hülyalarınıza bir düşman bî-amandır..."²³³

Hitap Gölgeleleri: Tarihin sayfalarında gezinen anlatıcının, Kösem Sultan, Mustafa Alemdar Paşa, Sultan Selim ve Sultan IV. Mehmet Han ile karşılaştığını anlattığı bir hikâyedir. Anlatıcı, kendi zamanında terakki ettiği iddia edilen medeniyetin geçmiş zamandaki medeniyetten daha

²²⁶ İmzasız, "Lamia'nın Defterinden Bir Parça", müst. Bedi Nejat, *Kadın*, nr. 1, 11 Ağustos 1327, s. 3.

²²⁷ Selahattin Enis, "Süpürge", *Kadın*, nr. 1, 11 Ağustos 1327, s. 3.

²²⁸ Hayrullah Süleyman, "Temayül-i Âlamdan: Nefha-i Hasret", *Kadın*, nr. 1, 11 Ağustos 1327, s. 6.

²²⁹ İffet Neriman, "Leyle-i Bahar Önünde", *Kadın*, nr. 1, 11 Ağustos 1327, s. 7.

²³⁰ M. Halit, "Yaz Geceleri: İntizar", *Kadın*, nr. 1, 11 Ağustos 1327, s. 7.

²³¹ Lamartine, "Validemin Elyazıları: Ölmüşleri Yâd", mtc. B., *Kadın*, nr. 7, 6 Haziran 1327, s. 12.

²³² M. Hayrullah Süleyman, "Tasvirler: Hercailer", *Kadın*, nr. 8, 20 Haziran 1327, s. 8.

²³³ M. Remzi, "Dest-i Hıyanetkâr", *Kadın*, nr. 8, 20 Haziran 1327, s. 8.

aşağı olduğunu görmektedir. Öte yandan IV. Mehmet'in, anlatıcıya Girit'i unutmamalarını söylemesi üzerine anlatıcı, intikamın evlatları olduklarını söyler.²³⁴

Son Emel: Ahmet Haşim'e ithaf edilen yazıda aşka ve kadınlara dair duygular işlenmiştir.²³⁵

Tasvirler: Dağ Yollarında: Gecenin, bu gecede köyün ve köylülerin tasvir edildiği edebi bir metin.²³⁶

Bizans Hikâyeleri: Eski Ayna: Ali Süha tarafından kaleme alınmış bir hikâyedir. Paris'te eğitim görmüş genç mebus Zühtü Bey'in eşi Zehra Hanım bir gün, evin bir köşesinde, yan sütunları üstünde yarı kabartma iki kadın heykeli bulunan tunç çerçeveli ve ayaklı kalın bir ayna görür. Aynaya baktığında karşı tarafında mutsuz kadınların bazı anlarına ve bir kadının intiharına tanık olan Zehra Hanımı, hizmetçi baygın bir halde bulur. Uyandığında aynayı evden gönderir.²³⁷

Heyhat: Anlatıcının; gam, melal ve endişeyle beraber hayalle buluşmak üzere çıktığı yolculuğun anlatıldığı fantezi bir hikâyedir. Hikâyenin sonunda hayali ölmüş olarak bulurlar.²³⁸

Evler: Evlerin anlatıldığı fantezi bir eser. Yeni evlerin pek çoğunun ruhsuz olduğu, buna karşın asıl taze olanların eski ve yaşayan evler olduklarından bahsedilir.²³⁹

Hayat İçin: Anlatıcının annesine hitaben yazdığı ve çektiği ızdıraptan dolayı dünyaya gelmemiş olmayı arzuladığı bir mensuredir.²⁴⁰

Salome'nin Kalbi: Yazarın; hitap ettiği Salome²⁴¹ adlı kadının, erkekleri nasıl kendine kurban ettiğini edebî bir dille anlattığı mensuredir.²⁴²

İlk Yıldız: Akşamın gelmesiyle karanlık bir havaya bürünen ruhlar için ilk yıldızın bir teselli olduğu sanatkârane bir üslupla anlatılmıştır.²⁴³

Kızımın Aşkı: Anlatıcı; kızı Ferhan'a yazdığı mektupta, onun aşkından ve yaşadıklarından haberdar olduğunu ancak bunun yanlış bir yol olduğunu söylemekte ve kendini bu âşıktan

²³⁴ Yakup Salih, "Hitap Gölgeleleri", *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, ss. 8-9.

²³⁵ Bezmi Nusret, "Son Emel", *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, s. 10.

²³⁶ M. Hayrullah Süleyman, "Tasvirler: Dağ Yollarında", *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, s. 11.

²³⁷ Ali Süha, "Bizans Hikâyeleri", *Kadın*, nr. 14, 7 Kânun-ı Sani 1327, ss. 4-7.

²³⁸ Süleyman Bahri, "Heyhat", *Kadın*, nr. 14, 7 Kânun-ı Sani 1327, ss. 7-11.

²³⁹ Mediha Güzin, "Evler", *Kadın*, nr. 14, 7 Kânun-ı Sani 1327, s. 20.

²⁴⁰ Fatma Asuman, "Hayat İçin", *Kadın*, nr. 14, 7 Kânun-ı Sani 1327, s. 22.

²⁴¹ Lou Andreas Salome, Rus asıllı bir psikanalist yazardır. Adı; Nietzsche, Rilke, Tolstoy, Paul Ree, Freud gibi alanlarında ünlü isimlerle aşk dedikodularına karışmıştır. 15 roman ve birçok felsefî, psikolojik çalışmaya imza atmıştır. <https://www.antoloji.com/lou-andreas-salome/hayati/> [Erişim 25.01.2019]

²⁴² Mediha Güzin, "Salome'nin Kalbi", *Kadın*, nr. 15, 2 Şubat 1327, s. 11,

²⁴³ Ali Süha, "İlk Yıldız", *Kadın*, nr. 15, 2 Şubat 1327, ss. 11-12.

korumasını istemektedir. Çünkü kadınlık tehlikeli bir yolculuktur ve kadın hayatı bir tekerrürden ibarettir.²⁴⁴

Akşam: Ali Süha'ya ithaf edilen mensurede, akşam ve akşamın hissettirdikleri edebî bir üslupla anlatılmıştır.²⁴⁵

Akşam Duası: Akşam'ın getirdiği karanlık ve ölümü çağrıştıran bu karanlığın korkuttuğu hasta bir adamın tasvir edildiği bir mensure.²⁴⁶

Celb-i Osman: Küçük hikâyedir. Köyünde yaşanan kıtlık nedeniyle İstanbul'a çalışmaya giden ve bir mahallede bekçilik yapan Osman, çok özlediği halde on dört sen köyüne hiç dönmemiştir. İstanbul'da onu mektebe götürürken tanıdığı ve umutsuzca âşık olduğu Nimet'i köyüne götürmenin hayalini kurmaktadır. Bir gün Nimet evlenir ve yirmi gün hasta yatan Osman, bir sabah onun kapısının önünde, üzerinde ince bir kar tabakası olduğu halde soğuktan büzülmüş olarak bulunur.²⁴⁷

Gözlerinin Karanlığı: Sevgilinin gözlerindeki karanlığın ve bu karanlığın, aşığın kalbindeki karanlığı ışıktırışının sanatlı bir dille anlatıldığı mensuredir.²⁴⁸

Kadın Eli: Sonu trajik bir ölümle biten bir aşk hikâyesidir. Uzaktan akraba olan Jale ve Necdet birbirlerine olan aşklarını herkesten gizlemektedirler. Bu işin olmayacağını düşünen Doktor Necdet başka bir yere tayin edilmiş ve veda etmek için aile toplantısına katılmıştır. İki üzgün gencin durumunu öğrenen Jale'nin annesi ve babası evlenmelerine müsaade ederler. O akşam Jale ve Necdet, misafirlere bir piyes oynarlar. Oyunun sonunda kadın, erkeği sırtından vuracaktır ve o gece oyunda kullandıkları silahın dolu olması sonucu hikâyenin sonunda Jale, Necdet'i vurmuştur.²⁴⁹

Layemut Akisler: Bir kadının kemanından çıkan hicran dolu, hüznü nağmelerin anlatıcıya hissettirdiklerinin aktarıldığı edebî bir metin.²⁵⁰

Ölüm: Ölme isteğinin aktarıldığı edebî bir nesir. Anlatıcı, acılarından ve ızdıraplarından ebediyen kurtulmanın yolunun ölüm olacağını düşünmektedir.²⁵¹

²⁴⁴ Fatma Asuman, "Kızımın Aşkı", *Kadın*, nr. 15, 2 Şubat 1327, ss. 12-16.

²⁴⁵ Mediha Güzin, "Akşam", *Kadın*, nr. 16, 17 Şubat 1327, s. 13.

²⁴⁶ Fatma Asuman, "Akşam Duası", *Kadın*, nr. 16, 17 Şubat 1327, s. 13.

²⁴⁷ Cemil Süleyman, "Celb-i Osman", *Kadın*, nr. 16, 17 Şubat 1327, ss. 14-21.

²⁴⁸ Emin Lami, "Gözlerinin Karanlığı", *Kadın*, nr. 4, 3 Mart 1328, ss.9-10.

²⁴⁹ Reşat Lütü, "Kadın Eli", *Kadın*, nr. 4, 3 Mart 1328, ss. 15-19.

²⁵⁰ Yahya Saim, "Layemut Akisler", *Kadın*, nr. 4, 3 Mart 1328, s. 27.

²⁵¹ Gıyasettin, "Ölüm", *Kadın*, nr. 4, 3 Mart 1328, s. 27.

Bahar: Teşhis yoluyla gece vakti ve bahar vakti doğasının anlatıldığı mensuredir, baharın kendisine uğramadığından yakınan anlatıcı, aslında hayatında iyi ve güzel şeylerin olmamasından duyduğu üzüntüyü dile getirmektedir.²⁵²

Kaybolan Sevgiliye: Yaşarken de, öldükten sonra da asla birleşemeyecek olan sevgililerin durumunun anlatıldığı bir mensuredir. “Biz böyle hayatta ayrılmış kalacağız, ve kalplerimiz, vücutlarımız, kendi kendine kesb-i sükûn eden beşerî bir ihtiras ile ilahî bir dakikada asla birleşmeden, beyhude birbirlerini çağıracaklar.”²⁵³

Bahar?... : Öncelikle baharın teşhis sanatıyla tasvir edildiği yazıda, daha sonra, baharın anlatıcısındaki, zaman içinde yaşadıkları dolayısıyla değişen ve eski canlılığını, güzelliğini kaybeden etkisinden bahsedilmiştir.²⁵⁴

Teselli-i Hayal: Akşamın ruhuna getirdiği sakinliği ve hüznü tarif eden anlatıcı, pembe tozlar arasında ruhunun yükseldiğini ve uçtuğunu hissettiği bir hayale dalar ve bu hayal ruhunda bir iz, bir teselli hediyesi bırakır.²⁵⁵

Sükût-ı Leyl: Teşhis yoluyla tasvir edilen bir bahar gecesi ve bu gecenin anlatıcısı benliğinden uzaklaştırarak ona hissettirdikleri anlatılmıştır. “Elemlerin, gözyaşlarının dindiği bir bahar gecesi idi. Deniz âsûde ve yorgun kurşunlulara dalmış düşünüyor. Bulutlar korkak, ve muhteriz adımlarla ufkun yeşil eteklerinden, nâmütenâhi bir yokluğa doğru uçuşuyorlar. Güneşin atlas-ı semâda kalan hafif kırmızılıkları arasında birkaç yıldız pırıldıyor. Bir inci iltimâiyle titreşen bu gizli ışıklarda hazîn bir sükûtun manidar, mübhem şiirleri var...”²⁵⁶

İshak ile Bülbül: Edebî bir nesirdir. İshak, bülbüle hitap etmekte ve “ey hezâr-ı terânedâr! Sen zînet-i gülzâr-ı baharsın. Yeşil yaprakların nüvâzişkâr ihtizâzı arasında pür ihtirâs-ı aşk, bir ruh gibi gizlenirsin. Ben, sükûn-ı hicri içinde, mezarlar arasında bir servinin zalâm-âlûd dallarında nihan bir tâir-i şûride-dilim.”²⁵⁷ diyerek bülbül ile kendisi arasındaki farkı ortaya koymaktadır. İshak, ağaçlar arasında eski büyük bir köşk içinde her gece kendisini dinleyen bir kadından bahsetmektedir. Her daim kederli olan bu kadını, kendi ruhuna yakın hissetmekte ve aralarında manevi bir bağ olduğunu düşünmektedir. Bir gece beyaz kıyafetler içinde uzanmış görür ve

²⁵² Fatma Asuman, “Bahar”, *Kadın*, nr. 6, 7 Nisan 1328, ss. 11-12.

²⁵³ Auguste Angelier, “Kaybolan Sevgiliye”, *Kadın*, nr. 6, 7 Nisan 1328, s. 12.

²⁵⁴ Ali Süha, “Bahar?...”, *Kadın*, nr. 6, 7 Nisan 1328, ss. 12-13.

²⁵⁵ Lemi Nejat, “Teselli-i Hayal”, *Kadın*, nr. 6, 7 Nisan 1328, ss. 23-24.

²⁵⁶ Cemile Hüsnü, “Sükût-ı Leyl”, *Kadın*, nr. 8, 24 Mayıs 1328, s. 7.

²⁵⁷ Güzide Hanım, “İshak ile Bülbül”, *Kadın*, nr. 8, 24 Mayıs 1328, s. 20.

öldüğünü anlar. O esnada çocuğu gelir ve İshak, gördüğü bu manzaraya dayanamayarak kaçar.²⁵⁸

Kız Kulesi: Kız kulesinin betimlendiği edebî bir nesirdir. “O, nazik ve nermin temaslar âğuşunda mes’üddur... Bazen keskin bir rüzgâr vahşî uğultularla, beyaz cebinini tehzîz ederken; hiçbir tehlikeden korkmaz gibi; melâl-engiz hâtıralarla tetevvüc eden başı cesûr ve azimkâr bir mevcûdiyetle durur.”²⁵⁹

Nevmid-i Hayal: Bir hayalin anlatıldığı edebî bir nesirdir. Anlatıcı, mutlu bir şekilde doğayı seyre daldığı bir zamanda birden hayal gördüğünün farkına varmıştır.²⁶⁰

Gülsüm’ün İradı: Kocasının ölümünden sonra kızı Hayriye ile kimsesiz kalan Gülsüm, evi geçindirebilmek için hizmetçilik yapmaya başlamıştır. Bir gün Hayriye’yi, Eşref adında, anne ve babası olmayan, Rüsûmat’tan bir kâtip ister ve evlenirler. Bahtiyar isminde bir kızları olur. Fakat Eşref Bey’in tayini taşraya çıkınca kızını göndermek istemeyen Gülsüm Hanım, nihayetinde karı-kocanın ayrılmasına sebep olur. Hayriye çok geçmeden tekrar evlenir ve çocuğu annesinin yanına bırakarak Samatya’ya gider. Ancak kayınvalidesi ve kocasından şikâyet etmesi üzerine annesi onu bu eşinden de boşar. Aldığı nafakalar ile rahat rahat geçinmelerine rağmen üçüncü kez evlenir ve boşanır. Dördüncü kocası ise, ikinci çocuğu altı aylıkken vefat eder. Beşinci kez evlenen Hayriye, günden güne erimeye başlayınca, kızının eski kocalarından aldığı paralarla geçinen Gülsüm Hanım onun ölmesinden korkmaya başlar. Nihayet bir gün korktuğu başına gelir ve Hayriye ölür. Bunun üzerine geçim telaşına düşen Gülsüm Hanım, on iki yaşına basan torunu Bahtiyar’ı düşünerek bir teselli bulur.²⁶¹

Gözlerin Nevazişleri: Gözlerin nevazişlerinin; insanı kalbin en derinlerine götürdüğü ve tarif edilemez sırlar verdiği, lisanının bütün sözlerden daha kuvvetli olduğu ve zaman geçse de hala berrak oldukları gibi özellikleri edebî bir dille ifade edilmiştir.²⁶²

Gece Yarısı: Fantezi bir eserdir. Geceyarısı vakti evlerin içi, rüzgâr, sokaklar, sular ve gökyüzünün aldığı hal tasvir edilmiştir.²⁶³

Denizle Kamerin Hasbihali: Deniz ve kamerin kişileştirilmesi yoluyla; kamerin, ışığı altındaki insanları, denizin ise, üzerindeki insanları anlattığı bir sohbetin aktarıldığı edebî nesir.²⁶⁴

---

²⁵⁸ a.g.e, ss. 20-21.

²⁵⁹ Derviş Gülsüm Hanım, “Kız Kulesi”, *Kadın*, nr. 8, 24 Mayıs 1328, s. 22.

²⁶⁰ Bedia Hanım, “Nevmid-i Hayal”, *Kadın*, nr. 8, 24 Mayıs 1328, s. 22.

²⁶¹ Cemil Süleyman, “Gülsüm’ün İradı”, *Kadın*, nr. 8, 24 Mayıs 1328, ss. 26-29.

²⁶² Auguste Angelier, “Gözlerin Nevazişleri”, *Kadın*, nr. 9, 5 Temmuz 1328, s. 12.

²⁶³ Süleyman Bahri, “Geceyarısı”, *Kadın*, nr. 9, 5 Temmuz 1328, ss. 13-15.

²⁶⁴ Pervin Hale, “Denizle Kamerin Hasbihali”, *Kadın*, nr. 9, 5 Temmuz 1328, ss. 26-27.

3.2.3. Kadın Konusunu Merkeze Alan Yazılar

Bu bölümde öncelikle, derginin dokuz sayısında bulunması dolayısıyla büyük bir yer kaplayan ve kadın konusunu merkezine alan “Beyaz Konferans” yazıları incelenecektir. Bu yazılar, Fatma Nesibe Hanım tarafından düzenli olarak verilen konferansların, bu konferansların düzenlendiği evin sahibesi P.B. tarafından yazıya aktarılmış ve Süleyman Bahri tarafından düzeltilmiş metinlerden oluşmaktadır. On dördüncü sayıdan dokuzuncu sayıya kadar her sayıda yer almış dokuz bölüm bulunmaktadır. Bu yazılarda en çok ele alınan konu, kadının eğitimi meselesidir. Fatma Nesibe Hanım; erkeklerin, kadınlar üzerindeki hâkimiyetlerini kaybetmek istemedikleri için kadınların aydınlanmasını ve dolayısıyla eğitim görmelerini istemediklerini söyler. Bu bağlamda kadın mekteplerinin açılmamasını eleştirmektedir. Kadınların bir milletin terakki seviyesinin ölçütü olduğunu ifade ederek kadınların eğitiminin önemini vurgulamaktadır. Böylelikle kadının eğitimini aynı zamanda toplumsal faydaya bağlamış olmaktadır. Öte yandan, kadının terakkinin mahalli ve hususi olması gerektiğine değinerek bir yöntem ortaya koymaktadır. Kadının eğitilmesi ve eğitim hakkından sonra en çok üzerinde durulan konu aile konusudur. Kadının aile hayatındaki etkisine değinen Fatma Nesibe Hanım, devletin bekası için öncelikle sosyal hayat ve aile hayatının düzenlenmesi gerektiğini düşünmektedir. Vatani kurtarma görevinin kadınlara düştüğüne ve bunun için öncelikle ailenin düzenlenmesi gerektiğine dikkat çeker. Bunlara ilaveten, kadınların şimdilik medeni hukuk, insanlık hakkı ve yaşamak hakkı istediklerini, siyasi hak için erken olduğunu söylemektedir. Siyasi hak talebi noktasında bulunmadıklarını dile getirirse de, bunun ileride gerçekleşebileceğine dair bir izlenim vermesi önemlidir. Kadınların bütün bunlar için sabırla, metanetle ve sebatla çalışması gerektiğine de değinmiştir. Bu amaçla kadınlar kendi şahsiyetlerini feda ederek vatan için ikinci bir ulvi şahsiyet kazanmalı ve çocuklarını da bu şekilde yetiştirmelidirler. Burada kadınların, kadınlık şahsiyetlerini ikinci plana atması gerektiği düşüncesinin, kadın hakları açısından sorunlu bir düşünce olduğu söylenebilir. Çünkü bu şekilde kadınlar, zaten sahip olmadıkları haklarını istemekten de mahrum kalmış olmaktadır.

Beyaz Konferans 1: Konuşmacı Fatma Nesibe Hanım, kadınların erkeklerden zayıf olduğu yolundaki düşüncelere karşı, kadınların maddeten zayıf olduğunu kabul etmekle beraber manen zayıf oldukları iddiasını kabul etmemektedir. Kadınların bugünkü felaketinin sebebi olarak da, geçmiş kadınları göstermektedir. Özellikle alt tabakadan kadınların hayatının zorluğundan bahsetmekte ve Anadolu kadınlarının ise çok daha kötü bir durumda olduğunu söylemektedir. Kadınların bu duruma sessiz kalmasını insaniyet adına bir leke olarak gören Fatma Nesibe

Hanım, bundan kurtulmak için yolların kapalı olduğundan, her şeyin erkeklerin elinde olduğundan şikâyet etmektedir. Kadınlar hem saadet hem de felaket kapısına uyan bir anahtardır. Mademki kadınlar yarınki cemiyeti doğuracak ve eğitecektir, neden onlara bu vazifelerin mahareti, kuvveti, fazileti verilmemiştir. Neden maarif bu kadar önemliyken bir kız mektebi için söylenmedik söz bırakılmamıştır. Bunun sebebi erkeklerin kadınların aydınlanmasını istememeleridir, çünkü o zaman kadınlar üzerindeki hâkimiyetleri de gidecektir. Hâlbuki kadınlar, bir milletin terakki seviyesinin ölçütüdür. Kadın ne kadar alçak olursa insanlık da o derece alçalır. Avrupadaki kadınlar bizden gelişmişlerdir ve biz daha yolun başındayız, ancak çalışmanın bir sonu yoktur. İstedikten sonra her şey bizim olacaktır.²⁶⁵

Beyaz Konferans 2: Fatma Nesibe Hanım, kadınların tarih boyunca erkeklere yenilmesini, onlar tarafından ezilmesini Âdem ile Havva'ya kadar götürmektedir. Öte yandan, kadınların şimdiki mevkilerinin çok kötü olmadığını ve kadınların yapacağı ilk hareketin de kadınların mevkisini daha da yükseltmek ve zamanla erkeklerin elindeki hâkimiyeti almak olacağını söylemektedir.²⁶⁶

Beyaz Konferans 3: Fatma Nesibe Hanım, bu konferansında terakkinin mahalli ve hususi olması gerektiğinden bahsediyor. Avrupa ile kıyaslandığında medeni sayılamayacağımızı, bu nedenle eksiklerimizi onlardan tamamlamamız gerektiğini, ancak bunu yaparken zararlı şeyleri almaya eğilimli olduğumuzu, hâlbuki sadece faydalı şeyleri almamız gerektiğini söyler. Bakışlarımızı Avrupa'da medeniyetin son asrını yaşayan Fransa'ya çevirdiğimizden, ancak onun da sanat ve faziletlerini değil kötülüklerini aldığımızdan bahseder. Kadınların özellikle moda konusunda bu kötü örnekleri taklit etmeleriyle biz olmaktan uzaklaştığından yakınır. Öte yandan, lisanın değişmesini de eleştirir. Kadınların ilmî bir maksatla değil, sırf süs ve övünmek için Fransızca öğrenip konuşmalarına değinir. Ayrıca, aile yapılarını ve faziletlerini koruyan İngilizler ve Almanlar yerine Fransızların örnek alınmasından da şikâyet etmektedir.²⁶⁷

Beyaz Konferans 4: Bu konferansta Fatma Nesibe Hanım, bir hikâye üzerinden çıkarımlarda bulunmaktadır. Aileler, cemiyetin uzuvları gibidir. Bu nedenle, aile hayatı bozulmuş milletler yok olmaya mahkûmdurlar. Kadınlar ise, ailenin mutlak hükümdarıdır ve aile üzerinde kadının tesiri çok kuvvetlidir. Kadınlar, istikbalin kalbidir ve memleketimizde kadın, yani istikbal ihmal edilmektedir. Öyle ki, kadınlar için mekteplerin lüzumu bile inkâr edilmektedir. Hâlbuki ilmin girdiği yere fazilet de girer. Ne var ki, genç kızlar aşk peşinde koşup çıtırdıkları için evlilik

²⁶⁵ P.B., "Beyaz Konferans", müst. Süleyman Bahri, *Kadın*, nr. 14, 7 Kanun-ı Sani 1327, ss. 13-19.

²⁶⁶ P.B., "Beyaz Konferans", müst. Süleyman Bahri, *Kadın*, nr. 15, 2 Şubat 1327, ss. 2-7.

²⁶⁷ P.B., "Beyaz Konferans", müst. Süleyman Bahri, *Kadın*, nr. 16, 17 Şubat 1327, ss. 1-6.

bunlara sönük, tekdüze ve ağır gelmektedir. Sonra bunlar da, sermayesiz ve esassız valideler haline gelip toplumda kadınlığın en yüce hali olan valideliğin bozulmasına sebep olurlar. Bu nedende, devletin bekasını temin etmek için aslında her şeyden önce sosyal hayat ve aile hayatı düzenlenmelidir.²⁶⁸

Beyaz Konferans 5: Fatma Nesibe Hanım, bu konferansında vazifeden bahsetmiştir. İngiliz kadınlarının hukuk mücadelesinden örnek vererek, fitraten eşit olunan erkeklerle vazifeler ve hukuk bakımından da eşit olunması gerektiğini, çünkü eşitsizliğin sosyal adalete bir darbe olduğunu söylemektedir. Kadınlara lutfen bırakılan vazifelere bile taaruz edildiğinden ve bunların da azaldığından yakınmaktadır. Bir düşünürün, kadınların geçici rahatsızlıkları dolayısıyla siyasi haklarını kullanamayacaklarını söyleyenlere karşı, erkeklerin de bütün kış hasta oldukları, ancak haklarından mahrum edilmedikleri yönündeki görüşlerini paylaşmıştır. Kadınların ilmen erkeklerden aşağı olmaları da da bunu engellemez, çünkü hak sahibi olmak için deha olmak gerekmez. Ayrıca kadınların, siyasi haklara sahip olurlarsa ev işlerini ihmal edecekleri de tamamen yanlış bir düşüncedir, çünkü farklı meslekleri yapan erkekler işlerini yürütebilmektedirler. Ne var ki Fatma Nesibe Hanım, siyasi hak talep etme noktasında olmadıklarını, şimdilik medeni hukuk, insaniyet hakkı ve yaşamak hakkı istediklerini söylemektedir. Bunun için ise, kadınların sabırla, metanetle ve sebatla çalışması gerektiğini vurgulamaktadır.²⁶⁹

Beyaz Konferans 6: Fatma Nesibe Hanım, her gün bir uzvunu kaybeden vatanda erkeklerin; vatandan, istikbalden, faziletten uzak ve teskin edilemez bir hırsla siyaset kavgasına tutuştuklarından bahsetmektedir. Bu nedenle, erkeklerden bir şey beklemenin saflık olacağını düşünmekte ve her şeyin kadınlara düştüğünü söylemektedir. Kadınların bu gayretlerinin sessiz, kolay ve kısa olmayacağını, ancak buna sermayeleri ve yetenekleri olduğunu dile getirmektedir. Kadınların bir fırka veya cemiyetin taraftarı olmaktan önce aile içi siyasetini düzenlemeleri gerektiğinden bahsetmektedir. Çünkü en büyük siyaset, çocukların karanlık olması muhtemel geleceklerinin gerektirdiği tedbirleri almaktır. Kadınların kendi şahsiyetlerini unutarak daha fedakâr ve ulvî ikinci bir şahsiyet kazanmaları gerektiğini ve bunun da en zor görevleri olacağını söylemektedir. Bunun için öncelikle azimli olunmalı, kalp yalnız vatan endişesiyle çarpmalı, geleceği düşünen kuvvetli bir mefkûreye sahip olmalı ve faziletli

---

²⁶⁸ P.B., “Beyaz Konferans”, müst. Süleyman Bahri, *Kadın*, nr. 4, 3 Mart 1328, ss. 2-9.

²⁶⁹ P.B., “Beyaz Konferans”, müst. Süleyman Bahri, *Kadın*, nr. 5, 17 Mart 1328, ss. 2-7.

olunmalıdır. Çocukların kalplerine azar azar kuvvet, metanet ve fazilet tohumları atılarak yavaş yavaş yanlış eğilimlerden ve karanlık ihtiraslardan koparılmaya çalışılmalıdır.²⁷⁰

Beyaz Konferans 7: Tarihte yaşanan bütün kötülükleri ve felaketleri kadınlara bağlayanların düşüncelerini reddetmekle başlamaktadır. Çünkü kadınların çok eski zamanlardan beri toplumdaki mevkileri ellerini, kollarını bağlamıştır ve bu halde etkili olabilmeleri imkânsızdır. Fatma Nesibe Hanım, geleceğin filizlenme devrinde bulunulduğunu, yavaş adımlarla ilerlemeye mecbur olduğunu çünkü ilerlemenin kâinatın en değişmez kanunu olduğunu söylemektedir. Hükümetin, umumi bir memnuniyetsizliğe sessiz kalamayarak kadınların kıyafetleri ile ilgili bir beyanname yayınlamasından bahsedilmiştir. Öte yandan, farklı Müslüman ülkelerdeki kadınların farklı giyimlerinden ve buralardaki farklı kıyafet anlayışlarının muhit ve tekâmül meselesi olduğundan bahsetmektedir. Fatma Nesibe Hanım'a göre, ciddi mücadeleler yılmaz bir sabır ve metanet ister. Aksi halde, bugün olduğu gibi en yüksek tepeden en alçak bir çukura düşülür ve eski aptal, bol çarşaflar geri gelir. Ancak bu durumdan ümitsizliğe kapılmamalıdır. Bununla çarpışmak için bunların dayandığı kaideler yavaş yavaş tahrip edilmeli, ancak o zaman zaferi getiren genel bir hücum tertip edilebilir.²⁷¹

Beyaz Konferans 8: Fatma Nesibe Hanım, konferansa gelirken yaşadığı bir taciz olayına susmak zorunda kaldığını büyük bir üzüntü ve hayal kırıklığı ile anlatır. Erkeklerde terbiye ve nezaket olmadığından, ancak kadınlarda da metanet, tedbir ve takdir olmadığından şikâyet etmektedir. En büyük kabahatin kadınlarda olduğunu, çünkü sefil tecavüzlere karşı susmayı ve tahammül etmeyi bir namus icabı olarak gördüklerini söylemektedir. Erkeğin terbiyesizliği bir hak, kadının sükûtu ise bir vazife olarak görülmektedir. Hâlbuki haklarımızı korumak ve müdaafa etmekle yükümlüyüz. Bu yüzden, sizi rahatsız eden ve size tasallut eden bu gibi sefilleri zabıtaya teslim ediniz, bu namuzsuz ve terbiyesiz olmak değildir. Konuşmasının devamında Türk neslinin azalmasından, var olan neslin çelimsiz ve cılız olmasından bahsetmektedir. Buna sebep olarak da cahiliyeti, askerliği yani savaşları ve ahlaksızlığı gösterir. Ahlaksızlığın temelinde ise bozulan aile düzenine işaret eder. Evliliğin hem kadına hem de erkeğe maddi ve manevi olarak bir yük olduğunu anlatır. Özellikle maddi olarak bir yük altına girmenin geçici hevesler için olduğunu söyler. Memleketin en esaslı ve can alacak noktası olan kadınlar, terbiye edilmeli, kadınlığını, hayât-ı cemiyetteki vazifelerini, haklarını bilmeli; hürmet ve takdîr

---

²⁷⁰ P.B., "Beyaz Konferans", müst. Süleyman Bahri, *Kadın*, nr. 6, 7 Nisan 1328, ss. 2-6.

²⁷¹ P.B., "Beyaz Konferans", müst. Süleyman Bahri, *Kadın*, nr. 7, 26 Nisan 1328, ss. 2-7.

görmelidir. Vatan ve milletin selameti için her şeyden evvel kadınları gözetmeli ve yetiştirmelidir. Yoksa ölüm, çok yakındır.²⁷²

Beyaz Konferans 9: Fatma Nesibe Hanım, Avrupa'dan hep kötülükleri ve ahlaksızlıkları aldığımızdan yakınmaktadır. Bir ailenin ne demek olduğuna, nasıl teşkil edileceğine; erkek ve kadının haklarına, mevkilerine; çocuğun nasıl büyütüleceğine, nasıl terbiye edileceğine, ebeveynin çocuklar üzerindeki vazifelerine; kadının toplumdaki mevkisi, vazifesi, hakları ne olması gerektiğine dair hiçbir fikrimiz yoktur. Bizim kadınlarımız, Avrupa'dakiler gibi ehliyet ve liyakat bakımından erkeklere yakın olmadıkları için haklarını istemek konusunda da yetkisizdirler. Vatanın yaşaması için kadınlar, erkeklerin yapamayacakları birçok şeyle mükelleftir. Durum böyleyken hareketsiz, kıymetsiz, faydasız kalmak vatan namına, kadınlık namına bir cinayettir. Yazara göre, kadınlar hiçbir şey yapmamışlardır ve yapacak gibi de gözükmemektedirler. Bir takım cemiyetler kurulmasına rağmen bunlar da kayda değer şeyler yapmamışlardır. Kadınların çoğunun bilerek umursamaz kalmasından şikâyet etmektedir. Şimdiki kadınlar ile vatanın hayatını devam ettirmesinin ve saadetinin mümkün olamayacağını söylemektedir. Kadınların bugünkü mevkilerinden memnun olsalar bile, vatan yok olursa çok daha kötü durumlara düşeceklerini söyleyerek tutulan yolun bütün toplumu felakete sürüklediğinden bahsetmektedir. Kadınları ilerlemekten men edecek kadar büyük bir kuvvet yoktur ve artık erkeklerden ümidi kesip bize düşen görevleri yerine getirmeliyiz. Teali-i Nisvan ve Terakki-i Nisvan Cemiyetleri, Türk kadınları namına hükümete müracat ederek mektepler, medreseler, ders salonları açmalı, konferanslar vermeli, gazeteler neşretmelidir. Donanmalara, ordulara hizmetten ziyade kadınlara, kızlara çalışmak daha hayırlıdır, çünkü bütün bunlardan önce yeni bir nesle ve kuvvetli bir unsura muhtaç olan vatana bunu hazırlayacak olan kadınlardır.²⁷³

Kadın konusunu merkeze alan yazıların bir kısmı da önemli kadınların anlatıldığı yazılardır. Bu yazılar, tarihteki önemli kadınları tanıtmak suretiyle kadınların bilgilerini artırarak kadın eğitimine bir katkıda bulunmaktadır. On beşinci sayıda “İslam ve Osmanlı Tarihinde Kadınlar”, on altıncı ve dördüncü sayılarda “Tarihi Kadınlar”, beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sayılarda ise “Harem-i Hümayun” başlığını alan bu yazıların içerikleri aşağıda verilmiştir. Öte yandan, İran kadınlarının tanıtıldığı ve Osmanlı kadınları ile benzerliklerin gösterildiği bir yazı da bulunmaktadır. Bunlara ilaveten, sanatta kadının yer almaya başlamasıyla ilgili bir makaleye de yer verilmiştir.

²⁷² P.B., “Beyaz Konferans”, müst. Süleyman Bahri, *Kadın*, nr. 8, 24 Mayıs 1328, ss. 2-6.

²⁷³ P.B., “Beyaz Konferans”, müst. Süleyman Bahri, *Kadın*, nr. 9, 5 Temmuz 1328, ss. 2-7.

İslam ve Osmanlı Tarihinde Kadınlar: Ertuğrul Gazi'den başlayarak Osmanlı hanedanındaki kadınları tanıtacağını bildiren bu yazıda, Mal Hatun, Malhun Hatun ve Rabia isimleriyle bilinen Osman Gazi'nin zevcesi tanıtılmıştır. Osman Gazi'nin Köse Mihail'le arkadaş olması, Osmanlı Devleti'nin doğuşunun müjdelendiği rüya ve nihayetinde Mal Hatun ile evlenmeleri anlatılmıştır.²⁷⁴

Tarihi Kadınlar 2: "İslam ve Osmanlı Tarihinde Kadınlar" bölümünün devamı niteliğinde olan bu bölümde, öncelikle Orhan Bey'in ilk zevcesi ve Hristiyan olan Nilüfer Hanım tanıtılmıştır. Orhan Bey'in Nilüfer Hanım ile nasıl evlendiği ve bu evliliğin siyasi faydaları anlatılmıştır. Sonrasında ise İstanbul İmparatorlarından Kantekuzen'in büyük kızı Teodora ile evliliğinin kararlaştırılması hadisesi aktarılmıştır.²⁷⁵

Tarihi Kadınlar 3: Teodora Hanım'ın Merasim-i İzdivaciyesi: Orhan Gazi ile üçüncü zevcesi İmparator Kantakuzen'in büyük kızı Teodora'nın, eski bir gelenek olarak Silivri'de yapılan düğün merasimleri anlatılmıştır. Ayrıca ölene kadar dinini değiştirmeyen Teodora'nın, bu sebeple Osmanlı tarih kitaplarında adının geçmemesinden de bahsedilmiştir.²⁷⁶

Harem-i Hümayun: Harem-i Hümayunu tanıtan bu yazıda, Harem-i Hümayun'un altı sınıfa ayrıldığı belirtilmiştir. Bu sınıflar; kadın, gözde ve ikballer, gedikli, usta, şakirt ve cariyeye sınıflarıdır. Bu yazıda, bu sınıflardan üçü; kadın, ikbal ve gedikli sınıfları tanıtılmış ve devamı sonraki sayılara bırakılmıştır.²⁷⁷

Harem-i Hümayun: Harem-i Hümayun'un sınıflarının tanıtılmasına; valide sultanlara, kadın efendilere ve bunların çocuklarına hizmet eden ustalar veya kalfalardan devam edilmiştir. Şakirtler, ustalığa veya gedikliğe aday olan cariyelerdir. Cariyeler ise orta hizmetçileridir ve gediklilerin en eskisi olan kâhya kadına itaat ederler. Daha sonra ise Harem-i Hümayun dairesi tasvir edilmiştir. Son olarak ise, Orhan Gazi'nin şehzadesi Halil ile Prenses Terini'nin izdivacı anlatılmaya başlanmışsa da devamı bir sonraki sayıya bırakılmıştır.²⁷⁸

Harem-i Hümayun: Orhan Gazi'nin şehzadesi Halil İbrahim'in, İmparator Kantakuzen'in baldızı ve bacanağının kızı Terini ile izdivacının sebepleri anlatılmıştır.²⁷⁹

Harem-i Hümayun: Orhan Gazi'nin oğlu şehzade Halil'in, devlet yönetimini öğrenmesi için vali olarak gönderildiği Bursa'dan kaçırılarak Foça'ya götürülmesi ve burada esir tutulması

²⁷⁴ Şakir Paşa, "İslam ve Osmanlı Tarihinde Kadınlar", *Kadın*, nr. 15, 2 Şubat 1327, ss. 23-25.

²⁷⁵ Şakir Paşa, "Tarihi Kadınlar 2", *Kadın*, nr. 16, 17 Şubat 1327, ss. 9-13.

²⁷⁶ M.Ş., "Tarihi Kadınlar 3", *Kadın*, nr. 4, 3 Mart 1328, ss. 19-23.

²⁷⁷ M.Ş., "Harem-i Hümayun", *Kadın*, nr. 5, 17 Mart 1328, ss. 15-17.

²⁷⁸ M.Ş., "Harem-i Hümayun", *Kadın*, nr. 6, 7 Nisan 1328, ss. 20-22.

²⁷⁹ M.Ş., "Harem-i Hümayun", *Kadın*, nr. 7, 26 Nisan 1328, ss. 27-28.

üzerine, Orhan Gazi Bizans İmparatorundan yardım istemiştir. Foça tekfurunun İmparatoru dinlememesi üzerine, buraya sefer düzenlenmiş, ancak şehzade Halil üçüncü seferde kurtarılabilmiş ve imparatorun kızı Terini ile nişanmıştır. Ömrü kısa süren Şehzade Halil, evlendikten birkaç yıl sonra vefat etmiştir.²⁸⁰

İran Kadınları: Bu yazı, İran ve Türk kadınlarının hayatlarındaki ortak noktaları göstermektedir. Öncelikle İran kadınlarının fiziksel özellikleri tarif edilmiştir. Daha sonra ise, evlilik meselesine değinilmiştir. Buna göre, evlilikte erkeğin ya da kadının fikri alınmaz. Görücülük yapan bir takım kadınlar vardır ve bunlar, ilk ziyarette uygun görürlerse ikinci bir ziyarette aile menfaatleri görüşülür. Erkek, nikâhlanmadan önce kadının yüzünü göremez. Nikâhın ardından kadın, ev işlerini öğrenebilmesi için kayınvalidesinin hükmüne girer. Kadının erkek çocuğu olursa, bu haber mutlulukla karşılanır ve isim koyma merasimi düzenlenir. Eğer kız çocuğu olursa bu felaket olarak karşılanır. Kadından, kendi ismiyle değil oğlunun ismiyle bahsedilir. Günahkâr kadınlar, önce toplum içerisinde aşağılanarak şehrin dışında bir yere götürülür ve bir kuyuya diri diri atılarak ölüme terk edilir. Şehirdeki kadınlar, bütün vaktini şeker yemek, nargile içmek ve güzel kokular sürmekle geçirirler. Buna karşılık, köylerdeki kadınlar eşlerine yardım ederler ve bu sebeple daha çok saygı görürler. Hacca gitmek için sık sık seyahat eden kadınların bu seyahatleri, sınıf farkına göre değişik şekillerde gerçekleşir.²⁸¹ Burada kadınların özellikle erkek çocuklarının ismiyle anılmaları ve kız çocukları olursa insan yerine bile konulmamaları, kadınların bu toplumdaki mevkilerinin ne kadar aşağı olduğunu göstermektedir.

Sanatta Kadın: Sanatta kadının görünür olmasının tarihi anlatılmıştır. Eskiden daha dar bir alanla sınırlı olan basit ve umumi sanatın içine, zamanla kadın ve aşk konuları girmiştir. Bu kadınlar ise, her devrin kendine has nitelikleri ve özellikleriyle beraber değişmişlerdir. Burada ünlü ressamlardan ve edebiyatçılardan örnekler gösterilmiştir. Osmanlı'da ise kadının sanata çok geç girdiğinden bahsedilmiş ve bunun sebebi olarak da kadının sosyal hayattaki yeri gösterilmiştir.²⁸² Osmanlı kadınının sosyal hayattaki yerine paralel olarak sanatın konusu olması da çok geç tarihlerde vuku bulmuştur. Hatta Osmanlı kadınının sosyal hayatın içine girme mücadelesinin bu dönemde hala devam ettiği düşünüldüğünde bu durum oldukça normal gözükmektedir.

---

²⁸⁰ M.Ş., "Harem-i Hümayun", *Kadın*, nr. 8, 24 Mayıs 1328, ss. 9-13.

²⁸¹ E [elif]. Y., "İran Kadınları", *Kadın*, nr. 8, 24 Mayıs 1328, ss. 14-16.

²⁸² Süleyman Saip, "Sanatta Kadın", *Kadın*, nr. 5, 17 Mart 1328, ss. 9-11.

Kadın'da, kadınlara yönelik kaleme alınan yazıların bir kısmını da güzellik, sağlık, süs ve moda ile ilgili yazılar meydana getirmektedir. Bu yazılarda kadınlara özellikle güzellik ve moda ile ilgili tavsiyelerde bulunulmuştur. Bu açıdan derginin, kadınları her bakımdan eğitmeye ve geliştirmeye çalıştığı söylenebilir.

Sıhhat-i Bedeniye ve İçtimaiye Sayfalarından: Kadınlara Jimnastik: Avrupa'da pek çok kadın mecburiyet sebebiyle zor işlerde çalışmaktadır. Elbette ki bütün kadınlar bu sınıfa dâhil edilemez, ancak şu bir gerçektir ki, harekete herkes, her zaman muhtaçtır.²⁸³ Bu yazıda, sporun önemine dikkat çekilerek kadınların beden sağlıklarını korumaları gerektiği ifade edilmektedir.

Sıhhi Hasbihaller: Çocuklarda Vefayat: Fransa'da çocuk ölümleri dolayısıyla nüfusun azalmasına mani olmak üzere yapılmış bir araştırma ve tedbir faaliyetlerinden bahsedilmiştir. Buna göre, çocuklarda ölüm nedeninin en çok mide ve bağırsak hastalıklarından kaynaklandığı anlaşılmış ve çocukların anne sütüyle beslenmesi gerektiği anlatılarak çocuk ölümlerinin sayısında bir azalma sağlanmıştır. Böylece kurdukları müesseselerden hem çocukların sıhhatini sağlamak hem de genç kızların, validelik hayatlarında ihtiyaç duyacakları bilgileri vermek şeklinde faydalanmışlardır. Öte yandan, Osmanlı kadınlarının vatan için yapacağı en mühim vazifenin; “memleketin çocukları ve müstakbeldeki zekâları, silahları, kulları için de yerler bulmak, doktorların hamiyetlerine müracaat ederek “bedava” bu işi deruhte ettirmek, hatta en kenar mahallelere giderek cahil ve akli ermez anneleri, onların sevk-i cehaletle yapacakları dürüştükler karşısında sabur bir rahibe azmiyle sebat ederek, çocuklarını mahallelerindeki “çocuklar muayenehanesi” şubesine götürüp muayene ettirmesi için teşvik etmek, onlara medar-ı teşvik olmak üzere verilecek paralara mukabil iane toplamak, Hilal-i Ahmer Cemiyeti için olduğu gibi çocuk bakım usulü için de dersler açtırmak, bu derslere muntazaman devam etmek”²⁸⁴ olduğu söylenerek çocuk sağlığı için çocuk bakımında annelerin önemine dikkat çekilmiştir.²⁸⁵ Bu şekilde annelerin görevleri üzerinde durularak hem bilgilenmeleri sağlanmış hem de çocuk ölümlerinin önüne geçilmeye çalışılmıştır.

Musahabe: Evlerin mutluluğunun sadelik ve sükûnetle sağlanabileceği söylenen bu yazıda, Osmanlı'nın kendine has modaları olması gerektiğinin altı çizilmektedir. Osmanlı, kendi emeklerinin meyveleri ile dolu olmalıdır. Bize has adetlerimiz, alışkanlıklarımız, moda icatlarımız ve toplumsal unsurlarımız olmalıdır. Bizim amacımız yalnızca, bizliğimizin şahsiyetini dost ve düşmana tanıtmak olmalı ve bunu her gün çocuklarımıza da telkin

²⁸³ Dr. İhsan, “Sıhhat-i Bedeniye ve İçtimaiye Sayfalarından: Kadınlarda Jimnastik”, *Kadın*, nr. 1, 11 Ağustos 1327, s. 6.

²⁸⁴ Dr. Ali Süha, “Sıhhi Hasbihaller: Çocuklarda Vefayat”, *Kadın*, nr. 7, 26 Nisan 1328, s. 20.

²⁸⁵ a.g.m, ss. 16-21.

etmeliyiz.²⁸⁶ Bu yazıda özellikle, hiç düşünmeden Batı'dan taklit edilen modanın eleştirisi yapılmaktadır.

Hemşirelerimizden Bir Temenni: Bu yazı, yedinci nüshada kaleme alınan “Musahabe” başlıklı yazıda, “Emelimiz yalnız bizliğimizin şahsiyetini yar ve ağyara tanıtmak olmalıdır”²⁸⁷ ifadesinin, okurlar tarafından gelen birçok mektupta izah edilmesinin istenmesi üzerine kaleme alınmıştır. Yazar, bizliğin şahsiyetini yar ve ağyara tanıtmının yolu “Mehâfil-i nisvanımızdaki durgunluğu, la-kaydı izale etmektir. Bu da her yerde telkinatta bulunmakla kabildir. Eldeki vasıtaya gelince bu da bize, faaliyet ve terakkimize hasr-ı zaman hasr-ı mevcudiyet eden gazetelerdir.”²⁸⁸ diyerek okuyucuların sorularını cevaplandırmıştır. Böylece, Osmanlı kadınlarının kendilerini tanımaları ve tanıtmaları için harekete geçmeleri gerektiği ve bunun en iyi aracının ise kadınların terakkilerine hizmet eden gazeteler olduğu ifade edilmektedir.

Kadın ve Süs: Yazar, eskiden giyinmekle mana verilen süse şimdi çıplaklıkla mana verilmesinden şikâyet etmektedir. İnsanı, fitraten meçhuliyetlerin cezbettiğini ve tam tersi olarak da görülenlerin çoğunlukla adileştiğini söyler. Bu şekilde süsün artık kadınlardan uzaklaştığını ve böyle yapan kadınların aşırıya kaçarak kabalaştıklarını düşünmektedir. Sonunda kadınların daha makul ve ciddi olurlarsa zarif olacaklarını söylemektedir.²⁸⁹

Güzellik ve Güzellenmek: Emine Monla tarafından kaleme alınan yazıda, meşhur Fransız muharrirlerinden bir kontesin, güzelliğe ait kitabından zaman zaman bazı bölümler tercüme edileceği bildirilmektedir. Bu bağlamda, bu ilk yazıda ise, on yaşından yirmi yaşına kadar olan evrede güzel olmak ve güzel kalmak için alınacak bir takım tedbirler anlatılmaktadır.²⁹⁰

Güzellik ve Güzellenmek: Bu yazıda, on beş on altı yaşlarında şekillenmeye başlayan genç kızların, kendilerini tanımaları için validelerin yapması gerekenler anlatılmıştır. Eğer kız güzelse; valideler, noksansız güzellik olamayacağını, ancak bu noksanların düzeltilebileceğini ve güzelliği muhafaza etmenin şartlarını anlatmalıdırlar. Eğer kız güzel değilse, valideler bu mahrumiyetlerini kızlarına yumuşak bir dille anlatmalıdırlar. Ayrıca, güzel olmayan kadınların ahlaki güzellik ve meziyetleriyle sevilip takdir görebileceklerini de kızlarına söylemelidirler. Güzelliğin uyandırdığı his ve güzelliğin kendisi zaman içinde kaybolur. Oysa maddi güzellikten yoksun olanların içinde sakladıkları ruhları, incelikleri ve samimiyetleri yavaş yavaş

²⁸⁶ Fahrünnisa, “Musahabe”, *Kadın*, nr. 7, 6 Haziran 1327, ss. 3-4.

²⁸⁷ Fahrünnisa, “Hemşirelerimizden Bir Temenni”, *Demet*, nr. 8, 20 Haziran 1327, s.2.

²⁸⁸ Fahrünnisa, “Hemşirelerimizden Bir Temenni”, *Demet*, nr. 8, 20 Haziran 1327, s.2-3.

²⁸⁹ Suzen, “Kadın ve Süs”, *Kadın*, nr. 14, 7 Kânun-ı Sni 1327, ss. 24-26.

²⁹⁰ Emine Monla, “Güzellik ve Güzellenmek”, *Kadın*, nr. 16, 17 Şubat 1327, ss. 22-24.

karşısındakini etkiler ve bu etki maddi güzellik gibi geçici değildir.²⁹¹ Bu yazıda geçen şu ifadeler ise kadın-erkek eşitliği açısından dikkate değerdir. “Kadınlara erkeklerinki kadar metin, yüksek bir terbiye-i fikrîye verelim iddiasında bulunmuyoruz, yalnız istiyoruz ki kulakları delik olsun, babalarının, zevçlerinin hayat ve mesailerine tamamiyle lakayd kalsınlar. Tabiat kadınların fikir cihetinden olan tazyiklerini zengin ve mülevvin bir muhabbetle, ince bir hissiyatla telafi etmiştir.”²⁹² Görüldüğü üzere, kadınların erkekler kadar bir fikrî eğitim almaları gerekli görülmemekte, sadece aile erkeklerinin hayatlarına ve uğraşlarına karşı umursamaz kalmamaları nedeniyle belli bir eğitim almaları istenmektedir. Ayrıca kadınların fikrî bakımdan erkeklerden eksik oldukları, ancak bunun da muhabbet ve hissiyatla telafi edildiği söylenerek aslında kadın ve erkeklerin eşit olmadıkları ifade edilmektedir. Kadının fitraten erkekten düşük bir konumda olduğu ve erkekler için belli bir eğitim almaları gerektiği düşüncesinin, feminist açıdan oldukça sorunlu bir yaklaşım olduğu açık bir şekilde görülmektedir.

Güzellik ve Güzellenmek: Yirmi yaşına doğru karşılaşılan en büyük fenalıklardan birisi kansızlıktır. Ancak, eğlenceli bir hayat, iyi bir gıda, seyahat ve temiz hava ile bunu yok etmek mümkündür. Kansızlık tehlikesi altında olan kızlar sütlü kahve içmemelidir. Ayrıca, iyi cinsten olması şartıyla çikolata tavsiye edilir. Şişmanlığa yatkın olanların ise çay içmeleri tavsiye edilmiştir. Bu yaşta vücut ile meşgul olma zamanı gelmiş demektir, çünkü beden terbiyesi önemli bir meseledir. Henüz tamamiyle şekillenmemiş genç kızlara giydirilecek korseler daima kaliteli olmalı, vücudu sıkmamalı, rahatsız etmemeli ve bu hususta paradan kaçınılmamalıdır. Saçlar çoksa, temizliklerine çok özen gösterilmeli, sık sık yıkanmalı, güzelce kurulanmalı ve koku sürülmelidir. Genç kızlar, saçlarını kendileri yapmalı veya bir kuaföre yaptırsa bile kendi tarzını büyük ölçüde korumalıdır. Saçlarının doğal rengini mümkün mertebe muhafaza etmelidirler. Cilt ile beslenme arasında büyük bir ilişki vardır. Bu nedenle, yemekler arasında üç saat ara verilmeli ve ağır şeyler yenilmemelidir. Öte yandan, banyo yaparken sıcak su kullanmalıdırlar.²⁹³

Son Moda Şemsiyeler: Şemsiyelerin de artık bir modası olduğuna değinilen yazıda, son moda şemsiyelerin nasıl olduğu resimle de gösterilmek suretiyle tasvir edilmiştir.²⁹⁴

Modaya Dair: Öncelikle Japonların bir zamanlar kaybettikleri süs ve zinetin acısını çıkarmak üzere her zamankinden daha şık ve daha süslü bir moda takip ettikleri anlatılmıştır. Daha sonra

²⁹¹ Emine Monla, “Güzellik ve Güzellenmek”, *Kadın*, nr. 5, 17 Mart 1328, ss. 21-23.

²⁹² a.g.m, ss. 21-22.

²⁹³ Emine Monla, “Güzellik ve Güzellenmek”, *Kadın*, nr. 8, 24 Mayıs 1328, ss. 17-19.

²⁹⁴ İmzasız, “Son Moda Şemsiyeler”, *Kadın*, nr. 7, 26 Nisan 1328, s. 1.

ise, Osmanlı giyimindeki düğme modasından ve yeni bir gerdanlık modelinden bahsedilmiştir.²⁹⁵

Yeni Saçlar ve Son Moda Taraklar: Siyah veya kumral saç dalgalarını aynı renk taraklarla kullanma modasının cazibesinden bahsedilmiş ve bu uyum resimle de gösterilmiştir.²⁹⁶

Kadın konulu yazıların bir bölümünü ise kadının eğitimi, terbiyesi, hakları gibi kadının terakkisi ile ilgili konular oluşturmaktadır. Bu yazılarda özellikle kadının eğitiminin önemi vurgulanmış ve kadınların hak ettikleri hakları alarak toplumdaki konumlarını yükseltmek amaçlanmıştır.

Maarif-i Nisvan: Kadınlar terakki etmeli, vatana, millete istikbale faydalı olmalıdır. Ancak bunu sağlayacak olan mektepler mevcut olmadığından gerçekleşmesi imkânsızdır. Eğer mekteplerin sayısı artırılır ve daha iyi mektepler açılırsa ancak o zaman kadınlar terakki edebilirler. Hala hiçbir şeyde kadın ve erkek eşit tutulmuyor, hâlbuki kadını erkeğe eşit tutmayan milletler artık medeni dünyadaki yerini muhafaza edemez. Bu bağlamda hükümetin kız mektepleri açmaması ve buna bütçe ayırmaması eleştirilmiştir. Kadınların terakkisine yalnız sözle değil, gazete çıkarmakla, mektepler açmakla ve kadınlara iyi bir tahsil vermekle çalışılmalıdır. Türk kadınının daima ezildiğini söyleyen yazar, kadınlara baskı yapmanın haksızlık olduğunu belirtmektedir.²⁹⁷

Makale-i Mahsusa: İdare Kadını: Bu makalede, aile reisi olan kadının, ailedeki en önemli vazifenin iktisatlı olması gerektiği ve bu sayede ailenin refahını ve saadetini sağlayacağı vurgulanmıştır. Aile bütçesinin kontrolü, aile reisi olan kadındadır. Kocaların karılarından bekleyeceği, anne ve babaların kızlarıyla beraber gönderecekleri yegâne çeyiz, iktisatlı olmalarıdır.²⁹⁸

Bir Tecelli-i Nevin: İnas Sultani Mektebi'nin açılacağı haberi üzerine hem bunu tebrik eden hem de kadınlar için eğitimin önemini vurgulayan bir yazıdır. Kadınların fikirleri ne kadar münevver olursa çocukların içtimaî terbiyeleri de o derece yüksek olur. Çocukların fikrî seviyelerinin ölçütü kadınların içtimaî dereceleri, içtimaî derecelerin ölçütü ise kadınların fikrî seviyesidir. Kadınların içtimaî seviyelerini yükseltmek için onları aydınlatacak girişimlerde bulunulmalıdır. Bu, hükümetin değil herkesin vazifesidir.²⁹⁹

---

²⁹⁵ İmzasız, "Modaya Dair", *Kadın*, nr. 7, 26 Nisan 1328, ss. 15-16.

²⁹⁶ İmzasız, "Yeni Saçlar ve Son Moda Taraklar", *Kadın*, nr. 9, 5 Temmuz 1328, s. 8.

²⁹⁷ Selahattin Enis, "Maarif-i Nisvan", *Kadın*, nr. 1, 11 Ağustos 1327, ss. 1-2.

²⁹⁸ Dr. İhsan, "Makale-i Mahsusa: İdare Kadını", *Kadın*, nr. 7, 6 Haziran 1327, ss. 1-3.

²⁹⁹ Kadın, "Bir Tecelli-i Nevin", *Kadın*, nr. 7, 6 Haziran 1327, ss. 4-5.

Hakiki Bir Aile Hayatı: Bütün insan topluluklarının, erkeklerin ve kadınların belirli ve açık hakları vardır ve kadınların haklarının düşünülmediği toplumlarda gerçek bir aile hayatı olmaz. Böyle toplumlar ilerleyemez ve yok olmaya mecbur olurlar. Kadınların ilk terakki ettiği milletler, büyük insanlar yetiştirerek felah ve saadete kavuşmuşlardır. Kadınların aşağı kaldıkları toplumlarda ise, terakki yolunda hiçbir ilerleme olmadığı gibi bu toplumlar, pek çok felaketlere maruz kalarak yok olmuşlardır.³⁰⁰ Böylelikle milletin gelişimi ve bekası, kadının gelişimine dayandırılarak kadının ilerlemesinin önemi vurgulanmıştır.

Güzellik ve Gayesi Hakkında Bir Mütalaa-i Felsefe: Âlemdeki bütün zerrelere güzelliğe ve tekâmüle doğru tabi bir eğilimi olduğu anlatılmıştır. Kadın ise bu medeniyet âleminde insanların maddi ve manevi olarak terakkisine hizmet eden yegâne şefkatli varlıktır. Annelik vazifesiyle medeniyetin ve insanlığın terakkisine hizmet eder, çünkü insanlar ilk terbiyesini anneden almaktadır. Medeniyette erkekler insanî hakların tesisine, kadınlar ise sosyal kanunların tesisine hizmet etmektedirler. Bu sebeple, bir milletin, bir toplumun yükselmesi kadınların tahsillerine, irfan ve medeniyet seviyelerinin yükselmesine bağlıdır.³⁰¹

Hizmetçiler: Bu yazıda, hizmetçilerin aile için mühim bir rol oynadığından ve hizmetçi meselesinin içtimai bir mesele olduğundan bahsedilmiştir. Bu bağlamda, hizmetçi mektebi açılması gerektiğinin altı çizilmiştir. Ev işlerini tek başlarına yapamayacak olmalarından dolayı, kadınlar için hizmetçinin önemine değinilmiştir. Öte yandan, İngiliz hizmetçilerinin iyi yetişmiş oldukları söylenmiş, bunun karşısında bizdeki hizmetçilerin ise bir şey bilmemeleri ve sadece evin beyinin veya küçük beyinin kalbine girmeye çalışmaları eleştirilmiştir.³⁰²

İntikat: Bir Cevap: Bu yazının, kadın haklarına değinmesi bakımından bu bölümde incelenmesi uygun görülmüştür. Yazar, Bezmi Nusret Bey'e ithaf ettiği ve kendisine hediye edildiğini söylediği makaleye karşı bir cevap olarak bu yazıyı kaleme almıştır. Öncelikle yazarın makalesine karşı, Servet-i Fünun'un on birinci cildini örnek göstererek Türk edebiyatının şark edebiyatlarından daha yüksek olduğunu iddia etmektedir. Daha sonra ikinci bir mevzuya geçerek kadın haklarından bahsetmiştir. “[İ]rfan-ı umumînin ittisa ve tealisine nazaran, kadınlara cemiyet arasında bir mevki bahşed[ilir]. Görülüyor ki, cahil kavimler, hukuk-ı nisayı tehdit etmişlerdir.”³⁰³ ifadesiyle kadınların haklarının, toplumun genel irfanıyla bağlantılı olduğu söylenmektedir. Bizde kadınlar bir makine gibi görülmekte, eksik etekli, saç uzun aklı kısa gibi atasözleri bir hakikat gibi kabul edilmektedir. Kadınları bu mevkide görmek isteyen

³⁰⁰ İskender Fahrettin, “Hakiki Bir Aile Hayatı”, *Kadın*, nr. 7, 6 Haziran 1327, ss. 8-9.

³⁰¹ Kadın, “Güzellik ve Gayesi Hakkında Bir Mütalaa-i Felsefiye”, *Kadın*, nr. 7, 6 Haziran 1327, ss. 6-7.

³⁰² Mehmet Nurettin, “Hizmetçiler”, *Kadın*, nr. 8, 20 Haziran 1327, ss. 1-2.

³⁰³ Hatice Suzan, “İntikat: Bir Cevap”, *Kadın*, nr. 8, 20 Haziran 1327, s. 4.

toplum, kadınlara çok az bir eğitimi yeterli görmektedir. Buna karşın, Halide Salih ve onun gibi Türk kadınlarının, yazdıklarıyla hemşirelerini aydınlatmaya çalışmalarından bahsedilmektedir. Yazının sonunda, kendisine ihda edildiğini söylediği makalenin yazarına, toplumun kadınlar ve erkeklere aynı hakları vermemesinden dolayı erkeklerin yazarken hiçbir şey düşünmek zorunda olmadıklarından bahsederek, iki yazarın yazılarının kıyaslanmasının eşit olmadığını söylemiştir.³⁰⁴

Hak ve Kuvvet: Kadının, toplumun ikinci sınıf insanı olduğu, bir abi ve kız kardeşi arasındaki konuşma yoluyla dile getirilmiştir. “Elbette Cenâb-ı Hak hükûkumuz gibi gözlerimizi de aynı yaratmıştır.”³⁰⁵ denilerek kadın ve erkeklerin eşit doğduğu söylenmektedir. Öte yandan, bizim kadınlarımızın esaret zincirleriyle bağlanmış olduğu ve erkeklerin sahip olduğu haklardan mahrum edildiği de dile getirilmektedir. Ayrıca, “hâkimler yetiştirecek sineler mevki-i hâkimiyete sizden ziyade layıktırlar”³⁰⁶ ifadesinde de görüleceği üzere kadınların annelik ve nesil yetiştiriciliği rolleri vurgulanmaktadır. Bir yandan da toplumun ve devletin kalkınabilmesi için erkek ve kadınların beraber çalışmasının önemi ve aksi halde devletin ve milletin başına gelebilecek yok olma tehlikesi anlatılmaktadır. Buna karşılık, erkeklerin kadınlara anne ve eş rolleriyle sınırlı bir dünya çizdikleri ve hakkını arayan kadınları hasta olarak gördüklerine dikket çekilmektedir. Son olarak, erkeklerin artık kadınların ilerlemesine mani olmaya devam ederlerse, kadınların, zincirlerini kırarak haklarını alabilecek kadar kuvvetli olduklarının görüleceği söylenmektedir.³⁰⁷

Kadın: Hazreti Ömer, bir hutbesinde kadınların mehirinin dört yüz seksen dirhem gümüş kıymetini geçmemesini, geçenlerin fazla mehrinin alınacağını söylemesi üzerine, hutbeyi dinleyen kadınlardan biri Kur’an’da öyle yazmadığını söyleyerek itiraz eder. Bunun üzerine, Hazreti Ömer kadının doğru söylediğini ve kendisinin hata ettiğini itiraf eder. Yazara göre bu hikâyede alınacak birçok ders vardır: Hazreti Ömer’in vatandaşları ve özellikle kadınlar karşısında hutbe verebilmesi, kadınların da hutbe dinleyebilmesi ve söz alabilmesi, kadınların da şeriatı öğrenmesi gerektiği, kadınların doğru gördükleri bir şeyi çekinmeyerek erkekler karşısında söyleyebilmeleri, Hazreti Ömer’in kadının konuşmasını engellememesi, bir kadın karşısında bile hata ettiğini kabul ve itiraf etmesi, insanın bir işe başlamadan ve bir söz söylemeden önce iyice düşünüp taşınması gerektiği, meşrutiyet idaresinde insani ve şahsi hakların istibdat idaresinden daha çok ortaya çıkması. Yazar, son olarak bu kadının hareketinde

---

³⁰⁴ a.g.m, ss. 3-5.

³⁰⁵ Fahire Osman Hanım, “Hak ve Kuvvet”, *Kadın*, nr. 4, 3 Mart 1328, s. 12.

³⁰⁶ a.g.e, s. 13.

³⁰⁷ a.g.e, ss. 12-14.

bir zarar görmeyenlerin bugünkü kadınların da böyle olmalarında bir zarar görmemeleri gerektiğini söylemiştir.³⁰⁸ Böylelikle kadınlara verilmeyen hakların aslında İslam'da yeri olduğu gösterilmiş olmakta ve bu hakların kadınlara verilmesi talep edilmektedir.

Terbiye-i Nisvan: Arapça “Hürriyet-i Nisvan” namındaki bir kitaptan tercüme edilmiştir. Kadın da erkek gibi bir insandır. Ancak erkeğin bedenî ve aklî kuvvette kadından üstün olmasının sebebi, kadının bu iki kuvveti kullanmaktan mahrum bırakılmasıdır. Kadınlara eğitimin gerekli olmadığını ve yalnızca ev idaresi için gerekli olan şeyleri öğrenmelerinin yeterli olacağını düşünenler bulunsa da, bir kadın aklî ve edebî bilgilerden bir miktar öğrenmedikçe ev idaresinde başarılı olamaz. Bir kadın, bir erkek kadar ilimlerin prensiplerini öğrenmelidir. Böylelikle kadınların akıllarını ve fikirlerini harap eden hurafelerden kurtulabilir.³⁰⁹

Kadın konusunun ele alındığı yazıların bir bölümü de Osmanlı'daki ve dünyadaki kadınlarla ilgili haberlerin aktarıldığı yazılardır. Böylece kadınların hem ülkelerindeki hem de dünyadaki hemcinslerinin durumlarından haberdar olmaları ve kendi konumlarını değerlendirmeleri sağlanmıştır.

Kadının Haberleri: Bu yazıda öncelikle, Şeyhülislam'ın, moda uyan kadınların kıyafetlerinin dini emirlere ve milli adaba uymadığı, bu sebeple hem kadınların hem de erkeklerin buna dikkat etmeleri gerektiğini söylediği beyannamesi eleştirilmiştir. Daha sonra ise Avrupa'dan ve Amerika'dan kadın haberleri verilmiştir. Ayrıca, derginin abonelerinden bir kadının babasının vefatına taziye ve de bir izdivaç tebriği verilmiştir.³¹⁰

Kadın Haberleri: İlk olarak inci gerdanlığına zehir sürülmek suretiyle zehirlenen Rusya İmparatoriçesi'nin haberi verilmiştir. Ardından, kadınlara erkekler kadar haklar verilmesi gerektiğinden ve bu hususta artık yeni nesil erkeklerinin de kadınlardan yana olduğundan bahsedilmiştir. Avrupa'daki kadınların pek çok mesleklerde erkeklerden başarılı bir şekilde çalışmalarına örnekler verilmiştir. Bir tayyare ile Manş Denizi'ni geçerek Londra'dan Paris'e kadar giden ilk kadın tayyareciden bahsedilmiştir. Ayrıca, kadınların ve erkeklerin yaratılış itibarıyla birbirine denk kuvvetleri bulunduğu, ancak erkeklerin zamanla, beşeriyeti diğeri kadar faydalı ikinci bir kuvvetten mahrum bıraktıkları, ne var ki kadınların buna rağmen insanlığa çok hizmet ettikleri ve etmeye devam edecekleri ifade edilmiştir. İnsanlık ne kadar gafil ve sefil olursa olsun, bu hakikatin bir gün ortaya çıkacağı ve kadınların, toplumun ihmal edilemez bir uzvu olduklarını ispat edecekleri de ortaya koyulmuştur. Son olarak ise,

³⁰⁸ Esmail, “Kadın”, *Kadın*, nr. 9, 5 Temmuz 1328, ss. 10-12.

³⁰⁹ İmzasız, “Terbiye-i Nisvan”, *Kadın*, nr. 9, 5 Temmuz 1328, ss. 21-24.

³¹⁰ Havadisçi, “Kadının Haberleri”, *Kadın*, nr. 5, 17 Mart 1328, ss. 11-15.

şimendifer, tramvay, tünel ve vapur idarelerinin Müslüman kadınlara karşı göstermiş oldukları umursamazlık eleştirilmiştir.³¹¹

Kadının Haberleri: Öncelikle, geminin özellikleri, yolcu sayıları, kazanın ne zaman ve nasıl olduğu gibi bilgiler verilmek üzere Titanik faciasından bahsedilmiştir. Daha sonra ise, haftalık bir Fransız gazetesinde yayımlanan bir okurun mektubuna yer verilmiş ve cevabı okurlardan beklenmiştir. Bu mektuba göre, mektep arkadaşının babasının vatanına ihanet ettiğini düşünen vatanperver bir kadın, ne yapacağını bilememektedir, çünkü ailesi masumdur ve eğer bu adamı şikâyet ederse ailesinin hayatları da mahvolacaktır. Ardından, Paris'in bir kadınlık şehri olduğundan ve modanın burada doğup dünyaya yayıldığından bahsedilmiştir. Fransız bir gazetede ortaya çıkan kadınların bayrağı nasıl selamlaması gerektiği meselesinin Fransa'da mühim bir yer işgal etmesinden bahsedilmiştir. Ardından, bunun Osmanlı'da da hem kadınlar hem de erkekler açısından bir mesele haline geldiği söylenmiştir.³¹²

Bunların dışında kadının ne olduğu ve ne olmadığı anlatıldığı yazılar da mevcuttur. Bu yazılarda özellikle kadının eskiden nasıl görüldüğü ile şimdi nasıl olduğu ve nasıl olması gerektiği konusuna değinilmiştir.

Kadın Nedir?: Kadriye Hasan'ın Mısır'da neşrettiği "Nelerim" adlı eserinden bir parçadır. Yazar, çeşitli özellikleriyle kadının birçok tanımını yapmıştır.³¹³

Yeni Kadın 1: Erkek, kadını; kendi bakış açısından, kendisine göre ve kendisi için değerlendirmektedir. Erkeğe göre kadının hususi bir şahsiyeti yoktur, kadın sadece 'kadın' değildir, kendisinin kadınıdır. Erkeklerin eşlerini, beslenen, okşanan ve kendisini takip etmeye mecbur olan adeta bir ev köpeği gibi addetmeleri gülünç bir durumdur. Bugün kadın artık, erkeğin etrafında dolaşan bir uydu değil, kendi kaderini belirleyen serbest bir yıldızdır. Erkeği dünyanın merkezi addetmek fikri ortaçağdan kalma bir yanıltır ve yirminci yüzyılda yeri yoktur. Erkek, hiçbir zaman kadının gayesi değildir; kadının kendisi de insanî bir varlıktır ve erkek kadar önemlidir. Kadının himayeye muhtaç olduğunu, vazifesinin evi muhafaza etmek ve çocuklarını büyütme olduğunu söyleyenler, kadının zevke veya ihtiyaca yönelik bir alet olduğunu öne sürmektedirler. Kadın isterse ev kadını isterse de başka bir şey olabilir, ancak evde tıpkı bir erkek gibi insanî bir varlık olduğu için fikirlerinde ve vücudunda hür ve hususi bir hizmet sahibi olmalıdır. Son olarak yazar, feminist kongresinde kadınlardan iki feryat işittiğini dile getirmektedir. İlkinde, çocukları olması ile övünen kadınlar eleştirilmiştir. Çünkü

³¹¹ Havadisçi, "Kadın Haberleri", *Kadın*, nr. 6, 7 Nisan 1328, ss. 13-19.

³¹² Havadisçi, "Kadının Haberleri", *Kadın*, nr. 7, 26 Nisan 1328, ss. 21-24.

³¹³ Kadriye Hüseyin, "Kadın Nedir?", *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, s. 12.

kadın, çocuklarından önce kendisi için bir kıymete sahip olmalıdır. İkinci olarak ise, kadınların namussuzluğu veya esareti pahasına temin ettiği erkek himayesini kabul edeceğine ölmelerinin daha iyi olacağına söylenmesidir. Yazara göre, “Bu iki feryâd bir tek esâsı, fikri ihtivâ ediyorlar; kadın, zevce, aile yahud vâlide olmadan evvel, bir kadındır. O hür, erkeğin onun olmasını istediği şey değil, haddizatında ne ise odur.”³¹⁴

Yeni Kadın 2: Mazinin kadınının fedakârlıkları karşısında erkek hiçbir şey kazanmamıştır ve kazanmayacaktır. Kadının eski fedakârlığı kadını alçaltırken, bugünkü kadının ulvî fedakârlığı bütün insanlığı vicdanlı ve serbest olarak yetiştirecektir. Yeni kadının artık bir kadın değil eksik yaratılmış bir erkek olduğu gibi fikirlere karşı sadece gülmek gerektiğinden bahsetmektedir. Yeni kadın yalnızca bir eş veya anne olmakla yetinmemektedir, çünkü kötü bir eş veya anne olduğu takdirde sevmeye ve sevilmeye layık olmayacağı gibi bir hissin oluşmasından korkmaktadır. Genç kızlar ve kadınlar ciddi bir ahlaki terbiyeye tabi tutulmalıdır. İnsanlığın istikbalini kadınlar kurtaracaktır. Bir milletin terakkisi kadınlarının zekâ ve irfanlarının derecesine bağlıdır. Çünkü cahil annelere sahip bir toplumda ancak vasat insanlar yetişebilir. Bir toplumun genç erkekleri, ciddi bir terbiye ve tahsil görmüş genç kızları nispetinde ilerlemeye hazırdır. Diğer taraftan yazar, erkekler ve kadınlar eşit olduktan sonra aşkın ortadan kalkacağını düşünenleri haklı bulmadığını söylemektedir. Hatta zekâ ve irfan arttıkça sevdanın kalplerde eskisinden daha fazla ve hızlı kök salacağını dile getirmektedir.³¹⁵

İhtiyar ve Genç Kadın: Niçe (Nietzsche)’nin kadınlar hakkında ne düşündüğü hakkında fikir vermek üzere tercüme edilen bir metindir. Niçe’ye göre, kadında her şey bir muammadır ve bu muammada bir tek gebelik kelimesi vardır. Erkek, kadın için daima bir araçtır ve amaç da çocuktur. Buna karşılık, gerçek bir erkek tehlike ve oyun ister, en tehlikeli oyuncak da kadındır. Erkek savaş için, kadın da savaşçının yorgunluğunu dindirmek için yetiştirilmelidir. Savaşçı, çok tatlı sevmez ve kadında da daima acı bir şey vardır. Her erkekte oynamak isteyen bir çocuk gizlidir ve kadınlar bu erkekteki çocuğu keşfetmelidir.³¹⁶ Bu metin, Nietzsche’nin kadınları aşağı bir konumda gördüğünü ortaya koymaktadır.

Bunlara ek olarak, mektup yoluyla da kadınlarla ilgili konular gündeme getirilmiş ve kadına dair bir şey söylenmeye çalışılmıştır. Öte yandan kadın konusunu merkeze alan yazıların büyük çoğunluğunda kadınlara yönelik eleştirilere yer verilmiş olsa da özellikle bunun merkeze alındığı yazılar da göze çarpmaktadır.

³¹⁴ Jules Beauvois, “Yeni Kadın”, *Kadın*, nr. 8, 24 Mayıs 1328, ss. 23-25.

³¹⁵ Jules Beauvois, “Yeni Kadın”, *Kadın*, nr. 9, 5 Temmuz 1328, ss. 16-21

³¹⁶ Nietzsche, “İhtiyar ve Genç Kadın”, *Kadın*, nr. 9, 5 Temmuz 1328, 14-15.

Kadın Yazıları 1: Bir Mektup: Evli bir kadına arkadaşı tarafından gönderilen aşk mektubuna cevaben yazılmış ve kadının bu durumun çirkinliğini anlattığı isimsiz bir mektuptur. Kadınlara dair söyledikleri bakımından dikkate değerdir. Kadınların esaret zincirlerini erkeklerin kırabileceği, kadınların da bunu kesin ve devamlı hücumlarla takip ederek nihayete erdirecekleri söylenmektedir. Fakat erkeklerin kadınların esaret zincirlerini kırmak için bir şey yapmadıklarından ve zaten kadınları bu duruma düşürenin de erkekler olduğundan bahsedilmektedir. Kadınlara bu amaçla yol göstermesi gereken erkekler aşktan ve hülyadan bahsetmekte, ancak kadınlar aşk değil, fazilet ve medeniyet istemektedirler. Bu memleket lüzumundan fazla âşık yetiştirmiştir ve bunlar faziletin, namusun düşmanlarıdır. Kadınlar eskilerin zulüm ve esaretinden kurtulup yenilerin ihtiras kucaklarına düşmeyecek ve kıymetlerini kaybetmeyecektir. Bizde çok yanlış anlaşılan medeniyetin kanunları, kadınlara bir hayat hakkı vermekte ve onlara toplum içinde bir mevki göstererek bir insanın sahip olması lazım gelen imtiyazları vermektedir. Erkeklerle göre kadın, bir zevk aletidir ve istenildiği gibi idare edilir. Fakat artık bugünkü kadının bir gayesi, varlığını devam ettirmek için esaslarını şimdiden kurması gerektiği bir istikbali vardır. Kadınlık yalnız bunun için çalışmaktadır, aşk değil hakikati istemektedir. Erkeklerden istedikleri de, bu yolda kadınlara yardım etmeleri ve medeniyetin gerçek yollarını göstermeleridir. Kendilerinde bu kabiliyeti görmeyen erkekler ise kadınlardan uzaklaşmalıdır.³¹⁷

İlk ve Son Söz: Gazetenin edebî müdürü tarafından kaleme alınan yazıda; derginin ne kadar zorluklarla kadınlar için, kadınlara faydalı olmak için çıktığından bahsedilmiş, fakat kadınların dergiyi okumamaları ve kendi terakkileri için hiçbir şey yapmamaları eleştirilmiştir.³¹⁸

Kadının Mektupları: Kibar Hayatı: İstanbul hanımlarını saray ve kibar takımı, mutavassıt tabaka ve mahalle kadınları olarak üç kısma ayıran yazar, bu yazısında saray ve kibar takımı kadınlarını anlatmıştır. Bu kadınların, Batı'yı sadece kıyafet ve lisan bakımından taklit etmeleri eleştirilmiştir. Alafrangalığın adetlerde değil, sadece moda uygun giyinmek olarak algılandığından ve Fransızca öğrenmekteki amacın bilmek değil konuşmak olduğundan söz etmektedir. Bir İngiliz kadınının tam manasıyla bir eğitim gördüğünü ve pek çok konudan bahsedebildiğini, ancak onun sadece elbiseleri ve diliyle taklit edildiğini dile getirmektedir. Kibar çocuklarının anneleri tarafından değil, sütanneleri ve ecnebi mürebbiyeleri tarafından büyütölmelerini de eleştirmektedir. Bu sınıfın hayatlarının büyük bir işsizlik olduğunu ve bunun da genel bir hastalık olduğunu söylemektedir. Kızlara balolardan ziyade mektepler

³¹⁷ İmzasız, "Kadın Yazıları 1: Bir Mektup", *Kadın*, nr. 15, 2 Şubat 1327, ss. 16-21.

³¹⁸ Müdür-i Edebî, "İlk ve Son Söz", *Kadın*, nr. 14, 7 Kânun-ı Sani 1327, ss. 1-3.

lazımdır. Bu yerinde sayan kavmi tam manasıyla İngiltere yapmak için ise Amerikan terbiyesi gereklidir.”³¹⁹

3.2.4. II. Meşrutiyet, Hürriyet ve Vatan Konulu Yazılar

Bu bölümdeki yazıların büyük çoğunluğu II. Meşrutiyet’in üçüncü yıl dönümü dolayısıyla hazırlanan özel sayıdaki kısa yazılardan oluşmaktadır. Ayrıca altıncı sayıda yer alan bir metin ile sekizinci sayıda yer verilen bir okur mektubu da vatan konusunu merkeze almış olmaları bakımından bu bölümde incelenmiştir. Buradaki yazılarda özellikle hürriyetin ilanından duyulan memnuniyet dile getirilmiştir. Bununla birlikte bu hürriyette kadınların eksik kalmalarından şikâyet edilmiştir. Bu açıdan bakıldığında bu yazıların bir kısmının kadın konusunu işlediği de görülmektedir.

10 Temmuz: Yazar, umudunu kestiği hadisenin gerçekleştiğini ancak ondan sonra gerçekleşmesini beklediği yenilenmeyi göremediğinden yakınmaktadır.³²⁰

10 Temmuz: Yazara göre 10 Temmuz günü ilerleme yolundaki ilk adımdır. İkinci adım ise kadınların toplumdaki konumlarının yükseleceği gündür.³²¹

10 Temmuz ve Kadın: 10 Temmuz eksiklerle dolu bir başlangıçtır, tamamlanmış değildir, çünkü burada kadınlar eksiktir.³²²

Kardeşim Nizamettin: Nizamettin Hasip’in isteği üzerine *Tercüman-ı Hakikat* sermuharriri Hüseyin Kâzım tarafından 10 Temmuz ile ilgili gönderilmiş bir mektuptur. Yazar güneşe benzettiği 10 Temmuzu tebrik etmiştir.³²³

10 Temmuz: Yazar, 10 Temmuz ile ilgili hislerini soranlara herkes ne hissediyorsa onu hissettiğini söyleyerek cevap vermiştir.³²⁴

10 Temmuz Münasebetiyle: Hürriyet, insanların üzerindeki ağırlıkları kaldırır gibi görünse de aslında kendisi daha ağır bir yükür. İnsan toplum içinde doğmakla esir olmuştur. Kadınlar konumlarının yükselmesini ve ilerlemesini istiyorsa önce insanlığını, yaşamak hakkı denilen hakkı idrak etmelidir. Bir kadın sosyal ve fikrî açıdan düzgün bir eğitim almışsa evlatları da öyle olur. Bu nedenle kadınlar, geleceğin nesilleri olan çocuklarını düşünerek ilerlemeye

³¹⁹ Fatma Müzeyyen, “Kadının Mektupları: Kibar Hayatı”, *Kadın*, nr. 15, 2 Şubat 1327, ss. 9-11.

³²⁰ Hüseyin Cahit, “10 Temmuz”, *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, s. 1.

³²¹ İzzet Melih, “10 Temmuz”, *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, s. 1.

³²² Muhittin, “10 Temmuz ve Kadın”, *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, s. 1.

³²³ Hüseyin Kâzım, “Kardeşim Nizamettin”, *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, s. 2.

³²⁴ Mehmet Fuat, “10 Temmuz”, *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, s. 2.

çalışmalıdır. Bütün dünyada kuvvet inkılaplarını, fikir inkılapları takip etmiştir. Her yeni nihayetinde eskir, dolayısıyla hayat sürekli bir değişimdir. Ancak bunun için yanlış alışkanlıklar terk edilmelidir. Ne var ki kadınlar, onların terakkisi için çalışanları umursamamışlardır.³²⁵

Vade: Yazar, kadınlar için ayrı bir 10 Temmuz bekleyenlerin düşüncesinin lüzumsuz olduğundan bahseder. Çünkü kadın ve erkekleri eşit olan bir toplumda kadınlara mahsus bir inkılap uzak ve gereksizdir. Kadınlara erkek gazetesi hazırlandığı gibi erkeklere de kadın gazetesi hazırlanmalıdır.³²⁶

10 Temmuz: Yazar, karanlık geçmişin atalet uykusu içinde yaşanan saatleri ebediyen unutarak terakki seviyesini artırmayı temenni etmiştir.³²⁷

10 Temmuz: 10 Temmuz henüz gerçekleşmemiştir, çünkü onu gerçekleştirecek olan genç validelerdir. Ne var ki kadınlarımızda bir hayat eseri yoktur. Bizim ihtiyacımız asker orduları değil fikrî ve sosyal eğitimi mükemmel olan valideler ordusudur. Asıl 10 Temmuz kadınların inkılabıdır. Kadınları sosyal hayata yabancı kılan milletler terakkiden nasiplerini alamazlar.³²⁸

10 Temmuz: Hürriyet ve Biz: Hürriyet insanların en doğal hakkıdır ve bu hak verilmez, ancak alınır. Fakat bu inkılap mükemmel değildir, çünkü sosyal inkılap gerçekleşmemiştir. Nihayet şimdi bu yolda kararlılık ile adımlar atılmaya başlanmıştır.³²⁹

10 Temmuz Dolayısıyla Kadınlar: İstibdat devri kadınların terakkisine en büyük engeldir ve 10 Temmuz ile bu engel ortadan kalkmıştır. Fakat kadınlar düşünülmemiştir. Ne zamanki yenilenme fikri ortaya çıkarsa, işte o zaman bu millet terakki edebilir.³³⁰

10 Temmuz: Osmanlı tarihinde iki önemli gün vardır. Birisi Osmanlı'nın doğduğu gün, ötekisi ise 10 Temmuz. 10 Temmuz yirmi dört saatten ibaret değildir, onun çok daha uzun bir ömrü vardır. Bütün medeni milletlerde hep bir kadın olarak temsil edilen hürriyet, bizde de bir kadın şeklinde temsil edilmesine rağmen onu diğer medeniyetler gibi yükseltmediğimizden yakınmaktadır.³³¹

Hâkimiyet-i İçtimai: İnsanların maddi ve manevi olarak meydana gelmesinde en büyük role sahip olan kadın, sosyal hayatta aynı vazifeye sahip olamamıştır. Toplumdaki bütün sosyal davranışların ve olayların maddi ve manevi hazırlayıcısı toplum değil, ailedir. Aile ise kadın

³²⁵ Fahrünnisa, "10 Temmuz Münasebetiyle", *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, ss. 2-3.

³²⁶ Hakkı Tarık, "Vade", *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, ss. 3-4.

³²⁷ Süleyman Sırrı, "10 Temmuz", *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, s. 4.

³²⁸ Fail Şevket, "10 Temmuz", *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, s. 4.

³²⁹ İffet Neriman, "10 Temmuz: Hürriyet ve Biz", *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, ss. 4-5.

³³⁰ Seniha Vecdiye, "10 Temmuz Dolayısıyla Kadınlar", *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, s. 5.

³³¹ Selahattin Enis, "10 Temmuz", *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, ss. 5-6.

demektir. Kadınlar, maddi ve manevi olarak aileye erkeklerden daha bağılı oldukları için topluma, vatana, millete karşı da erkeklerden daha bağılı ve ilgilidirler. Bu nedenle kadınlar, ailevi ve toplumsal idarede erkeklerden daha başarılı olurlar. Kadın, doğuştan gelen bu yatkınlığı ile insanlığın hâkimiyet ve idaresi için daha elzemdir.³³²

Hayat ve Vazife: Bir rüya üzerinden “düşmanın kaba çizmesi altında ezilen” vatanın kurtarılması için sıkıntılara katlanılması, hiçbir fedakârlıktan kaçınılmaması gerektiği ve “nerede ve ne suretle olursa, maddi, manevi tedavi[sine] hasr-ı gayret” edilmesi gerektiği anlatılmıştır.³³³

Muhterem Kadına: Kadın’ın altıncı nüshasında yer verilen bir Fransız kadınının mektubuna cevaben, bir okuyucu tarafından yazılmış mektuptur. Okuyucu, ilk olarak vatana ihanet eden arkadaşının babasını ıslah etmeye çalışacağını, ancak bu işe yaramazsa onu lazım gelen yerlere haber vereceğini söylemektedir. Vatan borcunu ödemiş olmanın ise, vicdani rahatsızlığı azaltacağını düşünmektedir.³³⁴

3.2.5. Tefrikalar

Bu bölümde özetlenecek olan tefrika hikâyeler tamamlanmamıştır. “Pompei’nin Son Günleri” adlı hikâye derginin birinci ve on dördüncü sayılarında yer almaktadır. Ancak on dördüncü sayıdan sonraki sayılarda devam edilmeyip kesildiği görülmektedir. Öte yandan, “İkinci Gençlik” adlı tefrika hikâye ise, derginin elimizdeki son sayısı olan dokuzuncu sayıda bitmemiş gözükmektedir. Dolayısıyla bu eserin tamamlanmaması, derginin kapanması ile bağlantılı gözükmektedir.

Pompei’nin Son Günleri: İki genç yolda karşılaşırlar. Klodyus, Diyomed’e Glukos’un ziyafetine gidip gitmeyeceğini sorar. Bunun üzerine Diyomed davet edilmediğini, ancak kendisini bir gün şarap mahzenini görmeye beklediğini söyler ve ayrılırlar. Azatlı bir kölenin oğlu olan Diyomed’e Klodyus üstten ve nefretle bakmaktadır. Klodyus daha sonra Glukos’la karşılaşır ve beraber gezmeye başlarlar.³³⁵

Pompei’nin Son Günleri: Glukos ve Klodyus deniz kenarında bir kayalığa otururlar. Glukos, Napoli’de bir mabedde rastladığı bir kadına âşık olduğunu söyler. Onunla beraber ibadet etmiş olduklarını, ancak daha sonra kızın ona benzer bir delikanlı ile beraber gittiğini ve kendisini bir

³³² Selahattin Asım, “Hakimiyet-i İçtimai”, *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, ss. 6-7.

³³³ Fahire Osman, “Hayat ve Vazife”, *Kadın*, nr. 6, 7 Nisan 1328, ss. 10-11.

³³⁴ Rukiye Avni, “Muhterem Kadına”, *Kadın*, nr. 8, 24 Mayıs 1328, ss. 7-8.

³³⁵ Lord Leighton, “Pompei’nin Son Günleri 1”, mütç. Ercüment Ekrem, *Kadın*, nr. 1, 11 Ağustos 1327, s. 8.

daha görmediğini anlatır. Daha sonra bir miras davası yüzünden Atina'ya dönmek zorunda kalan Glukos, Napoli'ye tekrar gitse de kızı bulamamış ve Pompei'ye dönmüştür. O esnada yanlarına Arbasas adında bir Mısırlı gelir ve bir süre onla yürüdükten sonra ayrılırlar. Glukos'ın evi tasvir edildikten sonra ziyafet sofrasına geçilir.³³⁶

İkinci Gençlik: Mesleğinden memnun olmayan Doktor Hayrullah Neşet, bir gün muayeneye gelen bir genç kızı görünce, eski bir aşkı aklına gelir ve unutmaya çalıştığı her şey tekrar gün yüzüne çıkar. Bu haldeyken kendini içkiye verir ve sarhoş olur.³³⁷

İkinci Gençlik: Doktor Hayrullah Bey, eve geldiğinde eski sevgilinin resmi karşısında ağlamaya başlamıştır. Sonra yaşadığı elim olayın geçtiği zamana, yani doktor olduktan bir yıl sonrasına gidilir ve hikâye burada mabadi var denilerek kesilir.³³⁸

İkinci Gençlik: Hayrullah'ın oturduğu mahallede bir konağın hususi doktoru olan hocası Naşit Bey, onu bir gün konağa çağırır. Histeri nöbetleri geçiren bir genç kızı, her gün kontrol ve tedavi etmesini istemiştir. Hayrullah, bu tedaviler esnasında Belkıs ile yakınlaşmaya başlar.³³⁹

İkinci Gençlik: Hayrullah, Belkıs'ı sevdiğini fark ettikten bir ay sonra Belkıs iyileşmiş ve Hayrullah'ın ziyaretleri haftada bire inmiştir. Hayrullah bundan sonra, Belkıs'ın evinin önüne gidip onun penceresinin karşısında dakikalarca kalmaktadır.³⁴⁰

İkinci Gençlik: Hayrullah, zamanının çoğunu odasında ve Belkıs'a hiçbir zaman göndermediği mektupları yazarak geçirmektedir. Bir gün Belkıs'ı ziyareti sırasında onun da kendisini sevdiğini anladığında ise bir bıçakla kalbine o günün tarihini çizmiştir. Belkıs'la daha fazla yakınlaşmaya başladıktan bir süre sonra, Belkıs'ın iyileşmesi sebebiyle evine ziyaretleri kesilmiştir. Artık, Belkıs'ın hususi hizmetine bakan Çerkes hizmetçi iki günde bir hastaneye giderek Hayrullah'a mektup göndermekte ve onun cevabını da Belkıs'a götürmektedir. Bir gün Belkıs, hastaneye gelerek pek çok talibi olduğunu ve kendisini ailesinden istemezse rast gele birine vereceklerini söyleyerek bir karar vermesini ister.³⁴¹

İkinci Gençlik: Belkıs'a duyduğu aşktan sonra annesiyle münasebeti iyice azalan Hayrullah, Belkıs'ın ziyaretinden sonra eve neşeli gider. Babasının ölüm yıldönümü dolayısıyla üzgün olan annesi, Hayrullah'tan babası için bir Yasin okumasını ister. Bunun üzerine Hayrullah

---

³³⁶ Lord Leighton, "Pompei'nin Son Günleri 1", mütc. Ercüment Ekrem, *Kadın*, nr. 14, 7 Kânun-ı Sani 1327, ss. 28-31.

³³⁷ Ali Süha, "İkinci Gençlik", *Kadın*, nr. 15, 2 Şubat 1327, ss. 28-31.

³³⁸ Ali Süha, "İkinci Gençlik", *Kadın*, nr. 16, 17 Şubat 1327, ss. 29-31.

³³⁹ Ali Süha, "İkinci Gençlik", *Kadın*, nr. 4, 3 Mart 1328, ss. 28-31.

³⁴⁰ Ali Süha, "İkinci Gençlik", *Kadın*, nr. 5, 17 Mart 1328, ss. 29-31.

³⁴¹ Ali Süha, "İkinci Gençlik", *Kadın*, nr. 7, 26 Nisan 1328, ss. 29-31.

inanmadığı bir şeyi okuyamayacağını söyleyince annesi ile arasındaki uzaklık yeniden ortaya çıkar. Annesine Belkıs'tan bahsetmekten vazgeçer, dışarıya çıkar ve Belkıs'ın evinin önüne gider. Belkıs da pencereye çıkar ve Hayrullah orada uzun müddet kalır.³⁴²

3.2.6. Vecizeler

Kadın'da 14., 15., 16., 4., 5., 6., 8. ve 9. sayılarda Bektay tarafından “Kırık Dökük” başlığı altında kaleme alınan kadınlarla ilgili vecizeler bulunmaktadır.

3.2.7. Eleştiriler

Büyük Fikret İçin: Tevfik Fikret'in basından birinin tarizine uğradığı haber verilmekte ve milletin kalbindeki yeri yüksek olan Fikret'e bunu yapan kişi aşağılanmaktadır.³⁴³

Zavallı Ben: *Kadın*'ın on dördüncü sayısında kaleme aldığı “Kadın ve Süs” adlı makale nedeniyle yoğun eleştiri ve şikâyetler alan Suzen'in, kendisini şikâyet edenlere ve özellikle sermuharrire karşı yapmış olduğu bir eleştiridir. Suzen, önce “Kadın ve Süs” makalesini dergide boşluk olduğu için sermuharririn istemesiyle mecburen yazdığını söyleyerek sermuharriri eleştirir. Daha sonra ise gelen şikâyetler üzerine sermuharririn kendisinden bir af yazısı istemesini eleştirmektedir. Ayrıca önceki makalede yazmış olduklarını da iğneleyici bir üslupla geri aldığını dile getirmektedir.³⁴⁴

3.2.8. Dergi ile İlgili Yazılar

Muazzez Karie ve Karilerimize: Bu yazıda derginin bir aydır çıkamama sebepleri açıklanmakta ve bundan sonra düzenli çıkacağına müjdesi verilmektedir. Önceki sayıların birçok hatalarla dolu olmasından dolayı bu sayıya birinci sayı denildiği belirtilmiştir. Ayrıca bundan sonra kadınların fikir ilim seviyelerini artırmaya hizmet edeceği söylenerek derginin amacı da ortaya konmaktadır.³⁴⁵

İlk ve Son Söz: Daha önce, kadın eleştirisi getirmesi bakımından, kadın konusunu merkeze alan yazılarda yer verilen bu yazının bu bölümde de ele alınması uygun görülmüştür. Gazetenin

³⁴² Ali Süha, “İkinci Gençlik”, *Kadın*, nr. 9, 5 Temmuz 1328, ss. 29-31.

³⁴³ Kadın Muharrirleri, “Büyük Fikret İçin”, *Kadın*, nr. 15, 2 Şubat 1327, s. 1.

³⁴⁴ Suzen, “Zavallı Ben”, *Kadın*, nr. 15, 2 Şubat 1327, ss. 26-28.

³⁴⁵ İmzasız, “Muazzez Karie ve Karilerimize”, *Kadın*, nr. 1, 11 Ağustos 1327, s. 1.

edebî müdürü tarafından imtiyaz sahibi Nizamettin Hasip'e hitaben kaleme alınan yazıda; derginin ne kadar zorluklarla çıkarıldığından ve bütün bu zorluklara rağmen kadınlar için, kadınlara faydalı olmak için çıkarılmaya devam edildiğinden bahsedilmiştir. Derginin maddi kıymetine nispetle ucuz olduğu da söylenmiştir.³⁴⁶

Bizim Gazete 1: Telefonun Esrarı: Gazetede telefonlara bakma işi verilen Suzen, bu yazısında kendisini sürekli telefonla rahatsız eden sermuharriri eleştirmiş ve ona aynı şekilde davranarak aldığı intikamı anlatmıştır. Bunun üzerine sermuharririn ondan yine bir makale istemesi üzerine ise, bütün olanları anlattığı bir yazı yazarak bir daha kendisine makale verilmemesini umduğunu söylemektedir.³⁴⁷

Duyurular: Bu duyuruda kadının on dördüncü nüshadan itibaren takdim edilişi açıklanmıştır. Bunu sebebi eski nüshaların kaybolması ve on dördüncü nüshadan öncekilerin adi bulunmasıdır. Böylelikle on dördüncü nüsha, derginin birinci nüshası olarak kabul edilmiş ve buna mütakip on altıncı nüshadan sonra dördüncü nüsha çıkarılmıştır. Bu şekilde dergiye hakiki numarasının verildiği söylenmiştir.³⁴⁸

Bizim Gazete: Mahşer Günü: Derginin satışlarını konuşmak üzere yapılan toplantının aktarıldığı bir yazıdır. Derginin, masraflarını çıkaracak kadar satamaması üzerine, sahib-i imtiyaz Nizamettin Hasip, derginin kalitesini düşürmek istemiştir. Ancak müdür-i edebi ve yazarlar bunu kabul etmeyerek mali işleri üstlenmişlerdir.³⁴⁹

3.2.9. Bilgilendirici Yazılar

Felsefe-i Mevcudiyet: Terbiye: İnsanda terbiye, hayatını temin ve idame etmek için gerekli davranış ve hareketleri, gerçek ve doğal olarak meydana çıkaracak hususi, umumi ve içtimai sebeplerdir. Terbiye-i hususiye kişiye, terbiye-i umumiye nesil ve ırka, terbiye-i içtimaiye ise topluma aittir.³⁵⁰

Mısır'da Bir Saray-ı Hayat: Firavun Ramses başta olmak üzere başka firavunların ve saray ahalisinin de bulunduğu mezar; içindeki odaları, heykelleriyle tasvir edilmiştir.³⁵¹ “Billur tabutunun derununda sarısabır elyafından mensuc o uzun kefeninin katmerleri arasında ebediyet uykusunu uyuyan koca “Ramses” bu saray-ı huzurun mermer salonlarında mevzu olan

³⁴⁶ Müdür-i Edebî, “İlk ve Son Söz”, *Kadın*, nr. 14, 7 Kânun-ı Sani 1327, ss. 1-3.

³⁴⁷ Suzen, “Bizim Gazete 1: Telefonun Esrarı”, *Kadın*, nr. 16, 17 Şubat 1327, ss. 25-28.

³⁴⁸ Müdüriyet, [duyurular], *Kadın*, nr. 4, 3 Mart 1328, s. 1.

³⁴⁹ Suzen, “Bizim Gazete 2: Mahşer Günü”, *Kadın*, nr. 5, 17 Mart 1328, ss. 24-28.

³⁵⁰ Selahattin Asım, “Felsefe-i Mevcudiyet: Terbiye”, *Kadın*, nr. 1, 11 Ağustos 1327, ss. 4-5.

³⁵¹ Kadriye Hüseyin, “Mısır'da Bir Saray-ı Emtat”, *Kadın*, nr. 7, 26 Nisan 1328, ss. 7-13.

sair emvattan başka bir farkı yok idi. Tabutların hepsi bir sıra hepsi bir tertip olduğu halde dizilmiş, yaftalanmış; umumunun üzerinde isimleri ve silsileleri muharrer, cümlesi tahta ve camdan mamul”.³⁵²

---

³⁵² a.g.e, 13.

BÖLÜM IV

FİHRİSTLER

4.1.KONULARINA GÖRE FİHRİST

4.1.1. *Demet* Dergisi Konularına Göre Fihrist

4.1.1.1. Kadın konusunu merkeze alan yazılar

Lugufet Fuat, “Osmanlı Meşahir-i Nisvanı: Madam Zabel Asador”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, ss. 7-8.

Selim Sırrı, “Kısm-ı İlmi: Çocuk Terbiyesi”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, ss. 12-13.

Lugufet Fuat, “Osmanlı Meşahir-i Nisvanı: Madam Duchabes Paşa”, *Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324, ss. 20-21.

İsmet Hakkı, “Kısm-ı İlmi: Kadınlarınız ve Maarif”, *Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324, ss. 24-27.

Atıfcelal, “Terbiye-i Nisvaniye”, *Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324, ss. 27-28.

Süleyman Fehmi, “Hüsn-i Ahlaki”, *Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324, s. 28.

Asaf Nefi, “Kadın Muharrirler: Madam de Sévigné”, *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 37-39.

Kırmızı Beyaz Kulübü , “Genç Kızlar Arasında”, *Demet*, nr. 4, 8 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 53-55.

İmzasız, “Rayihalar”, mtc. Mahmut Celal, *Demet*, nr. 4, 8 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 61-62.

Asaf Nefi, “Kadın Muharrirler: Madam Roland”, *Demet*, nr. 5, 15 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 68-71.

Mahmut Sadık, “Şehirli Düşünceler: Muharebe-Fonograf”, *Demet*, nr. 5, 15 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 72-72.

Lugufet Fuat, “Osmanlı Meşahir-i Nisvanı: Madam Zabel Yeseyan”, *Demet*, nr. 6, 22 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 82-83.

Selim Sırrı, “Kısm-ı İlmi 2: Çocuk Terbiyesi”, *Demet*, nr. 6, 22 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 83-84.

Nigâr bint-i Osman, “Zeynep Sümbül Hanım” *Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 99-100.

Asaf Nefi, “Kadın Muharrirler: Madam de Borde Valmor”, *Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 101-102.

4.1.1.2. Siyasi içerikli yazılar

İmzasız, “Kısm-ı Siyasi: Zabıta ve Kadınlarımızın Muhafaza-i Hukuku”, *Demet*, nr. 4, 8 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 62-63.

Hakkı Behiç, “Siyasi: Ne Haldeyiz ve Neye Muhtacız”, *Demet*, nr. 5, 15 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 78-80.

Hakkı Behiç, “Kısm-ı Siyasi: Mümtaziyet-i Nisvan ve Kadınlara Hürmet”, *Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 105-107.

4.1.1.3. Tıp ve sağlık ile ilgili yazılar

Op. Dr. Orhan Tahsin, “Musahabe-i Tıbbiye”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, ss. 13-14.

Dr. Galip Ata, “Hanımlara Hıfzıssıhhat: Hava ve Ziya”, *Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324, ss. 29-31.

İmzasız, “Serair-i Hüsn ü Ân: Buruşuklar”, mtc. Abdülehat Davut, *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 41-43.

Dr. Nuri Bekir, “Kısm-ı İlmi: Niçin İhtiyarlıyoruz?”, *Demet*, nr. 4, 8 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 59-61.

Dr. Orhan Tahsin, “Musahabe-i Tıbbiye: Hastalık, Mikroplar, Sirayet”, *Demet*, nr. 6, 22 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 84-86.

4.1.1.4. Eleştiri yazıları

İmzasız, “Esef ü Hayret”, *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, s. 33.

Server Cemal, “Temaşa Tenkidi: Milli Tiyatro”, *Demet*, nr. 5, 15 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 76-78.

Mahmut Sadık, “Şehirli Düşünceler: Gücüme Gitti”, *Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, s. 102-103.

4.1.1.5. Mektuplar

Nigâr Hanım, “Muharrerat”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, s. 10.

İmzasız, “Muharrerat: İmzasız Bir Mektup”, *Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324, ss. 23-24.

İmzasız, “İmzasız Mektup Sahibine”, *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, s. 46.

İmzasız, “Muharrerat: İmzasız İkinci Mektup”, *Demet*, nr. 6, 22 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 86-87.

İmzasız, “Demet” [mektup], *Demet*, nr. 6, 22 Teşrin-i Evvel 1324, s. 87.

Kırmızı Beyaz Kulübü, “Muharrerat: Demet Gazetesi Sermuharrirliğine”, *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, s. 46.

4.1.1.6. Hüzün, keder ve karamsarlık duygularını merkeze alan edebî metinler

Jülide, “Gözyaşlarım”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, s. 2.

Sybil, “Gözyaşları”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, s. 8.

Sybil, “Bulut”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, ss. 8-9.

Fazıl Ahmet, “Kırlangıçlarımız”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, ss. 9-10.

Neziye, “Usaç Dakikaları”, *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, s. 34.

Fazıl Ahmet, “Zehir Katreleri”, *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, s. 35.

Server Cemal, “Köy Tahassüsleri: Mart Akşamı”, *Demet*, nr. 4, 8 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 50-51.

Celal Sahir, “Buhran”, *Demet*, nr. 4, 8 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 52-53.

Atıfcelal Celal, “Çocukluk Hatıratımdan”, *Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, s. 97-98.

Behiye Refet, “Valide Rüyası”, *Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, s. 98.

Fazıl Ahmet, “Zehir Katreleri”, *Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, s. 99.

Jules Fréval, “İzdirabat-ı Meçhule: Monsieur Prévost'nun Hatası”, mtc. Mehmet Ali, *Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 103-105.

4.1.1.7. Ölüm ve ızdırıp konularını işleyen edebî metinler

Mustafa Kemal, “Ölüm”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, s. 5.

Fazıl Ahmet, “Ölümüm”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, ss. 6-7.

Henri Lave, “Ölüm Korkusu”, mtc. Ahmet Samim, *Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324, ss. 22-23.

4.1.1.8. Aşk ve güzellik konusunu merkeze alan edebî metinler

Server Cemal, “Beklenilmeyen Bir Hediye”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, ss. 10-12.

İmzasız, “Kıssa-i Garam 1: Şecer-i Zerrin”, mtc. Fazıl Ahmet, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, ss. 14-15.

Mehmet Rauf, “Dağlı Şarkısı”, *Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324, s. 18.

Fazıl Ahmet, “Papatyalar”, *Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324, s. 19.

Celal Sahir, “Niçin mi?”, *Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324, s. 20.

Raif Necdet, “Sevda-yı Şafak”, *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, s. 35.

İmzasız, “Kıssa-i Garam 2: Mevasim”, mtc. Fazıl Ahmet, *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 47-48.

İlyas Macit, “Leylak”, *Demet*, nr. 4, 8 Teşrin-i Evvel 1324, s. 52.

Jülide, “Senin İsmi”, *Demet*, nr. 5, 15 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 66.

Halide Salih, “Raik'in Annesi”, *Demet*, nr. 6, 22 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 88-92.

İmzasız, “Kıssa-i Garam”, mtc. Fazıl Ahmet, *Demet*, nr. 6, 22 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 95-96.

Halide Salih, “Raik'in Annesi”, *Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 107-109.

İmzasız, “Kıssa-i Garam”, mtc. Fazıl Ahmet, *Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 111-112.

4.1.1.9. Özlem duygusunu işleyen edebî metinler

Ahmet Samim, “Valideme”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, s. 4.

Ahmet Esat, “Gedikpaşa Tiyatrosu”, *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, s. 37.

4.1.1.10. II. Meşrutiyet, hürriyet ve siyaset konulu edebî metinler

Hüseyin Cahit, “Hayat-ı Hakikiye Sahneleri: Deli”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, s. 3.

Server Cemal, “Kızıma”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, s. 5.

F. K., “Biraz Hande: Bir Sahne”, *Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324, ss. 31-32.

Ahmet Samim, “Kızımın İsmi”, *Demet*, nr. 4, 8 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 55-59.

Tekir Kedi, “Biraz Hande: Hatırat”, *Demet*, nr. 4, 8 Teşrin-i Evvel 1324, s. 64.

Ahmet Samim. “Gazal-ı Hürriyet”, *Demet*, nr. 5, 15 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 74-76.

4.1.1.11. Edebiyat ve kitap konulu edebî metinler

Süleyman Nazif, “Sergüzeşte Dair”, *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 39-40.

Sabih, “Hayat-ı Hakikiye Sahneleri: Telhi-i Leziz”, *Demet*, nr. 5, 15 Teşrin-i Evvel 1324, s. 67.

4.1.1.12. Öğretici nitelikteki edebî metinler

İmzasız, “Ahlaki Fıkralar: Esrarengiz Çekmece”, mtc. Fatma Müzehher, *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 40-41.

Marcel Prévost, “Françoise'a Mektuplar”, mtc. Kırmızı Beyaz Kulübü, *Demet*, nr. 4, 8 Teşrin-i Evvel 1324, s.63.

Marcel Prévost, “Françoise'a Mektuplar”, mtc. Kırmızı Beyaz Kulübü, *Demet*, nr. 6, 22 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 92-95.

Marcel Prévost, “Françoise'a Mektuplar”, mtc. Kırmızı Beyaz Kulübü, *Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 109-111.

4.1.1.13. Güldürücü nitelikteki edebî metinler

Selim Sırrı, “Biraz Hande: Hüsna Hanım”, *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 41-43.

4.1.1.14. Dergi ile ilgili yazılar

Fazıl Ahmet ve Celal Sahir, “Kariatımıza”, *Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324, s. 17.

İmzasız, “Demet’in Karielerinden İstimzacı”, *Demet*, nr. 6, 22 Teşrin-i Evvel 1324, s. 88.

4.1.1.15. Umutsuzluk, karamsarlık, hüznün şiirleri

Nigâr bint-i Osman, “Çırpınma”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, s. 2.

Mustafa Namık, “Elhan-ı İnkisar”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, s. 4.

Celal Sahir, “Sergüzeşt”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, s. 7.

Hüseyin Siret, “Marmara’ya Karşı”, *Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324, s. 18.

Ruhsan Nevvare, “Beyaz Düşünceler”, *Demet*, nr. 5, 15 Teşrin-i Evvel 1324, s. 65.

Tahsin Nahit. “Nazm-ı Serbest: Kış Gecesi”, *Demet*, nr. 5, 15 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 66-67.

Süleyman Nazif, “Sarir-i Hame”, *Demet*, nr. 6, 22 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 81-82.

Halide Salih, “Karanlıklarda”, *Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, s. 97.

E [elif]. Ulviye, “Otomobil Geçerken”, *Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, s. 97.

Faik Âli, “Melal”, *Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, s. 98.

4.1.1.16. Aşk, sevgi, özlem, iyimserlik konulu şiirler

Cenap Şahabettin, “İhdaiye”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, s. 2.

Celal Sahir, “Bir Hayal”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, ss. 5-6.

Faik Âli, “Baykuş”, *Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324, ss. 18-19.

Mehmet Emin, “Babacığım”, *Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324, s. 19.

Celal Sahir, “Hilkatin Yâdı”, *Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324, ss. 19-20.

Faik Âli, “Selam-ı Aşınayi”, *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, s. 34.

- M. Rüşti, “Bostancı'da”, *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, s. 35.
- Tahsin Nahit, “Demet”, *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, s. 35.
- Celal Sahir, “Matmazel K.'ya”, *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, s. 36.
- Faik Âli, “İstasyonda”, *Demet*, nr. 4, 8 Teşrin-i Evvel 1324, s. 49.
- Mehmet Akif, “Safahat-ı Hayattan: Bebek Yahud Hakk-ı Karar”, *Demet*, nr. 4, 8 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 49-50.
- Ali Zeki, “Denize”, *Demet*, nr. 4, 8 Teşrin-i Evvel 1324, s. 52.
- Şiven Peride, “Aşk ve Gözyaşları: Şimdi Sensiz”, *Demet*, nr. 5, 15 Teşrin-i Evvel 1324, s. 65.
- Faik Âli, “İki Hemrah”, *Demet*, nr. 5, 15 Teşrin-i Evvel 1324, s. 66.
- Ali Zeki, “Bir Kartpostala Cevap”, *Demet*, nr. 5, 15 Teşrin-i Evvel 1324, s. 67.
- Celal Sahir, “Matmazel N'nin Kartpostal Mecmuasına”, *Demet*, nr. 5, 15 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 67-68.
- Şiven Peride, “İhtiyac-ı Garam”, *Demet*, nr. 6, 22 Teşrin-i Evvel 1324, s. 81.
- Tahsin Nahit, “Elin Elimde”, *Demet*, nr. 6, 22 Teşrin-i Evvel 1324, s. 82.
- Celal Sahir, “Sinir Hali”, *Demet*, nr. 6, 22 Teşrin-i Evvel 1324, s. 82.
- Enis Avni, “Hicranlardan Sonra”, *Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 98-99.
- Muhittin, “Yalnızsın”, *Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, s. 99.
- Celal Sahir, “Heyecanat-ı Mahasin”, *Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, s. 99.

4.1.1.17. Kadın konulu şiirler

- Mehmet Emin, “Bir Genç Kıza”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, s. 4.
- Bintülasım [elif]. Ulviye, “Hanımlarımız İçin”, *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 33-34.
- Tahsin Nahit, “Bir Ruh-ı Necibe Karşı”, *Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, s. 98.

4.1.1.18. Dini konulu şiirler

- Mithat Cemal, “Panteon”, *Demet*, nr. 4, 8 Teşrin-i Evvel 1324, s. 51.
- E [elif]. Ulviye, “Mevkib-i Hayat”, *Demet*, nr. 6, 22 Teşrin-i Evvel 1324, s. 81.

4.1.2. *Kadın Dergisi Konularına Göre Fihrist*

4.1.2.1. *Kadın konusunu merkeze alan yazılar*

Selahattin Enis, “Maarif-i Nisvan”, *Kadın*, nr. 1, 11 Ağustos 1327, ss. 1-2.

Dr. İhsan, “Sıhhat-i Bedeniye ve İctimaiye Sayfalarından: Kadınlarda Jimnastik”, *Kadın*, nr. 1, 11 Ağustos 1327, s. 6.

Dr. İhsan, “Makale-i Mahsusa: İdare Kadını”, *Kadın*, nr. 7, 6 Haziran 1327, ss. 1-3.

Fahrünnisa, “Musahabe”, *Kadın*, nr. 7, 6 Haziran 1327, ss. 3-4.

Kadın, “Bir Tecelli-i Nevin”, *Kadın*, nr. 7, 6 Haziran 1327, ss. 4-5.

Kadın, “Güzellik ve Gayesi hakkında Bir Mütalaa-i Felsefiye”, *Kadın*, nr. 7, 6 Haziran 1327, ss. 6-7.

İskender Fahrettin, “Hakiki Bir Aile Hayatı”, *Kadın*, nr. 7, 6 Haziran 1327, ss. 8-9.

Fahrünnisa, “Hemşirelerimizden Bir Temenni”, *Kadın*, nr. 8, 20 Haziran 1327, ss. 2-3.

Kadriye Hüseyin, “Kadın Nedir?”, *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, s. 12.

Müdür-i Edebi, “İlk ve Son Söz”, *Kadın*, nr. 14, 7 Kânun-ı Sani, ss. 1-3.

P. B., “Beyza Konferans”, müst. Süleyman Bahri, *Kadın*, nr. 14, 7 Kânun-ı Sani, ss. 13-19.

Suzen, “Kadın ve Süs”, *Kadın*, nr. 14, 7 Kânun-ı Sani, ss. 24-26.

P. B., “Beyaz Konferans 2”, müst. Süleyman Bahri, *Kadın*, nr. 15, 2 Şubat 1327, ss. 2-7.

Fatma Müzeyyen, “Kadının Mektupları: Kibar Hayatı”, *Kadın*, nr. 15, 2 Şubat 1327, ss. 9-11.

İmzasız, “Kadın Yazıları 1: Bir Mektup”, müst. Süleyman Cemil, *Kadın*, nr. 15, 2 Şubat 1327, ss. 16-21.

Şakir Paşa, “İslam ve Osmanlı Tarihlerinde Kadınlar”, *Kadın*, nr. 15, 2 Şubat 1327, ss. 23-25.

P.B., “Beyaz Konferans 3”, müst. Süleyman Bahri, *Kadın*, nr. 16, 17 Şubat 1327, ss. 1-6.

Şakir Paşa, “Tarihi Kadınlar 2: Nilüfer Teodora ve Asporçe Hanımlar”, *Kadın*, nr. 16, 17 Şubat 1327, ss. 9-13.

Emine Monla, “Güzellik ve Güzellenmek”, *Kadın*, nr. 16, 17 Şubat 1327, ss. 22-24.

P.B., “Beyaz Konferans 4”, müst. Süleyman Bahri, *Kadın*, nr. 4, 3 Mart 1328, ss. 2-9.

- Fahire Osman Hanım, “Hak ve Kuvvet”, *Kadın*, nr. 4, 3 Mart 1328, ss. 12-14.
- M. Ş., “Tarihi Kadınlar 3: Teodora Hanım’ın Merasim-i İzdivaciyesi”, *Kadın*, nr. 4, 3 Mart 1328, ss. 19-23.
- P.B., “Beyaz Konferans 5”, müst. Süleyman Bahri, *Kadın*, nr. 5, 17 Mart 1328, ss. 2-7.
- Süleyman Saip, “Sanatta Kadın”, *Kadın*, nr. 5, 17 Mart 1328, ss. 9-11.
- Havadisçi, “Kadının Haberleri”, *Kadın*, nr. 5, 17 Mart 1328, ss. 11-15.
- M. Ş., “Harem-i Hümayun”, *Kadın*, nr. 5, 17 Mart 1328, ss. 15-17.
- Emine Monla, “Güzellik ve Güzellenmek”, *Kadın*, nr. 5, 17 Mart 1328, ss. 21-23.
- P.B., “Beyaz Konferans 6”, müst. Süleyman Bahri, *Kadın*, nr. 6, 7 Nisan 1328, ss. 2-6.
- Havadisçi, “Kadın Haberleri”, *Kadın*, nr. 6, 7 Nisan 1328, ss. 13-19.
- M. Ş., “Harem-i Hümayun”, *Kadın*, nr. 6, 7 Nisan 1328, ss. 20-22.
- İmzasız, “Son Moda Şemsiyeler”, *Kadın*, nr. 7, 26 Nisan 1328, s. 1.
- P.B., “Beyaz Konferans 7”, müst. Süleyman Bahri, *Kadın*, nr. 7, 26 Nisan 1328, ss. 2-7.
- İmzasız, “Modaya Dair”, *Kadın*, nr. 7, 26 Nisan 1328, ss. 15-16.
- Ali Süha, “Sıhhi Hasbihaller: Çocuklarda Vefayat”, *Kadın*, nr. 7, 26 Nisan 1328, ss. 16-21.
- Havadisçi, “Kadının Haberleri”, *Kadın*, nr. 7, 26 Nisan 1328, ss. 21-24.
- M. Ş., “Harem-i Hümayun”, *Kadın*, nr. 7, 26 Nisan 1328, ss. 27-28.
- P.B. “Beyaz Konferans 8”, müst. Süleyman Bahri, *Kadın*, nr. 8, 24 Mayıs 1328, ss. 2-6.
- M.Ş., “Harem-i Hümayun”, *Kadın*, nr. 8, 24 Mayıs 1328, ss. 9-13.
- E [elif]. Y., “İran Kadınları”, *Kadın*, nr. 8, 24 Mayıs 1328, ss. 14-16.
- Emine Monla, “Güzellik ve Güzellenmek”, *Kadın*, nr. 8, 24 Mayıs 1328, ss. 17-19.
- Jules Beauvois, “Yeni Kadın”, *Kadın*, nr. 8, 24 Mayıs 1328, ss. 23-25.
- P.B., “Beyaz Konferans 9”, müst. Süleyman Bahri, *Kadın*, nr. 9, 5 Temmuz 1328, ss. 2-7.
- İmzasız, “Yeni Saçlar ve Son Moda Taraklar”, *Kadın*, nr. 9, 5 Temmuz 1328, s. 8.
- Esmâi, “Kadın”, *Kadın*, nr. 9, 5 Temmuz 1328, ss. 10-12.
- İmzasız, “Terbiye-i Nisvan”, *Kadın*, nr. 9, 5 Temmuz 1328, ss. 21-24.

Jules Beauvois, “Yeni Kadın”, *Kadın*, nr. 9, 5 Temmuz 1328, ss. 16-21.

4.1.2.2. II. Meşrutiyet, hürriyet ve vatan konulu yazılar

Hüseyin Cahit, “10 Temmuz”, *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, s. 1.

İzzet Melih, “10 Temmuz”, *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, s. 1.

Muhittin, “10 Temmuz ve Kadın”, *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, s. 1.

Hüseyin Kâzım, “Kardeşim Nizamettin”, *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, s. 2.

Mehmet Fuat, “10 Temmuz”, *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, s. 2.

Fahrünnisa, “10 Temmuz Münasebetiyle”, *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, ss. 2-3.

Hakkı Tarık, “Vade”, *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, ss. 3-4.

Süleyman Sırrı, “10 Temmuz”, *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, s. 4.

Faik Şevket, “10 Temmuz”, *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, s. 4.

İffet Neriman, “Leyle-i Bahar Önünde”, *Kadın*, nr. 1, 11 Ağustos 1327, s. 7.

Seniha Vecdiye, “10 Temmuz Dolayısıyla Kaadınlar”, *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, s. 5.

Selahattin Enis, “10 Temmuz”, *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, ss. 5-6.

Selahattin Asım, “Hâkimiyet-i İçtima-i”, *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, ss. 6-7.

Fahire Osman, “Hayat ve Vazife”, *Kadın*, nr. 6, 7 Nisan 1328, ss. 10-11.

Rukiye Avni, “Muhterem Kadına”, *Kadın*, nr. 8, 24 Mayıs 1328, ss. 7-8.

4.1.2.3. Eleştiriler

Kadın Muharrirleri, “Büyük Fikret İçin”, *Kadın*, nr. 15, 2 Şubat 1327, s. 1.

Suzen, “Zavallı Ben”, *Kadın*, nr. 15, 2 Şubat 1327, ss. 26-28.

4.1.2.4. Dergi ile ilgili yazılar

İmzasız, “Muazzez Karie ve Karilerimize”, *Kadın*, nr. 1, 11 Ağustos 1327, s. 1.

Müdür-i Edebi, “İlk ve Son Söz”, *Kadın*, nr. 14, 7 Kânun-ı Sani, ss. 1-3.

Suzen, “Bizim Gazete 1: Telefonun Esrarı”, *Kadın*, nr. 16, 17 Şubat 1327, ss. 25-28.

Müdüriyet, [duyurular], *Kadın*, nr. 4, 3 Mart 1328, s. 1.

Suzen, “Bizim Gazete 2: Mahşer Günü”, *Kadın*, nr. 5, 17 Mart 1328, ss. 24-28.

4.1.2.5. Bilgilendirici yazılar

Selahattin Asım, “Felsefe-i Mevcudiyet: Terbiye”, *Kadın*, nr. 1, 11 Ağustos 1327, ss. 4-5.

Kadriye Hüseyin, “Mısır’da Bir Saray-ı Emvat”, *Kadın*, nr. 7, 26 Nisan 1328, ss. 7-13.

4.1.2.6. Aşk ve sevgi temalı edebî metinler

İmzasız, “Lamia’nın Defterinden Bir Parça”, müst. Bedi Nejat, *Kadın*, nr. 1, 11 Ağustos 1327, s. 3.

Lord Leighton, “Pompei’nin Son Günleri 1” mtc.ERCÜMENT EKREM, *Kadın*, nr. 1, 11 Ağustos 1327, s. 8.

Bezmi Nusret, “Son Emel”, *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, s. 10.

Lord Leighton, “Pompei’nin Son Günleri”, müst.ERCÜMENT EKREM, *Kadın*, nr. 14, 7 Kânun-ı Sani, ss. 28-31.

Ali Süha, “İkinci Gençlik”, *Kadın*, nr. 15, 2 Şubat 1327, ss. 28-31.

Cemil Süleyman, “Celb-i Osman”, *Kadın*, nr. 16, 17 Şubat 1327, ss. 14-21.

Emin Lami, “Gözlerimin Karanlığı”, *Kadın*, nr. 4, 3 Mart 1328, ss. 9-10.

Reşat Lütfü, “Kadın Eli”, *Kadın*, nr. 4, 3 Mart 1328, ss. 15-19.

Ali Süha, “İkinci Gençlik”, *Kadın*, nr. 16, 17 Şubat 1327, ss. 29-31.

Ali Süha, “İkinci Gençlik”, *Kadın*, nr. 4, 3 Mart 1328, ss. 28-31.

Ali Süha, “İkinci Gençlik”, *Kadın*, nr. 5, 17 Mart 1328, ss. 29-31.

Ali Süha, “İkinci Gençlik”, *Kadın*, nr. 7, 26 Nisan 1328, ss. 29-31.

Auguste Angelier, “Gözlerin Nevazişleri”, *Kadın*, nr. 9, 5 Temmuz 1328, s. 12.

Ali Süha, “İkinci Gençlik”, *Kadın*, nr. 9, 5 Temmuz 1328, ss. 29-31.

4.1.2.7. Hüzün, keder, mutsuzluk, ümitsizlik, karamsarlık duygularının işlendiği edebî metinler

Selahattin Enis, “Süpürge”, *Kadın*, nr. 1, 11 Ağustos 1327, s. 3.

M. Remzi, “Dest-i Hıyanetkâr”, *Kadın*, nr. 8, 20 Haziran 1327, s. 8.

Süleyman Bahri, “Heyhat”, *Kadın*, nr. 14, 7 Kânun-ı Sani, ss. 7-11.

Fatma Asuman, “Hayat İçin”, *Kadın*, nr. 14, 7 Kânun-ı Sani, s. 22.

Mediha Güzin, “Akşam”, *Kadın*, nr. 16, 17 Şubat 1327, s. 13.

Yahya Saim, “Layemut Akisler”, *Kadın*, nr. 4, 3 Mart 1328, s. 27.

Fatma Asuman, “Bahar”, *Kadın*, nr. 6, 7 Nisan 1328, ss. 11-12.

Auguste Angelier, “Kaybolan Sevgiliye”, *Kadın*, nr. 6, 7 Nisan 1328, s. 12.

Ali Süha, “Bahar?...”, *Kadın*, nr. 6, 7 Nisan 1328, ss. 12-13.

Cemile Hüsnü, “Sükût-ı Leyl”, *Kadın*, nr. 8, 24 Mayıs 1328, s. 7.

Bedia Hanım, “Nevmid-i Hayal”, *Kadın*, nr. 8, 24 Mayıs 1328, s. 22.

4.1.2.8. Ölüm ve keder temalı edebî metinler

Lamartine, “Validemin Elyazıları: Ölmüşleri Yâd”, mtc. B. [kef]. Osman Nuri, *Kadın*, nr. 7, 6 Haziran 1327, ss. 11-12.

Fatma Asuman, “Akşam Duası”, *Kadın*, nr. 16, 17 Şubat 1327, s. 13.

Gıyasettin, “Ölüm”, *Kadın*, nr. 4, 3 Mart 1328, s. 27.

Güzide Hanım, “İshak ile Bülbül”, *Kadın*, nr. 8, 24 Mayıs 1328, ss. 20-21.

4.1.2.9. Özlem temalı edebî metinler

Hayrullah Süleyman, “Temayül-i Âlam’dan: Nefha-i Hasret”, *Kadın*, nr. 1, 11 Ağustos 1327, s. 6.

M. Halit, “Yaz Geceleri: İntizar”, *Kadın*, nr. 1, 11 Ağustos 1327, s. 7.

4.1.2.10. Umut temalı edebî metinler

Ali Süha, “İlk Yıldız”, *Kadın*, nr. 15, 2 Şubat 1327, ss. 11-12.

Lemi Nejat, “Teselli-i Hayal”, *Kadın*, nr. 6, 7 Nisan 1328, ss. 23-24.

4.1.2.11. Tabiat ve çevreyi betimleyen edebî metinler

İffet Neriman, “Leyle-i Bahar Önünde”, *Kadın*, nr. 1, 11 Ağustos 1327, s. 7.

M. Hayrullah Süleyman, “Tasvirler: Hercailer”, *Kadın*, nr. 8, 20 Haziran 1327, s. 8.

M. Hayrullah Süleyman, “Tasvirler: Dağ Yollarında”, *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, s. 11.

Mediha Güzin, “Evler”, *Kadın*, nr. 14, 7 Kânun-ı Sani 1327, s. 20.

Derviş Gülsüm Hanım, “Kız Kulesi”, *Kadın*, nr. 8, 24 Mayıs 1328, s. 22.

Süleyman Bahri, “Geceyarısı”, *Kadın*, nr. 9, 5 Temmuz 1328, ss. 13-15.

Pervin Hale, “Denizle Kamerin Hasbihali”, *Kadın*, nr. 9, 5 Temmuz 1328, ss. 26-27.

4.1.2.12. Öğüt verici nitelikteki edebî metinler

Yakup Salih, “Hitap Gölgeleri”, *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, ss. 8-9.

Fatma Asuman, “Kızımın Aşkı”, *Kadın*, nr. 15, 2 Şubat 1327, ss. 12-16.

4.1.2.13. Kadını çeşitli şekillerde işleyen edebî metinler

Ali Süha, “Bizans Hikâyeleri: Eski Ayna”, *Kadın*, nr. 14, 7 Kânun-ı Sani 1327, ss. 4-7.

Mediha Güzin, “Salome’nin Kalbi”, *Kadın*, nr. 15, 2 Şubat 1327, s. 11.

Cemil Süleyman, “Gülsüm’ün İradı”, *Kadın*, nr. 8, 24 Mayıs 1328, ss. 26-29.

4.1.2.14. Kadın konusunu işleyen vecizeler

Bektay, “Kırık Dökük,” *Kadın*, nr. 14, 7 Kânun-ı Sani, s. 27.

Bektay, “Kırık Dökük”, *Kadın*, nr. 15, 2 Şubat 1327, s. 22.

Bektay, “Kırık Dökük”, *Kadın*, nr. 16, 17 Şubat 1327, s. 24.

Bektay, “Kırık Dökük”, *Kadın*, nr. 4, 3 Mart 1328, ss. 23-24.

Bektay, “Kırık Dökük”, *Kadın*, nr. 5, 17 Mart 1328, s. 23.

Bektay, “Kırık Dökük”, *Kadın*, nr. 6, 7 Nisan 1328, ss. 24-25.

Bektay, “Kırık Dökük”, *Kadın*, nr. 8, 24 Mayıs 1328, s. 30.

Bektay, “Kırık Dökük”, *Kadın*, nr. 9, 5 Temmuz 1328, s. 28.

4.1.2.15. Aşk, sevgi, özlem, iyimserlik şiirleri

Yaşar Nezihe, “İstirham”, *Kadın*, nr. 1, 11 Ağustos 1327, s. 5.

Y. Saim, “Leyal-i Elem”, *Kadın*, nr. 1, 11 Ağustos 1327, ss. 6-7.

Celis, “Sen de Çiçeklerini Aç”, *Kadın*, nr. 7, 6 Haziran 1327, s. 9.

Cevdet Tahir, “Taleb-i Aşk”, *Kadın*, nr. 7, 6 Haziran 1327, s. 11.

Melahat Belkıs, “[şiir]”, *Kadın*, nr. 7, 6 Haziran 1327, s. 11.

M. S., “Hep Seni”, *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, s. 12.

Cüneyt, “Akşam”, *Kadın*, nr. 14, 7 Kânun-ı Sani, s. 12.

İsmail Hami, “Pencereler”, *Kadın*, nr. 14, 7 Kânun-ı Sani, s. 20.

Abdullah Cevdet, “Manzume: Viyola”, *Kadın*, nr. 15, 2 Şubat 1327, s. 7.

Abdullah Cevdet, “Senden Cüda Olunca”, *Kadın*, nr. 16, 17 Şubat 1327, s. 8.

Faik Âli, “Bahçede”, *Kadın*, nr. 4, 3 Mart 1328, s. 11.

Pervin Nakâm, “Bu Şeb Riyaz-ı Hayalim”, *Kadın*, nr. 4, 3 Mart 1328, s. 26.

Süleyman Bahri, “Fuzuli’nin Meşhur Bir Müseddesine Nazire”, *Kadın*, nr. 5, 17 Mart 1328, s. 8.

Sadiye Vesile Hanım, “Kamer ve Ben”, *Kadın*, nr. 5, 17 Mart 1328, s. 20.

Nigâr bint-i Osman, “İntizar-ı Müebbet”, *Kadın*, nr. 6, 7 Nisan 1328, s. 6.

H. Nazım, “Boğaziçi’nde Bir Akşam”, *Kadın*, nr. 6, 7 Nisan 1328, s. 7.

Ahmet Necmettin, “Akşam”, *Kadın*, nr. 7, 26 Nisan 1328, s. 26.

Sadiye Vesile, “Bir Bahar Sabahı”, *Kadın*, nr. 9, 5 Temmuz 1328, ss. 27-28.

Cemal Mukbil, “Tavuslar”, *Kadın*, nr. 9, 5 Temmuz 1328, s. 28.

4.1.2.16. Karamsarlık, hüznün şiirleri

M. Remzi, “Son Sayfa”, *Kadın*, nr. 8, 20 Haziran 1327, s. 9.

İsmail Zeki, “Beşer”, *Kadın*, nr. 8, 20 Haziran 1327, s. 9-10.

M. Namık, “Bir Nam-ı Müsteara Tesdis”, *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, s. 8.

Hasan Zeki, “Irmak Menekşesi”, *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, ss. 11-12.

Emin Bülent, “Anı”, *Kadın*, nr. 14, 7 Kânun-ı Sani, ss. 11-12.

Makbule Leman, “Ah Sıhhat”, *Kadın*, nr. 14, 7 Kânun-ı Sani, s. 23.

H. Nazım, “Tuluat”, *Kadın*, nr. 15, 2 Şubat 1327, s. 7.

Tahsin Nahit, “Esire”, *Kadın*, nr. 15, 2 Şubat 1327, ss. 7-8.

İsmail Hami, “Hicran”, *Kadın*, nr. 15, 2 Şubat 1327, s. 8.

Süleyman Bahri, “Suların Akşamı”, *Kadın*, nr. 15, 2 Şubat 1327, s. 8.

Zühre, “Hüsran”, *Kadın*, nr. 16, 17 Şubat 1327, s. 7.

Tahsin Nahit, “Kadın Portreleri... Âşık”, *Kadın*, nr. 16, 17 Şubat 1327, ss. 8-9.

İsmail Hami, “Geç Saatler”, *Kadın*, nr. 16, 17 Şubat 1327, s. 8.

İsmail Hami, “Geç Saatler”, *Kadın*, nr. 4, 3 Mart 1328, s. 12.

Ezher Bedia, “Şehka”, *Kadın*, nr. 4, 3 Mart 1328, s. 25.

İsmail Zühtü, “Uful-i Mah”, *Kadın*, nr. 4, 3 Mart 1328, s. 26.

İsmail Hami, “Manzume”, *Kadın*, nr. 5, 17 Mart 1328, s. 7.

Falih Rıfki, “Mazi”, *Kadın*, nr. 5, 17 Mart 1328, s. 7.

Yaşar Nezihe, “Gelen Yazılar: Ninni”, *Kadın*, nr. 5, 17 Mart 1328, ss. 18-19.

İsmail Zühtü Bey, “Mesafeler”, *Kadın*, nr. 5, 17 Mart 1328, s. 20.

Yaşar Nezihe, “Bugünkü Azaplarım”, *Kadın*, nr. 6, 7 Nisan 1328, s. 7.

Clara Belli, “Gelen Yazılar: Sukut-ı Hayal”, *Kadın*, nr. 6, 7 Nisan 1328, s. 23.

Yaşar Nezihe, “Feryat”, *Kadın*, nr. 7, 26 Nisan 1328, ss. 13-15.

Celal Sahir, “Bir Elyazıları Mecmuasına”, *Kadın*, nr. 7, 26 Nisan 1328, s. 15.

4.1.2.17. Kadın Konulu Şiirler

Yaşar Nezihe, “İstirham”, *Kadın*, nr. 1, 11 Ağustos 1327, s. 5.

Süleyman Nesip, “Kadınlara Dair”, *Kadın*, nr. 14, 7 Kânun-ı Sani, s. 11.

4.2. DEMET VE KADIN DERGİSİ YAZARLARA GÖRE FİHRİST

4.2.1. Demet Dergisi Yazarlara Göre Fihrist

Ahmet Esat, “Gedikpaşa Tiyatrosu”, *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, s. 37.

Ahmet Samim. “Gazal-ı Hürriyet”, *Demet*, nr. 5, 15 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 74-76.

Ahmet Samim, “Valideme”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, s. 4.

Ahmet Samim, “Kızımın İsmi”, *Demet*, nr. 4, 8 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 55-59.

Ali Zeki, “Bir Kartpostala Cevap”, *Demet*, nr. 5, 15 Teşrin-i Evvel 1324, s. 67.

Ali Zeki, “Denize”, *Demet*, nr. 4, 8 Teşrin-i Evvel 1324, s. 52.

Asaf Nefi, “Kadın Muharrirler: Madam de Sévigné”, *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 37-39.

Asaf Nefi, “Kadın Muharrirler: Madam de Borde Valmor”, *Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 101-102.

Asaf Nefi, “Kadın Muharrirler: Madam Roland”, *Demet*, nr. 5, 15 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 68-71.

Atıfcelal Celal, “Çocukluk Hatıratımdan”, *Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 97-98.

Atıfcelal Celal, “Terbiye-i Nisvaniye”, *Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324, ss. 27-28.

Behiye Refet, “Valide Rüyası”, *Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, s. 98.

Bintülasım [elif]. Ulviye, “Hanımlarımız İçin”, *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 33-34.

Celal Sahir, “Bir Hayal”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, ss. 5-6.

Celal Sahir, “Buhran”, *Demet*, nr. 4, 8 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 52-53.

- Celal Sahir, “Heyecanat-ı Mahasin”, *Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, s. 99.
- Celal Sahir, “Hilkatin Yâdı”, *Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324, ss. 19-20.
- Celal Sahir, “Matmazel K.'ya”, *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, s. 36.
- Celal Sahir, “Matmazel N'nin Kartpostal Mecmuasına”, *Demet*, nr. 5, 15 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 67-68.
- Celal Sahir, “Niçin mi?”, *Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324, s. 20.
- Celal Sahir, “Sergüzeşt”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, s. 7.
- Celal Sahir, “Sinir Hali”, *Demet*, nr. 6, 22 Teşrin-i Evvel 1324, s. 82.
- Cenap Şahabettin, “İhdaiye”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, s. 2.
- Enis Avni, “Hicranlardan Sonra”, *Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 98-99.
- E [elif]. Ulviye, “Mevkib-i Hayat”, *Demet*, nr. 6, 22 Teşrin-i Evvel 1324, s. 81.
- E [elif]. Ulviye, “Otomobil Geçerken”, *Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, s. 97.
- Faik Âli, “Baykuş”, *Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324, ss. 18-19.
- Faik Âli, “İki Hemrah”, *Demet*, nr. 5, 15 Teşrin-i Evvel 1324, s. 66.
- Faik Âli, “İstasyonda”, *Demet*, nr. 4, 8 Teşrin-i Evvel 1324, s. 49.
- Faik Âli, “Melal”, *Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, s. 98.
- Faik Âli, “Selam-ı Aşınayi”, *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, s. 34.
- Fazıl Ahmet ve Celal Sahir, “Kariatımıza”, *Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324, s. 17.
- Fazıl Ahmet, “Kırlangıçlarımız”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, ss. 9-10.
- Fazıl Ahmet, “Ölümüm”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, ss. 6-7.
- Fazıl Ahmet, “Papatyalar”, *Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324, s. 19.
- Fazıl Ahmet, “Zehir Katreleri”, *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, s. 35.
- Fazıl Ahmet, “Zehir Katreleri”, *Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, s. 99.
- F. K., “Biraz Hande: Bir Sahne”, *Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324, ss. 31-32.
- Galip Ata, “Hanımlara Hıfzıssıhhat: Hava ve Ziya”, *Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324, ss. 29-31.
- Hakkı Behiç, “Kısm-ı Siyasi: Mümtaziyet-i Nisvan ve Kadınlara Hürmet”, *Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 105-107.

Hakkı Behiç, “Siyasi: Ne Haldeyiz ve Neye Muhtacız”, *Demet*, nr. 5, 15 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 78-80.

Halide Salih, “Karanlıklarda”, *Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, s. 97.

Halide Salih, “Raik'in Annesi”, *Demet*, nr. 6, 22 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 88-92.

Halide Salih, “Raik'in Annesi”, *Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 107-109.

Henri Lave, “Ölüm Korkusu”, mtc. Ahmet Samim, *Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324, ss. 22-23.

Hüseyin Cahit, “Hayat-ı Hakikiye Sahneleri: Deli”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, s. 3.

Hüseyin Siret, “Marmara'ya Karşı”, *Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324, s. 18.

İlyas Macit, “Leylak”, *Demet*, nr. 4, 8 Teşrin-i Evvel 1324, s. 52.

İmzasız, “Ahlaki Fıkralar: Esrarengiz Çekmece”, mtc. Fatma Müzehher, *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 40-41.

İmzasız, “Demet” [mektup], *Demet*, nr. 6, 22 Teşrin-i Evvel 1324, s. 87.

İmzasız, “Demet'in Karielerinden İstimzacı”, *Demet*, nr. 6, 22 Teşrin-i Evvel 1324, s. 88.

İmzasız, “Esef ü Hayret”, *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, s. 33.

İmzasız, “İmzasız Mektup Sahibine”, *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, s. 46.

İmzasız, “Kısm-ı Siyasi: Zabıta ve Kadınlarımızın Muhafaza-i Hukuku”, *Demet*, nr. 4, 8 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 62-63.

İmzasız, “Kıssa-i Garam 1: Şecer-i Zerrin”, mtc. Fazıl Ahmet, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, ss. 14-15.

İmzasız, “Kıssa-i Garam 2: Mevasim”, mtc. Fazıl Ahmet, *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 47-48.

İmzasız, “Kıssa-i Garam”, mtc. Fazıl Ahmet, *Demet*, nr. 6, 22 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 95-96.

İmzasız, “Kıssa-i Garam”, mtc. Fazıl Ahmet, *Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 111-112.

İmzasız, “Muharrerat: İmzasız Bir Mektup”, *Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324, ss. 23-24.

İmzasız, “Muharrerat: İmzasız İkinci Mektup”, *Demet*, nr. 6, 22 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 86-87.

İmzasız, “Rayihalar”, mtc. Mahmut Celal, *Demet*, nr. 4, 8 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 61-61.

İmzasız, “Serair-i Hüsn ü Ân: Buruşuklar”, mtc. Abdülehat Davut, *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 43-46.

- İsmet Hakkı, “Kısm-ı İlmi: Kadınlarız ve Maarif”, *Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324, ss. 24-27.
- Jules Fréval, “İzdirabat-ı Meçhule: Monsieur Prévost'nun Hatası”, mtc. Mehmet Ali, *Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 103-105.
- Jülide, “Gözyaşlarıma”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324 s. 2.
- Jülide, “Senin İsmim”, *Demet*, nr. 5, 15 Teşrin-i Evvel 1324, s. 66.
- Kırmızı Beyaz Kulübü , “Genç Kızlar Arasında”, *Demet*, nr. 4, 8 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 53-55.
- Kırmızı Beyaz Kulübü, “Muharrerat: Demet Gazetesi Sermuharrirliğine”, *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, s. 46.
- Lugufet Fuat, “Osmanlı Meşahir-i Nisvânı: Madam Duchabes Paşa”, *Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324, ss. 20-21.
- Lugufet Fuat, “Osmanlı Meşâhîr-i Nisvânı: Madam Zabel Asador”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, ss. 7-8.
- Lugufet Fuat, “Osmanlı Meşahir-i Nisvanı: Madam Zabel Yeseyan”, *Demet*, nr. 6, 22 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 82-83.
- M. Rüştü, “Bostancı'da”, *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, s. 35.
- Mahmut Sadık, “Şehirli Düşünceler: Gücüme Gitti”, *Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 102-103.
- Mahmut Sadık, “Şehirli Düşünceler: Muhabere-Fonograf”, *Demet*, nr. 5, 15 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 72-74.
- Marcel Prévost, “Françoise'a Mektuplar”, mtc. Kırmızı Beyaz Kulübü, *Demet*, nr. 4, 8 Teşrin-i Evvel 1324, s. 63.
- Marcel Prévost, “Françoise'a Mektuplar”, mtc. Kırmızı Beyaz Kulübü, *Demet*, nr. 6, 22 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 92-95.
- Marcel Prévost, “Françoise'a Mektuplar”, mtc. Kırmızı Beyaz Kulübü, *Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 109-111.
- Mehmet Akif, “Safahat-ı Hayattan: Bebek Yahud Hakk-ı Karar”, *Demet*, nr. 4, 8 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 49-50.
- Mehmet Emin, “Babacığım”, *Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324, s. 19.

Mehmet Emin, “Bir Genç Kıza”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, s. 4.

Mehmet Rauf, “Dağlı Şarkısı”, *Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324, s. 18.

Mithat Cemal, “Panteon”, *Demet*, nr. 4, 8 Teşrin-i Evvel 1324, s. 51.

Muhittin, “Yalnızsın”, *Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, s. 99.

Mustafa Kemal, “Ölüm”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, s. 5.

Mustafa Namık, “Elhan-ı İnkisar”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, s. 4.

Neziye, “Usaç Dakikaları”, *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, s. 34.

Nigâr bint-i Osman, “Çırpınma”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, ss. 1-2.

Nigâr Hanım, “Muharrerat”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, s. 10.

Nigâr bint-i Osman, “Zeynep Sümbül Hanım”, *Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 99-100.

Nuri Bekir, “Kısm-ı İlmi: Niçin İhtiyarlıyoruz?”, *Demet*, nr. 4, 8 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 59-61.

Orhan Tahsin, “Musahabe-i Tıbbiye”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, ss. 13-14.

Orhan Tahsin, “Musahabe-i Tıbbiye: Hastalık, Mikroplar, Sirayet”, *Demet*, nr. 6, 22 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 84-86.

Raif Necdet, “Sevda-yı Şafak”, *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, s. 35.

Ruhsan Nevvare, “Beyaz Düşünceler”, *Demet*, nr. 5, 15 Teşrin-i Evvel 1324, s. 65.

Sabih, “Hayat-ı Hakikiye Sahneleri: Telhi-i Leziz”, *Demet*, nr. 5, 15 Teşrin-i Evvel 1324, s. 67.

Selim Sırrı, “Biraz Hande: Hüsnâ Hanım”, *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 41-43.

Selim Sırrı, “Kısm-ı İlmi 1: Çocuk Terbiyesi”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, ss. 12-13.

Selim Sırrı, “Kısm-ı İlmi 2: Çocuk Terbiyesi”, *Demet*, nr. 6, 22 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 83-84.

Server Cemal, “Beklenilmeyen Bir Hediye”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, ss. 10-12.

Server Cemal, “Kızıma”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, s. 5.

Server Cemal, “Köy Tahassüsleri: Mart Akşamı”, *Demet*, nr. 4, 8 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 50-51.

Server Cemal, “Temaşa Tenkidi: Milli Tiyatro”, *Demet*, nr. 5, 15 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 76-78.

- Süleyman Fehmi, “Hüsn-i Ahlaki”, *Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324, s. 28.
- Süleyman Nazif, “Sarir-i Hame”, *Demet*, nr. 6, 22 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 81-82.
- Süleyman Nazif, “Sergüzeşte Dair”, *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 39-40.
- Sybil, “Bulut”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, ss. 8-9.
- Sybil, “Gözyaşları”, *Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324, s. 8.
- Şiven Peride, “Aşk ve Gözyaşları: Şimdi Sensiz”, *Demet*, nr. 5, 15 Teşrin-i Evvel 1324, s. 65.
- Şiven Peride, “İhtiyac-ı Garam”, *Demet*, nr. 6, 22 Teşrin-i Evvel 1324, s. 81.
- Tahsin Nahit, “Bir Ruh-ı Necibe Karşı”, *Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324, s. 98.
- Tahsin Nahit, “Demet”, *Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324, s. 35.
- Tahsin Nahit, “Elin Elimde”, *Demet*, nr. 6, 22 Teşrin-i Evvel 1324, s. 82.
- Tahsin Nahit, “Nazm-ı Serbest: Kış Gecesi”, *Demet*, nr. 5, 15 Teşrin-i Evvel 1324, ss. 66-67.
- Tekir Kedi, “Biraz Hande: Hatırat”, *Demet*, nr. 4, 8 Teşrin-i Evvel 1324., s. 64.

4.1.2. Kadın Dergisi Yazarlara Göre Fihrist

- Abdullah Cevdet, “Manzume: Viyola”, *Kadın*, nr. 15, 2 Şubat 1327, s. 7.
- Abdullah Cevdet, “Senden Cüda Olunca”, *Kadın*, nr. 16, 17 Şubat 1327, s. 8.
- Ahmet Necmettin, “Akşam”, *Kadın*, nr. 7, 26 Nisan 1328, s. 26.
- Ali Süha, “Bahar?...”, *Kadın*, nr. 6, 7 Nisan 1328, ss. 12-13.
- Ali Süha, “Bizans Hikâyeleri: Eski Ayna”, *Kadın*, nr. 14, 7 Kânun-ı Sani, ss. 4-7.
- Ali Süha, “İkinci Gençlik”, *Kadın*, nr. 15, 2 Şubat 1327, ss. 28-31.
- Ali Süha, “İkinci Gençlik”, *Kadın*, nr. 16, 17 Şubat 1327, ss. 29-31.
- Ali Süha, “İkinci Gençlik”, *Kadın*, nr. 4, 3 Mart 1328, ss. 28-31.
- Ali Süha, “İkinci Gençlik”, *Kadın*, nr. 5, 17 Mart 1328, ss. 29-31.
- Ali Süha, “İkinci Gençlik”, *Kadın*, nr. 7, 26 Nisan 1328, ss. 29-31.
- Ali Süha, “İkinci Gençlik”, *Kadın*, nr. 9, 5 Temmuz 1328, ss. 29-31.
- Ali Süha, “İlk Yıldız”, *Kadın*, nr. 15, 2 Şubat 1327, ss.11-12.

- Ali Süha, “Kafesler”, *Kadın*, nr. 14, 7 Kânun-ı Sani, s. 20.
- Ali Süha, “Sıhhi Hasbihaller: Çocuklarda Vefayat”, *Kadın*, nr. 7, 26 Nisan 1328, ss. 16-21.
- Auguste Angelier, “Kaybolan Sevgiliye”, *Kadın*, nr. 6, 7 Nisan 1328, s. 12.
- Bedia Hanım, “Nevmid-i Hayal”, *Kadın*, nr. 8, 24 Mayıs 1328, s. 22.
- Bektaş, “Kırık Dökük,” *Kadın*, nr. 14, 7 Kânun-ı Sani, s. 27.
- Bektaş, “Kırık Dökük”, *Kadın*, nr. 15, 2 Şubat 1327, s. 22.
- Bektaş, “Kırık Dökük”, *Kadın*, nr. 16, 17 Şubat 1327, s. 24.
- Bektaş, “Kırık Dökük”, *Kadın*, nr. 4, 3 Mart 1328, ss. 23-24.
- Bektaş, “Kırık Dökük”, *Kadın*, nr. 5, 17 Mart 1328, s. 23.
- Bektaş, “Kırık Dökük”, *Kadın*, nr. 6, 7 Nisan 1328, ss. 24-25.
- Bektaş, “Kırık Dökük”, *Kadın*, nr. 8, 24 Mayıs 1328, s. 30.
- Bektaş, “Kırık Dökük”, *Kadın*, nr. 9, 5 Temmuz 1328, s. 28.
- Beria Cenân, “Gelen Yazılar: Akşam Hisleri”, *Kadın*, nr. 7, 26 Nisan 1328, ss. 25-26.
- Bezmi Nusret, “Son Emel”, *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, s. 10.
- Celal Sahir, “Bir Elyazıları Mecmuasına”, *Kadın*, nr. 7, 26 Nisan 1328, s. 15.
- Celis, “Sen de Çiçeklerini Aç”, *Kadın*, nr. 7, 6 Haziran 1327, s. 9.
- Cemal Mukbil, “Tavuslar”, *Kadın*, nr. 9, 5 Temmuz 1328, s. 28.
- Cemile Hüsnü, “Sükût-ı Leyl”, *Kadın*, nr. 8, 24 Mayıs 1328, s. 7.
- Cemil Süleyman, “Celb-i Osman”, *Kadın*, nr. 16, 17 Şubat 1327, ss. 14-21.
- Cemil Süleyman, “Gülsüm’ün İradı”, *Kadın*, nr. 8, 24 Mayıs 1328, ss. 26-29.
- Cevdet Tahir, “Taleb-i Aşk”, *Kadın*, nr. 7, 6 Haziran 1327, s. 11.
- Clara Belli, “Gelen Yazılar: Sukut-ı Hayal”, *Kadın*, nr. 6, 7 Nisan 1328, s. 23.
- Cüneyt, “Akşam”, *Kadın*, nr. 14, 7 Kânun-ı Sani, s. 12.
- Derviş Gülsüm Hanım, “Kız Kulesi”, *Kadın*, nr. 8, 24 Mayıs 1328, s. 22.
- E [elif]. Y., “İran Kadınları”, *Kadın*, nr. 8, 24 Mayıs 1328, ss. 14-16.
- Emin Bülent, “Anı”, *Kadın*, nr. 14, 7 Kânun-ı Sani, ss. 11-12.

- Emin Lami, “Gözlerimin Karanlığı”, *Kadın*, nr. 4, 3 Mart 1328, ss. 9-10.
- Emine Monla, “Güzellik ve Güzellenmek”, *Kadın*, nr. 16, 17 Şubat 1327, ss. 22-24.
- Emine Monla, “Güzellik ve Güzellenmek”, *Kadın*, nr. 5, 17 Mart 1328, ss. 21-23.
- Emine Monla, “Güzellik ve Güzellenmek”, *Kadın*, nr. 8, 24 Mayıs 1328, ss. 17-19.
- Esmail, “Kadın”, *Kadın*, nr. 9, 5 Temmuz 1328, ss. 10-12.
- Ezher Bedia, “Şehka”, *Kadın*, nr. 4, 3 Mart 1328, s. 25.
- Fahire Osman Hanım, “Hak ve Kuvvet”, *Kadın*, nr. 4, 3 Mart 1328, ss. 12-14.
- Fahire Osman, “Hayat ve Vazife”, *Kadın*, nr. 6, 7 Nisan 1328, ss. 10-11.
- Fahrünnisa, “İcmal-i Mukadderat-ı Nisa”, *Kadın*, nr. 8, 20 Haziran 1327, ss. 2-3.
- Fahrünnisa, “Hemşirelerimizden Bir Temenni”, *Kadın*, nr. 8, 20 Haziran 1327, ss. 2-3.
- Fahrünnisa, “Musahabe”, *Kadın*, nr. 7, 6 Haziran 1327, ss. 3-4.
- Fahrünnisa, “10 Temmuz Münasebetiyle”, *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, ss. 2-3.
- Faik Âli, “Bahçede”, *Kadın*, nr. 4, 3 Mart 1328, s. 11.
- Faik Şevket, “10 Temmuz”, *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, s. 4.
- Falih Rıfki, “Mazi”, *Kadın*, nr. 5, 17 Mart 1328, s. 7.
- Fatma Asuman, “Akşam Duası”, *Kadın*, nr. 16, 17 Şubat 1327, s. 13.
- Fatma Asuman, “Bahar”, *Kadın*, nr. 6, 7 Nisan 1328, ss. 11-12.
- Fatma Asuman, “Hayat İçin”, *Kadın*, nr. 14, 7 Kânun-ı Sani, s. 22.
- Fatma Asuman, “Kızımın Aşkı”, *Kadın*, nr. 15, 2 Şubat 1327, ss. 12-16.
- Fatma Müzeyyen, “Kadının Mektupları: Kibar Hayatı”, *Kadın*, nr. 15, 2 Şubat 1327, ss. 9-11.
- Gıyasettin, “Ölüm”, *Kadın*, nr. 4, 3 Mart 1328, s. 27.
- Güzide Hanım, “İshak ile Bülbül”, *Kadın*, nr. 8, 24 Mayıs 1328, ss. 20-21.
- H. Nazım, “Boğaziçi’nde Bir Akşam”, *Kadın*, nr. 6, 7 Nisan 1328, s. 7.
- H. Nazım, “Tuluat”, *Kadın*, nr. 15, 2 Şubat 1327, s. 7.
- Hakkı Tarık, “Vade”, *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, ss. 3-4.
- Hasan Zeki, “İrmak Menekşesi”, *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, ss. 11-12.

- Hatice Suzan, “Bir Cevap”, *Kadın*, nr. 8, 20 Haziran 1327, ss. 3-5.
- Hayrullah Süleyman, “Temayül-i Âlam’dan: Nefha-i Hasret”, *Kadın*, nr. 1, 11 Ağustos 1327, s. 6.
- Havadisçi, “Kadın Haberleri”, *Kadın*, nr. 6, 7 Nisan 1328, ss. 13-19.
- Havadisçi, “Kadının Haberleri”, *Kadın*, nr. 5, 17 Mart 1328, ss. 11-15.
- Havadisçi, “Kadının Haberleri”, *Kadın*, nr. 7, 26 Nisan 1328, ss. 21-24.
- Hüseyin Cahit, “10 Temmuz”, *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, s. 1.
- Hüseyin Kâzım, “Kardeşim Nizamettin”, *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, s. 2.
- İffet Neriman, “Leyle-i Bahar Önünde”, *Kadın*, nr. 1, 11 Ağustos 1327, s. 7.
- İffet Neriman, “10 Temmuz Hürriyet ve Biz”, *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, ss. 4-5.
- İhsan, “Makale-i Mahsusa: İdare Kadını”, *Kadın*, nr. 7, 6 Haziran 1327, ss. 1-3.
- İhsan, “Sıhhat-i Bedeniye ve İçtimaiye Sayfalarından: Kadınlarda Jimnastik”, *Kadın*, nr. 1, 11 Ağustos 1327, s. 6.
- İmzasız, “Bilmece”, *Kadın*, nr. 1, 11 Ağustos 1327, s. 7.
- İmzasız, “Hemşirelerimizden Bir Temenni”, *Kadın*, nr. 8, 20 Haziran 1327, s. 2.
- İmzasız, “Kadın Yazıları 1: Bir Mektup”, müst. Süleyman Cemil, *Kadın*, nr. 15, 2 Şubat 1327, ss. 16-21.
- İmzasız, “Lamia’nın Defterinden Bir Parça”, müst. Bedi Nejat, *Kadın*, nr. 1, 11 Ağustos 1327, s. 3.
- İmzasız, “Modaya Dair”, *Kadın*, nr. 7, 26 Nisan 1328, ss. 15-16.
- İmzasız, “Muazzez Karie ve Karilerimize İtzar”, *Kadın*, nr. 1, 11 Ağustos 1327, s. 1.
- İmzasız, “Son Moda Şemsiyeler”, *Kadın*, nr. 7, 26 Nisan 1328, s. 1.
- İmzasız, “Terbiye-i Nisvan”, *Kadın*, nr. 9, 5 Temmuz 1328, ss. 21-24.
- İmzasız, “Yeni Saçlar ve Son Moda Taraklar”, *Kadın*, nr. 9, 5 Temmuz 1328, s. 8.
- İskender Fahrettin, “Hakiki Bir Aile Hayatı”, *Kadın*, nr. 7, 6 Haziran 1327, ss. 8-9.
- İsmail Hami, “Geç Saatler”, *Kadın*, nr. 16, 17 Şubat 1327, s. 8.
- İsmail Hami, “Geç Saatler”, *Kadın*, nr. 4, 3 Mart 1328, s. 12.

- İsmail Hami, “Hicran”, *Kadın*, nr. 15, 2 Şubat 1327, s. 8.
- İsmail Hami, “Manzume”, *Kadın*, nr. 5, 17 Mart 1328, s. 7.
- İsmail Hami, “Pencereler”, *Kadın*, nr. 14, 7 Kânun-ı Sani, s. 20.
- İsmail Zeki, “Beşer”, *Kadın*, nr. 8, 20 Haziran 1327, s. 9-10.
- İsmail Zühtü, “Uful-i Mah”, *Kadın*, nr. 4, 3 Mart 1328, s. 26.
- İsmail Zühtü Bey, “Mesafeler”, *Kadın*, nr. 5, 17 Mart 1328, s. 20.
- İzzet Melih, “10 Temmuz”, *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, s. 1.
- Jules Beauvois, “Yeni Kadın”, *Kadın*, nr. 8, 24 Mayıs 1328, ss. 23-25.
- Jules Beauvois, “Yeni Kadın”, *Kadın*, nr. 9, 5 Temmuz 1328, ss. 16-21.
- Kadın, “Bir Tecelli-i Nevin”, *Kadın*, nr. 7, 6 Haziran 1327, ss. 4-5.
- Kadın, “Güzellik ve Gayesi hakkında Bir Mütalaa-i Felsefiye”, *Kadın*, nr. 7, 6 Haziran 1327, ss. 6-7.
- Kadın Muharrirleri, “Büyük Fikret İçin”, *Kadın*, nr. 15, 2 Şubat 1327, s. 1.
- Kadriye Hüseyin, “Kadın Nedir?”, *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, s. 12.
- Kadriye Hüseyin, “Mısır’da Bir Saray-ı Emvat”, *Kadın*, nr. 7, 26 Nisan 1328, ss. 7-13.
- Lamartine, “Validemin Elyazıları: Ölmüşleri Yâd”, mtc. B. [kef]. Osman Nuri, *Kadın*, nr. 7, 6 Haziran 1327, ss. 11-12.
- Lemi Nejat, “Ölmüş Bir Fidan”, *Kadın*, nr. 4, 3 Mart 1328, ss. 25-26.
- Lemi Nejat, “Teselli-i Hayal”, *Kadın*, nr. 6, 7 Nisan 1328, ss. 23-24.
- Lord Leighton, “Pompei’nin Son Günleri 1” mtc. Ercüment Ekrem, *Kadın*, nr. 1, 11 Ağustos 1327, s. 8.
- Lord Leighton, “Pompei’nin Son Günleri”, müst. Ercüment Ekrem, *Kadın*, nr. 14, 7 Kânun-ı Sani, ss. 28-31.
- M. Halit, “Yaz Geceleri: İntizar”, *Kadın*, nr. 1, 11 Ağustos 1327, s. 7.
- M. Hayrullah Süleyman, “Küçük Hikâye: Lehfan”, *Kadın*, nr. 8, 20 Haziran 1327, ss. 10-12.³⁵³
- M. Hayrullah Süleyman, “Tasvirler: Dağ Yollarında”, *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, s. 11.

---

³⁵³ Zehra Toska vd., a.g.e, 235.

- M. Hayrullah Süleyman, “Tasvirler: Hercailer”, *Kadın*, nr. 8, 20 Haziran 1327, s. 8.
- M. Namık, “Bir Nam-ı Müsteara Tesdis”, *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, s. 8.
- M. Remzi, “Dest-i Hıyanetkâr”, *Kadın*, nr. 8, 20 Haziran 1327, s. 8.
- M. Remzi, “Son Sayfa”, *Kadın*, nr. 8, 20 Haziran 1327, s. 9.
- M. Ş., “Harem-i Hümayun”, *Kadın*, nr. 5, 17 Mart 1328, ss. 15-17.
- M. Ş., “Harem-i Hümayun”, *Kadın*, nr. 6, 7 Nisan 1328, ss. 20-22.
- M. Ş., “Harem-i Hümayun”, *Kadın*, nr. 7, 26 Nisan 1328, ss. 27-28.
- M.Ş., “Harem-i Hümayun”, *Kadın*, nr. 8, 24 Mayıs 1328, ss. 9-13.
- M. S., “Hep Seni”, *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, s. 12.
- M. Ş., “Tarihi Kadınlar 3: Teodora Hanım’ın Merasim-i İzdivaciyesi”, *Kadın*, nr. 4, 3 Mart 1328, ss. 19-23.
- Makbule Leman, “Ah Sıhhat”, *Kadın*, nr. 14, 7 Kânun-ı Sani, s. 23.
- Mediha Güzin, “Akşam”, *Kadın*, nr. 16, 17 Şubat 1327, s. 13.
- Mediha Güzin, “Evler”, *Kadın*, nr. 14, 7 Kânun-ı Sani, ss. 20.
- Mediha Güzin, “Salome’nin Kalbi”, *Kadın*, nr. 15, 2 Şubat 1327, s. 11.
- Mehmet Fuat, “10 Temmuz”, *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, s. 2.
- Mehmet Nurettin, “Hizmetçiler”, *Kadın*, nr. 8, 20 Haziran 1327, ss. 1-2.
- Melahat Belkis, “[şiiir]”, *Kadın*, nr. 7, 6 Haziran 1327, s. 11.
- Muhittin, “10 Temmuz ve Kadın”, *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, s. 1.
- Müdür-i Edebi, “Gelen Yazılar”, *Kadın*, nr. 4, 3 Mart 1328, s. 24.
- Müdür-i Edebi, “İlk ve Son Söz”, *Kadın*, nr. 14, 7 Kânun-ı Sani, ss. 1-3.
- Müdüriyet, [duyurular], *Kadın*, nr. 4, 3 Mart 1328, s. 1.
- Müdüriyet, [duyurular], *Kadın*, nr. 5, 17 Mart 1328, s. 1.
- Nigâr bint-i Osman, “İntizar-ı Müebbet”, *Kadın*, nr. 6, 7 Nisan 1328, s. 6.
- P. B., “Beyza Konferans”, müst. Süleyman Bahri, *Kadın*, nr. 14, 7 Kânun-ı Sani, ss. 13-19.
- P. B., “Beyaz Konferans 2”, müst. Süleyman Bahri, *Kadın*, nr. 15, 2 Şubat 1327, ss. 2-7.

- P.B., “Beyaz Konferans 3”, müst. Süleyman Bahri, *Kadın*, nr. 16, 17 Şubat 1327, ss. 1-6.
- P.B., “Beyaz Konferans 4”, müst. Süleyman Bahri, *Kadın*, nr. 4, 3 Mart 1328, ss. 2-9.
- P.B., “Beyaz Konferans 5”, müst. Süleyman Bahri, *Kadın*, nr. 5, 17 Mart 1328, ss. 2-7.
- P.B., “Beyaz Konferans 6”, müst. Süleyman Bahri, *Kadın*, nr. 6, 7 Nisan 1328, ss. 2-6.
- P.B., “Beyaz Konferans 7”, müst. Süleyman Bahri, *Kadın*, nr. 7, 26 Nisan 1328, ss. 2-7.
- P.B. “Beyaz Konferans 8”, müst. Süleyman Bahri, *Kadın*, nr. 8, 24 Mayıs 1328, ss. 2-6.
- P.B., “Beyaz Konferans 9”, müst. Süleyman Bahri, *Kadın*, nr. 9, 5 Temmuz 1328, ss. 2-7.
- Pervin Hale, “Denizle Kamerin Hasbihali”, *Kadın*, nr. 9, 5 Temmuz 1328, ss. 26-27.
- Pervin Nakâm, “Bu Şeb Riyaz-ı Hayalim”, *Kadın*, nr. 4, 3 Mart 1328, s. 26.
- Reşat Lütfü, “Kadın Eli”, *Kadın*, nr. 4, 3 Mart 1328, ss. 15-19.
- Rukiye Avni, “Muhterem Kadına”, *Kadın*, nr. 8, 24 Mayıs 1328, ss. 7-8.
- Sadiye Vesile, “Bir Bahar Sabahı”, *Kadın*, nr. 9, 5 Temmuz 1328, ss. 27-28.
- Sadiye Vesile Hanım, “Kamer ve Ben”, *Kadın*, nr. 5, 17 Mart 1328, s. 20.
- Selahattin Asım, “Felsefe-i Mevcudiyet - Terbiye”, *Kadın*, nr. 1, 11 Ağustos 1327, ss. 4-5.
- Selahattin Asım, “Hâkimiyet-i İçtima-i”, *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, ss. 6-7.
- Selahattin Enis, “Kadınlar yahut Hayat Çiçekleri”, *Kadın*, nr. 8, 20 Haziran 1327, ss. 5-6.
- Selahattin Enis, “Maarif-i Nisvan”, *Kadın*, nr. 1, 11 Ağustos 1327, ss. 1-2.
- Selahattin Enis, “Mendil”, *Kadın*, nr. 7, 6 Haziran 1327, s. 10.
- Selahattin Enis, “Süpürge”, *Kadın*, nr. 1, 11 Ağustos 1327, s. 3.
- Selahattin Enis, “10 Temmuz”, *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, ss. 5-6.
- Seniha Vecdiye, “10 Temmuz Dolayısıyla Kaadınlar”, *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, s. 5.
- Suzen, “Bizim Gazete 1: Telefonun Esrarı”, *Kadın*, nr. 16, 17 Şubat 1327, ss. 25-28.
- Suzen, “Bizim Gazete 2: Mahşer Günü”, *Kadın*, nr. 5, 17 Mart 1328, ss. 24-28.
- Suzen, “Bizim Gazete 3: Ölümün Eşiğinde”, *Kadın*, nr. 6, 7 Nisan 1328, ss. 26-30.
- Suzen, “Kadın ve Süs”, *Kadın*, nr. 14, 7 Kânun-ı Sani, ss. 24-26.
- Suzen, “Zavallı Ben”, *Kadın*, nr. 15, 2 Şubat 1327, ss. 26-28.

- Süleyman Bahri, “Fuzuli’nin Meşhur Bir Müseddesine Nazire”, *Kadın*, nr. 5, 17 Mart 1328, s. 8.
- Süleyman Bahri, “Geceyarısı”, *Kadın*, nr. 9, 5 Temmuz 1328, ss. 13-15.
- Süleyman Bahri, “Heyhat”, *Kadın*, nr. 14, 7 Kânun-ı Sani, ss. 7-11.
- Süleyman Bahri, “Suların Akşamı”, *Kadın*, nr. 15, 2 Şubat 1327, s. 8.
- Süleyman Nesip, “Kadınlara Dair”, *Kadın*, nr. 14, 7 Kânun-ı Sani, s. 11.
- Süleyman Saip, “Sanatta Kadın”, *Kadın*, nr. 5, 17 Mart 1328, ss. 9-11.
- Süleyman Sırrı, “10 Temmuz”, *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, s. 4.
- Şakir Paşa, “İslam ve Osmanlı Tarihlerinde Kadınlar”, *Kadın*, nr. 15, 2 Şubat 1327, ss. 23-25.
- Şakir Paşa, “Tarihi Kadınlar 2: Nilüfer Teodora ve Asporçe Hanımlar”, *Kadın*, nr. 16, 17 Şubat 1327, ss. 9-13.
- Tahsin Nahit, “Esire”, *Kadın*, nr. 15, 2 Şubat 1327, ss. 7-8.
- Tahsin Nahit, “Kadın Portreleri... Âşıkâ”, *Kadın*, nr. 16, 17 Şubat 1327, ss. 8-9.
- Y. Saim, “Leyal-i Elem”, *Kadın*, nr. 1, 11 Ağustos 1327, ss. 6-7.
- Yahya Saim, “Layemut Akisler”, *Kadın*, nr. 4, 3 Mart 1328, s. 27.
- Yakup Salih, “Hitap Gölgeleleri”, *Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327, ss. 8-9.
- Yaşar Nezihe, “Bugünkü Azaplarım”, *Kadın*, nr. 6, 7 Nisan 1328, s. 7.
- Yaşar Nezihe, “Feryat”, *Kadın*, nr. 7, 26 Nisan 1328, ss. 13-15.
- Yaşar Nezihe, “Gelen Yazılar: Ninni”, *Kadın*, nr. 5, 17 Mart 1328, ss. 18-19.
- Yaşar Nezihe, “İstirham”, *Kadın*, nr. 1, 11 Ağustos 1327, s. 5.
- Zühre, “Hüsran”, *Kadın*, nr. 16, 17 Şubat 1327, s. 7.

BÖLÜM V

SEÇİLMİŞ METİNLER

5.1. DEMET'TEN ŞİİRLER

5.1.1. Çırpınma

Çırpınma, verme kendini kayd-ı esârete,
Çırpınma, yok tahammülüm artık muhabbete,
Çırpınma, bî-huzûr-ı garâm etme elverir,
Çırpınma, çünkü beyhûde lerziş elem verir,
Çırpınma, ey elemli, felâketli 'uzv-ı ter!
Çırpınma, üzme çektiğim âlâm u gam yeter.
Çırpınma, artık, off... Usandım bu darbeden.
Bî-sûd darbeler yeter, ey kalb-i nâlezen.
Çırpınma, kesme hüzn ile tâb u tûvânımı,
Lerzân girye etme te'essürle canımı.
Bî-fâide bu râbıtalarıyla te'essürât.
Mâdem sâbit olmayacak ömr-i bî-sebât.
Âgâh iken fikr bu mükedder hakîkate
Ağreb ki müftekir yine ümîd-i re'fete.
İnsan deyince ürperiyor tüylerim bütün;
İnsana incizâbıma hayretteyim bugün.
İnsanlar olmasa evet olmazdı hüzn ü gam,

Dünya dönerdi mihverî üstünde bî-elem.
İnsana bu mezâlimi ta'lim eden zekâ
İnsana karşı nefreti îcâb eder bana;
Aklım firârı emreder olsa metânetim,
Kânûn-ı incizâba teneffürle tâ'atim.
İkbâl-i ömrü, havf-ı denâetle, almadım;
Ben kimsesiz, tevekkeli, metrûk kalmadım...
Tâbi' olunsa layık evet ekseriyete,
Ger ekseriyet olmasa düşkün denâete.
Ben başka hisle ömrü geçirdim, yazık yazık;
Re'y-i ekârib olmadı re'yimle münfik.
Hep aldanışlar ömrü harâp etti nâfile,
Alkışlarım bu zâtı ben zehr-i hind ile!
Makhûr-ı mihnet etse de ye's-i muahharım,
'Aczimle ben mezâlime karşı muvakkarım...
Bâzîçe ettiler seni, ey uzv-ı zinde-dâr!
Sâfiyetiyle müftehir, ey kalb-i nâle-gâr!
Lâkin yine getirme hâlel sen nizâmına,
Lâyık bile değil bu gürûh intikâmına!..
Çırpınma, artık üzme beni hem de kendini,
Hem nev'ime temâyülü kes, kes şu bendini,
Çırpınma, kimse etmedi idrâk hâlini,
Îzâha etmesen de tenezzül mâilini!..
Çırpınma, kes bu nâlişi, lâyıık sana sükût...
Evvel sükût, sonra yine, dâima sükût...

Nişantaşı 16 Teşrîn-i Evvel, 1321 [29 Ekim 1905]

Nigâr Bint-i Osman

[*Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324 [30 Eylül 1908], ss. 1-2.]

5.1.2. İhdâiye

Bir gonce-i yekrûze iken hüsn ü şebabın

Efsûn-i beyânımla alır bir ebediyyet:

Âğuş-i vefâsında yaşarsın bu kitâbın

Hep böyle güzel, tâze, ve şâyân-ı mahabbet...

Tehzîz ederek vezn-i perestişle şu defter

A'sârdan a'sâra eder sıytını imrâr.

Bir dalda öten eş iki bülbül gibi eyler

Bir kafiye bir kafiyeye nâmını tekrâr...

Eyler nekarâtımla uzaklarda tekellüm

Gamzen, nazarın, hande-i eşfâk nümûdun;

Ahfâda eder revzen-i şî'rimde tebessüm

Bir dîde-i hemşîre gibi çeşm-i kebûdun!

Her an leb-i nazmımda durur lezzet-i bûsen;

Bir mısra'-ı pür ıtrımı kim eylese tertîl

Her lâfzını bir bûse sanır gül deheninden

Eyler leb-i şî'rimde leb-i sâfını takbîl!

Elhân arasından bizi ettikçe temâşâ

Leb ber leb ü âğuş be âğuş, eder ahlaf

A'sâr üzerinden bana manzûmeler ihdâ,

A'sâr üzerinden sana gülbûseler ithâf!³⁵⁴

Cenap Şahabettin

[*Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324 [30 Eylül 1908], s. 2.]

5.1.3. Bir Genç Kıza

Evet, yavrum, mûsiki fikre kanat verdirir;

Rûhu aşkın sedefli kumsalında gezdirir;

Gönle yüz bin hülyânın rüzgârını estirir;

Öksüz kalan hayâta tesellîler getirir...

Şu kadar ki sizlere bundan elzem şeyler var.

Bir gün gelir gençliğin rü'yâları hep biter;

Kıskanç sevdâ yerini şefkate hazırlar,

Bir beşiğin içinde bir bülbül ses anne der.

Eğer ki sen annelik san'atını bilmezsen

Yavrucuğun hayâtın kavgasında düşecek,

Etrâfına en zâlim sıfâtlar üşecek...

Ah, o vakit zavallı acı acı inerken

Kulağına bu makâm bir mersiye gelecek.

Her perdesi rûhunu kurşun gibi delecek.

Mehmet Emin

---

³⁵⁴ Sadeddin Nuzhet Ergun, *Cenap Şehabeddin: Hayatı ve Seçme Şiirleri*, (İstanbul: Yeni Şark Kütüphanesi, 1935), 254-255.

[*Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324 [30 Eylül 1908], s. 4.]

5.1.4. Elhân-ı İnkisâr

— İ'lân-ı hürriyetten evvel —

— Muallim-i hamiyet-perver Musa Kâzım Efendi'ye —

Bütün şu leyl-i hayâta biraz şafak serpmek,

Muhîtimizde bilâ-inkitâ' kaynaşarak

Yarın da belki kıyâmet-nümûn u zulmet-renk

Fecâyî'le hemen kanlı bir şekil alacak

Şu inhitâtı, şu müthiş zavallı bir parça,

Bugün, yolundan alıp mani olmak, âtiye

Biraz ümît ile koşmak, ufuklarımda gece

Karanlığıyla duran gülistan-ı milliyye

Beş altı taze fidân, gonca-i emel dikmek,

Ve sonra birleşerek aynı yolda bir gâye

Verici kendimize rehber ittihâz ederek

İlerlemek, yürümek... Ah, ey semâ pâye

Tahassüsâtımı tevlid eden, önünde neden,

Neden bugün, sen ölürken çocukların rûşen?..

20 Nisan 1324 [3 Mayıs 1908]

Mustafa Nâmık

[*Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324 [30 Eylül 1908], s. 4]

5.1.5. Bir Hayal

Âşiyân olsa, sevgilim, yakışır
Sana aşkın semâ-yı pür necmî;
Bu mükevkeb semânın üstünde
Çehre-i şûhun andırır kameri...

O semânın bütün sitâreleri
Sana yollar demet demet hande?..
Ah rû'yâ mı bu, hakîkat mi!
Diye hepsi birer birer bakışır...

Ben ise dâima garib ve hazîn,
Fevk-i kalbimde parlayan bu güzün,
Muhteşem kubbe-i mükevkebeden

Dökülen nûr-ı sâfa müstağrak,
Âşinâ bir tebessüm-i rûşen
Beklerim gözlerimle yalvararak...

14 Kânûn-ı Evvel, 1322 [27 Aralık 1906]

Celal Sahir

[Demet, nr. 1, 17 Eylül 1324 [30 Eylül 1908], ss. 4-5]

5.1.6. Sergüzeşt

Ne çabuk yirmi üç yıl etti güzâr!
Bu sefil ömre ben esîr ü zebûn
O uzun vakti etmişim imrâr,

Kâh pür girye, kâh hande-nümûn...

Hani bir hâb-ı şevk içinde geçen

O muazzez çocukluk eyyâmı?

Hani ilk gençlik o her şeyden

Tutuşan ihtisâs-ı nâkâmı?

Hani ömrün odur pür hevesi?

Hani hummâlı, uykusuz geceler

Ki, bugün ateşin, yarın mensî,

Heyecanlar içinde etti güzer?

Kâh mehtâba karşı pür hande

Bir hayâlin müşâfih-zârı..

Kâh pür-samt sîne-i şebde

Bir firârî peri-i sehharı

Düşünüp sıtmalarla sarsılarak..

Kâh ılık bir şeb-i telâkînin

Şi'ir-i aşkıyla mest ü müstağrak,

Olarak bir zaman teselli – çin...

Ba'zı âfâk -ı iştîyâkımda

Pembe dantelli bir ipekli etek

Tatlı bir refreyle, mest-i edâ

Bir hırâm-ı nezih ile gezerek..

Titreyen ellerimde kâh kalem
Yazarak muttasıl düşündüğümü,
Beynim âmaç-gâh-ı aşk u elem...
Şu sefil ömrü, âh o kördüğümü

Ba‘zı bir darbe-i cesâretle
Bahtiyârâne çözmek isteyerek..
Kâh mestâne bir meserretle
Bâdeden bir necât bekleyerek..

Kâh aşk u hayâl ile mâlî
Bir kitâb-ı nefîsi, pür heyecân,
Okuyup en güzîde, en ‘âlâ
Bir tahassüsle âsumân – pûyân..

Ba‘zı giryende, ba‘zı mest-i safâ,
Her zamân aşk ile, emelle muhât,
Her zamân mü’min serâb-ı vefâ,
Her zaman hâzır fedâ-yı hayât,

Yaşadım serseri bir ömr-i garâm.
Ve yoruldum. Sevimli bir hacle
Açılıp oldu bister-i ârâm
Bu çürük, hasta kalb-i ma‘lûle.

Uçtu sâ‘ât-i zer-nikab-ı hayâl,

Başladı başka devr -i yek-rengi.

Bana şimdi terâne-i âmâl

<<Nüzhet>> in hande-i pür âhengi!..

17 Eylül, 1322 [30 Eylül 1906]

Celal Sahir

[*Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324 [30 Eylül 1908], s. 7.]

5.1.7. Marmara'ya Karşı

Şikeste, ağzı köpürmüş, gazûp bir engin

Önümde kükreyerek sengsâra savlet eder.

Vurur, vurur, çekilir.. Aks-i kahrını dinler..

Boğuk boğuk bağırır dalgalar, şikâyet eder.

Bu şeb mekâbir-i ummâenda fevc fevc ecsâd,

Boğazlarında kalan şehkalarla inlerler.

Bakar menâzıra vahşetle hep nücûm-ı berîn.

Şu kal'a bir cenk üstünde dinlerim hâmûş

Eder derûnumu giryende bir hitâb-ı hurûş:

Ne gözlersin şu burc-ı râsad-ı ummânda pür-hülyâ,

Sen ey şebhız-ı deryâdil, ne beklersin tek ve tenhâ?

Nigâh-ı sabitin eyler bu zulmetâhgahı istiknâh,

Senin bir katre giryenle sükûn bulmaz telatumgah;

Nesin sen? Muzdarib bir heykel-i meflûc-ı leyl-akîn.

Benim feryâdım eyler mi senin âlâmını teskîn?

Atıl agûşuma sinendedir âmâl-i mağrûkun³⁵⁵

---

³⁵⁵ Mısranın ikinci kelimesinden sonraki “beyhude vermem cism-i marufun” olarak yazılan kısmının üstü çizilmiş ve “sinendedir âmâl-i mağrûkun” şeklinde değiştirilmiştir.

Defîn hufre-i girdaptır, bak, işte ma‘şûkun!

310 [1894/1895] Büyükdere

Hüseyin Siret

[*Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324 [7 Ekim 1908], s. 18.]

5.1.8. Baykuş

Bir ihtiyâc-ı sükûn hâkim-i tabi‘at iken

Binâ-yı vahşet ü deycûra benzeyen bir ses

Hurûş eder mütekâsif sükût-ı zulmetten...

Hayâlinizde hurâfat uyandıran bu sese

Sürâdık-ı tabakât-ı leyal olur ma‘kes;

Evet sizin de eğer kâni‘-i hurâfe ise.

O nazik, o ince ve hassas olan tabî‘atınız,

Bu ses gelir, ısırır adetâ huzûrunuzu...

Fakat hâyır, o derîn kakkahâtı dinleyiniz

Leyal-i muzlimenin bir lisân-ı râzı gibi.

Ve zulmetiyle tebâh etmesin sürûrunuzu

Cehâlet-i beşerin bir netîce-i reybi.

Zunûn-ı fâl ü şemet yalan ve nâfiledir?

Ve aynı sâik his, aynı ihtiyâç iledir

O mürğ-i zulmetin esvât-ı ra‘şe bahşiyile

Revân gelişini handân-ı şevk eden nâle.

Faik Ali

[*Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324 [7 Ekim 1908], ss. 18-19.]

5.1.9. Babacığım

Babacığım, her akşam dizlerine yatardım;

Seni t mam bir s 'at lakırdıma tutardım.

Senden yemiŐ, uruba, oyuncaklar isterdim;

C n sıkıcı bir sesle haykırarak aldırdım.

Sen, zavallı, elimden her gün 'âciz kalırdın,

Bana bir Şey alırdın.

Lâkin bugün çalışan iŐilere rastladım;

Her birinin bir baba olduğunu anladım.

 ğrendim ki her baba kanlı terler döküyor;

Bin zahmetle diŐini, tırnağını söküyor;

Bundan sonra ben senden  yle Şeyler istemem,

Bana Şunu al demem...

Mehmet Emin

[*Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324 [7 Ekim 1908], s. 19.]

5.1.10. Hilkatın Yâdı

Hilkatim, m vi gözlerinle bugün

Yine bir lahza hasbıh l ettim;

Şu uzaklarda sâkit   muzlim

Parlıyorlardı, onların  lg n

Bir nigâh-ı rakîk   s file

Nazarım oldu sîne ber sîne
Yine toplandı beynimin içine
Bir yığın hatîrât-ı münfaile...

Ah senden niçin cüdâ olduk?
Ka'r-ı kalbimde ağlıyor kederim...
Şimdi sen yok musun, zavallı çocuk?

Bu mükedder hakîkate asla
İ'tikâd etmek istemez fikrim,
Seni vâr sanmak isterim hâlâ!...

1 Şubat, 1317 [14 Şubat 1902]

Celal Sahir

[*Demet*, nr. 2, 24 Eylül 1324 [7 Ekim 1908], ss. 19-20.]

5.1.11. Hanımlarımız İçin

– Halide Salih Hanımefendi Hemşîreme –

Beşerde kâlb-i tahassüs ne rütbe elzemse
Mükevvenâta kadınlar da öyle lazımdır.
Bütün cihân titrer müşfikâne bir lemse
Kadın; hayâtı tesellîleriyle nâzımdır.

Siyâh bir odanın ka'r-ı mâtemisinde
Sükûn-ı leyli yararken safîr-i serd-i şitâ
Rakîk, pest ve hazîn ninni söyleyen o sadâ
Beliğ nâtıkalardan büyüktür elbette.

Eder su‘ûd u te’âlî kadınlarıyla beşer
Bu memleket bize muhtâç iken niçin duralım
Kadınlık ‘âlemini cehd edip uyandıralım

Bizimdir an-ı terakkî değil mi hemşire?
Şu hakkı etmeli ilkâ vatanda her fikre
Ki: “Mehdi sallayan eller cihâna hükmeyleyler”

18 Eylül, 1324 [1 Ekim 1908]

Bintü’l-Âsım E [elif]. Ulviye

[*Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324 [14 Ekim 1908], ss. 33-34.]

5.1.12. Selâm-ı Âşinâyî

Zalâmlarla konuştum, leyâl ile yürüdüm
Bu oldu felsefenin rûhuma tecellisi.

Abdülhalim Memduh

Esselâm ey zalâm ile konuşup,
Esselâm ey leyâl ile yürüyen,
Bu kıyâmet, bu mahşer aşır
Varsın olsun erîke-i sâyen.

Ben hayâlen cihânda hemzâdım
Gîrüdâr-ı mukadderâtınla;
Reh-i azmimde attığım her adım
Uçurumlarda eyler isti’lâ

Ooh, yüksel bu toprak alçaktır;

Yaşamak: cezb-i rûh eden yüksek

Bir kemâl-i hayâle koşmaktır,

Böyle tedricen irtikâ ederek.

Git, felâketten evvel me‘âlî için:

Beşer, âmed şüd-i seninle değil

Girdibâd-ı şu‘ûn içinde büyür.

Git o muzlim muhît-i bî-sâhil,

Müteheyyiç, büyük zekâlar için,

En derîn kürsî-yi tefekürdür.

Bursa: 27 Kânûn-ı Evvel, 1315 [8 Ocak 1900]

Faik Ali

[*Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324 [14 Ekim 1908], s. 34.]

5.1.13. “Bostancı”da

Sâf u râkid deniz.. Uzakta cibâl;

Bir açık mâî renk ile manzûr,

Kumlu sâhilde köhne bir sandal;

Uyuyor sanki pür-sükûn u huzûr!

Bir ılık nefha-i hayât-efzûd,

Öpüyor rûh-ı şî'r-i eşyâyı,

Okuyor kâh bir nihufte mesrûd,

Zemzemât-ı bahâr-ı şeydâyı!

Gülüyor her şükûfe-i nâzan,
Gülüyor bir hazâret-i ‘uryân,
Gülüyor âsumân-ı mînâ-renk!

Bir çınar gölgesinde dinlenerek:
Bütün o güzelliğimle yap yalnız;
Seni yâd ettim ağladım ey kız!

Erenköyü, 7 Nisan, 1323 [20 Nisan 1907]

M. Rüştü

[*Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324 [14 Ekim 1908], s. 35.]

5.1.14. Demet

– Celal Sahir Bey’e –

Bir çiçek kız.. Menekşe bir çarşaf..
Bir kamelya likâ-yı şi‘iriyet..
Yâsemîn bir edâ-yı nisviiyet..
Ve siyâh gül o zülf-i zî-eltâf.

Koyu hercâî gözleri verven..
Bir gelincik dehân-ı rûh-aver;
Konuşurken, tebessüm eylerken
Serpilir hep küçük karanfiller.

Şimdi hoş bir demet edâsıyla
Süzülen bir hayâl-i nisviiyet,
Sonra bâkir, manolya bir rikkat...

O beyâz gânetli zanbak ellerle
Eteğinden tutup hübûb ediyor;
Sanki leylak.. Uçup, kaçıp gidiyor.³⁵⁶

Tahsin Nahit

[*Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324 [14 Ekim 1908], s. 35.]

5.1.15. Matmazel K[kaf]'ya

Ba'zı billûr merdivenlerden
İnce elmaslı terliğiyle inen
Nâzlı bir mûsîkî ilâhesinin
Sadâ-yı pâyı gibi
Şakırdayan, ba'zan
O kadar inleyen ki bî-kuvvet
Bir enîn-i marîze benzetilen
Sesiniz bende bilseniz ne derîn
Bir tahassüs bıraktı, verilenden,
O dehâ-yı sefil ü 'ulvîden
Pek büyük bir muvaffakiyetle
Kırâat ettiğiniz
Mükedder ü 'asî
İki şi'rin me'âl-i mahzûnu
Lebinizden hayât u his alarak
Çıkan elfâz içinde ağlarken
Nasıl benim de zehirlendi bilseniz ruhum;
Ağladım bir dakîka kalbimle

³⁵⁶ Ahmet Koçak, haz. *Tahsin Nahit: Bütün Şiirleri*, (İstanbul: Akıl Fikir Yayınları, 2016), 116.

Dolaşırken yüzümde bir hande,
Nasıl bulutlu havada doğarsa tîrâje...
Diyor ki Pol Burje
Mâvi gözler şefk olanlardır;
Fakat inanmıyorum ben ki Burje'nin sözüne.
Siz yarın başka bir muhîte doğar,
Yenilgilerle eğlenir, avunur
Ve kefenlersiniz bu mâzîyi,
Fakat ben öyle değil, ooh emîn olun sizden
İlelebet kalacak gözlerimde bir gölge..
Ve sâmi'amda o hülyâ-nevâz olan sesden
İlelebet kalacak bir tîn-i dûrâdûr.

3 Kânûn-ı Sâni, 1318 [16 Ocak 1903]

Celâl Sâhir

[*Demet*, nr. 3, 1 Teşrin-i Evvel 1324 [14 Ekim 1908], s. 36.]

5.1.16. İstasyonda

Her akşamüstü gelir, beklerim bu mevkifte
Bu intizâr-ı garîbâne bence 'âdetdir;
Hâyır, vazîfe ve hatta bu bir ibâdetdir.
Küşâde çeşm-i hayâlim bir ufk-ı ümîde

Gelir, penâh ederim hat boyunda gölgesi.
Şu pür-sükût ovadan aks eden safîr-i vürûd,
Olur benim leb-i rûhumda bir sürûd-ı dürûd.
O dürr-i hilka bir mevce-i kerem belki

Bulduğum bu kenâr-ı pür-intizâra atar.
Ümîd eder, dururum, böyle beklerim.. Ve tren
Gelir, fakat ne gelen var, ne bir haber getiren.
Ve muzmahil kalırım bir zamân... Güneş de batar

Ümîdimin şu ufuklarda bir misâli gibi.
Sarar mebâdî-i deycûr ovayla küh-sârı;
Ve ben, bu ma'şerin âlâm-ı hicr-i â'sârı
Omuzlamış kara bir tayf-ı infi'âli gibi,

Cidâr-ı sâyil-i deycûra çarparak yürürüm.
Atar yazar yine bir günde eksilen ömrüm
Leyâl-i mâteme bir nağme-i yetîme daha,
Sinîn-i hasrete bir leyle-i elîme daha.

Her akşamüstü bu mevkıfta beklerim, tenhâ;
Cenevre'den, Roma'dan Londrayla Pâris'ten
O hüsne başka güzellikle başka bir ma'nâ
Verin memâlik-i mes'ûde-i enâfisten

Birer bedî'ayı hâmil tren, mehîb ü bülend
Gelir.. Ve yalnız o gelmez... Ve belki hiçbir gün
O necm-i gâib-i bâlâ, o hüsn-i bî-mânend
İnip de doğmayacaktır bu rûh-ı pür-hüznün

Bir evc-i aşk olan âfâk-ı intizârında.

Evet, bu böyle her akşam.. Ve sonra her gece ben

Yatakta ateş-i hummâ içinde inlerken,

Melek kadın yine yalnız hayâl-i muhteremin

Gelir, sükût ile ağlar bütün melûl u gamîn,

Ümîdimin ser-bâlîn-i ihtizârında.

Bursa – [...] : Mayıs 1320 [Mayıs/Haziran 1904]

Fâik Âli

[*Demet*, nr. 4, 8 Teşrin-i Evvel 1324 [21 Ekim 1908], s. 49.]

5.1.17. Safahât-ı Hayâtta: Bebek Yahud Hakk-ı Karâr³⁵⁷

Bizim Cemîle Ferîde'yle bir sabâh gelerek

“Unutma beybaba, akşam birer hotozlu bebek

Getir kuzum..” dediler. Ben de kızların keyfî

Kırılmasın diye reddetmedim şu teklîfi.

Kiraz dudaklı, üzüm gözlü, inci dişli iki

Edâlı yosma getirdim. Aman o akşamki

Surûr u şevkini bir görmeliydi yavruların!

Durup oturmadılar hiç. Dedim: “Yatın da yarın

Bütün gün oynayınız..” Nerde! Kim yatar? O gece,

– Yemekte sızmaya me'lûf olan- Ferîde'mce

Kabûl olunmayacak söz olursa yatmaktı.

Yatar mı hiç? O nasıl hisli bir yumurcağı!

Ferîde dördünü doldurmamış, Cemîle yedi

Yaşında yoksa da cidden hânım tavırlı idi.

³⁵⁷ Bu şiir, *Safahat*'ın “Birinci Kitap”ında bazı küçük farklarla yer almaktadır.

Büyük kız oynadı bir parça sonradan yattı;
Küçük sabâha kadar hep bebeğini hoplattı.
Ne ninniden müteessir, ne öyle hoppaladan..
“Işıl ışıl bakıyor bak bebek değil afacan!”
Sabâha karşı tükenmiş mecâli yavrucuğun:
Mışıl mışıl uyuyor.. Değmeyin aman uyusun.

Benim bulunmadığım bir zamanda kız uyanır,
Bebeği uyutmak için evde üç sâ'at kapanır.
– Aman da pek yaramaz uyku sıçramış başına!
Bakın beşik de getirdim, bakın yatar mı şuna!
Yatar mısın seni hınzır! Kapar mısın gözünü!
Acık da dinlesen olmaz mı annenin sözünü?
Kapandı işte gözün.. Ohh! Şimdi artık yat!
Bebek ne yaptı bilinmez ki sonradan pat pat
Dayak sadâları aks eylemiş öbür odaya.
Güzel güzel uyumuş olsa kız da döğmez ya!

Gelince ben o akşam, Ferîde pek düşkün
Göründü. Ablası ben sormadan atıldı: - Bugün
Ne yaptı, beybaba, bilsen zavallıcık bebeğe?
– Ne yaptı?
– Döğdü bir a'lâ sonunda kırdı.
– Niye?
– Bilir miyim ona sor.. Kız getir bebeğini hadi!
Ferîde kaçtı yanımdan getirmek istemedi.

Çiçek çıkarmışa dönmüş getirdiler ki yüzü,

Birer kafes gibi kalmış o kuş bakışlı gözü!

Başında saçtan eser yok. Ayak topal, kollar

Omuzdan oynamıyor kim bilir ne illeti vâr!

O kanlı canlı bebek olmuş adetâ kötürüm..

–Bu ölmüş artık ayol al götür de bahçeye göm!

Ferîde kaldı bebensiz, Cemîleninki fakat

Güzel güzel duruyor. Olmuyor ne kör, ne sakat.

Günün birinde beraberce oynuyorlarken

Alıp Ferîde hazîn bir niyâz tavrı hemân

– Bebeğini ver acıcık oynayım kuzum abla..

Demez mi? Kız buna dünyâda gösterir mi rızâ?

– Verir miyim sana hiç ben bebeğimi, yağma mı var?

– İnâtlık etme kızım ver

Alırsa sonra kırar.

– Nasıl kırar a canım? Etme oynasın veriver.

– Olur mu beybaba?

– Elbet olur.

– Kırarsa eğer?

– Yarın sabâh sana ben başka bir bebek alırım.

Bizim müdâhaleden sonra “Oyna al bakalım!”

Deyib Ferîde’ye kerhen uzattı kız bebeği

Ferîde’nin yüzü gülmüştü baktım iyiden iyi.

Sevindi, oynadı, lakin bu müste‘âr sürûr

Süreksiz oldu..

– Ver artık!

– Acık daha ne olur?..

– Bakındı beybaba?

– Kız ver de sonradan yine al

Mal olmaz insana âdet değil emânet mal.

Tekerrür etti birazdan şu yolda aynı ricâ:

– Bebeğini ver yine olmaz mı oynayım âblâ.

Ben iltimâsı diriğ etmedim ikinci sefer

– Çok oldu beybaba yâ! Sonra her zaman ister!

– Demin de aldı hemân verdi sen de gördün yâ

Sen ablasın ne kadar olsa

– Başka vermem ama.

Çabuk verirsen eğer al da oyna kız haydi..

Ferîde'nin bu sefer keyfi pek yolunda idi

Epeyce dandiniler yaptı, hayli hoplattı,

Bebek kolunda hasırlarda bir zaman yattı.

Fakat ne çâre gelip çattı vakt-i istirdâd.

Kızın nazarları beyhûde etti istimdâd.

Cemile istedi ısrâr edip emânetini,

Çocuk da verdi fakat görmeliydi hiddetini!

Büyük kızın eziyordu gurûr-ı ma'sûmu

Bebek elinde gezerken, şu tıfl-ı mahrûmu.

Kırân gelir ona elbet bu hâle sabretmek.

Sokuldu ablasına ben dedim ricâ edecek,

Cemile vermeyecek ben de eylemem ibrâm

Hâyır değil bu edâ bir edâ-yı istirhâm:

“Bebeğimi ver!” demesin mi üçüncüsünde kıza?

Meğer hukuk da bilirmiş bakın şu saygısıza!...

Perşembe 29 Mayıs, 1324 [11 Haziran 1908]

Mehmet Akif

[*Demet*, nr. 4, 8 Teşrin-i Evvel [21 Ekim 1908], s. 49-50.]

5.1.18. Panteon

Pâyende uyanmış duruyor bir koca millet,

Koynunda girân-hâb-ı ricâl-i ebediyet;

Yok leyle-i pür-zulmeti bir başka cihândır,

Her kabza-i hâkinde birer şems-i nihândır!

İnsanların enkâzını tutmuş da elinde

İnsanlığı te'bîd edebilmek emelinde..

Sanduka-i emvât değil şahikalardır.

Emvât-ı derûnunda yânâr sâ'ikalardır.

Her makbere bir burc-ı siyeh-rengi zemînin,

Emvât birer huzmesi şems-i ezeliyenin.

Ankâ gibi medfenlerin üstünde birer nâm,

Eflâke kadar yükselerek etmede ârâm.

Mürgân siyeh-çehresi, şebperesi mefkûd.

Fosfor gibi bir lem'a-i avâresi mefkûd.

Emvâcına düşmüş gibi leyl-i şubehânın

Makberlere girmiş uyuyan bunca dehânın,

Eczâ-yı sırrından oluyormuş gibi sâdır

Fosforları makberlerinin nûr-ı zekâdır!..

Ey garb-ı tâbendesi yüzlerle cihânın,
Ey şâhika-i nâmütenâhisi dehânın,
Efkâr-ı beşer hâkine düşmüş mütehayyir;
Makberlerinin — — münkesif olmuş gibi nîr —
Dîdâr-ı siyâhında nihân bin ebedî nûr.
Efkâr-ı şerer-pâî türâbın ile mestûr
Birçok hükemânın, üdebânın, uzemânın.
Ervâh da fevkinden inip sanki semânın

Zirinde hurûşân.

Şimşeklere benzer zulemâtında hakâyık.

Zulmetlerinin nûr-ı siyeh denmeğe lâyık

Ondan da dırahşân

Bir reng-i semâvîsi nümâyân ki semâvât

Bir ma'kes-i nâçizidir... Ey âlem-i emvât,

Ey heykel-i zîrûh,

Sînende bakâ âlemi, gayb âlemi meftûh!

Gelmezse hayât ebediyen sana kâfî,

Sînendeki her makbere bir rûh-ı izâfî.

Mithat Cemal

[*Demet*, nr. 4, 8 Teşrin-i Evvel 1324 [21 Ekim 1908], s. 51.]

5.1.19. Denize

Ey mevce-i beyzâ, mütehâcim, mütelâşî

Söyle bana mahfî

Gördünse perestidemi engînler içinde...

Sor Bahr-i sefîde

Gördüyse geçerken

Bir sâir esmer ki uzaklaştı bu yerden

Bensiz;

Hâ[t]if gibi bildir bana, ey mevc-i hafâ-rîz,

Ah hangi u[f]uklar

Hülyâmı kucaklar!..

Ey mevce-i beyzâ, ona git söyle ki her dem

Senden onu ister,

Git söyle ki hep nâfile mektubunu bekler,

Mahzûn u mükedder, diri bir zıllını görmem.

Git söyle bu âlâmımı, ey mevc-i semenfâm,

Mektubunu alsam!...

Ey mevce-i beyzâ ona git söyle ki gelsin;

Peşinde ararken beni bilmez ki peyinde

Hep semt-i nihânîsine ma'tûf, elem-agîn

Durmakta nigâhım... Fakat ey mevc-i rubûde

Her dem nedir üstünden uçan refref-i sîmîn?..

Ondan bana bir şey mi getirdin?...

Ey mevce-i lerzân, yine dönmüşse o sair

Hasretine sîmîn ki bir katre-i tâir

Söyle bana ah ağlayayım sathına mâ'il

Senden onu sâ'il;

Yok şimdi de oldunsa eğer, mevc-i nâyâb,

‘Umkunda kalan rûhuna bir hâbına âb

Artık bu sevâhilde mü’ezzi yaşamaktan

Rûhum yine olsun ona ‘umkunda nümâyân!...

Ali Zeki

[*Demet*, nr. 4, 8 Teşrin-i Evvel 1324 [21 Ekim 1908], s. 52.]

5.1.20. Beyaz Düşünceler

Ne olurdu?!

Ah ne olurdu; rûhumuz da semâ gibi olsaydı... Kederler, elemeler, fırtına bulutları şiddetli bir sağanaktan, devamlı bir yağmurdan sonra nasıl dağılırsa rûhumuzdaki sehâib-i keder de hazîn bir bükâdan, muvakkat bir bârandan sonra öyle dağılsa... Yine eskisi gibi saf ve mâ’i, berrâk ve nûrânî hande-rîz tebessüm olsa...

Ah ne olurdu; kederlerimiz de bulutlar gibi olsaydı.. Zamân geçtikçe, biz onlardan kaçtıkça onlar da bizden uzaklaşsa, yükselse, yükseldikçe açılma, açıldıkça şifâlansa, dağılsa, hiçbir eser kalmasa.. Rûhumuzu hayâtımızı belirgin akisleriyle gölgeleyip yorgun, meftûr, harâp ve pejmurde, fersûdeleştirmese...

Ah ne olurdu; kalbimiz de güneş gibi olsaydı.. Her türlü kuvvetin fevkinde, her türlü ebr-i kederi dağıtacak bir kuvvette... Muzlim elemelerimizi, nûrun zulmünü sildiği gibi silse, darebân-ı nâ-şekîbi altında buhara kalb etse.. O siyah kederleri musaffâ bir gâze-i gülğün gibi dağıtsa...

Ah ne olurdu; biz de çiçekler gibi olsaydık.. Kışın bârid ellerinde didiklene didiklene mevt-âlûd nefesi altında kuruyup kadîd olduktan sonra güneşin âğuş-ı muhabbetinde hâr-ı tebessümleri sâyesinde yeniden nasıl hayat bulurlarsa biz de her şeyi unutarak bizim için, yalnız bizi sevdikleri için, uğrumuzda fedâ-yı hayâtı sa’âdet bilenlere rabt-ı kalp ve tevdî’-i cân ederek mes’ût olsaydık...

Ah ne olurdu; biz de gölgeler gibi olsaydık... Nûr kanatlı zîruh bir çocuk, bir tebessüm, sebâtsiz bir kelebek... Dâima bir hevâ-yı muhabbet içinde lertzân, her zamân şûh, her zaman neşe-i merâm.. Dâima sermest-i sevdâ, rûhu şen ve pür-hülyâ,.. Memnûn ve bahtiyâr, gülüp söylesek, gezip eğlensek.. Yalnız, yalnız eğlensek...

Ah ne olurdu; rûhumuz da semâ gibi olsaydı.. Hiçbir elem, hiçbir keder onu, siyâh bulutları altında karartmasa, korkunç yıldırımları, mahûf ra‘d u raklarıyla tahrîp etmese.. Dâima sâf ve mâ’i, dâima berrâk ve nûrânî şu’le-riz tebessüm olsa!....

1323 [1907/1908]

Ruhsân Nevvâre

[*Demet*, nr. 5, 15 Teşrin-i Evvel 1324 [28 Ekim 1908], s. 65.]

5.1.21. Aşk ve Gözyaşları: Şimdi Sensiz

Şimdi sensiz muhît-i zârında

Ömrümün gizlidir nükât-ı elem,

Aşkımın rûh-ı bî-kararında

Mütemevviç-i terennümât nedem.

Sevgilim, çünkü ah sen yoksun,

Şimdi her şey yetîm ü pür-efgân,

Sen de, bak sen de bir hayâl oldun

Uçarak sîne-i garamımdan.

Şimdi sensiz tahassüsâtımda,

Şimdi sensiz bütün hayâtımda

“Gülmeyen bir leb-i merâret var.”

Ah rûhumda bir derîn feryâd,

Nâr-ı fikrimde münkesir bir yâd,

Yine kalbimde hep muhabbet var!

Şiven Peride

[*Demet*, nr. 5, 15 Teşrin-i Evvel 1324 [28 Ekim 1908], s. 65.]

5.1.22. İki Hemrâh

Size ben her tesâdüf ettikçe

Arkanızdan sükût içinde yürür,
Giderim... Rehgüzârınız bence
Bir hıyâbân-ı pür-tahassüsdür.
Ölürüm her dakîka ben mülhem:
Hilkatin fecr-i bikri en müphem
En uçuk mevc-i ihmîrârıyla
Reng-i semâ-yı şî'rinizd[e] güler.
Ah o elvân-ı bî-karârıyla
Fecr-i dûşîze-i mahâsinde
Mevce-i mâhitâb-ı pür-hande,
Mâhitâb-ı müzâb olan gözler.
Gideriz aynı yolda... Siz lakin
Bu tarîk-i tahassüs-agînin
Bir peri-i şükûfe-bârı gibi
Gülerek, şâd u hürrem, eğlenerek,
Bense bir zümre-i gubârî gibi
Düşerek, kalkarak, sürüklenerek...

Tepebaşı – 1 Nisan, 1319 [14 Nisan 1903]

Faik Ali

[*Demet*, nr. 5, 15 Teşrin-i Evvel 1324 [28 Ekim 1908], s. 66.]

5.1.23. Nazm-ı Serbest: Kış Gecesi

Bir kamersiz gece.. Her yerde sükûnet, zulmet...
Bir karanlık gece.. Yıldızlar hep
Sanki ezhâr-ı zeheb...
Yalnız esrâr-ı leyâli bu sükûnetleri dinler gibidir;

Ve gelir,

Ve gelir karşıma bir şi'r-i hakikatla mırıldar mütekedir, mahzûn!

Ey büyük şi'r-i sükûf! Acaba sen hangi

Asabî,

Ve mariz,

Bir hayâtın şi'r-i bî-nağmesisin..

Ve sesin

Acaba hangi ufuklarda kısılmış, ölmüş.

Gece bazan mahzûn

Senin efgânını dinler de büyüklük bulurum...

Senin efgânını ben her gece dinler, dinler,

Bazı ağlar ve güler... Bazı da inler, inler

Dururum...

Senin efgânını dinler de büyüklük bulurum!

Ey karanlık, ey şeb!

Ben hep

Senin efgân-ı siyeh-fâmını dinler de muazzeb, mütekedir olurum, ah!

O zaman.. Ah o zaman sen bilsen!..

Ben kalben

Bu büyüklükle ezilmiş susarım,

Ve yarım

Bir duâ kalbimin üstünde gezerken.. Ey mâh,

Sen ufuktan nâ-ğâh

Yükselirsin.. O zaman,

O zaman, âh o zaman..

O zaman hasta-i isyân olurum!...

Ey kamer ben sana hemşîre-i ye'sim diyemem,

Sana ben inleyemem,

Sana ben ağlayamam.. Lâkin âh!

Ey sükûnet ve riyâh...

Ey sükûnette esen nefha-i sâf-ı ervâh...

Eyvâh!

Ne için ben böyle

Asabiyim söyle?!..

Ne için ben böyle

Hep onun yâd-ı hayaliyle karanlıklara, yıldızlara yalvarmadayım?..

Ne için böyle

Hasta, şefkat-zedeyim?

Bilmiyorsun bunu sen, ey kamer-i lâl-i leyâl!

Bilmiyorsun bunu, ey zulmet, sen

Bilmiyorsun niye ben

Böyle hülyâ-zedeyim?!..

Bilmiyorsun bunu ey bâd-ı şitâ, ey rüzgâr!

Ey esrar!

Sâde sen bilmedesin zannederim!...

Şimdi zulmetlerin üstünde kutuplardan uçan buzlu soğuklar esiyor,

Şimdi Ay sisleniyor, sisleniyor, sisleniyor...

Şimdi yıldızlar uzaklarda birer gizli emel

Gibi mübhem mübhem

Parlıyorlar.....

Sen gel

De berâber gecenin rûhu ezen zulmet-i mağmumunda

Ezilip haşrolalım.

Sen gel

De beraber ebediyyetlerin a‘mâkında

Rûh-ı sevdâla karışmış kalalım.³⁵⁸

Tahsin Nahit

[*Demet*, nr. 5, 15 Teşrin-i Evvel 1324 [28 Ekim 1908], ss. 66-67.]

5.1.24. Bir Kartpostala Cevap

Zella

Geçmişe o âmal-i semâvîmizin, ey kız

Üç gün bizi mes’ût eden eyyâm u sinnîni,

Feyfâ-yı nigâhından uçan sehm-i elem-rîz

Hep ömrüme terk ettiği zehr-âb ile bakî.

Artık yedi yıl sonra ne oldun bilemezdim,

Silmişti temâsîlini kalbimden o mazi;

Kâfiydi diriltmek seni kalbimde fakat “m”,

Bir harf ile gönderdiğin efsûs-i mukassî...

Ancak bu gelen harf olamaz reng-i hayâlin,

Belki o zehir, bir uçacak lemha-i nûşîn

Zîrâ o zamândan, o semâdan bile mehcûr;

---

³⁵⁸ Ahmet Koçak, age, s.87-89.

Şimdiyse ki bir setre-i nisyân ile hâmûş
Hülyâmızın en son huzemâtı bile ölmüş
Deycûr-ı hayâlatta makrûn tebellür!.....

Ali Zeki

[*Demet*, nr. 5, 15 Teşrin-i Evvel 1324 [28 Ekim 1908], s. 67.]

5.1.25. Matmazel “E...”nin Kartpostal Mecmuasına

Bütün âheng-i şî'r ü hüsnüyle
Rûh-ı ma'lûlûme tebessüm eden,
Ve bütün şâirâne-i sanatkâr,
İnce, hassâs rûhunuzla sizi
Bana takdîm eden bu mecmû'a
Benziyor bir cihân-ı hülyâya!
Ooh, onun sînesinde her şey var:
Şurada gondollarıyla, şûh u muzî
Safha-i âsumâna karşı gülen
Ve ne demek, bence aşk u âmâle
Mehd olan şehr-i hâtırât-engiz!
Bilseniz, ben bu şehri pek severim.
Ve doğar her tefekkürümde onu
Pîş-i çeşmimde bir güzel sîmâ
Ki güler gözlerinde bir hülyâ:
Jurjisan, karşıda marîz ü elîm
Düşünen bir hayâl-i mahzûnu
Gösterip parmağıyla kahkaha-rîz!...
O hayâl-i hazîn: Zavallı Musa,

Geceler şâir-i semâvîsi...
Ne kadar hem-nasîb-i ömrümse
O kadar âşinâ-yı rûhum olan
Bu dehâ-yı mu'azzezîn meftûr,
Mutazallim bir ah-ı dûrâdûr
Duyarım ka'r-ı handesinde bile;
Bulanık, hasta bir semâ hissi
Verir eş'ârı hep melâliyle,
Ooh, gül rengi bir semâ-yı hazân...
Başı eflâke yaklaşan Sen [Saint] Mark,
Muhteşem senet mârî, hüzün-perver
Gül, — onun sînesinde her gece ah
Uzanır bir kadın gibi mehtâb,
Onu tenvîm eder feşâfaş âb.—
Şi're, esrâra, rûh-ı aşka penâh
Ihlamurlarla süslenen müzehher
Ki hayâlâne rûhu eyler gark,
Mest ü râkid-i girân kanal... Her yer,
Bu büyük şehrin en küçük cüz'î
Nerde görsem bana hikâye eder
O büyük şâirin felaketini...
Ne diyordum, evet, bu mecmû'a
Benziyor bir cihân-ı hülyâya!
Ve onun sînesinde her şey var:
Şurada şarkın semâ-yı rengîni,
O kadar çok münevver ü sehâr..

Tatlı bir mûsîkî-i pür-hüznü
Mevcâtında gizleyen, rûhu
Mavi hülyâya, mavi âmâle
Rabt eden Bosforun güzel denizi..
Şurada esrâr u câzîbeyle dolu,
Âşinâ-yı melâl olan Göksu..
İnzivâ-yı garâma peygûle
Adalar şurada, sîne-i şûhu
Çamların hüsn-i nekahet-âmîzi
İle pür-reng ü şî'r olan Adalar...
Şurada emsâli olmayan Paris,
Her zamân taze, her zamân bîdâr..
Şurada İsviçre. Ooh, Lak du Lemman..
Ve cenûbî Fransa sâhilinin
Pür-tarâvet, sıcak ve sihr-agîn
O muazzez şehirleri: Kan, Nis..
Daha pek çok bilâd-ı meçhûle
Ve mahâsin: çiçek, çocuk, nisvan...
Yalnız eksik sınırlı bir nâle!...

Evet şî'rlerim eksikti, matmazel, yalnız.
Ve siz, nasıl 'asabî bir merâk ile bilmem?,
Benim lebinde hazîn bir neşîde-i mâtem
Dâima ağlayan rebâbımdan
Bir şî'r, bir terâne isteyerek
Münkesir telleriyle oynadınız.

Size bir lahzacık müşevvik olan
Bu muazzez merâk için gerçek,
Müteheyyiç ü mütebessim, mâ'sûm
Bir teşekkürle titriyor rûhum.

Bütün bu tûde-i aheng ü hüsn içinde muhât
Yakışmıyor bu soluk gölgeler fakat heyhat!...

24 Kânûn-ı Sâni, 1318 [6 Şubat 1903]

Celal Sahir

[*Demet*, nr. 5, 15 Teşrin-i Evvel 1324 [28 Ekim 1908], ss. 67-68.]

5.1.26. İhtiyâc-ı Garâm

Her sâ'at, her dakîka ferdâsız
Bir muhabbetle sevmek istiyorum;
Her sâ'at, her dakîka ben yalnız
Bir muhayyel garâma meshûrum.

Ebedîdir bu fart-ı hüsn ü hayâl
Mehd-i kalbimde tâ ezellerden,
Bir büyük aşk, bu gâye-i âmâl

– Âşiyânı o rikkat-i hissin
Bir esîri cihân-ı diğerdan –
Dâima isterim tulû' etsin.

Ey müebbet müekkil-i ilhâm!

“Bende, bilsen, bu ihtiyâc-ı garâm

Kanayan bir cerîhadır dâim,”

Seni bekler hayât-ı âmalim!

Şiven Peride

[*Demet*, nr. 6, 22 Teşrin-i Evvel 1324 [4 Kasım 1908], s. 81.]

5.1.27. Mevkib-i Hayat

Sana medyûn iken bütün â'lem

Seni hiç kimse etmiyor tezkâr;

Zikr-i makberle bitmeyen eş'âr

Ne için mehdi anmıyor bilmem.

Bizi â'lâ eden dehâ-yı 'ukûl

Perveriş-yâb-ı sadr-ı nermin iken

Seni takdîse eyleriz de zühûl

Yine imdâdı bekleriz senden.

Duyulur hâl-i ihtizâzınla

Mûsîkî-i rehâvet-engîzin.

Sen bu nâkus-ı dil-nevâzınla

Ne büyük bir hayât mevkibisin.

Rehberindir ferîşte-gân elbet

Sana, ey mevkib-i beşer, hürmet!

8 Teşrîn-i Evvel, 1324 [21 Ekim 1908]

E. [elif] Ulviye

5.1.28. Sarîr-i Hâme*³⁵⁹

Sarîr-i hâmemе siz güldünüz tahayyürle,
Garîp geldi size bir garîbin elhânı,
Bu nây-ı pârede mecbûldur teessürle
Bunun da böyle olur pîç ü tâbı... Efgânı.

Bizim diyârda her şey güler iken ağlar,
Bu yolda almış o yerler nasîbini Hak'tan,
Figân çıkar derelerden, dumanlıdır dağlar,
Melâl içinde temevvüç eder hayâl-i vatan.

Çiçeklerindeki şebnem, birer sirişk-i elem,
Tuyûrunun sesi titrek, rakîk, nevha-nümûn;
Bütün mahâsin-i eşyâ tutar gibi mâtem,
Bedî'a-zâr-ı şebâb ü emel durur mahzûn.

“Bedî'a-zâr-ı emel” biz bu şeyi bilmezken
Nasılsa siz bize gösterdiniz tehevvrle;
Ne hoştu nûr-ı şafakla uyandınız erken
Bizimse geçmede eyyâmımız tasavvurla!..

Bizim diyârda pek çok harâbe var...

---

³⁵⁹ [*] İlk defa işittiği harîr hame-i şarkıya karşı zabt-ı hande-i istiğrab edemeyen bir fransazene mali mülhimesine ifham olunmuştur.

—Ma'lûm!..

– Ufuklarında birer ümmetin hayâli gezer,
Enîn-i ye's ü tazallûm, girîv ü nâle-i yevm,
Budur o yerlere şimdi veren fer ü ziver.

Bana gelince: teelûm-nümûd olan o yerin
Karârsız, müteheyyiç, garîp kimsesiyim,
Değil penâh-ı ahîrim olan şu beldelerin,
Bu bî-safa kürenin bir garîp bîkesiyim;

Nigâh-ı hüzün ile baktım cihânda her hâle
Enîn-i ye's ü figân-ı melâldir eserim.
Becâ hayâtıma dense: medîd bir nâle,
Evet, ben inlerim, inler benimle gelen terim.

Sen Jermen [...], Mayıs, 1897

Süleyman Nazif

[*Demet*, nr. 6, 22 Teşrin-i Evvel 1324 [4 Kasım 1908], ss. 81-82.]

5.1.29. Elin Elimde

Elin elimde hayatın bütün fecâatini
Uyutmak isteyerek sîne-i nezîhinde
Rica edip duruyordum.. Dudaklarım asabî
Ve gözlerim.. O güzel gözlerinde bir hande,

Bir ihtimâl-i muhabbet arardı.. Lâkin sen
Sevişmenin bu hayât-ı sefile nisbetini

Tasavur etmeyerek bazı münfa'îl, bazen

Bir ihtiyâc-ı nevâzişle titreyen elini

Başımдан gezdirerek: — “sonra nolacak, derdin,

Görüşme, git; beni terk et, şifâ bulur derdin.”

Harareti olan insân bu hâli teskîne

Su içmemekle mi kâdir olur, rica ederim?..

Seninle gel de beraber tahammül eyleyelim,

Elin elimde, hayâtın bütün fecâatine...³⁶⁰

Haydarpaşa: 29 Eylül, 1324 [12 Ekim 1908]

Tahsin Nahit

[*Demet*, nr. 6, 22 Teşrin-i Evvel 1324 [4 Kasım 1908], s. 82.]

5.1.30. Sinir Hali

– Kedime –

Gel, gözlerinde tıpkı onun gözlerindeki

Envâr-ı zümrüdîn ihânetle parlıyor...

Tırnakların niçin beni oradan azarlıyor;

Bir şey de yapmadım sana ben hiç ki... Ah, peki;

Lakin unutma sen bunu, elmas kedim, e mi?

Bak ben de artık işte darıldım... Hayır, hayır,

Ben hiç kızar mıyım sana, kızmak elimde mi?

Kalbimdeki muhabbeti, kâbilse, gel ayır!

---

³⁶⁰ Ahmet Koçak, age, s. 60.

Çeşmânının yeşilliği – yaprak, deniz, yosun... -

Sayd eyliyor nigâhımı; gel, gel biraz kuzum;

Bak hâlîme, bu şeb yine cansız ve onsuzum...

Pek benziyor senin ona zümrütlü gözlerin,

Ah tıpkı, tıpkı o, şu nigâh-ı mükedderin...

Gel, tırmala, ısır beni, sen çünkü pek “o”sun!..

14 Teşrîn-i Evvel, 1324 [27 Ekim 1908]; gece

Celal Sahir

[*Demet*, nr. 6, 22 Teşrîn-i Evvel 1324 [4 Kasım 1908], s. 82.]

5.1.31. Karanlıklarda!

“Rûhumun me’yûs yaşlarını, kalbimin derîn düşüklüğünü tozlara yazdım.”

Müthiş Kime şehrinden – Ceyms Tomson [James Thomson]

Yaşayışı ilk hisseden, benliğimi ilk tefekkür eden varlığımın kâinâta ilk nazarı zulmetlere battı. Çocukluğumun mâ’î semâları, coşkun denizleri, belîğ yıldızları müebbet karanlıklarda gurûb etti. İnandıklarım, düşündüklerim, sevdiklerim, istediklerim hepsi hayâtın ezeli, mahûf çukuru olan siyâhlıklarda nâ'im!

Kalbim vîrân, kesik, ışıksız âmâl-ı makberi: mahrûm tabutlar, kirli kefenler, kadîd sevdâlarla mâlî!

Rûhum nihâyetsiz, kesîf, kara bulutlu boşlukların ka'ında dâimî bir körlüğe mahkûm!

Dimâğım, zavallı alîl, eksik dimâğım ye's ü acz-i beşerin medîd iniltileri, mâzînin korkunç uğultularıyla dövülen yanmış, zedelenmiş karanlık bir kaba!

Kâinâtımdan güzellik, sadâ, şî'r, ziyâ çekilmiş! Çirkin, sâkit, muzlim boşluklarda rûhum kör, sağır ebediyen yüzüyor!

Nur-ı Osmaniye – 26 Teşrîn-i Evvel, 1324 [8 Kasım 1908]

Halide Salih

[*Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324 [11 Kasım 1908], s. 97]

5.1.32. Otomobil Geçerken

Elinde safha-i tarih pür-ma'âlisi

Fütûr içinde şu âfâkı bekleyen Türk'ün

Açıldı şimdi bütün âtî-i zılâlisi

Fakat netîce ve maksat uzakta kaldı bugün.

Evet, seviye-i irfânda garba nispetle

Görünce bizdeki noksânı sızlıyor kalbim.

Bu hatveler mütenâsip değil o sür'atle,

Nasıl yetişmeli bilmem ki ah Yarabbim!

Geçende caddede olmuştu bağıteten peydâ

Bizim lisânda henüz ismi olmayan araba

Ki bir nazar bile yetmezdi seyr ü sür'atine;

Göründü hande-i hayret bugün dudaklarda;

Koşardı peşine herkes görüp sokaklarda

Kıyâm eder gibi garbın dehâ-yı san'atına.

22 Teşrîn-i Evvel, 1323 [4 Kasım 1907]

E. [elif] Ulviye

[*Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324 [11 Kasım 1908], s. 97.]

5.1.33. Melâl

Şikâr-ı zulmet olan rûhumun, yanında bile
Dağılmayan bu derîn samt-ı kasvet-alûdu
Bir ihtimâl siyâhın semûm-ı reybiyle
Lebinde ‘ukde ve rûhunda bir melâl oldu.

Temerküz eyleyerek sende rûh-ı âmâlim
Hayâta vâsita-i irtibât olan her emel:
Şi’r, mahâsin ü sevdâ, ümîd-i müstakbel
İçimde hâtıra-i seyyiât-ı ef’âlim

Kader gamîn ü la’în olmak ihtimâlinden
Bugün masûn u rehâ-yâb iken, ve kati’yen
Sen olmayınca semâlarda, kehkeşânlarda,

Mukîm-i cennet, enîs-i melâik olsam da
Zalâm içinde, garîp, âşinâsız, öksüzken
Senin yanında da kurtulmadım düşünmekten

Faik Ali

[*Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324 [11 Kasım 1908], s. 98.]

5.1.34. Bir Rûh-ı Necîbe Karşı

“Bir esir-i kadınlığın sizde
İnkişâf eylemiş meâlisi;
Refik ü şefkat, nevâziş-i nisvî
Hep sizin şiirinizde tabında.

O güzel nağmenizde ruhanî
Bir eda-yı rakîk ü ulvî var...
Tıfl-ı sevdâya daima niyetini
Söylüyor sanki bir leb-i sihâr...

Öyle sîhar bir leb-i şefkât
Daima isterim hayatımda;
Bana bahşedilsin biraz hülyâ,
Bana bahşeyesin biraz rikkât

Ah!.. Peki pek ziyade muhtacım
Böyle bir şefkât-i âliheye;
Böyle hemşire, böyle bir anne,
Böyle bir rûh!.. İşte amacım.”³⁶¹

Mayıs, 1323 [Mayıs/Haziran 1907]

Tahsin Nahit

[*Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324 [11 Kasım 1908], s. 98.]

5.1.35. Hicranlardan Sonra

– Mehmet Rauf Bey’e –

Yayılrken zılâl-i şebde gize,
Bir nesîm-i mesâ kadar ma’sûm
Şûh olan refref-i ufûlünüze
Mütehassir, dalar gider rûhum...

---

³⁶¹ Ahmet Koçak, age, s. 133.

Siz uzaklarda deste deste garâm,
Hande toplar, nisâr ederken, ben
Fakr-ı hissimle lâl u bî-ârâm
Bakarım ka‘r-ı esfeliyetten...

Siz sühâdan, veya sühâ sizden
Renk alır bir perîsiniz ki, beşer
Ufkunuzdan da baksa, kat’iyen
Hâkin üstünde, zîr-i hâke düşer...

O leyyin mûsikî-i hissiyât
Olan aheng-i alihât-ı felek,
Sesinizdir, tenessümüyle hayât
Ben emînim tezehhür eyleyecek...

Her gurûbun sabâhı karşılayan,
Her sabâhın gurûba bûse veren
Hüsn-i nâzânı karşısındaki, şen,
Mâ’î yıldızların harîm ü nihân

İhtizâzında saklı seher-i esîr
Şüphesiz aks-i dîdenizdir, ki
Müphemâtında, damla damla erir
İnsanın ihtirâs-ı târiki...

Bir demet pembe gül mehâsinidir

Nîm küşâde, gülen dudaklarınız;
Oluyor başka başka hiss ü şî'r
O her akşamki iftirâklarınız...

Akşamüstü güneş batarken, siz
Öyle rü'yâların sükûnuyla,
Ablanız, İngiliz mürebbiyeniz,
Hep beraber.. Melek füsûnuyla

Öyle gezdikçe, ah! Anlıyorum,
Bir nesîm-i mesâ-yı dûşîze
Sanılan refref-i ufûlünüze
Mütehassir, niçin dalar rûhum?..

Yayılrken zılâl-i şeb denize
Doğuyor bende, ooh, anlamadan,
Leb ü refâtârınızla dîdenize
Yeni bir aşk-ı ateşîn – cereyân...

Fakat, ey gonca bir gülen rûhu!
Sizde evlenilir...

Hayır, gidiniz

Belki yarın bu kalb-i mezbûhu?

Yok.. Her ihtimâli mahv ediniz.

4 Temmuz, 1324 [17 Temmuz 1908]

Enis Avni

[Demet, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324 [11 Kasım 1908], ss. 98-99.]

5.1.36. Yalnızsın

– Nazarların için –

Mütehassis leyâl-i ilhâma
Şimdi sensin hayâl-i şi'riyet,
Muztaripken bu ömr-i nâkâma
Sade sensin tesellî-i şefkat.

Sensiz encüm-i ziyâ-nisâr olmaz;
Sensiz olmaz harîm ü râyiha-dâr
Bana ezhâr-ı şûh u rûh-nüvaz,
Ah her şey zehirlenir, sızlar.

Lahn-ı şi'rim sesinle bestelenir.
Kalbimin çarpmasıyla bir anda
Kalb ü rûhumda gizli ra'selenir.

Ey perî-i tahassüsüm, bilsen,
Mehd-i sevdâ olan hayâlimde
Ebediyet sen, aşk sen, hep sen...

Muhittin

[Demet, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324 [11 Kasım 1908], s. 99.]

5.1.37. Heyecânât-ı Mahâsin

Benim huzûr-ı mahâsinde duyduğum heyecân

Bütün kuvvâmı eder hâ'in ellerinde esîr;
Ve sanmayın ki bu hummâ-yı ihtirâsıdır.
Ne bir tebessüm-i davet, ne bir nigâh-ı nihân,

Ben isterim, o zaman bir sükût-ı hâşî'le,
Bir ihtiyâc-ı tazarru'la, rûh-ı aşka enîs,
O hissini ma'bed-i fikrimde eylemek takdîs.
Fakat hakîkatin îkâzı rûh-ı mâlûle

Hemen gelir ve fısıldar: “zavallı, aldandın!
Uzaklarında şu feyfâ-yı rûhunun baygın
Parıldayan o yeşil gölgelik de vaha değil...”

Bu ızdırıp ile en sonra sallarım mendil
Kebûd-ı ufka dalan bir sefîne-i emele;
Ve gözlerimde donar bir sirişk-i pür-şu'le...

Büyükada- 6 Kânûn-ı Evvel, 1317 [19 Aralık 1901]

Celal Sahir

[*Demet*, nr. 7, 29 Teşrin-i Evvel 1324 [11 Kasım 1908], s. 99.]

5.2. KADIN'DAN ŞİİRLER

5.2.1. İstirham

Zevcime

Ayırma yavrularımdan beni refik-i hayât
Ayırma yavrularımdan tebâh olur giderim.

O yavrular ile kâ'imdir âh bu gamlı hayât
Terahhum et bana, hâk-i siyâh olur giderim.

Ayırma yavrularımdan ayırma ey dildâr...
Bu kalp yaralıdır onların meşâkıyla,
Bugün bu havf ile kalbim acır, kanar, sızlar
Ayırma ağlamayım onların firâkıyla

Ayırma yavrularımdan, ayırma cânânım...
Yazıktır ömrümü etme, siyâh-reng-i elem
Ayırma, geçmesin âh u figânla her ânım
Yine o yavrular olsun bana enîs ü hem-dem

Ayırma yavrularımdan garîb ü gam-zedeyim.
O yavrular için herkes bugün bana muğber
O yavrular için her gün ölüp dirilmedeyim
Ayırma yavrularımdan ki dil garîk-i keder...

O yavrular benim âlâmımı eder müzdâd
O yavrulardır olan bâ'is-i sürûr-ı safâ,
Siler sireşkimi nermîn küçük eliyle “vedâd”
Eder o yavru[la]r benimle beraber âh u bükâ...

Yetişmiyor gibi bin türlü zulüm ü işkence,
Kader, bugün neler etmektedir yine îcâd
Birer hazînedir onlar, emîn olun bence

Hazîn bakışlı “Vedâd”la hazîn gülüşlü “Sedâd”

Benim o yavrularımdır sürûr u neş’elerim,
Revâ mı gülmesin onlar dem-i mesârında!
Revâ mı solsun o nâzik latîf menekşelerim!
Revâ mı mahvolayım ömrümün bahârında!

Bıraksam onları râhat eder mi vicdânım!
O yavrular ki benim yâdigâr-ı aşkımdır,
O yavrular için her lahza zâr u giryânım,
O yavrular benim âmâl-i zevk-i şevkimdir.

Ayırma yavrularımdan garîk-i hüsrânım,
O yavrular için oldum belâyâ kahra siper.
Ayırma yavrularımdan ki pek perîşânım,
O yavrular için oldum vatan-ı cüdâ-yı peder.

Ayırma yavrularımdan, hayâtım et imhâ
Niyâz-ı merhamet etmekteyim bugün senden.
Bu cism-i zârımı bir gün mezar eder ihfâ,
Ayırma, cânımı al, onları bugün benden

Ayırma yavrularımdan ki rûh-ı rencîdem;
Tahammül eyleyemez onların tahassürüne.
Döker eşk-i tahassür senin için dîdem,
Bu mâderin kim eder iştirâk te’essürüne

Ayırma yavrularımdan, recâmı et is'âf.

O goncalar için oldum senin de çeşmine hâr

Ayırma yavrularımdan, ayırma et insâf

Zamân-ı firkatı onlarla eyleyem imrâr

Bugün münkesiru'l-hâtırım, pür-âlâmım

Bugün bu şeyleri îcâd eden kader midir hep?

Geçer azâb-ı cehennem içinde eyyâmım,

Aceb baht-ı siyâhım mıdır bu hâle sebep?..

Bugün ki havf-ı firâkınla işte lerzânım,

Yine ümîd-i vefâ eylemektedir rûhum.

Ayırma yavrularımdan ki ben de insânım,

İlelebet yanar, ağlar bu kalb-i mecrûhum..

Ayırma yavrularımdan, Hüdâ rızâsı için,

Ayırma yavrularımdan ümîdim etme heder,

Ayırma yavrularımdan ayırma ki bir gün,

Seni de ben gibi Allâh, esîr-i hasret eder

Silivri Kapısı

Yaşar Nezîhe Bint-i Kadri

[*Kadın*, nr. 1, 11 Ağustos 1327 [24 Ağustos 1911], s. 5.]

5.2.2. Leyâl-i Elem

“Mihribân”a

Yine âzerde nazlı bir akşam
Perde-i hüznünü çekip gecenin
Döktü parmaklarıyla şi‘r-i garâm...
Yine her yer sükûta medfen-hâb,
Yine leyler melâl ile bükülür.
Yine evler şükûfezâr-ı şegaf,
Birden ezhâr, elem, firâk öpüşür.
Yine yerlerde gölgeler, bî-tâb
Per-şüyûnla uçtu, rîz-i şuhâk,
Gecenin sîne-i nevazişine.
Şebi ben beklerim muhabbetle
Ağlıyorken bu rûh-ı pür-kederim,
Her nigâhında bir tebessüm arar
Nazra-i hâtîrât-ı gam-ı eserim
Gece sessiz dudaklarıyla gelir
Öperek gamlı gamlı leblerimi
Bana bir necm-i teselliyet getirir.
Âh o mâder, o nûrlu eller ki
Sünbülî bir semâ kadar şeffaf
Nûr-ı fecr-i tahassüsüyle siler
Bu cebînimde titreyen kederi.
Gece bir gamze-i hazân gibidir,
Akşamın hande-i nevazişidir.
– 2 –
Gel seninle muhât-ı şi‘r ü emel
Âsumân-ı melâli seyr edelim.

Gel bu yerlerde ra‘şedâr keder
Titreyen encümü, şebi görelim.
Çiçeğim gel riyâz-ı vahdette
Gezelim. Rûy-i arzı terk edelim
Pür-tahassüs olan dudaklardan
Lahn-ı aşkı telezzüz eyleyelim.
Zührenin jale-i te’essürüdür,
Şimdi dallarda çırpınan rüzgâr,
Bûy-ı ezhâra gamzeler getirir
Yaşlı gözlerde sanki safvet arar.
Sîne-i şebte parlayan gözler
Gecenin encüm-i şebabetidir.
Şimdi âfâka haykıran bir ses
Baykuşun sayha-i şikâyetidir.
Bak uzaklardan akseden çanlar
Bana bir lerze-i elem veriyor,
Gecenin şüphe-i muhabbeti de
Ufk-ı hissimde şimdi yükseliyor.
Bak semânın dudaklarındaki his
O kadar benziyor ki bir eleme
Hasta kalbimde titreyen bir sis
Leyl-i ye’simde eyliyor hande.
Bak ufuklarda söyleşen sesler
Öyle müphem terânelerdir ki
Adn-i rûhumda handeler eyler
Şeb-i firkatte ağlaşır: Mübkî.

Meleğim koş riyâz-ı vahdette
Gezelim. Rûy-i arzı terk edelim
Gel seninle muhât-ı şî'r ü emel
Bu semâdan biz iğtirâb edelim

Y. Sâ'im

[*Kadın*, nr. 1, 11 Ağustos 1327 [24 Ağustos 1911], ss. 6-7.]

5.2.3. Sen De Çiçeklerini Aç

Zemin çiçeklerini açtı! Sen de bî-pervâ
Bütün çiçeklerini aç! Rekâbete başla
Vuzû'-ı tam ile raks et, otur, konuş, gül, gez!

Geçen baharda denizde perî gibi yüzdün
Bu yaz da evde melekler gibi esîre bürün
Vuzû'-ı tam ile yat, kalk, otur, konuş kız bez

Güneş, esîr ü nesim, ben pür-ihtiyâc-ı huzûz
Pür-iştiyâk-ı nefâset ümîtle bekliyoruz
Zemin, çiçeklerini açtı! Şimdi sen de soyun!
Ki bûsegâh-ı nazar kâmilen nefis olsun
Vuzû'-ı tam ile kalk, gel, otur, konuş, üz, ez

Celis

[*Kadın*, nr. 7, 6 Haziran 1327 [19 Haziran 1911], s. 9]

5.2.4. Taleb-i Aşk

Kuşçağızlar kitâb-ı aşkından

Çevirirken sehâifi tek tek
Bunu ifhâm için, hayâtından –
Ötüyorlarken cıvıldaşarak

Bana lutf eder misin güzelim?
Fem-i pür-nâzından bir tebessüm

Ahterân-ı seniyye-i kebûddan
Şevk ile, nâz ile, nûru ile
Saçarken yere pür-helecân
Bir demet; nûrdan; dehhânı ile

Bana ihsân eder misin rûhum?
Dest-i hârından bir yudum zemzem

Her zamân kalb-i şegaf-zedeler
Bize îsâr-ı aşk ederlerken
Hem bütün o rûh-ı aşkzedeler
Bize bir güzel numûne iken

Bana vermez misin a meleğim?
Leb-i ra'se-dârından bir zanbak

Her nazar gıpta-i aşkın iken
Pür-garâm sen de ra'se ile
Bir cevâp-zer hazırlar iken

Leb-i sükkerinde şive ile

Bana göster, hakk-ı hüsnün için

Bir güzel terâne, numûne-i aşk!

11 [12] Şubat 326 [24 [25] Şubat 1911] – Konya

Cevdet Tahir

[*Kadın*, nr. 7, 6 Haziran 1327 [19 Haziran 1911], s. 10-11]

5.2.5. [İsimsiz Bir Şiir]

M.N...

Ey nâzım-ı şevkim, âfitâbım

Doğ, doğ yetişir bu ızdırâbım

Ver leyl-i medîd-i hicre gâyet

Bulsun bu elem bu gam nihâyet

Etsin leme'ânın ey kerem-ver

Âfâk-ı ümîdimi münevver

Doğmuş çiçeğin nazîriyim ben

Nûrunla hayât ver bana sen

Melahat Belkıs

[*Kadın*, nr. 7, 6 Haziran 1327, s. 11]

5.2.6. Son Sahîfe

Bir müntehirin defter-i hayatından:

Sefil ü alîl bir hayât... Dâimâ kanayan

Bir kalp... Dâimâ bir inhizâm-ı âmâl...

Dağdağa... Şûriş u ızdırâp...

Ve sonra inkisâr-ı hayâl.. Ve sükût...
Nihâyet mevhûm bir istikbâl... Ve nihâyet
Hülâsa çâre olmak üzere ketûm bir deryâ...

İşte sana; ey serâb-ı hayât!... Sana
Ebedî bir tuhfe-i hüsrân.. Ebedî bir vedâ'...

Şubat 326 [Şubat/Mart 1911]

M. Remzi

[*Kadın*, nr. 8, 20 Haziran 1327 [3 Temmuz 1911], s. 9]

5.2.7. Beşer³⁶²

– Hayrullah Süleyman Beye –

Zehirli bir ka'r-ı siyâha
Düşüyor.. Meflûc, mükedder
Zavallı kitle-i beşer..

Parlak emelleriyle
Âtîden i'tilâ beklerken,
Bir giyotin tesîriyle
Hayâtını zehirleyen
Hatâsını bilmez.. Alîl
Ve sağır sürüklenir
Yaralı kuş gibi çırpınır;
Ağlar... Yine hayâta gâfil..

---

³⁶² Derginin 20 Haziran 1327'de yayımlanan sekizinci sayının onuncu sayfası bulunamadığından şiir eksiktir.

Ağır bir yük altında
Ezilir, beniz.. Yine
Maraz-ı mhlikine
Güler... Fakat altında
Handesinin acı, semdâr
Çizgileri bedîdâr...
Kalbi ezâlarıyla, yine Şen
Bir safâ-yı ebedî arar
Sanki emîn âtisinden.

[İsmail Zeki, "Beşer", *Kadın*, nr. 8, 20 Haziran 1327 [3 Temmuz 1911], ss. 9-10.]³⁶³

5.2.8. Bir Nâm-ı Müste'âra Tesdîs

Ey nâzım-ı Şevkim, âfitâbım
Ver neş'e bugün ki pek harâbım
Rûhum da kederli, gamlı, sisli
Çâk olsun o ufk-ı pür-serâ[b]ım
Zîrâ ki safâ demindeyiz biz!
Doğ, doğ yetişir bu ızdırâbım

Ver leyl-i medîd-i hicre gâyet
Kalk gel de kamerle et rekâbet
Bir Şâ'ir-i ayŐ u iŐretim ben
Koş, koş aramızda var karâbet
NŐ eyleyelim visâle gel ki

---

³⁶³ Bu bilgi, *İstanbul Kütüphanelerindeki Eski Harfli Türkçe Kadın Dergileri Bibliyografyası (1869-1927)*'den alınmıştır.

Bulsun bu elem, bu gam nihâyet

Etsin leme‘ânın ey kerem-ver

Açtıkça hayâl-i şî‘re perler

Gönlümde müfekkiremde yerler.

Sensin bu cihânda neş’e-i –perver

Zanneyleyeyim, visâle gel de,

Âfâk-ı ümîdimi münevver

Solmuş çiçeğin nazîriyim ben

Senden evet her ümîd senden

Pek kimsesiz, işte bâğbânsız

Bir kır çiçeğinde var mıdır levn?

Terk eyle biraz da nâzı artık

Nûrunla hayât ver bana sen.

M. Nâmık

[*Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327 [23 Temmuz 1911], ss. 7-8.]

5.2.9. Irmak Menekşesi

Bir kûşe-i samt u hüzn içinde

Gizler onu bir kenâr-ı hülyâ,

Bir şebnem uyur vüreykasında

Fevkinden eser-i riyâh-ı sevdâ

Dallardan inen şu‘â-ı mehtâb

Telsîm eder aksini sularda;

Bir ninni okur melûl u bî-tâb

Bûlbûl ona leyle-i bahârda

Lâkin bu nasîb-i neşve-gîri

Mes'ûd edemez onu... Esîri

Rûhunda bir infi'âl ağlar.

Dilhûn hazân-ı perî-i ezhâr

Muzlim geceler başında zîrâ

Söyler ona bir elemli rû'yâ.

12 Mayıs Sene 1326 [25 Mayıs 1910]

Hasan Zeki

[*Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327 [23 Temmuz 1911], ss. 11-12.]

5.2.10. Hep Seni

Şafak atar, birer birer kaybolurlar yıldızlar,

Güneş doğar, ziyâsıyla kâ'inâtı yaldızlar,

Tabî'atta güzellikler gözükmünce bu sâ'at

Ben de dilber vücûdunu hâtırlarım ey Su'âd!

Güneş batar, gökyüzünde –sanki nâzik bir perde

Üzerinde parlayınca birçok yıldız bu yerde

Her bir şeyi unuturum, fakat yalnız bu sâ'at

Senin güzel gözlerini düşünürüm ey Su'âd!

Biraz sonra kamer çıkar, denizlere, göllere,

Çayırlara ormanlara nûr dağılır her yere.
Oh her bir şeyi nûrlu olur, fakat yine bu sâ'at
Yalnız nûrlu yüzün gelir gözlerime ey Su'âd!

Rüzgâr eser, ağaçların yaprakları fısıldar,
Denizlerin dalgaları yavaş yavaş hışıldar,
Hazîn olur gece sesi. Fakat yine bu sâ'at
Seni sevdim dediğini işitirim ey Su'âd!

İşte nerde güzel bir şey görür isem o sâ'at
Seni, evet; yalnız seni düşünürüm ey Su'âd!

M. S [Sad].

[*Kadın*, nr. 10, 10 Temmuz 1327 [23 Temmuz 1911], s. 12.]

5.2.11. Kadınlara Dâir

Beşerde meyl-i sa'âdetle, fikr-i ulvîyet
Kadınların nazar-ı şefkatiyle doğmuştur.
Fakat kadınlığı erkekte asıl olan vahşet
Bir i'tinâ-yı behîmî içinde boğmuştur.

Kadın bir erkeğe nisbetle bir oyuncaktır
Kırar, ezer ve sever keyfî arzusu gibi,
Elinde kuvveti, kanûnu en büyük haktır,
Silâh-ı savleti nâmûs u iffet ü edebi..

Kadın bir erkek için arz u iffet-i nâmûs

Evet; kadın da fakat böyle iftihâr edecek
Kadınların niye nâmûsu olmamak erkek?

Eğer hakikat-i ismet değilse namahsûs;
Kadın şerâfet-i nâmûs ile muvakkardır;
Kadında iffeti tahkîr eden muhakkardır.

Temmuz 327 [Temmuz/Ağustos 1911]

Süleyman Nesip

[*Kadın*, nr. 14, 7 Kânûn-ı Sâni 1327 [20 Ocak 1912], s. 11.]

5.2.12. Anı

– Kemâl-i ihtirâmı Genç Kalemler heyet-i edebiyesine –

Bir inkisâr-ı tahassüsle ağla ey fânî..

O gözyaşın sana bir başka âsumânı açar,

Şu kimsesiz gece her derde âşinâ, yalvar,

Leb-i gurûr ile rîk-i memâtı takbîl et

Perî-yi leyle garibâne terk-i râz eyle

Nazarlarında yanan nûr-ı sânihât elbet

Harâbelerle açan bir şükûfe hüznüyle

Fenâ-pezîr olacak.. Günlerin akîm ü tehî

Bütün güzâr edecek.. Belki en vâhî

Emellerin bile bî-tâb u bî-nasîp olacak..

Dudaklarında yârin mısra'-ı vecîz-i sürûd

Sükût ederse, hayâtında beklenen mev'ûd

Dakîkalar gam-ı azmâna mezc olursa eğer
Bugün cerîha-i sevdâna ağlayan gözler
Yarın rakîk, samîmî dalıp düşünmezse

Şakakların kanasın, saçların beyâzlınsın
Dikenli tâcının altında nâsiyen yansın...
Teninde tavk-ı ezâ, kollarında târ-ı azâb
Sürün, medîne-i hicrâna doğru eyle şitâb
–Hazîz-i acze düşen cephe-i şehâdet acır–

Sürün merâhil-i âlâma leng ü bî-dermân
Hicâb-ı recm ile sessizce yırtılıp kanayan
Zavallı alnını menfa-yı Kerbelâ'ya çevir...
Şikâyet etme, figân etme, 'âkıbet-i takdîr
Fer-i zekânı leyâl-i mezara sevkedecek...

Ve bir zamân olacak

Güneşli dalların üstünde ilk açan yaprak
Şikeste pencerelerden giren ziyâ-yı bahâr
Nasılsa lâne-i tenhâya uğrayan kuşlar
Ale'd-devâm sana yalnız ölüm düşündürecek

Zarîf, tâze kadınlar yanında gülmeyecek,
Yorulmuş alnına mazlum semâların yüksek
Sadâsı ermeyecek.. Tarlalarda penbeleşen
Günün ziyâsı garîp ufka sâye serperken

Tehî yolunda beyâz kumrular sevişmeyecek..

Emin Bülent

[*Kadın*, nr. 14, 7 Kânûn-ı Sâni 1327 [20 Ocak 1912], ss. 11-12.]

5.2.13. Akşam

Sünbülî bir hava!.. Sevâhilde

Yaseminler açar mesâ-yı hazân;

Bir gümüş tül, bir iltimâ'-i nihân

Sular üstünde, ufk-u mâ'ilde

Lebini sâyelerle hâreleyiz...

Dâmen-i leyli ıslatır mûnis

Bir kanat ra'şesiyle mâ'î deniz

Mevceler ince bûselerle gelir

Reh-i ezlâle nağmeler serper

Ve bu nesevî, bir hunne-pâ, seyyâl,

Mest-i hülyâ ve bî-mecâl ızlâl

Yıkanır, tâ kenâr-ı bahre iner...

Aks-i zıl u ziyâ ile deryâ

Açar efkâra bir şeb-i rü'yâ

Cüneyt

[*Kadın*, nr. 14, 7 Kânûn-ı Sâni 1327 [20 Ocak 1912], s. 12.]

5.2.14. Pencereleler

1

Cenap Şahabettin Bey'e

Sükût-ı şâma bakar beldelerde pencereler...

Kederli gözlerin üstünde kaybedilmiş, uzak

Kadınların nasıl ağlarsa şekli, lâl-i firâk,

Derîçelerde de her akşam incelen eşkâl

Gidenlerin, uzak insanların tahassürüdür...

Kederli camlara akşamların melâli girer,

İçinde ye's-i muhîtâtın ihtişâmı ölür;

Mesâfelerdeki hicrânı anlayan camlar,

Dümû'-ı şâm ile yorgun ve pür-sükûn ağlar.

Derîçeler gam-ı âfâk içinde mest-i zelâl,

Firâkı ağlanan âvâre yolcular bekler:

Asıl kederleri camlardan öğrenir gözler...

İsmail Hami

[*Kadın*, nr. 14, 7 Kânûn-ı Sâni 1327 [20 Ocak 1912], s. 20.]

5.2.15. Ah... Sıhhat!

Bir neşesi kalb-i nâle-kârın.

Bir kahkaya ederse icbâr,

Ey dert... Belâsı cism-i zârın,

Bir çehre-i şûm-ı gam-medârın,

Eyler de beni zebûn u nâçâr,

Karşımda sen iftihâr edersin!

Sıhhat, a güzel enîsi cânın,
Makbûleye hasreden firâkı;
Zîrûh değil mi âşiyânın?
Göstermeyerek dile nişânın,
Hiç olmayarak ona mülâkî,
Nâlende-i intizâr edersin!

Her lem'ası nûr-ı âfitâbın,
Perverde eder seni demâdem;
Mânendi olur da mâhitâbın,
Âlâm-ı leyâl-i ıztırâbın,
Zulmetlerine ölünce mahrem,
Elvânını şu'le-dâr edersin!

Feyzin dil-i zâre karşı mefkûd!
Mihnet ile buldu ömrüm encâm!
Dünyâda sen ey mâ'il-i maksûd!
Bir elimden garîbi hoşnud.
Teşrîfine eyledikçe ibrâm,
Hicrin ile dağdâr edersin!
Çeşmânımı girye-bâr edersin!

Merhume Makbule Leman Hanımefendi

[*Kadın*, nr. 14, 7 Kânûn-ı Sâni 1327 [20 Ocak 1912], s. 23.]

5.2.16. Viyola

Yoluna dikensiz güller saçmıştım;

Sen gelmedin, mâtem geldi o yoldan..

Kucakladım mezarımı derdinle:

Kollarımı ben seninçin açmıştım.

10 Fevriye [Février/Şubat] 1904, Paris.

Doktor Abdullah Cevdet

[*Kadın*, nr. 15, 2 Şubat 1327 [15 Şubat 1912], s. 7.]

5.2.17. Tevellû'ât

Lodostu. Marmaranın sathı pâymâl-ı huyûl

Olan o ma'rekeye benziyordu ki aşır

– Girîv bir leb ü gîsû-yı küşâde, dîde-i gazûp –

Eder o sahayı hep irti'âş ile mahmûl.

Koşardı birbiri ardınca dalgalar, mağlûb

Olur da şiddet-i bâd-ı vezân önünde, acul,

Reşâşe-paş tehâlûk, esîr-i kahr-ı hebûb,

Arardı – havf ile – bir mü'emmine ümîd-i vusûl.

Ederdi ric'at o emvâc-ı keff-i feşân; hâ'il

Olunca, reh-güzer azmine çıkıp, sâhil,

Fakat döner, yine eylerdi bir büyük savlet;

Bunun gibi, recefat-ı tevellu'ât-ı beşer,

Zamân olur, küçülür, kesb-i i'tidâl eyler;

Fakat eder yine şiddetle nâgehân avdet.

H. Nazım

5.2.18. Kadın Portreleri... : Esîre

Uyur sükûn ile her yer hayale müstağrak;
Şu bahçelerde gezen bir esiredir mutlak.

Manolya sinesi üstünde turralar dağınık,
Beyaz omuzları mâh-ı bahara karşı açık.

Dudaklarındaki hûn-ı gül-i muhabbettir;
Yanaklarındaki elvân-ı şâm-ı gurbettir.

Rükûd-ı mâh ile dolmuş nazarlarında durur
Füsûn-ı şâm ile rûh-ı serâir-i deycur.

Dolar nücûm-ı tahassürle ti[t]reyen müjgân,
Ne farkı var şu yetimin remîde-ahûdan;

Onun kadar mütevekkil, onun kadar mahzûn,
Onun kadar bu şeametli baht elinde zebûn:

Dalar nazarları, maziyi seyreder müştak;
Şu bahçelerde gezen bir esîredir mutlak.³⁶⁴

1327 [1911/1912]

Tahsin Nahit

---

³⁶⁴ Ahmet Koçak, age, s. 181.

5.2.19. Hicran

Muazzez arkadaşım Süleyman Bahriye.

Bize akşam esip gelen rüzgâr,

Getirir yüzlerin kederlerini..

Ye's ü hicrânla kalbimiz ağlar,

Bilmeden onların kaderlerini.

Kimimiz yerde gezmemiş, meçhûl

Bir kadın isteriz denizlerden;

Saklınız kalbimizde sizlerden,

Kimimiz hasta, öksüren bir dul...

Gezeriz hüzn-i şâm u eb'âdı;

Gün batarken sükût-ı kalbimize,

Aks eder eski güzellerin yâdı.

Bir düşen tahtın 'âciz, âvâre,

Biz sürülmüş, vatansız evlâdı...

Nerde olsak birer yabancılarız:

Elimiz ayrı, kalbimiz yalnız...

Kıblemiz akşamüstü yollardır;

Akşam etrâfa kalbimiz dağılır,

Düşeriz ağlayanların yanına.

Biz bu toprakta her zaman yalnız,

Vehm ü ye's arkasında haykırırız,

Okuruz her melâli rüzgârına...

Varken akşamda bir kederli deniz,

Sen bulunsan da ağlarımız gece biz!....

İsmail Hami

[*Kadın*, nr. 15, 2 Şubat 1327 [15 Şubat 1912], s. 8.]

5.2.20. Suların Akşamı

Omuzlarında elem, gözlerinde nûr-ı keder,

Sular sevâhile avdet eder, harâb fütûr...

Dudaklarında du'â, ellerinde dâmen-i dûr,

Düşer sulardaki o hâme kimsesiz yerler.

Dalar uzaklara sâhilde bekleyen kayalar;

Sular gelirse de, yalnız, o beklenen gelmez...

Mesâfeler kapanır, gün söner... Uzak bir ses,

Yabancı dalgaların kalbi hıçkırır, ağlar...

İner kenâra cevâpsız kalan temennîler;

Ziyâlar incilenir; sanki bir leb-i âlâm,

Harâbeler kuran eb'âda nefh-i zulmet eder...

Ölüm ü gam sararan çehre-i gurûrunda,

Siyâh bakışlı kadınlar gibi, melûl akşam

Gelir diz üstüne yıldızların [h]uzûrunda...

Kadıköyü: Süleyman Bahri

[*Kadın*, nr. 15, 2 Şubat 1327 [15 Şubat 1912], s. 8.]

5.2.21. Hüsrân

Bir ye's-i bî-nihâye ile bir ba'îd emel
Almış yed-i tahakkümüne fikr ü kalbimi;
Bir siklet-i mü'lime altında per-kesel,
Vahşetli bir zalâma sürükler şebâbımı.

Ufkumda sis, önümde bir âti-i pür-zılâl,
Hülyâlarımnda hep acı bir neşve-i harâb.
İnletmede derûnumu bir hiss-i infi'âl,
Tırnaklamakta beynimi müphem bir ızdırâb.

Ağlar gönül merâret-i ömr-i güzeşteme,
Yok tesliyet-i felâket rûh-ı şikesteme;
Lakin emel bitirmedi hâlâ sebâtımı.

Madem bana nasip değil, tâli'-i sefid,
Çirkin gülüşlerinle sen ey çehre-i ümîd
Aldatma ızdırâr-ı sefil hayâtımı!

12 Teşrîn-i Sâni 327 [25 Kasım 1911]: Kadıköyü

Zühre

[*Kadın*, nr. 16, 17 Şubat 1327 [1 Mart 1912], s. 7.]

5.2.22. Senden Cüdâ Olunca

Bahârsız bir yıla benzedi ömrüm
Kurudu yapraklar, yandı çiçekler;
Gelme hâtırıma, girme rü'yâma

Cehennem bağında gezmez melekler.

12 Şubat 1911

Abdullah Cevdet

[*Kadın*, nr. 16, 17 Şubat 1327 [1 Mart 1912], s. 7.]

5.2.23. Kadın Portreleri... Âşık

Hami'ye

Gezer ipekli karanlıkta böyle her akşam

Bir ince taze kadın, bir ferişte-i nâ-kâm...

Nazarlarında mesâfât-ı bi-nihaye gibi

Serâir-i ezeliyet, neşaid-i gaybi...

Soluk dudakları zulmette mest olan bir gül..

Başından omzuna düşmüş bir ince leylak tül...

Meyân-ı zülfine meçhul bûseler getirir

Esen riyâh-ı mutalsam, esen riyâh-ı harir...

Bu kumlu sahilin üstünde bekliyor birini;

Ve aşıkın uzanan gölgeler tutar yerini...

Bir intizar-ı müeyyedle müebbedle hasta, bi-ârâm,

Gezer ipekli karanlıkta böyle her akşam.³⁶⁵

1327 [1911/1912] – Tahsin Nahit

---

³⁶⁵ Ahmet Koçak, age, s. 182.

[*Kadın*, nr. 16, 17 Şubat 1327 [1 Mart 1912], ss. 7-8.]

5.2.24. Geç Saatler

Sessiz ufukta gölgeli bir memleket gibi,
Müphem mesâfenin uzanan hüzn-i leyli var...
Eb'âd içinde besteliyorken elemleri,
Tenvîm eder çiçekleri bir hasta rüzgâr...

Gözler dönünce ufka kederler sükût eder;
Akşam... Harâbelerdeki rüzgâr gelir, gider.
Âfâk içinde var dolaşan bir kadın eli,
İnler, temas edince, mesânın hüzn teli!

Ey dul kadın, denizde gezerken nazarların,
Akşam, nüzûl eder yere gökten du'âların;
Fağfûrî saksılardaki güller erir, solar..

Her kalbe aynı hiss-i felâket du'â koyar.
Ölmüşlerin atılmayan eşyâsı canlanır,
Öksüz çocuklar onları dul anneler sanır.

Haziran: 1326 [Haziran/Temmuz 1910] İsmail Hami

[*Kadın*, nr. 16, 17 Şubat 1327 [1 Mart 1912], s. 8.]

5.2.25. Bahçede

Bu açık kış gününde kol kola biz
Gezinirken hayâl içinde yine,

Mütefekkir dedik ki: Güllerimiz

Soldu, kuşlar da neşesiz, sessiz.

Bu, azîzem, yegâne kânûndur.

Her şey, er geç, solar, susar.. Yerine

Yeni bir zendegî-i hüzn ü sürûr,

Başka bir reng ü nağme kâim olur.

Bu alel'âde, sâde sözlerden

Neye gülgûn dudakların soldu?

Bana mihrâb-ı şevk olan dîden

Niçin endişe-nâk-ı hüzn oldu?

Şevk çalan hâk olan kuşlar

İhtiyâr sükût eder.. Heyhât

Bir çemenzâr neşe, sahn-ı neşât

Bütün elvân u nûkhetiyle solar;

Ve fakat ravza-i ümîdimde

Açılan gül: senin gül-i dehenin

Olamaz hiç perîde, pejmürde;

Ve leb-i kalb-i şefkatimde senin

Aks ü ihsâs-ı rıfk-ı rûhumla

Titreyen, hep sürûd-ı hab-ı hayât

Hep mezâmîr-i şükr olan nagâmat

Susamaz, durmadan bu kalb, asla.

Kânûn-ı Evvel 324 [Aralık/Ocak 1908/1909]

Fâik Ali

[*Kadın*, nr. 4, 3 Mart 1328 [16 Mart 1912], s. 11]

5.2.26. Geç Saatler...

Tahsin Nâhit'e

Deniz artık gümüşken akşamdır..

Karşı sâhilde başlayan ibhâm

Ördü yangınlı ufka bir belde.

Ufka hüzn esti, kalktı dağlar ağır

Sislerin kalb-i lâciverdinde:

Oldu her günkü pür-sükût-ı akşam!

Tepelerden kopup gelen rüzgâr,

Bahçelerden bir ince ıtır alıyor;

Sonra bunlarla mest olup efkâr,

Sade bir mûsikî-i his kalıyor..

Şimdi sesler sükûta akmıştır;

Ağlayanlar da, eğlenenler de,

Birleşirler kederli bir yerde;

Beldeler şimdi boş durur, o kalır

1325 [1909/1910]

İsmail Hâmi

5.2.27. Şehka

– Anneme –

Semâya, ufka muhîtâta bir hazîn gölge
Yavaş yavaş yayılırken bu akşamüstü yine,
Rükûd-ı hilkate karşı melâl-i giryemle
Şuhâk-ı ye'simi mezc eyledim tahassürüne.

Bu öksüz ömrümü tehdît eden merâretler
İçinde, ah, ebediyen – pür-iştikâ-yı hayât –
Elemlerimle, cürûhumla sızlamak.. Muğber,
Nasîbim işte benim.. İşte her şeyim.. Heyhât...

– Fakat niçin bu kadar hasta hislisin?

– Sus, sus;

Bu boş, bu eski tesellîlerinle çıkma, yine,
Bütün melâli haşır etme ey hayâl-i abus!..

Bu belli artık, evet, dâimâ merâretler
İçinde çırpınarak sızlamak.. Ve sonra...

Yeter,

Elemlerim dokunur belki rûh-ı sâkitine...

Yeter... Melâlimi lâkin biraz tesellî için
Gel ah anneciğim.. Gel de şimdi hâlimi gör..

Harîr-i nerm ü nezihîyle târ-ı şefkatinin

Melâl-i rûhuma sen bari bir sevinc-i tevellî ör!..

Mayıs: 327 [Mayıs/Haziran 1911]

Ezher Bedia

[*Kadın*, nr. 4, 3 Mart 1328 [16 Mart 1912], s. 25.]

5.2.28. Bu Şeb Riyâz-ı Hayâlim

Bu şeb riyâz-ı hayâlim penâh-ı cünbüş ü tâb

Kamelya sisli ufuklarda gülşen-i mehtâb

Açıldı.. İndi hayâbân-ı samta peykerler;

Maâbidimde sunuldu sebû-yı aşk ve şarâb.

O gelirken

Zülâl-i sebz-i meşâcirde perçem-i eşcâr

O yolda yerlere sermişti bir firâş-ı bahâr...

Kamer serâir-i şebnemde yaktı kandilleri;

Sabâ mezâhir-i hülyâya taktı gonca-i nâr

O

Benât bûse-i pende; önünde mevkeb-i mâh..

İpek vücûdunun üstünde bir gaşâ-yı füsûn;

Meyân-ı bezme karıştı beşûş u hande nümûn

Der-agûş

Ve buldu cism-i lebin-fâmı kollarımda penâh;

Lebimde bir dehen-i şûh u yasemen eridi..

Dağıldı sineme bir deste zülf-i nerm ü teri

Çengelköyü: 4 Kânûn-ı Sâni 1327 [17 Ocak 1912]

Pervin Nâkâm

5.2.29. Ufûl-i Mah

– Süleyman Bahri Beye –

Ufkun üstünde gölgeler dağılır,
Çırpınır cevî-i şebde zulmetler..
Sonra zulemât-ı âsumân açılır,
Ve uzaklarda bir ziyâ titrer.

Şimdi hülyâla beslenen şeb râz
Gam âfâkdan silinmiştir;
Sihri balîyle bir ipekli temâs,
Leb-i hülyâyâya bûseler getirir.

Şimdi, bîkes ü münzevî, gökte
Geceden kalma bir ilahe-i nûr,
Ma‘denî vech-nerm ü zer-dile

Gezinir. Birden ufkun üstünde
Bir beyâz gölge titreyip – mahmûr –
Kaybolur lerzelerle sonra kamer;

Ona her lebde bir vedâ‘ inler...

– 327 [1911/1912]: Yaz –

İsmail Zühdü

[Kadın, nr. 4, 3 Mart 1328 [16 Mart 1912], s. 26.]

5.2.30. Manzume

...

Akşam onlar zindegâniden

Rüyâ-riz beste-i muhâlâtı..

Kalbimizden geçer fe[n]âya giden

Eski akvâmın i'tikâdâtı

Gözler artık ölüp bu gurbette.

Yaşar insanda başka bir belde..

Kalbi işgâl eden bütün hisler,

Bir bilinmez cihân-ı va'de gider...

Ufk-ı hâcâta karşı ellerimiz,

Açılır bilmeden ne hâcetimiz?

Çünkü başlar bir ağlatan nisyar!..

Eksilir bir kitâbe-i hâtırdan;

Sili[n]ir yüzünde son insan:

Sâde ben şimdi hissedem, yaşayan.

1325 [1909/1910], İsmail Hami

[*Kadın*, nr. 5, 17 Mart 1328 [30 Mart 1912], s. 7]

5.2.31. Mâzî

Melâl ü aşka, yabancıyken, oldular mahrem

Ziyâ ve gölgeler altında kimsesiz gözler..

Ve doldu hatt u teheyüçle münzevî hüceyrem;

Melâl ü râyiha altında bahçeler mağmûm,
Akar derinlere seyyâl ü ateşin bir zer,
Açar havuzda yok, lâl ü müştêhî güller..

Döner hayâlîme rü'yâmı nakl eden geçmiş:
Muzî dudaklar o kadar rûha eskiden bir ser
Büyür bir lokmada gaşy-âver, ince bir hâhiş.

İçimden en deli hırsıyla titreyen bir ses
Hatırla, der; açar aşkımda başka bir sîmâ,
Eder o çehreyi en zâlim iştihâlar lemsî,
Gezer o lebleri son gizli sarîhalar güya..

Ziyâ ve gölgeler altında müştêhî mahrem
Susan bakışlar, o mestiyle sallanan yaşlar
Döker zünûbuma pür-gayz u nevha bir mâtem..

Yaşar sefih ü afv dîde-i çehreler yer yer,
Bütün füsûnunu üryân, açık ma'asîmin..
Kalır bu ye'sime hepsinden ölmeyen bir kin.

Falih Rıfkı

[*Kadın*, nr. 5, 17 Mart 1328 [30 Mart 1912], s. 7]

5.2.32. Fuzûlî'nin Meşhûr Bir Müseddesine Nazîre

Salmış riyâz-ı hüsnüne yer kâmet-i bülend
Bir zıll-i süru', zıll-i semen-pûş u dil-pesend

Bâd-ı sabâya arz eder bir lerze-i levend
Reftâr-ı nâzı, genç dil-ârâmı bî-menend
Sordum, meğer bu mevc-i çemendir? Dedim; dedi:
Yoh, yoh harâbhâne-i canındır senin!.

Dökmüş semâ-yı rûyuna leyl-i siyâhını
Ekmiş hilâli üstüne ebr-i külâhını
Bekler harâbeler gibi dil bir nigâhını
Üryân görünce sîne-i sevdâ-penâhını
Mutlak, bu berk-i nûr-ı semendir! Dedim; dedi:
Mirât-ı sîm baht-ı yamanındır senin!

Açmış bahâr nükhete güller yanağına,
Bir lâle heyetinde tebessüm dudağına
Doğmuş henüz sürûş-ı esâtîr kucağına
Sevdâ okur neşâid-i rüyâ kulağına
Ben mest, bu nâz u gamze nedendir? Dedim; dedi:
Çün şevk bî-medâr-ı canânındır senin!

Destinde pullu çeng-i dil-âviz ü bî-karâr
Geldikçe vecde raks-ı latîfiyle müşk-bâr
Fevvâre-i tarab olur, âb-ı hayât-ı nisâr
Eyler hubûb-ı zülfü hayâlâtı târ-ı mâr
Zülfün nesîm-i subh-ı hattındır! Dedim; dedi:
Zincir-bend ömr-i giranındurur senin!

Bir penbe lemh-i neşe gelir reng-i rûyuna
Dil gark olur serâb-ı emel çin-i bûyuna
Düşüm diz üstü pîşine güfte-gûyuna
Me[b]hut olup da la'l-i leb bûse-cûyuna
Gülberk al-i hande fikendir! Dedim; dedi:
Yoh, aks-i mevc hûn revânındurur senin!

Çeşminde kâh zâhir olur mahşer-i i'tâb
Bülbül dehânı keşf eder bir zühre-i hitâb
Kâhî cemâl-i sâfına kisvesi bin nikâb
Güyâ sehâib içre kalır cürm-i mâhitâb
Çehren nücûm-ı hüsne vatandır! Dedim; dedi:
Fânûs-ı reh-güzâr nihânındurur senin!

Nakş oldu rûha nüsha-i sevdâ-yı hâ'ili
Fikrim kitâb-ı ders edinir ol hamâ'ili
Te'yîd kılar hayâtımı azman-ı zâ'ili
Oldum bu tarz ağrebin ben şimdi mâ'ili
Eş'âr-ı nev, ne türlü sühandır? Dedim; dedi:
Bahri! Güzâf u lâf zamanındır senin!

1 Nisan Sene 323 [14 Nisan 1907] Pazar

Süleyman Bahri

[*Kadın*, nr. 5, 17 Mart 1328 [30 Mart 1912], s. 8.]

5.2.33. Gelen Yazılar: Ninni

“Sedad'a”

1

Uyu ey ben gibi bedbaht meleğim
Uyu yavrum, güzelim, göz bebeğim
Uyu ey nâzlı sevimli çiçeğim
Uyu ey rahat vicdânım uyu
Uyusun nâle-i efgânım uyu

2

Uyu da mâderin etsin rahat
Yetişir çektiği derd ü mihnet
Bizi mes'ûd eder Allah elbet
Uyu ey bâ'is-i ahzânım uyu
Uyusun nâle-i efgânım uyu

3

Hâba hasret geçiyor rûz u şebim
Hüznüne giryene ben mi sebebim
Uyu artık uyu ey gonca lebim
Uyu ey tıfl-ı perişânım uyu
Uyusun nâle-i efgânım uyu

4

Bilmiyorsun nedir âlâm-ı cihân
Niye bilmem oluyorsun giryân
Etmeden devr-i sabâh güzrân
Uyu ey mihr-i dirahşânım uyu
Uyusun nâle-i efgânım uyu

5

Sana gel kollarım olsun bâlîn

Yetişir eylediğin ah u enin

Birgün elbette güler veçhe-i hazin

Uyu garik-i gam u hüsrânım uyu

Uyusun nâle-i efgânım uyu

6

Acı bu mâder-ı gam-perverine

Gam yiyor nâm-ı sa'âdet yerine

Uyu rahatça yatıp bisterine

Uyu ey derdime dermânım uyu

Uyusun nâle-i efgânım uyu

7

Pederinden kaderin etti cüdâ

Kaderinden mi şikâyet bu bana

Maderindan sana var, varsa vefâ

Bir küçük hande ki kurbân olayım

Uyusun nâle-i efgânım uyu

8

Sen gibi ben de cüdâ-yı pederim

Beni de ağlatıyor bak kaderim

Sanma âzâde-i derd ü kederim

Gam-ı hasret ile giryân uyu

Uyusun nâle-i efgânım uyu

9

Gördüğüm zulm ü cefâ, kahr u sitem

Çektiğim türlü azâp, türlü elem

Taş mı, ahın mı vücûdum bilemem

Sad hezâr mihnete şayânım uyu

Uyusun nâle-i efgânım uyu

10

Öyle bedbaht-ı cihânım ki sedâd

Beni kimse edemez gamdan azâd

Ağlayıp hüznümü etme müzdâd

Pençe-i gamda keribânım uyu

Uyusun nâle-i efgânım uyu

11

Kahr-ı garabetle vücût oldu harâb

Çekerim lahzada bin türlü azâb

Sana ettikçe nevâzişle hitâb

Beni zan etme ki şadânım uyu

Uyusun nâle-i efgânım uyu

12

Büyüdüm validesiz, öksüz ben

Duymadım tatlı, latîf bir söz ben

Görmedim böyle gülen bir yüz ben

Geçti mihnet ile her anım uyu

Uyusun nâle-i efgânım uyu

13

Bahtiyârsın seni annen seviyor

Muzdaripken sana karşı gülüyor

Çektiğim mihneti Allah biliyor

Yine pür-neşeyim, handânım uyu

Uyusun nâle-i efgânım uyu

14

Bana ettirme bu şeb mâzîyi yâd

Uyu yavrum uyu etme feryâd

Bize Allahımız etsin imdâd

Doğrudur Hâlîka îmânım uyu

Uyusun nâle-i efgânım uyu

15

Bu gece lanbada yoktur gazımız

Kara yazmış bizim Allah yazımız

Geçmiyor kimseye şimdi nâzımız

Ben de bilmem nedir isyânım uyu

Uyusun nâle-i efgânım uyu

16

Hâba varmış bütün âlem uyuyor

Kimi nâşâd, kimi hürrem uyuyor

Dilde binlerce keder, gam uyuyor

Boğuyor eşk-i hurûşânım uyu

Uyusun nâle-i efgânım uyu

17

Bir sehâb altına gizlendi kamer

Bitti şeb, yaklaşıyor vakt-i seher

Koymadım bak daha bâlînime ser

Sızlıyor yare-i hicrânım uyu

Uyusun nâle-i efgânım uyu

18

Sana bak maderin etmekte niyâz

Sabâh oldu uyu hırçın yaramaz

Uyu rahat edeyim ben de biraz

Taş değil ben dahî insanım uyu

Uyusun nâle-i efgânım uyu

19

Okuyor işte müezzinler ezân

Doldu âvâze-i tevcîdle cihân

Hakka makbûldür ibâdet bu zaman

Havf-ı Allah ile lertzânım uyu

Uyusun nâle-i efgânım uyu

20

Uyuyun yavrularım şen, şâdân

Bana bir bâr-ı azîm oldu bu hân

Bulsun artık bu elemeler pâyân

Acısın halime Yezdânım uyu

Uyusun nâle-i efgânım uyu

21

Saracak cismimi bir kanlı kefen

Bana agûş açacaktır medfen

Kalacaksın o zaman öksüz sen

Sönmeden şu'le-i çeşmânım uyu

Uyusun nâle-i efgânım uyu

8 Mart 328 [21 Mart 1912] Silivri Kapısı

Yaşar Nezihe Hanım

[*Kadın*, nr. 5, 17 Mart 1328 [30 Mart 1912], s. 18-19]

5.2.34. Kamer ve Ben

Fitnat ÂiŖe Hanım Efendiye

Odamın revzeninde mehtâbı,
Seyr ederken reŖâŖe-i âbı;
Bir hayâlâta dalmıŖım. Yalnız,
Ufk-ı gâyemde: Bir emel-i perrân.
PîŖ-i târımda: Bir büyük ummân,
Fevk-i hissimde: Hisli bir yıldız..
Geziyor rûh-ı Ŗebde bir gölge;
Ŗimdi âheste, Ŗimdi pür-sevdâ,
Bütün etrâfa müntesir gölge..
Her taraf zıll-i samta müstağrık,
Zühreler titriyor semâlarda,
Pür-sükûn oldu gulgul-ı âfâk..
Esiyor oh. Bir veremli nefes;
Öpüyor kâinâtı lerziŖle,
Ağlıyor bî-kes-i sûziŖle..
Kimsecik yok bu yerde. Bir kuru ses,
Bir sadâ; duymadım uzaklardan,
Bu sükûn-zâ diyâr-ı ahzardan..
Sâde bir korku, sade bir helecân,
Sonra, zulmetle girilen bir nûr,
Sonra: Kasvetli bir semâ manzûr..
Ruhumun târ-ı pür-melâlinde,
Hissimin âsumân-ı lâlinde,
Sâde bir necm-i münkesif tâban..

Gönlüm olmuştu pür-teb ü bîtab
Gölgeliklerde hiss-i pür-dûdem;
Hep uyuşmuştu.. Gaşy olurken ben;
Refte, refte memâta gark oldum..
İnce, pek ince bir leb-i rûşen;
Beni bîdâr edip açıldı sehâb..
Oh açılsın, açıldı hâ'ileler,
Rûh-zârım biraz rehâ bulsun,
Kalb-i hüznümde giryeler solsun!..
Tûde, ber tûde şu'leler yer, yer;
Parlıyor leyle-i hıyâmında [?],
Âsumânın leb-i zalâmında..
Kâinât oldu gülşen-i ezher,
Hâle-i şî'ri sanki rûy-ı mehin;
Kuş tüyünden yapılma bir bâlîn..
Parlıyor subh-ı rûyı pek enver
Bir muhâbbetle mâh-ı sîm efşân,
Sâyegâhında bir dil-i lertzân;
Ağlıyor bî-kes-i şefkatle..
Pîşegâha melâl ü rikkatle,
Gecenin zıll-i nâ'iminde kamer;
Rîşe, bir rîşe bûseler serper..

8 Şubat 328 [21 Şubat 1913]

Sadiye Vesile Hanım

[*Kadın*, nr. 5, 17 Mart 1328 [30 Mart 1912], s. 20.]

5.2.35. Mesâfeler

Duman ve sisle muhâtâta hüzn-i şam iniyor,
Uzakta, gölgeli yollarda lambalar yanıyor.
Tehî ve çıplak ağaçlarda şimdi mâtem eser,
Derîçelerde solar âşinâ tebessümler.
Gunûde servilerin zirvesinde kuşlar uyur;
Ve gökte ufka giden turnalar: melûl-i vakûr..
Sükûn u aşka penâh-ı âşinâlar, düşünür,
Bu vakfe, onların ulvî dem-i teellümüdür.
Gezer havuzların üstünde mülhimât-ı füsûn;
Uyur hadâ'ik-i uzlette alihât-ı sükûn...
Mesâfeler ebedî bir melâz u hiddettir,
Her akşam onlara bir zıll-ı ye's ü girye gelir..
Ve gölgelerde uzarken teressümât-ı keder.
Derîçelerde solar âşinâ tebessümler...
Yavaş yavaş gam-ı eb'âda hüzn-i şam iniyor,
Uzakta, gölgeli evlerde lambalar yanıyor...

Çengelköyü: 328 [1912/1913]

İsmail Zühtü Bey

[*Kadın*, nr. 5, 17 Mart 1328 [30 Mart 1912], s. 20.]

5.2.36. İntizâr-ı Müebbet

Beklerim dâimâ fakat bilmem
Neyi bekler bu kalb-i münkesirim;
Beklerim, beklerim evet, her dem
Kime bilmem ki böyle muntazırım?

Kalıyor nemli gözlerim yolda
O bilmez sabâha muntazıran,
Durduğum yerde, gezdiğim yolda
Onu bekler dû-dîde münhasıran.

Subh olur başlar intizâr-ı derûn.
Koşarım takvime çevirmek için;
Gün geçer, beklerim yine mahzûn,
Müte'ellim ü münkesir, küskün..

Gece ve hiddet-gehimde ben bî-şek,
Beklerim o bilinmeyen şeyi;
Beklerim, şüphe yok ki, bilmeyerek
Beklerim ben o mü'temen şeyi.

Bizlerin ey yegâne ümîdi!
Ey sükûn-ı âdem, hayâl-i siyâh,
Gel sevindir şu kalb-i nevmîdi,
Destgîr ol, gel artık eyle tebâh..

Tâ ki artık bu iktirâb u zalâm?
Tâ ki artık bu intizâr-ı medîd!
Tâ ki artık tevâlî-i eyyâm?
Ey tesellî-i hâtır-ı nevmîd!

Nigâr Bint-i Osman

[*Kadın*, nr. 6, 7 Nisan 1328 [20 Nisan 1912], s. 6.]

5.2.37. Boğaziçi'nde Bir Akşam

Birinci ân

Kamer – Hicâb u tereddütle muhteriz, lertzân –
Kenâr-ı târ-ı ufukdan usul usul çıkıyor;
Heves-nümâ-yı şegaf bir ziyâ-yı nev-heyecân
Likâ-yı sâkin deryâyı okşayıp akıyor.

İkinci ân

Leb-i kamerden uçup bir teheyyüç anı
Sükûn-ı târ-ı şebe mevce-i hayât atıyor;
Bu mevceler – o siyeh hâb-ı leyle – nurânî,
Sefîd, bî-leke rü'yâ-yı nu-be-nu [?] katıyor.

Üçüncü ân

Bir ihtizâz-ı tebessümle çehre-i leyle
Meâl-i hüzn garibâne-i sihir çöküyor.
Zılâl-i tâire, dâmân-ı mevce nâkile
Memer-i cünbüşüne gizli ra'şeler döküyor.

Dördüncü ân

Kamer ufuktan o aheste i'tilâsıyla
Bütün bütün çıkıp oldukça âsumân peymâ
Perîde neşesi hülyâ-nüma ziyâsıyla;
Yavaş yavaş oluyor başka bir cihân peydâ.

Beşinci an

Deniz bu yanda siyah gölgelerle mest-i huzûr;
Öbür tarafta beyâz, mütelemmi', reşâşef-feşân
Telâtumât-ı peyâyile bir şelâle-i nûr
Yuvarlanıp gidiyor hande-rîz, pür-helecân

Nihâyet

Bu cûşîş-i mevcât tebessümün şeffâf,

Serâb – neşe, esîri kef ü rekîkinden

Zülâl ile karışık nûra gark olur etrâf

Sen olmayınca, fakat, neyleyim bu âlemi ben?!

H. Nazım.

[*Kadın*, nr. 6, 7 Nisan 1328 [20 Nisan 1912], s. 7]

5.2.38. Bugünkü Azâplarım

1

İnkişâf etmeden o goncalarım,

Sarıp soldu nûr-ı dîdelerim,

Hâke kalp oldu âh şükûfelerim

Hasret oldum o göz bebeklerine.

2

Nerde Yâ Rab o an-ı neşe-fezâ,

Bana etti vedâ' sürûr u safâ;

Âilem de başımda derd ü belâ,

Benziyorlar azâp meleklerine.

3

İnsana mevt büyük sa'âdetdir,

Bu ne pâyânı yok felâkettir;

Sarılan pençe-i sefalettir,

Gamlı bir mâderin eteklerine.

4

Şimdi dil yes ü hüzne müstağrak,
Çâre sabr etmedir buna ancak;
Sarılr pençe-i adâlet-i hak,
Zulm eden ellerin bileklerine.

5

Yâ Rab aç bir kabir şitâp edeyim,
Bâri tahfif-i ızdırâp edeyim;
Pederimdir, nasıl 'itâp edeyim,

Acırım vâlidemin emeklerine.

6

Ölmedim ben fakat sürünmedeyim,
Yine dünyâyâ şen görünmedeyim,
Gamlarımla bugün öğünmedeyim,
Rağbetim yok bahâr çiçeklerine.

7

Rûy-ı zerdim misâl berk-i hazân;
Kalbimin gamları yüzümden 'ayân;
İftihâr eyleyin o bî-vidcân,
İşte düştüm verem dōşeklerine.

21 Mart Sene 1328 [3 Nisan 1912]

Silivri kapısı

Yaşar Nezihe

[*Kadın*, nr. 6, 7 Nisan 1328 [20 Nisan 1912], s. 7]

5.2.39. Gelen Yazılar: Sükût-ı Hayâl

Cemâlin selb edince ey melek-i hoş ve ârâdânım

Cihândan yüz çevirdim!.. Oldu çeşmânın semâvâtım

Su'ûd etmiş iken evc-i ümîde; bir sözünle âh

Emîn-i ye'se dehşetle sükût etti hayâlâtım.

Nişantaş; 12 Mart 1327 [25 Mart 1911]

Klara Belli

[*Kadın*, nr. 6, 7 Nisan 1328 [20 Nisan 1912], s. 23]

5.2.40. Feryâd

Derin bir uykuya dalmış bütün cihân uyuyor,

Zeminde “çıt” bile yok sanki âsumân uyuyor,

Bu şeb Hazret-i Peygamberin velâdetidir,

Muhammed ümmetinin mebde-i sa'âdetidir!

Bugünde insana zulm eylemek denâ'ettir,

Bu şebde gözyaşı döktürmek hem cinâyettir;

Bu günde etmek eziyet garîp bir insana,

Nasıl sığar bilemem akla, fikre, vicdâna.

Bu şeb-i zemîn ü semâ, kâinât garîk-i sürûr!

Fakat ben ağlıyorum zulm ü kahıryla mağdûr.

Bu şeb garik-i teessür, garîb ü gam-zedeyim.

Hayâta, tâli'e, bu acze la'net etmedeyim!

Bu şeb du'âsını her bir kulun kabûl eden Hak,

Benimde ahımı koymaz alır, alır mutlak.

Hakîr eden beni hem-cinsimin hakâretidir!

Zelîl eden beni vicdânımın sadâkatidir!

Yazık ki her kime 'âlemde eylesem ta'zîm,

Olur benim başıma onlar hep belâ-yı azîm.

Bu çektiğim nedir Allah: Azâb-ı makber mi.
Belâlara hedef olmak bana mukadder mi;
İlahî kabre mi girdim bu şeb hayâtta iken,
Yılan, çıban mı nedir kalbimi yiyip kemiren?
Sû'âl melekleri mi, yâ zebânî mi bunlar,*³⁶⁶
Ki bir sâ'at bana vermez rahat bu mel'ûnlar.
Cefâsı yetmeyecek mi bu baht-ı gaddârın?
Nasîbi girye midir hep bu çeşm-i bîdârın?
Yakar ciğerlerimi ah cehnemî bir azâb,
Sabâh yaklaşıyor bense bî-huzûr, bî-hâb,
Çocuklarım uyuyor bister-i sefâlette;
Başım belâda, yakam pençe-i felâkette.
Oda değil burası makber-i azâb-ı elîm!
Peder hayâtta fakat yavrular sefil ü yetîm;
Kırık dökük bütün eşyâ, ben aç ve hem susuzum;
Yazık ki kimsesizim, hastayım hem uykusuzum;
İdâre sönmeye meyyâl, içinde bitmiş gaz,
Sedâtçığım çıkarır dembedem hazîn âvâz;
Sükûn-ı leyli eder yavrumun sesi ihlâl,
Verir bu ses bana başka teessürât u melâl.
Acıktı karnı sût ister zavallı evlâdım.
Erişmiyor mu bu şeb semi'-i Hakka feryâdım?
İşitmiyor mu figânım Hüdâ-yı lemyezelim,
Ki bitti işte ümîdim, sa'âdetim, emelim.
Bu şeb benim gibi mahzûn ciğer pârelerim;

---

³⁶⁶ [*] Kâ'in vâlîde, görünce nâmı verilen belâlar

Bu Şeb derin derin ah sızlamakta yârelerim,
Taşınmaz oldu taşınmaz bu ömür, bâr-ı elîm,
Cihânda yok bana eyvâh ki bir rakîk ü nedîm;
Olur yavrularım öksüz intihâr etsem,
Yine sefil olur onlar firâr edip gitsem!
Hayâta muğberim hayfâ ki intihâr edemem,
Cefâyâ katlanırım da firâr edip gidemem.
Belâ, belâyı eder üstüme benim ta'kîb,
Eder dakîkada yüz bin belâ beni tahrîb,
Belâyı eyliyorum davet hürmetim ile hep.
Bu Şeb bu çektiğime hürmetim değıil mi sebep?
Unutmam haşra kadar gördüğüm mucâzâtı!
Bu muydu hürmet ü ta'zîmimin mükâfâtı!
Yazık ki çektiğimi bilmiyor refîk-i hayât,
Sanır garîk-i meserret beni bu Şeb heyhât!
Bütün düşüncelerim ah! Bu Şeb siyah u mühib,
Geçer azâb-ı cehennem içinde ömr-i garîb.
Gözüm önünde o mâzîdeki geçen günler,
Birer levha-i mâtem gibi tecessüm eder!
Benim bu yirmi sekiz yıllık ömr-i fersûdem,
Yazık ki geçmedi âzâde-i elem bir dem.
Kederli, gamlı, elemli bu ömür semm-âlûd,
Hayıf ki olmadı bir lahza müsterîh, mes'ûd.
Kan ağlatır bana mâzî bu Şeb yine tekrâr,
Bilir miyim bana âtî neler eder ihzâr?
Beni bu yavrularımdan mı kastî etmek dûr?

Ne yolda eyleyecektir kader beni makhûr?
Neler hazırlıyor âfî bana neler bilemem?
Azâp içinde yaşar da niçin niçin ölemem?
Felâket her zaman ah: düşman-ı sa'aâet iken,
Benim sefâletime göz dikip durur ya neden?
Garîbe bâb-ı ümît aç İlahî bir yerden,
Azâp içindeyim eyle halâs bu makberden!
Siper eder beni kahra bu baht-ı meş'ûmum,
Sürüklenir gam içinde bu ömr-i mesmûmum.

Uyan Vedât, uyan artık bana refik sensin,
Uyan sirişkimi gel sil bana şefik sensin!
Uyan sevgili yavrum boğar hücum-ı keder!
Sizin için oluyor vâlideniz belâya siper.
Uyan enîs-i hayâtım, şerik-i âlâmım,
Uyan, uyan ki bu şeb bitti sabr u arâmım.
Teessürüm seni belki eder yine bîzâr,
Uyu, melâikelerle gezip ol hande-nisâr!
Uyanma, olma habîr ah; benim bu hâlimden,
Felek ayırmasın hisse sana melâlinden,
Uyanma sevgili yavrum nedîm-i vicdânım!
Uyanma böylece geçsin bu leyl-i hicrânım!
Uyanma rahat ol ey sevgili refik-i şefik!
Uyanma, sızlamasın sendeki o kalb-i rakîk!
Uyanma gözyaşım etsin melâlimi tahfif!
Uyanma hırpalanır sonra ah o cism-i zaîf!

Uyanma sen uyu, ben böyle girye-bâr olayım;
Uyu! Efgân-ı garîbânem etmesin bîdâr,
Ben ağlayıp edeyim böyle zehrîmî îsâr;
Kader dakîkada bin darbe-i mezelletle,
Sürükletir bana ömrü bu kahr-ı zilletle;
Fakat siz ağlamayın ey garîb yavrularım!
Halâs eder bizi Hak an karîb yavrularım!
Bizi sefil eden Allah bize eder imdâd,
Bu şeb Hâlîka vâsıldır ettiğim feryâd.

12 Rebûlevvel 1327 [3 Nisan 1909] Leyle-i Mevlûdî

Silivri Kapısı

Yaşar Nezihe

[*Kadın*, nr. 7, 26 Nisan 1328 [9 Mayıs 1912], ss. 13-15.]

5.2.41. Bir “Elyazıları” Mecmû’asına

Doğdu rûhumda bir bahâr-ı melâl;
Açtı kalbimde bir yığın ezhâr;
Hepsinin çehresinde zill-ı leyâl,
Neşr eder hepsi zehr-i râyihadâr...

Ararım yüzlerinde bir şu’le,
Gözlerim nûrdan kalır mahrûm,
Koklarım onları tehâlûkle
Birikir mâneviyetimde sümûm...

Haziran, 1327 [Haziran/Temmuz 1911]

Celal Sahir

5.2.42. Akşam

Yâkut etekli ‘âbideler ufka toplanır,
Akşam, du’â ederken o ma’bedde son güneş;
Gufrânlı bir sükût ile camlarda kanlanır
Akşam, du’âlı beldeden ayrılma bir ateş...

Bir uhrevî düşünce gezer kalbin üstünü,
Bir lahza ben huşû’ ile, safvetle ağlarım;
Rûhum görür semâların ayîn-i kudsini,
Alnım hafiflenir, silinir hep günâhlarım....

Çok sürmeyen bu safvet-i hâcet biter; ve ben
Artık uzun uzun yalnızlıkla inlerim.

Metrûk u münzevî bu civarlarda bekleyen
Hüsrânlı gölge, işte o mâtemli zıll benim.

Hülyâlı bahçelerde arar gözlerim seni.

Hep beklerim kudûmünü akşamı hücreye,

Kuşlar mesâ vakitleri yâd eyler ismini,

“Yalnız mısın bu yerde, o gâ’ib midir.” diye...

Beylerbeyi: Şubat, 327 [Şubat/Mart 1912]

Ahmet Necmettin Bey

[Kadın, nr. 7, 26 Nisan 1328 [9 Mayıs 1912], ss. 25-26.]

5.2.43. Bir Bahar Sabahı

Bir zühre, fakat, ufk-ı siyahı keder – âlûd,
Mebhût u bâb bir gecenin kasveti.. Mahdûr

Nûrlarla, sihirlerle ölür, tellenir enhâr,
Zulmetle uçar, canlanır eşcâr ile ezhâr..

Bir fecr ü emeldâr açılır gölgede bir gül;
Yaldızlı ağaçlarda hazîn nağme-i bülbül;

Eyler bütün âyât-ı mezâmîrini tertîl;
Ufkunda güneş bir ebedî mehçe-i iklîl..

Her seviye gümüşler dağılır nûr-ı mihirden,
Her zerreye bir lerze gelir hüsn ü şi'rden

Eşyâya siner mühtez ü âvâre, melek- zî
Bir hüsn-i şafak-za ile bir nûr-ı şafak – pey..

Bir ses uzar eb'âda o sevdâlı zemînden,
Her yerde siyahlar bürünen encüm erirken..

Elvânı sabâhın uzuyor şâhikalarda,
Göklerde, bulutlarda, gümüş bârikalarda,

Yerlerde, ağaçlarda.. Fakat, nûr-ı cebînim,

Bir secde idi, incili bir hande işittim..

Baktım ki: şebın zülfünü hurşîd tararken,

Subh oldu.. Ben ayîne-i eşfâkı ararken:

Karşımda güneş hâl-i dil – âzârıma güldü,

Hissimde şafaklar dolu bir şu'le örüldü..

4 – Nisan – 328 [17 Nisan 1912]

Sadiye Vesile Hanım

[*Kadın*, nr. 9, 5 Temmuz 1328 [18 Temmuz 1912], ss. 27-28.]

5.2.44. Tavuslar

1

Ali Süha Bey'e

Mas etti renkleri güllerde esmerîn bir tül;

Dağıttı râyiha-ı zülfüyle nefhalar, bir dul;

Hadîkalarda hanımelleriyle mest-i akşam,

Arardı pembe kadın rûhlarında tâze garâm.

Döküldü dallara hercâ'î, cevherîn geceler,

Kadifelendi tavuslarla süslü pencereler...

Kanatlarında ipek hâresiyle pembelesin

Gurûb-ı parıltısı titrerdi reng ü câzibeden.

Getirdiler dür ü elmas ufuklarında gülün,
Gunûde evlere, bir inci zîbi.. Pembe, semen.

Kanat nakışları ferşetti zer kafeslere râz,
Dağıldı güllere pırlanta tüylerindeki nâz.

Uzakta hârelenen mor sehâbelerde nihân
Hadîkanın dür ü elmas ufuklarında uçan

Bahâr tavusları zer-i penceremden uçmayınız,
Kafeslerim kalacak kimsesiz, müekkilesiz.

12 Haziran 328 [25 Haziran 1912]

Cemal Mukbil Bey

[*Kadın*, nr. 9, 5 Temmuz 1328 [18 Temmuz 1912], s. 28.]

5.3 DEMET'TEN METİNLER

5.3.1 Küçük Hikâye: Kırlandılarımız

– Celâl Sâhir'e –

– Koş, koş, dedi, bak, sana göstereceğim. Ben yatak odasının denize nâzır penceresine şitâb ederken o devam ediyordu:

– Çabuk olsan ah a canım, çabuk olsan ah, şimdi uçvurecekler. Sonra göremeyeceksin!

Necibe'nin beni temâşâsına da'vet ettiği şey latif bir levha-i aile idi: Penceremizin önündeki telgraf telleri üzerinde cıvıldaayan iki kırlandı! Refikama mesrûr bir hande içinde kuşların yuvasını göstererek diyordu ki: Bizim burada bu kadar güzel komşularımız olsun da biz bilmeyelim. Bu af olunur kabahat? Ben gülüyordum. Hafif bir nefes nesîm Necibe'nin kumral saçlarına yüzüme uyduruyordu.

Kuşlar için birer isim düşündük. Genç kadın “dişisini kimseye vermem hâ! –diyordu-adını Leyla koyacağım” bari dedim erkeğede “Kays” diyelim, olmaz mı?

Bu tarz tesmiyede ki isâbet şâ’irâne ikimize de pek hoş göründü. Ondan sonra Kays’la Leyla bizim için en mu‘azzez, en sevgili bir dost oldular. Necibe onlara kahvaltılar hazırlayarak pencerenin önüne kor, genç ve pirân muhiplerimiz de her sabah mini mini sayfıyelerinden çıktıkça telgraf tellerinin üzerine gelerek rakîk sesleriyle bize “bonjuar!” derlerdi. Bir şehinşîn zâviyesine merbût o şâ’irâne köşkde bir gün ufacak başlar gördük: Necibe ellerini dizlerine vurarak “Âaa... Yavrular! Yavrular!” diye söyleniyordu... Küçücüklerin büyümesi ebeveyn kadar bizim için de bir meşgale oldu. Hele refikama neler söylerdi. “Ya Rabbi! Bilmezsin ki, Fâzıl – derdi – o benim Leyla ne kadar terbiyeli, ne kadar nâzik şey, bilmezsin ki! Beni şimdi âdetâ tanıyordu biliyorum” o vakit ben Necibe’nin şeffaf ruhuna peristeş eder, ellerini öperdim.

Hakîkisini pek iyi bilmiyorum ama, Kays beni bir gün mahcûb eder gibi oldu: yanında başka bir kırlangıç vardı... Necibe hemen isyan etti:-Bak şu vefâsız bir kere – diyordu-Leylacığıma açıktan açığa hıyânet ediyor. Hem de yuvasının ta yanı başında!... Ben kırlangıcımı birçok müdâfa‘a ettim. Fakat refikam “âh, bu erkekler, bu erkekler yok mu? – diye ısrar ediyordu- hepsi böyledir işte, hepsi!”

Son baharın pejmurde günleri gelince muhiblerimiz mini mini kâşânelerini bizim nezârât dostânemize terk ederek uzak, mechûl semtlere doğru seyâhat şitâiyelerini icrâ ettiler. Necibe yuvayı kışın yağmurlu, karlı şimarlarından vekâye için üzerine bir mahfaza yaptırmayı düşündü. Ve refikalarımızın sevimli âşiyânını kıymetdâr bir mücevher gibi onun içine sakladık. Kays’la Leyla avdet ettikleri zaman köşklerini kendilerine muntazir buldular ve aynı hayât aşkına yeniden başladı.

Lakin geçen sene yalnız birkaç ay için kırlangıçlarımızı değil, müebbed bir sûrette mua‘zzez ve sâf Necîbemide gaybettim. O zavallı yavaş yavaş sönen baharla, kendilerine birer penâh aramak için çıkan kırlangıçlarla berâber, kimseye ufak bir kelime-i şikâyet bile ifşâ etmeden, tıpkı saksımın içinde için için kururken bile her taraf latîf na‘melerle ta‘tîr eden asil bir çiçek gibi bir gün soluverdi.

Derd-i hicrânının pâyânsız matemi içinde birçok ağladım. Geçenlerde muhavvel keder dimağımı bir az teskîn için yeni yeni açan ağaçlara, çimlere bakarken yine telgraf tellerinin üzerinde Kays’la Leyla’yı görmeyeyim mi? Demek ki dostlarımız bu senede avdet etmişler. Fakat kendilerini o kadar seven mahlûk gözünden bana bir haber bile getirmeyerek! –bilmem nasıl bir fikirle- hemân câmi kaldırım. O vakit bu kadîm âşinalar tıpkı bir yabancıdan firâr eder

gibi gözümün önünden kaçıyorlardı... Ve bika bende artık tamamıyla yalnız kalan odamıza, o zavallı hücre-i mâteme bir daha girmemek üzere veda' ederek kapıyı çekip çıktım. Şimdi, melûl ve mehcûr, beyâbân ömrümün ıssızlıkları içinde dolaşıyorum.

Fâzıl Ahmet

[*Demet*, nr. 1, 17 Eylül 1324 [30 Eylül 1908], ss. 9-10]

5.3.2. Senin İsmi

Ah senin ismi, hiç işitilmemiş ismi bir genç kız kadar güzel, bir necm-i seher kadar parlak, bir bülbül namesi kadar ahenkdar... Ah hele tarz-ı telaffuzundaki letafet, hiç işitilmemiş, hiç bilinmemiş bir musikin en hazin, en rakik tarab-ı nevvâsına müşabih... Ya manası baharın bütün güzel kokularını, hassas kalplerin, bütün ince duygularını, mavi, nevşin bir kadın nazarının bütün ifadesi, hasılı dünyanın bütün muhasini cami'... Ah senin isminin yazılışı, görünüşü bile başka, o sade, noktasız ismi kalbin gibi sade ve saf! Ey genç sevgili, ismi bu kadar güzel, ya kendin? Ya kendin acaba nasılsın? Fakat ben seni tanırım, eh hayâl-ı muazzez, ey nahbe-i emel! Sen benim küçükten beri enis-i ruhum, sevgili hayalim...

12, Nisan, 1320

Jülide

[*Demet*, nr. 5, 15 Teşrin-i Evvel 1324 [28 Ekim 1908], s. 66]

5.4 KADIN'DAN METİNLER

5.4.1. Bizans Hikâyeleri: Eski Ayna

– Kardeşim Fevziye'ye –

Duvarlarında birçok akşam levhalarının dindar bir tevekkül ile nefis sahiplerinin gözlerini bekledikleri bu modern – sitil-i mağruş, şık bu duvarda, yüksek ayaklı, deniz yeşili tül abajurlu bir venz bir lamba hafif yanıyor; süzülürken perileşen ziyalar, iki pencerenin ortasında bir hendli yere hemen gibi ısrarlı ve narin duran eski tunç çerçevesi aynanın sathında korkak ve çekingen dolaşıyordu... Duvarı dolduran ikili yenilikler bu ihtiyar bir mevriha benzeyen eski zaman yadigârının karşısında korkak, renklerinin şaasını titreyerek kırılıyorlardı.

Kapı şiddetle açıldı, ve sükutlarından başlarını kaldıran eşya eski aynanın içinde pek yeni bir Türk hanımın, zengin bir akşam tuvaletiyle mühim ve gölgeli şeklini gördüler. Sesinde Paris’li bir şive ile “beleriki şant” in öğrenilmiş bir mev-nemar-ı ter şarkısının tekrarını mırıldaayan Zehra Hanımefendi, Paris’te tahsil etmiş genç mebut Zühtü Bey’in haremi, ince ve uzun parmaklarının maharetli hareketleriyle, kavafurundan ayrılan birkaç tel saç kulaklarının arkasına atarak, odamda bir çok kağıtlar, kitaplar, gazeteler ve cici bicilerle dolu olan yazıhanesine doğru gitti. Ve orada daima seri hareketlerle, “Kadın”ın son nüshasını aradı, onu Hayrunnisa’ya götürecekti...

Fakat bir türlü bulamıyordu ki... Ve sessiz odanın içinde, birçok kağıt hışırtıları arasında cazip ve ılık bir nefesten başka işitilecek bir şey yoktu. Zehra kendisi için uzun sayılabilecek bir zaman aradı ve sonra aramayı bırakarak onu nereye koymuş olabileceğini düşündü...

Şimdi yarı açık pembe göz kapakları arasından parlayan siyah gözleri, dalgın düşünürken, birden orada iki pencere arasında alışılmamış bir şey fark etti ve bir adım atınca bir çocuk gibi ellerini çırparak:

– Zühtü’nün bahsettiği eski ayna, Fazlı Efendi metrukatı... dedi.

Ve taze, şuh kadınlığındaki merak ve teccüs hislerinin tesiri altında ne aradığını unutarak aynanın yanına koştu. Ve aynı zamanda aynanın arkasından hututi mübhem ve karanlık bir kadın hayali de kendine doğru koştu, Zehra, birden korktu ve.

– Ne tuhaf, kendi şekamdan niçin korktum acaba... Diye düşündü...

Bu tunç çerçeveli ve ayaklı kalın bir aynaydı. Yan sütunlarının üstünde yarı kabartma iki kadın heykeli vardı. Fakat bunlar karanlıkla iyi gözüküyorlar. Zehra lambayı biraz açmak için yürüyünce bir çok ayak sesleri duydu; ve korkarak arkasını döndü ve o zaman aynanın içinde bir duman çıktı. İbtida koyu ve mebzul olan bu duman gittikçe azaldı ve yükseldi, ve arkasından garip bir hayal göründü. Bu kanarya sarısı atlastan çemberli bir ferace giymiş, pek beyaz ve ince yaşmaklarının kenarından ancak iki üç tel saç korkarak çıkmış, uzun göz kapaklarının altında uzak yıldızlara benzeyen lacivert gözlü bir ince hanımdı, o da Zehra gibi aynaya baktı ve beceriksiz olmayan parmaklarıyla yaşmağın ötesine berisine dokundu ve bir saniye vukufu ve emin bir nazarla kendisini temaşa ettikten sonra, altın bir zincirle boynuna asılı duran ipek dantela yelpazesini açarak vücudunu muntazaman sağa ve sola çeviren bir yürüyüşle ilerledi... Zehra daha fazlasını görmedi. Aynanın kenarlarında kadın heykelleri birer ellerini uzattılar ve aynadan geçirdiler... Ve bir dakika Zehra aynada kendi gözlerini beyhude aradı...

Aynada ölen ziyalar yeniden canlanıyor ve Zehra yine, zarif ayakları, pembe atlas terliklerin içinde levent bir kadın gördü; helali gömleğinin birleşen yakasından bir yabancı güle benzeyen sinesi görünüyor, üzerinde altın kabartmalarının arasında zümrütler ve yakutlar parlayan bir fil dişi tarakla, topuklarına kadar uzanan siyah, yumuşak saçlarını, omuzlarının üstünden dökerek, başını gizli bir kadınlıkla eğerek, ağır ağır tarıyordu.. Uzun bir müddet bu beyaz güneşin siyah ziyaları fildişi tarakla kucaklaştı. Sonra ipek güzel bir baş hareketiyle beyaz omuzlarından başlayarak bir siyah ipek seccade gibi arkasından uzandı... Genç kadın bir müddet kayboldu; Ve avdet ettiği zaman altın ve mineli ve iğnesinin üstünde bir hilal duran sürme taşından, suların mahmurluğunu izale edemediğini, gençlik ve arzu hazinesi gözlerine sürme çekti, ve biraz hırpalanmış dudaklarını, sihir büyük ve eski hanımefendilerden merut bir kalemle boyadı... ve bu sefer uzaklaşırken arkasından saçları dağılarak aynayı kapadı ve belki bir masum günah, belki bir kadınlık sihri daha koşan güzel kadını Zehra'dan gizledi...

Meçhul eller geldi aynayı örten karanlıkları avuçları içinde sıkarak götürdü... Ve Zehra, fazla servetle döşenmiş müzeyyen bir odada, kafesli bir pencerenin kenarından dışarıya bakan bir genç kadın gördü. Bazen başını kafesten çevirdiği zaman onun sarı benzi, güzel çenesi, parlak beyaz elini, kumral saçlarının altında mühim renkli uzun kaşları ve açık mavi gözleri görülüyordu. Kadın biraz sonra ayağa kalktı ve aynanın karşısında kendisini yandan ve arkadan tetkike başladı.. Ve o zaman Zehra onun siyah tüllerle süslenmiş lacivert saten uzun etekli, şık ve kibar tuvaletini, belinde endamını, uzun tırnaklı ince parmaklarını, Beyaz ellerini fark etti. Nagehan aynadaki kadın irkildi: kapı açıldı ve odaya bu ziynetlerle birlikte bu nefis kadının sahibi olan ihtiyar girdi. Saçları ve sakalları ağarmış, pek iri kolları yarıya kadar kırmızı fesin içinde saklı duran bu adam, kalın ve enli dudaklarını, geniş bir tebessümle açında arkasından kuru değnek parçalarına benzeyen kirli ve eğri dişleri göründü; selamlamak için eteğine doğru eğilen kadını kendine yaklaştırdı... kirli bıyıkları altında kadının dudakları uzun bir müddet kayboldu; ve genç, dudakları bu kirli soluktan kurtardığı zaman, onlar, zavallı esir dudakları, çok koklanılmış bir manivela gibi solmuşlardı. Zehra'nın gözleri yaşardı, kadınlığın bu asırlardan beri devam eden felaketini hatırlamıştı... bir müddet gözleri daldı... ve aynada biraz evvelki sahne muhtelif simalarla, hatta küçük bir farksız, bir çok defa tekrar etti...

Ve şimdi açık bir balkon kapısından bir mehtap ziyası, bir bura suletiyle aynanın koynuna girdi; birkaç saniye kamerin ve yıldızların bütün sihirleri odaya doldu ve sonra kapıdan iki hayal, birer elleri birbirinin bellerine sarılmış yavaş yavaş girdiler. Yüzleri iyi görünüyordu. İnce bir rüzgar birinin beyaz elbisesinde ki tülleri ve dantelaları hafif sallıyordu. Biraz

yoruldular ve durdular; ve sonra birinin başı ötekinin kolu üzerine düştü ve bu kolundakinin dudaklarına eğildi... Ve mehtap söndü, başka bir şey görünmedi.

Mebzul bir ziya altında şaşası büyüyen, şık, zarifi bir budvare, pek yeni bir Türk hanımı girdi ve hemen kapıyı sürmeledi; yazıhanesinin önünde oturarak korsajinin göğsünden çıkardığı birkaç sayfa yazıyı uzun uzun okudu ve onları itina ile yaktıktan sonra bir çok ağladı...

Kalktı, aynanın karşısında soyunmaya başladı, bu beyaz bir hanımdı; ibitda juponunu çıkardı, saçlarını çözdü ve dağıttı, korsajını bir köşeye fırlattı.. Gözleri şişmiş ve kızarmış, gözlerinin altından çenesine doğru iki ıslak iz etmişti... Yalnız gömleğiyle kaldı, yazıhanesinden beyaz bir şey aldı ve onu göğsünün sol tarafına koydu, bir saniye orada kırmızı bir çiçek parladı ve sonra büyük keşif bir dumanla her şey örtüldü...

Büyük konağın içinde haykıran çılgın bir çingirak sesine koşan hizmetçi Peyman, Zehra Hanımefendi'yi yeni gelen aynanın önünde bayılmış ve yere uzanmış buldu...

Zehra Hanımefendi kendisine geldiği zaman:

– Aman şu melun aynayı odamdan kaldırınız. Dedi. Ve ertesi sabah, iki hamal bu meşum sihirbaz bu kalpsiz murhi, kaba elleriyle hırpalayarak, konaktan çıkardılar ve bedestene götürdüler...

Teşrîn-i Evvel 1327 [Ekim/Kasım 1911]

Ali Süha

[*Kadın*, nr. 14, 7 Kânûn-ı Sanî 1327 [20 Ocak 1912], ss. 4-7]

5.4.2. Mensure: Hayat İçin

– Anneme –

Bilirsin, anne! Şimdi daha siyâh, daha zâlim endişelerle susan hâtırana avdet et: Bundan tam yirmi beş yıl, yirmi beş mâtem oldu; o gün, odanın loş, ölüm ve hayât kokan sükûtu içinde ince, hasta bir çocuk sesinin ihtizâz-ı meçhûlünü işittik. Kalbinde ılık bir ra'se, sanki sınırları çekilen bir zevk-i muzlim hâsıl oldu.

Emînim, dimâğın bir duman gibi boş ve müphemdi; âsâbında artık kanatları sarkan bir kuş ölümü vardı. Göz kapakların ağır ve yorgun kapandı. Başındaki al kurdele, çehrenin zulmetine bir gelincik gibi solgun, aksediyordu.

Evet, bundan tam yirmi beş yıl, yirmi beş mâtem oldu; o gün bir vâlide olmuştun.

Ah, bir vâlide!... Bilir misin anne, bir vâlide nasıl bir zebur-ı elemidir?

Ah, sen bunu bilmedin, anlamadın anne! Yalnız, kucağına bir cihâz-ı feryât verdiler; memelerin taşmıştı; onu boşaltmak hissini duydun, işte bu kadar!

Fakat ben, şu anda o kitâb-ı mukaddesin, sanki sürünmüştü, hatmesiyim. Anlıyorum ki, bir vâlide, bir kadın, hayâtın ebediyeti, ebediyetin alt bî-günahı, rüyâ-yı maddîsidir. O ebediyetten, masiyet ağızları, genah kalpları açılır. O rüyâdan hakîkatin siyâh tırnakları uzanır.

Ah, bilsen ne kadar muzdarip, ne kadar bedbahtım anne! Bilmedin, ah bilmedin ki tevlîd ettiğin bir çocuk değil, dişleri arasından şu sefil mü'essesâta tüküren bir kelime-i nefrettir.

Bilmedin ki her vâlide bir bakir vülulenin şikâyeti, ebedî bir âhın mukaddimesidir.

Bilmedin, hiç bilmedin; beni doğuracak yerde taş doğursaydın, belki bu, şu gürültülü mevcûdiyet içinde bir ukde-i sükût olurdu. Halbuki, bak, inliyorum. Bilseydin... Bugün yerlere geçen âsumânın olmazdı!

Haydarpaşa 12 Teşrin-i Evvel

Fatma Asuman

[*Kadın*, nr. 14, 7 Kânûn-ı Sâni 1327 [20 Ocak 1912], s. 22]

5.4.3. Mensure: Salome'nin Kalbi

“Bizim Mâtemimiz”i yazan kardeşime.

Seni çılgın, sevinçli gözlerinle, önüne getirilen altın tepsideki mukaddes başa bakarken tanıdım..

O hep senden kaçan erkeğin başı, Allah'ın öptüğü gözlerinin altındaki tevekkül yerleriyle, nihâyet senden her şeyi bekliyor... Onun karşısında kırmızı dudaklarına koyduğun hande, bütün âtîlerin kitaplarına geçti; ve sen, hep o halde, o delilikle yaşadın!

Kadınlar, ıssız manastırlarda, kapalı evlerde, uzak pencerelerde, yaşamaktan ziyâde bekleyen, du'â eden kadınlar, seni en kalplileri tanıttılar; hâtıralarının her akşam, her gece yoklanılan bir odasında seni Madlen gibi, Meryem gibi, Zeliha gibi sakladılar... Çünkü, sen onların intikâmını, sâhiplerinin bir mukaddesinden almıştın...

Sen onun başını ısmarladın... Bir gün kestiler. Ve o altın tepside sana takdîm ettiler. Mecnûn kadın! Senin hüsnünün kurbânı o baş olmadı; zîrâ onu sen öldürmedin: Sana onu, gözlerinin, beyâz meyveli sînenin önünde eğilen, senin için ölmek isteyen erkekler, yani asıl kurbânların getirdi.

Sen bunların hepsini göre[me]din; çünkü sende kadın kanı yoktu... Hiçbir sâ'at, o başın canlısına güzel, halhallı ayaklarını komadın...

*

Kalbin, Meryem'deki gibi, koparılamayan bir meyve olmadı!

11 Mart Sene 1327 [24 Mart 1911]

Mediha Güzin

[*Kadın*, nr. 15, 2 Şubat 1327 [15 Şubat 1912], s. 11]

5.4.4. Bahar

Gece... Hakikatlerin sustuğu, rüyaların başladığı bir zaman! Fakat benim hakikatim susmuyor ki Ya Rabbi! Belki hilkat susar; bu hicran susmaz.

... Karşıda, şüpheli nazarlarla karanlıkları tecessüs eder fenerler var; sanki zulmet derin ve durgun bir göl... Ve fenerler boyunları bükük nilüferler gibi onun kenarlarında açılmış.

... Vahşî menekşelerin ruhundan, dağlardan gelen serin ve rüzgâr nefes alıyor. Menekşeler dağların günahı ve dağlar, gözleri alçaklara dalan bedbaht kadınlar, rüzgârlar da onların omuzlarına düşen mükedder, siyah saçlardır. Belki günahkâr kadınlar! Fakat Ya Rabbi, bunlar gufran kabul etmezler mi? Ne kadar eski zamanlardan beri, böyle diz çökmüşler; alınlarındaki elemi, saçlarındaki matemi görmüyor musun, Allahım?

... İşte yine bahar... Zâlim... Zalim toprak! Alnın kırışmış, saçların ağarmış... Böyle iken, hala beyaz, pembe süslerini takmaktan utanmıyorsun!... O, fazla düşünmek istemem! Bilir misin, ben tenâsühten nefret ederim, toprak! Keşke hilkat, öyle, daha gizli, daha mahûf kalsaydı...

***

Dikkat ettim: Dün akşam ılık bir nefha, bir arzu, bir emel gibi, bellerinde etekleri, ellerindeki hayatın iğneleriyle genç dallara beyaz başaklar ören zulmet kadınları, benim bahçeme uğramadı. Civarımdan geçerken, niçin simalarında handeler söndü? Karanlıkta, gözlerini gördüm: Siyah ve ıslaktı. Bir müddet, bir his gibi, sessiz ve mahzûn baktılar... Bu

kadar! Ertesi gün, yalnız bir ısırgan yeşillendi; zavallı fidanlarım, artık hasta kollarını yanlarına bıraktılar.

Fakat bu ebedî mi, bilmem ki?.. Yine bahar, böyle, bana uğramadan, kapımı açmadan mı geçecek?...

Fatıma Asuman

[*Kadın*, nr. 6, 7 Nisan 1328 [20 Nisan 1912], ss. 11-12.]

SONUÇ

Kadının adının olmadığı bir toplumda, Batı ile ilişkiler sonucunda Batı'yı ve Batılı kadınları yakından tanımış Osmanlı aydınları için bir kadın meselesi ortaya çıkmıştır. İlk olarak bu aydınlar tarafından öne sürülen kadın hakları ile ilgili bir takım düşünceler zamanla genişlemiş, topluma yayılmış ve nihayetinde konunun gerçek sahibi kadınlar tarafından da üstlenilmiştir. Önceleri kuramsal olarak ortaya çıkan bu düşünceler zamanla pratikte de yer bulmaya başlamıştır. Osmanlı modernleşmesi ile paralel olan bu süreçte basın etkili ve önemli bir faktör olarak ortaya çıkmıştır. Böylece entelektüel çevre içerisinde ortaya çıkmış kadın meselesi toplumun daha geniş bir kesimine yayılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada söz konusu kadın dergilerinden *Demet* ve *Kadın*, biçim ve içerik özellikleriyle irdelenmiş ve kadın meselesine bakışları açısından değerlendirilmiştir.

Birinci bölümde, çalışmada incelenen kadın dergilerinin ortaya çıkış süreci hakkında bir fikir oluşturulması amacıyla; Osmanlı'da basının genel durumu, basında kadın dergilerinin konumu, dönemin siyasi çerçevesi ve düşünce hayatı ele alınmıştır. Osmanlı'da, XVIII. yüzyılın sonlarında öncelikle yabancı dilde yayınlarla başlayan basın faaliyetleri, XIX. yüzyıla gelindiğinde Türkçe yayınlarla devam etmiştir. 1831'de *Takvim-i Vekâyi* ile başlayan bu süreç, özellikle devletin sınırlamaları dolayısıyla yavaş bir şekilde ilerlemiş olsa da, giderek nicelik ve niteliğini artırmıştır. Nihayetinde, siyasi olaylar tarafından şekillenen basın faaliyetleri, II. Meşrutiyet'in ilanı ile bir süre özgürleşmiş, ancak bu dönem uzun süreli olamamıştır.

Tanzimat Dönemi'nde etkisini artıran modernleşme hareketlerinin bir ürünü olarak ortaya çıkmaya başlayan kadın dergileri ile beraber, kadın konusu gündeme gelmeye başlamıştır. Özellikle II. Meşrutiyet'in getirdiği özgürlükçü ortamın etkisiyle artan kadın dergileri; o zamana değin anne ve eş rolleriyle sınırlandırılan kadını, bu sınırlardan kurtarmayı ve toplumdaki statülerini artırmayı hedeflemiştir. Bu amacı gerçekleştirebilmek adına, dönemin aydın kadın ve erkekleri, kadınları bilinçlendirmek ve değişime hazırlamak üzere yayınlarda bulunmuşlardır. Bu yayınlarla kadını görünür kılan dergiler sayesinde kadınlar, kadın hakları mücadelesinde etkin bir rol üstlenmişlerdir.

Osmanlı basınının ve kadın basınının daha iyi anlaşılabilmesi için dönemin siyasi yapısına ve gelişimine dair bilgi verilmiştir. Bu bağlamda, II. Meşrutiyet öncesi ve sonrasına genel bir bakış sağlanmıştır. XVIII. yüzyılda başlayan modernleşme hareketlerinde Tanzimat Fermanı bir dönüm noktası olmuş ve bu fermanla modernleşme resmî bir nitelik kazanmıştır. Ardından gelen adım ise 1876'da II. Abdülhamit tarafından I. Meşrutiyet'in ilan edilmesidir, ancak bu dönem çok kısa sürmüştür. Bunun üzerine yaşanan otuz üç yıllık bir baskı rejiminin ardından 1908'de II. Meşrutiyet'in ilan edilmesi ise modernleşmenin bir sonraki adımı olarak karşımıza çıkar. Ancak bu dönem aynı zamanda siyasi kargaşaların yaşandığı bir dönem olmuştur. Bu kargaşa döneminden faydalanmak isteyen gayrimüslim milletler ayrılıkçı taleplerle harekete geçmişlerdir. Bunun neticesinde, Avusturya Bosna-Hersek'i topraklarına katılmış, Bulgaristan bağımsızlığını ilan etmiş ve Girit Adası da Yunanistan'a katılmıştır. Böylece Osmanlı, topraklarının önemli bir bölümünü kaybetmiştir. Ayrıca birçok siyasi partinin kurulmasıyla ülke içindeki gerilim de giderek tırmanmıştır. Sonuçta, 1909'da 31 Mart Olayı olarak bilinen bir ayaklanma başlamışsa da Hareket Ordusu tarafından bastırılmıştır. Bu olayın sonucunda, II. Abdülhamit tahttan uzaklaştırılmış ve II. Meşrutiyet'in özgürlük ortamı da sona ermiştir.

Osmanlı'nın içinde bulunduğu zor durumdan kurtarılacak devletin bekasının sağlanması amacıyla, dönemin yöneticileri ve aydınları tarafından bir takım fikir hareketleri öne sürülmüştür. Bu fikir hareketlerinin ortaya çıkması veya geçerliliklerini kaybetmesi siyasi konjonktüre bağlı olarak şekillenmiştir. Bu bağlamda ilk olarak ortaya çıkan fikir hareketi, XVIII. yüzyılda yenileşme hareketi olarak başlayan Medeniyetçilik, bir diğer deyişle Batıcılıktır. Osmanlı'nın Batı karşısında geri kaldığının anlaşılması sonucu başlayan bu harekete göre, devleti kurtarmanın yolu Batılılaşmaktan, modernleşmekten geçmektedir. Bu fikir hareketi, Osmanlı'nın artık yüzünü Batı'ya dönmesinin etkisiyle geçerliliğini hiçbir zaman kaybetmemiştir. Öte yandan, Fransız İhtilali ile ortaya çıkan milliyetçilik hareketlerinin etkisinden korunmak amacıyla, XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlıcılık fikri ortaya atılmıştır. Böylece, bütün Osmanlılar ırk, dil, din, mezhep farkı gözetilmeksizin hukuk önünde eşit tutularak ayrılıkçı isteklerin önüne geçmek hedeflenmiştir. Ancak Balkan Savaşı'nın sonunda elden çıkan Balkan toprakları ile beraber bu fikir geçerliliğini yitirmiştir. Bunun üzerine, Osmanlı'nın Müslüman tebaasının birleştirilmesi fikri ortaya çıkmıştır. Buna göre, İslam'ı yeniden hayata hâkim kılmak ve İslam dünyasını içinde bulunduğu kötü durumdan kurtarıp kalkındırmak amaçlanmıştır. Ne var ki, Arnavut Müslümanlarının milliyetçi hareketlerden yana bir tutum sergilemeleri ile Trablusgarp ve Balkan Savaşları'nda Müslümanların Osmanlı Devleti'nin karşısında yer almaları İslamcılık hareketinin

zayıflamasına yol açmıştır. I. Dünya Savaşı'ndan sonra ise tamamen geçerliliğini kaybetmiştir. Devleti kurtarmaya yönelik ileri sürülen bütün bu hareketlerin iflas etmesi sonucunda, XIX. yüzyılda ortaya çıkmış olan Türkçülük fikri büyük bir önem kazanmıştır. Türkçülük, Türk milletini yükseltmeyi ve bütün Türkleri siyasi olarak değilse bile kültürel olarak birleştirmeyi hedefleyen bir fikir hareketidir. Türkçülük diğer fikir hareketleriyle kıyaslandığında başarılı olmuş bir harekettir. Çünkü Türkçülüğün yakın mefkûresi Türkiyecilik gerçekleştirilebilmiştir. Bunların haricinde, bu çalışmada kadın dergilerinin ele alınmış olması bakımından birinci bölümün sonunda kısaca feminizme de değinilmiştir. Genel itibariyle kadın-erkek eşitliğini savunan feminizm; kadınların, uğradıkları haksızlıkların doğal değil toplumsal bir olgu olduğunun farkına varmalarını isteyen bir hareket olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca bu haksızlığın giderilmesi için gerekli mücadeleyi de kapsamaktadır. Osmanlı'da ise, modernleşme ile birlikte ilk feminist düşüncelerin ortaya çıktığı görülür. Bu ilk feminist düşünceler, modern okullarda eğitim görmüş ve çoğu Batı'da bulunmuş aydın erkekler tarafından ileri sürülmüştür. Feminist olarak nitelendirilebilecek ilk hareketler ise, kadınların da modern bir eğitim almaya başlamasıyla ortaya çıkmıştır. Böylelikle kadın dergileri yayın hayatına girmiştir. II. Meşrutiyet'in ilanı sonrasında ise, gerçek manada feminist bir hareketten söz etmek mümkündür. Bu dönemde, kadın dergileri ve kadın dernekleri aracılığıyla kadın hakları mücadelesi gerçek manada başlamıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, *Demet* ve *Kadın* dergilerinin şekil ve muhteva özellikleri genel hatlarıyla açıklanmıştır. Bu amaçla öncelikle, 1908 yılında toplam 7 sayı olarak çıkan *Demet* ve 1911-1912 yılları arasında çıkan ve elimizde 13 sayısı bulunan *Kadın* dergilerinin kapak, başlık ve sayfaların genel görünümüleriyle ilgili şekilsel özellikleri tarif edilmiştir. Ardından, dergilerin yayın politikalarını, konu başlıklarını, yazarlarını, tefrikalarını ve dönem içindeki konularını içeren muhteva özellikleri genel itibariyle ifade edilmiştir.

Üçüncü bölümde, *Demet* ve *Kadın* dergileri içerik yönünden detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu amaçla dergilerdeki yazılar özetlenmiş ve özellikle kadın konusunu merkeze alan metinler değerlendirilmiştir. Kendisini başlığında “edebî, ilmî, siyasi” dergi olarak tanıtan *Demet*, her ne kadar içinde ilmî ve siyasi yazılara yer vermiş olsa da, edebî nitelikteki yazıların ağır bastığı görülmektedir. Bu anlamda, edebî açıdan değerli şiirler ve edebî metinler barındırmaktadır. İlmî yazıların büyük bir kısmı ise, kadını merkeze alan yazılardır. Bunların bir bölümü, meşhur Osmanlı kadınlarını ve yabancı kadın muharrirleri tanıtmak suretiyle kadınlara örnek oluşturmayı ve onlara kadınların istedikleri takdirde neler yapabileceklerini göstermeyi amaçlamıştır. Bunların haricinde, kadın tahsilinin ve terbiyesinin öneminden, çocuk

yetiştirilmenin nasıl olması gerektiğinden bahseden, kadını eğitmeye yönelik makaleler de önemli bir yer tutmaktadır. Kadının terakkisi amacıyla kaleme alınan yazıların bir bölümü de sağlık ile ilgili makalelerdir. Bu makalelerde, hastaya nasıl bakılacağı, havası temiz olan kırsal kesimde ikamet etmenin gerekliliği, buruşuklukları önlemenin yolları, yaşlanmanın biyolojik sebepleri ve mikroplar anlatılmıştır. Böylelikle, sağlık gibi önemli bir konuda da kadınlar bilinçlendirilmek istenmiştir. Öte yandan, siyasi konulara yer veren ilk kadın dergisi olan *Demet*'te, siyasi içerikli yazılarda özellikle kadınlara yapılan saldırılar ve bu saldırılar karşısında hiçbir şey yapmayan Zabıta Nezareti eleştirilmiştir.

Edebî ve ilmî yazılardan müteşekkil *Kadın* dergisinde de, tıpkı *Demet*'te olduğu gibi edebî nitelikteki yazılar ve şiirler derginin önemli bir bölümünü meydana getirmektedir. Derginin geri kalan bölümünde ise kadın konusunu işleyen yazılar ağır basmaktadır. Bunların en önemlisi ise, Fatma Nesibe Hanım tarafından verilen ve P.B. adlı bir kadın tarafından aktarılan konferans metinleridir. Bu yazılar genel itibarıyla kadının ilerlemesini sağlamaya yöneliktir. Bu bağlamda en çok üzerinde durulan konular; kadın eğitiminin ve dolayısıyla kız mektepleri açılmasının gerekliliği ve doğuştan eşit olunan erkeklerle hukuk ve vazifeler bakımından da eşit olunması gerektiğidir. Ayrıca kadınların; toplumdaki mevkilerinin, vazifelerinin ve haklarının ne olması gerektiği hakkında cahil olmaları, bu nedenle haklarını istemek konusunda yetkisiz kalmaları eleştirilmektedir. Bunun yanı sıra kadınların Batı'dan zararlı şeyleri almaya meyilli olmaları, bize uymayan Fransız kıyafetlerinin taklit edilmesi, Fransızcanın ilmî bir maksatla değil sadece süs ve övünmek maksadıyla öğrenilmesi de eleştirilen konular arasındadır. Genç kızların ilim yerine aşk peşinde koşarak niteliksiz valideler haline gelmelerinden de yakınılmaktadır. Vatani kurtarma görevi üstlerine düşen kadınların, bunun için öncelikle aile içi siyasetini düzenlemeleri gerektiği düşünülmektedir. Bu konferansların dışında, tarihteki önemli kadın karakterleri tanıtarak kadınların bilgi seviyesini artıran yazılara da yer verilmiştir. Bir diğer taraftan, güzellik, sağlık, moda ve süs konuları ile ilgili yazılarda da kadınlara bir takım nasihatlerde bulunulmuştur. Sağlık konusunda annelere, çocuklardaki ölüm oranlarını azaltmaya yönelik tavsiyeler verilmiş ve alınabilecek tedbirler açıklanmıştır. Moda konusunda, Osmanlı'nın kendine has bir modasının olması gerektiğinden bahsedilmiş, çıplaklığın artık bir süs haline gelmesi eleştirilmiştir. Ayrıca son moda ile ilgili haberler de verilmiştir. Güzellik konusundaki yazı dizileri ile kadınlara, güzel kalmak için belli yaşlarda yapmaları gerekenler tarif edilmiştir. Kadın konulu yazıların bir bölümü de kadının eğitimi ve hakları ile ilgili konulardır. Bu yazılarda özellikle kadın mekteplerinin ve kadının eğitilmesinin öneminden,

kadınların erkeklerin sahip oldukları haklardan mahrum edilerek geride bırakılmalarından, İslam'ın kadınlara verdiği hakların kadınların ellerinden alındığından söz edilmiştir.

Demet ve Kadın, II. Meşrutiyet'in ilanından sonra birkaç sene arayla çıkmış iki kadın dergisidir. İki dergi de edebî yazılara ağırlık vermeleri ve ilmî yazılarda kadın konusunu gündeme getirmeleri bakımından benzerlik gösterir. Ancak iki derginin benzerliği sadece kadın konusunu işlemelerine değil, aynı zamanda kadına bakış açılarına da dayanmaktadır. Kadın konusunu merkeze alan yazıların önemli bir bölümünde kadının eğitiminin önemi vurgulanmış ve bu anlamda kız mektepleri açılmasının gerekliliğine değinilmiştir. Burada dikkat çeken konu, kadınların eğitiminin, geleceğin nesli olan çocukları iyi ve yeterli bir şekilde yetiştirebilmelerini sağlamak için istenmiş olmasıdır. Yani kadınların eğitimi noktasındaki talep, eğitim hakkından ileri gelmemekte, kaliteli nesiller yetiştirilmesi suretiyle toplumun geleceği için istenmektedir. Bu anlayış, esasen kadın hakları ve feminizm açısından problemlili bir anlayıştır. Çünkü kadının eğitimi yalnızca eğitim hakkından ileri gelmelidir. Ancak iki dergideki yazıların bütünü ele aldığımızda bu anlayışın dönem içerisinde oldukça yaygın olduğu görülür. Fakat şunu da unutmamak gerekir ki, kadınların eğitim talebi her ne amaçla gelmiş olursa olsun, kadının eğitimi konusunu gündeme taşımış ve sınırlı da olsa kadınlara eğitim hakkı getirmiş olması bakımından kadınların gelişmesine ve toplum içindeki konumlarının yükselmesine önemli katkıda bulunmuş ve gelecekte elde edeceği eşit eğitim hakkının öncüsü olmuştur.

Kadının, kız mekteplerinde öğretmenlik dışında, çalışma alanına girmesi ise neredeyse hiç talep edilmediği gibi hoş da görülmemiştir. Sadece kadınların geçimlerini sağlamak zorunda kaldıkları zamanlarda çalışabileceklerine yönelik düşünceler mevcuttur. Ancak bunun, mecburiyeti şart koşsa bile, kadını çalışma yaşamında düşünmesi bakımından dönem içerisinde olumluya yakın bir düşünce olduğu söylenebilir. Diğer yandan, kadınların siyasi yaşama katılma konusunda bir taleplerinin de olmadığı görülür. Kadınların siyasi hak talepleri konusu sadece bir kere ve o da gerçekleşmesinin mümkün olmayacağı çıkarımıyla yer bulmuştur. Osmanlı'da I. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar kadınların böyle bir hak talebi olmamıştır.

Kadınlara ilgili konuların azımsanamayacak kadar olan bir kısmı da kadınlara yönelik eleştirilerin olduğu bölümlerdir. Buralarda özellikle Batı'nın iyi yönlerini almak yerine sadece zararlı yönlerini almak konusu kadınlar üzerinden de gündeme gelmiştir. Bu konuyla ilgili olarak kadınların özellikle ilmî mevzulara ilgisizliği ve moda konusundaki Batı taklitçiliği eleştirilmiştir. Osmanlı toplumuna uymayan Fransız giyim tarzının taklit edilmesi ile bizlikten uzaklaşıldığı dile getirilmiştir. Ayrıca Fransızcanın sırf Fransızca konuşuyor olmak için, yani bir gösteriş aleti olarak kullanılmak üzere öğrenilmesine de dikkat çekilmiştir. Böylelikle

kadınların, ilim ve faziletlerini artırmak yolunda çalışacağına, yüzeysel şeylere ilgi duymaları ve sadece gösterişe önem vermeleri eleştirilmiştir. Böylece kadınların geri kalmışlıklarının bir faturası da kadınların kendisine çıkarılmış olmaktadır.

Çalışmanın ana bölümünü oluşturan üçüncü bölümden sonra dördüncü bölümde dergilerin konularına ve yazarlarına göre yapılmış fihristleri yer almaktadır. Son bölümde ise, dergilerin edebî metinlerinden yapılan seçme metinlere yer verilmiştir.

Sonuç itibariyle *Demet* ve *Kadın*'da yer alan kadın konulu yazıların, kadının terakkisini amaçladığı görülmektedir. Ancak bu terakki belirli sınırlar içerisinde gerçekleştirilmek istenmiştir. Çünkü kadına anne ve eş kimlikleriyle sınırlı bir dünya çizilmiş ve kadının bu dünyanın dışına çıkması hoş görülmemiştir. Bu sınırlı dünyayı aşmaya çalışan kadınlar ise kadınların geneli düşünüldüğünde oldukça az ve sadece belirli bir aydın zümre ile sınırlıdır. Dolayısıyla kadınların büyük bir çoğunluğunun da erkeklerinkine benzer bir kadın anlayışlarının olduğu görülür. Bu anlayış Osmanlı kadın hareketinin problemleri yanlarından birisini oluşturmaktadır. Bununla birlikte, her ne kadar kadınlar belli sınırlar içinde tutulmuş olsa da, yine de geleneksel kadın anlayışının yıkılmaya çalışıldığı da bir gerçektir. Dönemi içerisinde değerlendirildiğinde ileri bir konuma yerleştirilebilecek bu dergilerin, kadın hakları açısından olumlu sonuçlar doğurduğunu da unutmamak gerekir. Özellikle kadın hareketini topluma yaymaya çalışmaları son derece önemlidir. Son olarak şunu söyleyebiliriz ki bu tezde yapmaya çalıştığımız şey, *Demet* ve *Kadın* dergilerinin muhtevalarını ortaya koyarak ileride yapılacak başka çalışmalar için bir çeşit veri hazırlamak ve kadının tarihsel gelişimi sürecindeki bir noktayı görünür kılmaktır.

KAYNAKÇA

Akağündüz, Ümüt. *II. Meşrutiyet Devrinde Kadın Olmak*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi, 2015.

Akçura, Yusuf. *Üç Tarz-ı Siyâset*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2015.

Akçuraoğlu, Yusuf. *Türkçülük*. İstanbul: Toker Yayınları, 1990.

Altınay, Ahmet Refik. *Lale Devri*. İstanbul: Hilmi Kütüphanesi, 1932.

Arat, Necla. *Feminizmin ABC'si*. İstanbul: Say Yayınları, 2017.

Baykara, Tuncer. *Osmanlılarda Medeniyet Kavramı ve Ondokuzuncu Yüzyıla Dair Araştırmalar*. İzmir, Akademi Kitabevi, 1992.

Berkes, Niyazi. *Türkiye'de Çağdaşlaşma*. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1973.

Berktaş, Fatmagül. *Tarihin Cinsiyeti*. İstanbul. Metis Yayınları, 2015.

Budak, Ali. *Batılılaşma ve Türk Edebiyatı: Lale Devri'nden Tanzimat'a Yenileşme*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat, 2008.

Çakır, Hamza. "Tercümân-ı Ahvâl." *TDV İslâm Ansiklopedisi*.

<https://islamansiklopedisi.org.tr/tercuman-i-ahval> [Erişim: 13.01.2019].

Çakır, Serpil. *Osmanlı Kadın Hareketi*. İstanbul: Metis Yayınları, 2013.

Çetişli, İsmail, Nurullah Çetin, Abide Doğan, Alim Gür, Cengiz Karataş ve Şenol Demir. *II. Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2016.

Çılgın, Alev Sınar. "Vatan yahut Silistre'de Vatan Kavramı." *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Yıl 6, sayı 9. (2005/2)

<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/214944> [Erişim 20.01.2019]

Çolak, Güldane, ve Lale Uçan. *II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Basında Kadın Öncüler*. İstanbul: Heyamola Yayınları, 2008.

Çoruk, Ali Şükrü. *Osmanlı'nın Son Yılları*. İstanbul: Kitabevi, 2016.

Çoruk, Ali Şükrü. *Mizah Şairi Fazıl Ahmet Aykaç: Hayatı ve Eserleri*. İstanbul: Kitabevi, 2008.

Dayanç, Muharrem. "Ahmet Midhat Efendi ve Üss-i İnkılâp Üzerine". *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. Volume 7/1 Winter 2012. <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423933746.pdf> [Erişim: 12.01.2019]

Dayanç, Muharrem. "Millî Edebiyat Dönemi, Milliyetçi Edebiyat ve Millî Edebiyat Kavramı Üzerine Düşünceler." *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Haziran 2012, 13(1), 97. http://sbd.ogu.edu.tr/makaleler/13_1_Makale_5.pdf [Erişim 12.01.2019]

Dayanç, Muharrem. "Sırat-ı Müstakim Dergisindeki Dil, Edebiyat ve Sosyal Kavramların Sistemik İncelenmesi." Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 1997.

Dayanç, Muharrem. "Türk Düşünce Tarihinde Osmanlıcılık". *Türk Yurdu*, Sayı: 284, Nisan 2011. <https://www.turkyurdu.com.tr/edergi.php?id=53#/2> [Erişim: 12.01.2019]

Demirdirek, Aynur. *Osmanlı Kadınlarının Hayat Hakkı Arayışının Bir Hikâyesi*. Ankara: İmge Kitabevi, 1993.

Denman, Fatma Kılıç. *Kadın: II. Meşrutiyet Döneminde Bir Jön Türk Dergisi (1908-1909)*. İstanbul: Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı, 2010.

Durakbaşa, Ayşe. *Halide Edib: Türk Modernleşmesi ve Feminizm*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2017.

Ebüzziya, Ziyad. "Cerîde-i Havâdis." *TDV İslâm Ansiklopedisi*. <https://islamansiklopedisi.org.tr/ceride-i-havadis> [Erişim: 13.01.2019].

Ediz, Zerrin. *Kadınların Tarihine Giriş: Hititlerden Günümüze*. İstanbul: Adım Yayınları, 1995.

Eraslan, Cezmi. *II. Abdülhamid ve İslam Birliği: Osmanlı Devleti'nin İslâm Siyaseti: 1856-1908*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1992.

Ergun, Sadeddin Nuzhet. *Cenap Şehabeddin: Hayatı ve Seçme Şiirleri*. İstanbul: Yeni Şark Kütüphanesi, 1935.

Gökalp, Ziya. *Türkçülüğün Esasları*. Haz. Mehmet Kaplan. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1986.

Gökalp, Ziya. *Türkleşmek, İslâmlaşmak Muasırlaşmak*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2018.

Hanioğlu, M. Şükrü "Batılılaşma." *TDV İslâm Ansiklopedisi*.
<https://islamansiklopedisi.org.tr/batililasma#1-giris> [Erişim: 15.01.2019].

Hanioğlu, M. Şükrü. "Türkçülük." *TDV İslâm Ansiklopedisi*.
<https://islamansiklopedisi.org.tr/turkculuk> [Erişim: 16.01.2019].

Hastaş, Mehmet T. *Ahmet Samim: II. Meşrutiyet'te Muhalif Bir Gazeteci*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2012.

Huyugüzel, Ö. Faruk. *Hüseyin Cahit Yalçın'ın Hayatı, Hikâye ve Romanları Üzerine Bir Araştırma*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1982.

İnuğur, M. Nuri. *Basın ve Yayın Tarihi*. İstanbul: Çağlayan Kitabevi, 1982.

Kara, İsmail. *İslâmcuların Siyasi Görüşleri*. İstanbul: İz Yayıncılık, 1994.

Kara, İsmail. *Türkiye'de İslâmcılık Düşüncesi: Metinler / Kişiler I*. İstanbul: Risale Yayınları, 1986.

Karal, Enver Ziya. *Osmanlı Tarihi: Birinci Meşrutiyet ve İstibdat Devirleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1962.

Karataş, Cengiz. *II. Meşrutiyet Dönemi Fikir Hareketleri ve Türk Edebiyatına Yansımaları*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2014.

Kavcar, Cahit. *II. Meşrutiyet Devrinde Edebiyat ve Eğitim: 1908-1923*. Malatya: İnönü Üniversitesi Basımevi, 1988.

Koçak, Ahmet. *Haz. Tahsin Nahit: Bütün Şiirleri*. İstanbul: Akıl Fikir Yayınları, 2016.

Koçak, Ahmet. *Hikmet Yazıları*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2005.

Koçak, Cemil. “Yeni Osmanlılar ve Birinci Meşrutiyet.” *Cumhuriyet’e Devreden Düşünce Mirası: Tanzimat ve Meşrutiyet’in Birikimi*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2001.

Koloğlu, Orhan. “Osmanlı Basını: İçeriği ve Rejimi.” *Tanzimat’tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*. İstanbul: İletişim Yayınları, 1985.

Kurnaz, Şefika. *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını: 1839-1923*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2011.

Mardin, Şerif. *Jön Türklerin Siyasî Fikirleri: 1895-1908*. İstanbul: İletişim Yayınları, 1992.

Okay, M. Orhan. “Edebiyatımızda Batılılaşma.” *Sanat ve Edebiyat Yazıları*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 1990.

Ortaylı, İlber. “Osmanlı’da 18. Yüzyıl Düşünce Dünyasına Dair Notlar.” *Cumhuriyet’e Devreden Düşünce Mirası: Tanzimat ve Meşrutiyet’in Birikimi*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2001.

Özcan, Abdülkadir. “Lâle Devri.” *TDV İslâm Ansiklopedisi*.

<https://islamansiklopedisi.org.tr/lale-devri#1> [Erişim: 13.01.2019]

Özcan, Azmi. “Osmanlıcılık.” *TDV İslâm Ansiklopedisi*.
<https://islamansiklopedisi.org.tr/osmanlicilik> [Erişim 20.01.2019]

Parlatır, İsmail. “Servet-i Fünûn.” *TDV İslâm Ansiklopedisi*.
<https://islamansiklopedisi.org.tr/servet-i-funun> [Erişim: 13.01.2019].

Tağızade Karaca, Nesrin. *Celal Sahir Erozan*. İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1992.

Tanpınar, Ahmet Hamdi. *On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2014.

Tekeli, Şirin. *Feminizmi Düşünmek*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2017.

Toker, Nilgün, ve Serdar Tekin. “Batıcı Siyasî Düşüncenin Karakteristikleri ve Evreleri: ‘Kamusuz Cumhuriyet’ten Kamusuz Demokrasi’ye”, *Modern Türkiye’de Siyasî Düşünce: Modernleşme ve Batıcılık*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2002.

Topdemir, Hüseyin Gazi. *İbrahim Müteferrika ve Türk Matbaacılığı*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2002.

Toprak, Zafer. “Fikir Dergiciliğinin Yüz Yılı.” *Türkiye’de Dergiler Ansiklopediler (1849-1983)*. İstanbul: Gelişim Yayınları, 1984.

Toprak, Zafer. *Türkiye’de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2015.

Toska, Zehra, Serpil Çakır, Tülay Gençtürk, Sevim Yılmaz, Selmin Kurç, Gökçen Art, Aybur Demirdirek. *İstanbul Kütüphanelerindeki Eski Harfli Türkçe Kadın Dergileri Bibliyografyası: (1869-1927)*. İstanbul: Metis Yayınları, 1993.

Tunaya, Tarık Zafer. *İslamcılık Akımı*. İstanbul: Simavi Yayınları, 1991.

Türköne, Mümtaz’er. *Siyasî İdeoloji Olarak İslâmcılığın Doğuşu*. İstanbul: İletişim Yayınları, 1991.

Uçman, Abdullah. Haz. *Fransa Sefaretnamesi / Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2017.

Ülken, Hilmi Ziya. *Türkiye’de Çağdaş Düşünce Tarihi*. İstanbul: Ülken Yayınları, 1979.

Van Os, Nicole A.N.M. “Osmanlı Müslümanlarında Feminizm.” *Cumhuriyete Devreden Düşünce Mirası, Tanzimat ve Meşrutiyet’in Birikimi*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2001.

Varlık, Bülent. “Tanzimat ve Meşrutiyet Dergileri.” *Tanzimat’tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*. İstanbul: İletişim Yayınları, 1985.

Yazıcı, Nesimi. *Takvim-i Vekayi Belgeler*. Ankara: Gazi Üniversitesi Basın-Yayın Yüksekokulu Basımevi, 1983.

Yazıcı, Nesimi. “Tasvîr-i Efkâr.” *TDV İslâm Ansiklopedisi*.
<https://islamansiklopedisi.org.tr/tasvir-i-efkar> [Erişim 18.01.2019].

Yazıcı, Nesimi. “Vakayı-i Mısriye Üzerine Birkaç Söz.”
<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/19/834/10558.pdf> [Erişim 17.10.2018].

Yücebaş, Hilmi. *Bütün Cepheleriyle Ercüment Ekrem*. İstanbul: Orhon Mete ve Ortağı Kollektif Şirketi Matbaası, 1957.

<https://www.antoloji.com/lou-andreas-salome/hayati/> [Erişim 25.01.2019]

<https://www.britannica.com/biography/Alexandre-Dumas-pere> [Erişim 06.01.2019]

<https://www.britannica.com/biography/Marceline-Desbordes-Valmore> [Erişim 05.01.2019].

<https://www.britannica.com/biography/Marcel-Prevost> [Erişim 21.01.2019]

<https://www.britannica.com/biography/Marie-de-Rabutin-Chantal-marquise-de-Sevigne>
[Erişim 05.01.2019]

<https://dunyalilar.org/sufrajat-yuzyilin-kadin-hareketi.html/> [Erişim: 27.01.2019]

<https://www.goodreads.com/book/show/2745431-amaury> [Erişim 06.01.2019]

<http://www.istanbulkadinmuzesi.org/sirpuhi-dusap/?tur=Alfabetik> [Erişim 05.01.2019]

<http://www.istanbulkadinmuzesi.org/zabel-yesayan> [Erişim 05.01.2019]

<http://www.nkfu.com/madame-roland-kimdir/> [Erişim 05.01.2019]

https://tr.wikiquote.org/wiki/Raif_Necdet_Kestelli [Erişim 20.10.2019]

[http://tr.writersofturkey.net/index.php?title=Zabel_Asadur_\(Sibil\)](http://tr.writersofturkey.net/index.php?title=Zabel_Asadur_(Sibil)) [Erişim 12.01.2019]

<http://turkishstudies.net/sayilar/sayi14/cilt2/8.%20Abdullah%20şengul.pdf> [Erişim 21.01.2019]

EKLER

EK 1. DEMET, SAYI 3, 1 TEŞRİN-İ EVVEL 1324, KAPAK

EK 2. DEMET, SAYI 6, 22 TEŞRİN-İ EVVEL 1324, KAPAK

سنه: ۱ - جلد: ۱

۱۷ ايلول، ۱۳۲۴ - چهارشنبه

عدد: ۱

چیرینما

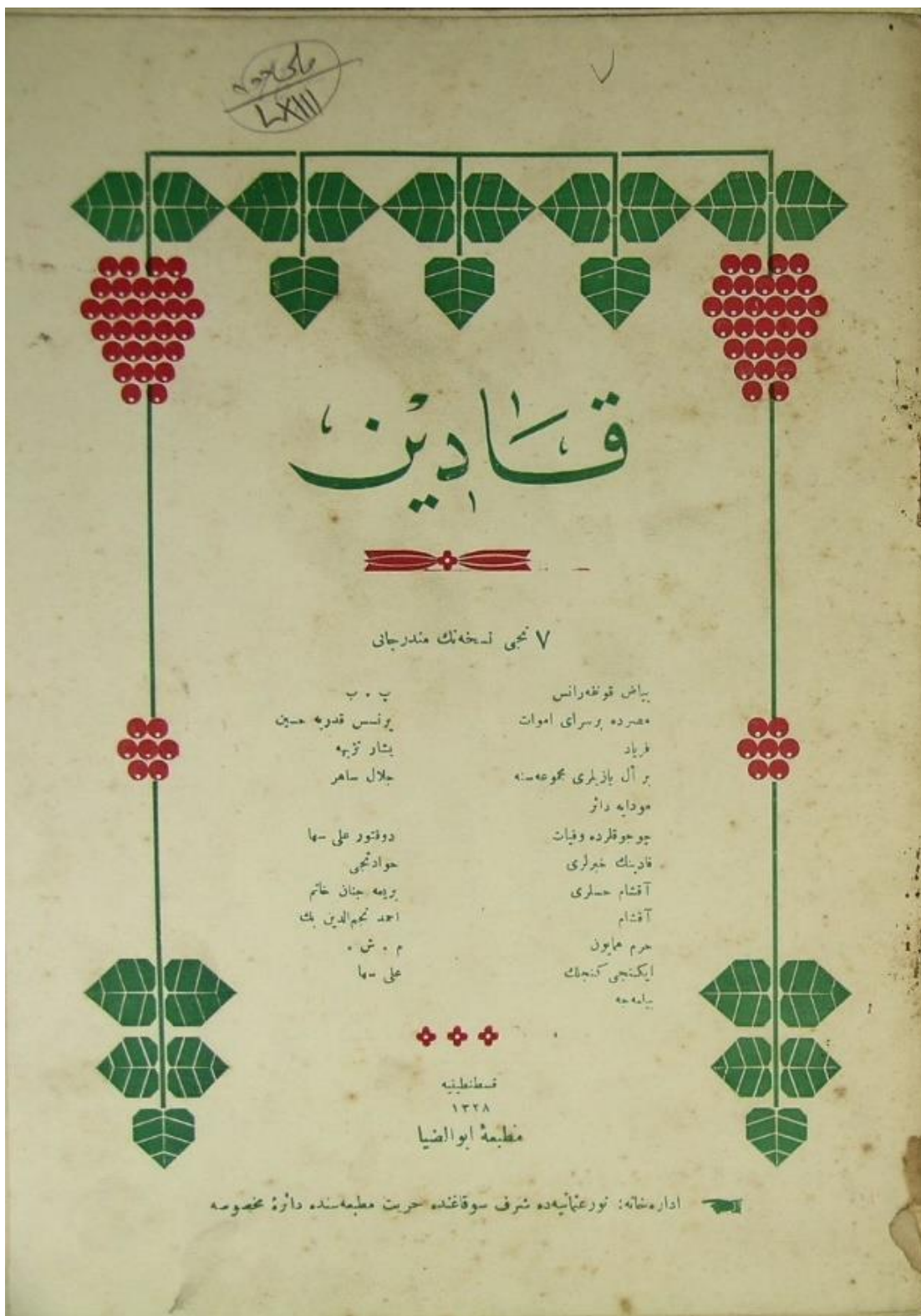
شم

چیرینما

چیرینما ، ویرمه کندیکي قیداسارته ،
چیرینما ، بوق تحمل آرتق محبت ،
چیرینما ، بی حضور غرام ایته الویریر ،
چیرینما ، چونکه بیده لرزش الم ویریر ،
چیرینما ، ای الملی ، فلاکتلی عضو ترا ،
چیرینما ، اوزمه چیکیم آلام وغم یتر ،
چیرینما ، آرتق ، اووف .. اوساندم بوضر بیدن ،
پسود ضربه لر بتر ، ای قلب ناله زن !
چیرینما ، کسه حزن ایله تاب وتوانمی ،
لوزان کریمه ایته تأثرله جانی ،
بی قائده بورابطه لر ایله تأثرات ،
مادام ثابت اولماحق عمر بی ثبات ،
آکاه ایکن فکر بو مکدر حقیقته ،
اغرب که مقفقرینه امید رأفته ،
انسان دینجه اوریر یوز توپلرم بوتون ،
انسانه انجذابیه حیرتدهیم بوکون ،
انسانراولماسه اوت اولمازدی حزن وغم ،
دنیا دوردی محوری اوستنده بی الم ،
انسانه بو مظالمی تعالیم ایدن ذکا ،
انسانه قارشى نقرنی ایجاب ایدربکا ،
عقل فراری امرایدر اولسه متاتم ،
قانون انجذابیه تنفرله طاعتم .

انتظار الهام

مدیر ادبی : سلیمان بحری

مدیر مسئول : نظام الدین حسیب

هر خصوص ایچین مدیر
آدی به مراجعت اولنور .
نسخه سی ۲ غروش
Kadyne
Fémina des Dames
Turques

قادین

آبونه سی : عثمانلی مملکتلی
ایچین سنه لکی ۴۸ ، آتی
آیلتی ۳۰ غروش ؛ اجنبی
مملکتلی ایچین سنه لکی ۱۰ ،
آتی آیلتی ۹ فرانق در .

Le No : 2 piastres

قادینلرک فکری واجتماعی ترقیلرینه چالیشیر رساله .
اوان بش کونده بیر نشر اولونور .
IHSAN SUNGU
KITAPLARI

۱۷ شباط ۱۳۲۷

پنجشنبه

۱ نجی سنه

بیاضه قونفرانی

حایقیرا بیله جک قدر سر بیست بر قدرت بیسانه
مظهر اولسیدیم ... فقط نه مه لازم ، تأسیسنه
موفق اولدیقم ؛ قادینلرک ، آتیلرک حریم
حساسیتنه قدر سور و کتله جک فریادینه ایلاک
منبع اولان شو بیاض سالون نیم دکلیدی ؟
وفاطمه نسییه خانم بر فقیر اضطراب ایدی ،
بن اونوی اوفله مش ، سسلر یاراتمش دکلیدم ؟
ایشته ، بزم مشهور بیاض سالون یکریمی کون
صوکرا ، تکرار اوچوز بیاض قادینله عصر لرک
حمل اضطرابی ایکلرکن ، چوق شکرکه یالکنز
فضیلت ایچین یوکسه لن مغرور بر آلتله بن بویله
دوشونبوردم .

اعتراف ایدرم ، بزم خطبه بی قیصقانیوردم .
بر کره ، محاکمه لرک تسلسل و اصابتنه رغماً ، نیم عجز
افادهم اونده تکمیل ایتشدی ؛ سوکرا ، سناسنده

دکلی ، بوشرف قسماً بکاده راجعدر .
اساساً بن بونده بر آزده مشارکت ، حسی
وفکری بر مشارکت بولو یورم : واقعا ، بن
بویله ، اوچوز منور قادین قارشیسنده اجتماعاتک
او اک اینجه حلزونلرندن ، هله بو قدر سر بیستانه ،
اختلالکارانه بحث ایده مزدم ؛ فقط بوتون بو
دوشونجهلر بندهده بوقی ایدی ؛ فاطمه نسییه
خانم ، مساعد بر محیط ، فریادنی ایشیتدیره جک ،
دقنله دیکله ته جک بر چوق قلب بولدی . سوکرا ،
بوتون بونلردن اول ، فکر لرینی اک جانلی ،
اک مؤثر بر صورتده افاده ایده جک بر طلاقته
مالکدی . طبق بنده بویله ، بنده انفعالاتمی

BILLY KÜTÜPHANE
ANKARA